

ΜΗΝΙΑΙΟΣ ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΑΝΤ. Ι. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 5'. — ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1934

ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ
ΚΙΝΗΣΙΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ἼΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΤΖΟΓΙΑΣ

ΙΑΤΡΟΣ

ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Η ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΣΕ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥΣ ΣΤΙΧΟΥΣ

Ἡ «Ἀντρομάχη» γράφτηκε καὶ διδάχτηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἴσως μετὰ τὸ 427—425 π. Χ. Τὸ δράμα δὲν παίχτηκε στὴν Ἀθήνα. Αὐτὸ τὸ λέει ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς (στίχ. 445), ὁ ὁποῖος προσθέτει ὅτι ὁ Καλλιμάχος (ἀπ. 100d, στ. 26) λέει ὅτι τὸ δράμα στὶς διδασκαλίες ἦταν σημειωμένο μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ Δημοκράτη. Εἶνε ἀγνωστο γιὰ ποιὸν λόγο σημειώθηκε μετὰ ξένο ὄνομα. Ἡ τραγωδία αὐτὴ εἶχε πολιτικὸ σκοπὸ. Ὁ Εὐριπίδης ἠθέλησε στὴν ἀρχὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου νὰ δυσφημίσει τοὺς ἄλλους Ἕλληνες τὴν τραχύτητα τῶν ἡθῶν καὶ τὴν ἀπιστία τῶν Σπαρτιατῶν, τοὺς ὁποῖους ἀντιπροσωπεύουν δύο ἀπὸ τὰ κυριώτερα πρόσωπα τοῦ δράματος, ὁ Μενέλαος καὶ ἡ Ἑρμιόνη, ἐνῶ ἡ Ἀντρομάχη ἔχει τὰ ἥθη μιᾶς Ἀθηναίας.

Στὴ σύνθεσι τῆς τραγωδίας αὐτῆς ἐμπνέουν τὸν Εὐριπίδην δύο διάφοροι μῦθοι, τοὺς ὁποῖους καὶ τοὺς συνενώνει: ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὁ μῦθος τοῦ Νεοπτόλεμου, γιοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τῆς Ἑρμιόνης, μοναχοκόρης τῆς Ἑλένης καὶ τοῦ Μενελάου, κί' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ μῦθος τῆς Ἀντρομάχης χήρας τοῦ Ἑκτορα, ποὺ τὸν πρῶτο γιό τῆς Ἀστυάνακτα τὸν εἶχαν σκοτώσει στὴν Τροία οἱ Ἕλληνες.

Ὡς πρὸς τὸν πρῶτο μῦθο τοῦ Νεοπτόλεμου καὶ τῆς Ἑρμιόνης: Ἀπὸ τὴν «Ὀδύσσεια» (δ. 3 κ. ἐ.) μαθαίνουμε ὅτι μετὰ τὸν

πόλεμο της Τροίας ο Νεοπτόλεμος παντρεύτηκε την Ἑρμιόνη, πού του την είχε τάξει ο Μενέλαος. Ἄλλοι μῦθοι ἀργότερα ἀναφέρουν ὅτι τὴν Ἑρμιόνη τὴν εἶχαν τάξει, ἢ τὴν εἶχαν παντρεύει με τὸν Ὀρέστη, πρὶν τὴν δώσουν στὸ Νεοπτόλεμο. Τὸ Νεοπτόλεμο τὸν ἐδολοφόνησαν στοὺς Δελφοὺς, ὅπου καὶ τὸν εἶχαν θάψει ὅπως παραδέχονται ὅλοι οἱ θρύλοι. Στὴν αἰτία τοῦ φόνου ἴσως καὶ στόνομα τοῦ φονιά δὲ συμφωνοῦν ὅλοι. Οἱ περισσότεροι λέν φονιά του τὸ Μαχαιρέα, ἱερέα τῶν Δελφῶν. Ὁ Πausanias (X, 24,5) ἀναφέρει καὶ τὸ μέρος ὅπου ἦταν ὁ τάφος του, κοντὰ στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, ὅπου οἱ Δελφοὶ κάθε χρόνο τοῦ προσφέρναν θυσιές, ὅπως λέει ὁ Πίνδαρος (Nem. VII, 46-47).

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο μῦθο τῆς Ἀντρομάχης: Ἀπὸ τὴν «Ἰλιάδα» δὲν μαθαίνουμε τί ἐγίνε ἢ Ἀντρομάχη μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἑκτορα. Ἡ «Ἰλίου Πέρσις» ὁμοῦς τοῦ Ἀρκτίνου ἔλεγε ὅτι στὴν Ληλασία τῆς Τροίας ὁ Ὀδυσσεὺς ἐσκότωσε τὸν Ἀστυνάκτα. Στὴ «Μικρὴν Ἰλιάδα» ὁ Λέσχης ἔλεγε ὅτι αὐτὸ τὸ φόνον τὸν ἔκαμε ὁ Νεοπτόλεμος. Ἡ «Ἰλίου Πέρσις» πάλι ἐβεβαίωνε ὅτι τὴν Ἀντρομάχη τὴν πῆρε σκλάβαν ὁ Νεοπτόλεμος. Μερικοὶ θρύλοι ἔλεγον ὅτι ἢ Ἀντρομάχη εἶχε γεννήσει μετὰ τὸ Νεοπτόλεμο τρεῖς γιούς: Πύρρον, Μολοσσὸ, Αἰακίδην καὶ μία θυγατέρα, τὴν Τρωάδα (Σχόλια Ἀνδρομάχης, στ. 24). Ὁ Pausanias (I, 11, 1) λέει ὅτι ἢ Ἀντρομάχη, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Νεοπτόλεμου στοὺς Δελφοὺς, παντρεύτηκε τὸν Ἑλένο, γιόν τοῦ Πριάμου, μάντιν, ὁ ὁποῖος εἶχε προσφύγει στὸ Νεοπτόλεμο, πρὶν πέσει ἡ Τροία, καὶ τὸν ἀκολούθησε στὴν Ἑλλάδα (Σχόλια Ἀνδρομάχης, στ. 1245).

Κατὰ τὸν Pausanias (I, 11, 1) ὁ Νεοπτόλεμος (ἢ Πύρρος) μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Τροίας δὲν ἐπῆγε στὴν Θεσσαλία, ἀλλὰ στὴν Ἡπειρο, ὅπου ἐγκαταστάθηκε, σύμφωνα με τοὺς χρησμούς τοῦ Ἑλενο. Κατὰ τὸν Πίνδαρον (Nem. VII, 35-40) δὲν ἠμπόρεσε νὰ πάγει στὴν Σκύρο, ὅπου εἶχε γεννηθεῖ, ἀλλὰ περιπλανήθηκε ἐκεῖ ἔφτασε στὴν Ἐφύρα τῆς Μολοσσίας τῆς Ἡπείρου, ὅπου εἶχε σίλειψε ὀλίγον καιρὸ (στὴ Μολοσσία), «ἀλλὰ ἡ γενεὰ του εἶχε γιὰ πάντα αὐτὸ τὸ γέρας» δηλαδὴ τὴ βασιλείαν—λέει ὁ Πίνδαρος. Ὁ Pausanias (I, 11, 1) λέει ἀκόμα ὅτι ὁ Ἑλένος εἶχε γεννήσει μετὰ τὴν Ἀντρομάχη τὸν Κεστρίνον, ἀλλὰ ἄφησε τὴ βασιλείαν τῆς Ἡπείρου στὸ Μολοσσὸ, γιὸ τῆς Ἀντρομάχης καὶ τοῦ Νεοπτόλεμου. Ἀπ' αὐτὴν τὴν παράδοσιν εἶχεν ἐμπνευσθεῖ καὶ ὁ Βιργίλιος στὸ περίφημο μέρος τῆς «Αἰνείας» του (III, 293 κ.ε.) πού παρ-ρουσιάζει στὸ Βουθρωτὸ τῆς Ἡπείρου τὴν Ἀντρομάχη, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Νεοπτόλεμου, καθὼς καὶ τὸν ἄντρα τῆς τὸν πού βασιλεύει σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Ἡπείρου.

Τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ. ἐδραματοποίησαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμιόνης ὁ Φιλοκλῆς, ἀνεψιὸς τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ὁ Σοφοκλῆς. Κατὰ τὸ Σχολιαστὴν (στ. 32) «ὁ Φιλοκλῆς ὁ τραγωδοποιὸς καὶ ὁ Σοφοκλῆς λέγουσι τὴν Ἑρμιόνην πρὸς τὸν Ἑλένο».

γυρίζοντας τῆς Τυνδάρως μετὰ τὸν Ὀρέστη καὶ ἐπειτα ὁ Μενέλαος ἦταν ἔγκυος καὶ γέννησε τὸν Ἀμφικτύονα. Δὲν ξέρουμε ὅμως τίποτα γιὰ τὸ δράμα τοῦ Φιλοκλῆ, μήτε τὸν τίτλον του, μήτε τὴν χρονολογίαν του.

Ὡς πρὸς τὴν «Ἑρμιόνη» τοῦ Σοφοκλῆ, τῆς ὁποίας σώζονται λίγες λέξεις, ὁ Εὐστάθιος (παρεκβλ. Ὀδυσσ. σ. 1479, 10) λέει πῶς «ὁ Σοφοκλῆς στὴν «Ἑρμιόνη» τοῦ ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ὁ Μενέλαος ἦταν στὴν Τροία, τὴν Ἑρμιόνη τὴν ὑπάντρεψεν ὁ πάππος τῆς Τυνδάρως μετὰ τὸν Ὀρέστη. Ἐπειτα τοῦ τὴν πῆραν καὶ τὴν ἔδωκαν στὸ Νεοπτόλεμο πού τοῦ τὴν εἶχαν ὑποσχεθεῖ στὴν Τροία. Ὁ Νεοπτόλεμος σκοτώθηκε ἀπὸ τὸν ἱερέα Μαχαιρέα στοὺς Δελφοὺς, πού πῆγε νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸ θεὸ Ἀπόλλωνα ἱκανοποίη-ση γιὰ τὸ τοῦχε σκοτώσῃ τὸν πατέρα του Ἀχιλλέα, ξανάδωκαν τὴν Ἑρμιόνην στὸν Ὀρέστη καὶ ἀπὸ τὸν Ὀρέστη γέννησε τὸν Τι-σαμένον...».

Ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἀντρομάχης συνοπτικὰ, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, εἶνε ἡ ἑξῆς: Ἡ χήρα τοῦ Ἑκτορα Ἀντρομάχη εἶχε δοθεῖ μετὰ τὴν σκλάβαν στὸ Νεοπτόλεμο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἕνα παι-κα τοῦ Μολοσσό. Γι' αὐτὸ τὴ ζήλευε πολὺ ἡ στείρα νόμιμη γυναί-κα τῆς Ἑρμιόνης καὶ ἤθελε νὰ τὴν ξεκάμει, βοηθούμενη ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς Μενέλαο. Ἡ Ἀντρομάχη ἀφοῦ ἔκρυψε τὸ γιὸ τῆς κα-ταφεύγει ἐκείνη σὲ τὸ βωμὸ τῆς θεᾶς Θέτιδας, μάνας τοῦ Ἀχιλ-λέα. Γιὰ νὰ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ βωμὸ ὁ Μενέλαος ἀρπάζει τὸ γιὸ τῆς Μολοσσό καὶ φοβερίζει νὰ τὸν σκοτώσῃ, ἀν δὲν παραδοθεῖ αὐτὴ νὰ τὴν φονέψουν. Πρόφτασε ὁ γέρον Πηλέας ἀπάνω σ' αὐτὰ καὶ τοὺς ἐγλύτωσε ἀπὸ τὴν σφαγὴν. Ὁ Μενέλαος ἐξαναγυρίζει στὴ Σπάρτη καὶ παρουσιάζεται ὁ Ὀρέστης, πού δὲν τὸν περιμένει κανεὶς, ἀφοῦ εἶχεν ἐτοιμάσει στοὺς Δελφοὺς τὸ φόνον τοῦ Νεοπτόλεμου καὶ φεύγει μετὰ τὴν Ἑρμιόνη. Ἐρχεται τὸ κακὸ μαντάτο τοῦ φόνου τοῦ Νεοπτόλεμου. Τὸν θρηνεῖ ὁ Πηλέας καὶ παρουσιάζεται ἡ Θέτις καὶ κανονίζει τὰ πράγματα.

Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Εὐριπίδης ἐνώνοντας τοὺς δύο μύθους, τοῦ Νεοπτόλεμου—Ἑρμιόνης καὶ τῆς Ἀντρομάχης, πού εἶπαμε πα-ραπάνω, ἔκαμε καὶ δικές του ἐπινοήσεις: Παρασταίνει λ.χ. τὴν Ἑρμιόνην στείρα γιὰ νὰ τὴν κάμει πιὸ ζηλιάραν καὶ ἐμπαθέστερη. Ὁ Εὐριπίδης ἐπινόησε καὶ τὸ ταξίδι τοῦ Νεοπτόλεμου στοὺς Δελ-φοὺς καὶ τὴν ἔξασιν τῆς ζήλειας τῆς Ἑρμιόνης ὅταν ἔλειπε ὁ Νεο-πτόλεμος στοὺς Δελφοὺς, καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Πηλέα ἐπάνω στὴν κρίσιμωτάτη στιγμῇ.

Τὸ δράμα αὐτὸ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἀκόμα ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ δευτέρων ἔργα τοῦ Εὐριπίδην, ἐπειδὴ δὲν ἔχει αὐστηρὴ ἐ-νομή, καὶ μετὰ τὸν 765 στίχον, ὅπου κανεὶς θὰ περίμενε νὰ τε-λειώσῃ τὸ δράμα, ἀκολουθεῖ δεύτερον μέρος, χαλαρὰ συνδεόμε-νο πρὸς τὸ πρῶτον, πού ἀναφέρεται στὸ θάνατον τοῦ Νεοπτόλεμου, στὴν ἱστορίαν τοῦ Ὀρέστη καὶ τῆς Ἑρμιόνης, καὶ στὸ τελευταῖον

Τὸν 5ον αἰῶνα π. Χ. ἐδραματοποίησαν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑρμιόνης ὁ Φιλοκλῆς, ἀνεψιὸς τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ὁ Σοφοκλῆς. Κατὰ τὸ Σχολιαστὴν (στ. 32) «ὁ Φιλοκλῆς ὁ τραγωδοποιὸς καὶ ὁ Σοφοκλῆς λέγουσι τὴν Ἑρμιόνην πρὸς τὸν Ἑλένο».

πεπρωμένο της 'Αντρομάχης. Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ ὁ ποιητὴς τὰ θεώρησε ἀναγκαῖα συμπληρώματα τοῦ πρώτου μέρους τοῦ δράματος. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ τραγωδία αὕτη ἔχει ὠραιότατα καὶ παθητικώτατα λυρικά καὶ διαλογικὰ μέρη. Θαυμάσια παρασταίνει ὁ Εὐριπίδης τὴ ζήλεια τῆς Ἑρμιόνης καὶ τὴ μητρικὴν στοργὴν τῆς 'Αντρομάχης.

Ὁ Εὐριπίδης παράστησε τὴν 'Αντρομάχην καὶ στίς «Τροαὶδες» του. Ἐκεῖ θρηνεῖ τὸ γιό της 'Αστυάνακτα, ποῦ τῆς τὸν πῶς ῥαν ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της οἱ Ἕλληνες καὶ τὸν γκρέμισαν ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς Τροίας, ἐνῶ ἐδῶ (στὴν «'Ανδρομάχη» του) λυγρὰ νὰ μὴν τῆς σκοτώσουν τὸ γιό της Μολοσσό (ποῦ τὸν εἶχε ἀπὸ τὸν Νεοπτόλεμο).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὅπως εἶπαμε, τὸ δράμα εἶχε πολιτικὸ σκοπὸ. Ὁ ποιητὴς κατηγοροῦντας στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου τοὺς Σπαρτιῶτες, προσπαθοῦσε νὰ προσελκύσει στὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καὶ ξεχωριστὰ τοὺς Ἡπειρώτες. Τότε βασιλεύει στὴ Μολοσσία τῆς Ἡπείρου ὁ φιλόμουσος Θαρύπας, ποῦ εἶχε σπουδάζει στὴν Ἀθῆνα κι' ἦταν φίλος τῶν Ἀθηναίων κι' αὐτὸς κι' ὁ γιός του Ἀλκέτας ἀργότερα. Τὸ δράμα ἴσως παίχτηκε στὴ Μολοσσία γιὰ τὸ Θαρύπα, ὅπως ὑποθέτει κι' ὁ D.S. Robertson (Classical Review, 1923, σ. 58—60), πιθανῶς στὸ θέατρο τῆς Δωδώνης. Ἐνδεχόμενον ὅμως καὶ στὸ Βουθρωτό, τοῦ ὁποῦ τοῦ θέατρο τοῦ αἰῶνα π. Χ. τὸ ἀνακάλυψε τελευταῖα ὁ Ἰταλὸς Luigi Ugolini.

Τὴν 'Αντρομάχην τοῦ Εὐριπίδου μιμήθηκε στὴν ἀξιόλογον ὁμιλίαν τῆς τραγωδίας τοῦ ὁ μέγας Γάλλος δραματικὸς I. Ρακίνας (1667). Σὺγκρισι τῆς «'Ανδρομάχης» τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ Ρακίνα ἔκασαν ὁ Ratin, ὁ S. Girardin (καθ. Δραματολογίας, μεταφρ. A. Βλάχου, τ. Α') κ. ἄ.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΡΟΜΑΧΗΣ

1. Πρόλογος ἢ 1η πράξις (1—116). — Παρουσιάζεται ἡ 'Αντρομάχη καὶ λέει τὰ πάθια της: ἀφοῦ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας, εἶδε τὸν ἄντρα της τὸν Ἐκτορα σκοτωμένο αὐτὴν τὴν ἔδωκαν σκλάβαν στὸ γιό τοῦ Ἀχιλλέα, τὸ Νεοπτόλεμο. Τὸ παιδί της 'Αστυάνακτα ποῦ εἶχε γεννηθεῖ ἀπ' τὸν Ἐκτορα, εἶδε ριγμένο κάτω ἀπὸ τὸ κάστρο πρὶν νὰ καταστρέψουν τὴν Τροία. Ἀπὸ τὸ Νεοπτόλεμο πού τὴν εἶχεν ὁμόκλινῃ του ἐγέννησε ἕνα παιδί, τὸ Μολοσσό. Ἀλλὰ ὁ Νεοπτόλεμος παντρεύτηκε τὴν Ἑρμιόνην, θυγατέρα τοῦ Μενέλαου καὶ τῆς Ἑλένης. Ἡ κυρὰ αὐτῆς τὴν ζήλευει καὶ τὴν κυνηγᾷ καὶ τὴν κατηγορεῖ ὅτι τὴν ἔκαμε μισητὴν στὸν ἄντρα της κι' ὅτι μὲ βόταναν μαγικά τὴν ἔκαμε στείρα. Δὲν πιστεύει τὰ λόγια τῆς 'Αντρομάχης καὶ θέλει νὰ τὴ σκοτώσει βοηθούμενη κι' ἀπὸ τὸν πατέρα της Μενέλαο. Γι' αὐτὸ τὴν 'Αντρομάχην ἐπῆγε ἰκέτισσα στὸ βωμὸ τῆς θεᾶς Θέτιδας, ἵνα γλυτώσει ἀπὸ τὸ θάνατο, ἀφοῦ ἀπέστειλε τὸ παιδί της κρυφὰ σὲ ξένα σπίτια γι' ἀσφάλεια, γιατί ὁ ἄντρας της λείπει στοὺς

φους γιὰ νὰ ἐξιλεώσει τὸ θεὸ Ἀπόλλωνα, ὀργισμένο γιατί μιὰ φορά εἶχε διαμαρτυρηθεῖ ἐναντίον τοῦ Ἀπόλλωνα, ποῦ τοῦχε σκοτώσει τὸν πατέρα του Ἀχιλλέα.

Ἀλλὰ μιὰ Τρωαδίτισσα σκλάβαν, πιστὴ στὴν 'Αντρομάχην, πῶς λέει πῶς ὁ Μενέλαος, ὁ πατέρας τῆς ἀντίζηλῆς της, ἔμαθε ὅτι ἡ 'Αντρομάχη παρακαλεῖ τὴ σκλάβαν νὰ τρέξει νὰ εἰδοποιήσει τὸν Πηλέα στὰ Φάρσαλα γιὰ νάρθει πρὸς βοήθειά της, κι' ἡ σκλάβαν πηγαίνει. Ὅταν ἔμεινε μόνῃ ἡ 'Αντρομάχη θρηνεῖ τὴ δυστυχία της μὲ μιὰ λυρική μονωδίαν, σάν εἶδος μοιρολόγι.

2. Πάροδος τοῦ Χοροῦ (117—146). — Μπαίνουν 15 γυναῖκες τῆς Φθίας ποὺ ἀποτελοῦν τὸ χορὸ. Αὐτὲς, συμπαθώντας τὴν 'Αντρομάχην, τὴ συμβουλεύουν νὰ κάμει ὑπομονή, νὰ ὑποταχθεῖ στὸ πεπρωμένο καὶ νὰ φύγει ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς θεᾶς Θέτιδας.

3. Ἐπεισόδιο Α' ἢ 2η πράξις (147—273). — Ἐρχεται ἡ Ἑρμιόνη ἐπιδεικτικὰ κι' ἀρχίζει μιὰ λογομαχίαν ἀναμεταξύ τῶν δύο γυναικῶν. Ἡ Ἑρμιόνη μὲ πάθος καὶ περιφρόνησι τῆς ἑσθίας νὰ φύγει ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς θεᾶς ποὺ τῆς ἐξλόγιασε τὸν ἄντρα. Ἡ 'Αντρομάχη τῆς ἀντιλογιέται μ' ἀξιοπρέπεια καὶ σταθερά. Ἡ Ἑρμιόνη φεύγει φοβερίζοντάς τὴν πῶς θὰ τὴ διώξει πρὶν γυρίσει ὁ Νεοπτόλεμος.

4. Στάσιμος Α' (274—308). — Ὁ χορὸς ρίχνει τὴν αἰτία ὁρῶν τῶν κακῶν τῆς Τροίας καὶ τῆς Ἑλλάδος στὸν Πάρι ποὺ ἐκρίνε μεροληπτικὰ τίς θεᾶς καὶ προτίμησε τὴν Ἀφροδίτη.

5. Ἐπεισόδιο Β' ἢ 3η πράξις (309—464). — Μπαίνει ὁ Μενέλαος μὲ τοὺς ἀκολουθοῦντες τοῦ σέρνοντας καὶ τὸ μικρὸ γιό τῆς 'Αντρομάχης, τὸ Μολοσσό, ποῦ τὸν βρῆκε κρυμένο σὲ ξένα σπίτια φοβερίζοντάς τὴν 'Αντρομάχην πῶς θὰ τῆς σκοτώσει τὸ παιδί, ποῦ τοῦς εἶπε ἀπὸ τὸ βωμὸ καὶ δὲ παραδοθεῖ στὴν Ἑρμιόνη. Ἐνῶ τὸν εἶδε ἀπὸ τὸ βωμὸ καὶ δὲ πεθάνει: ἢ αὕτη ἢ τὸ παιδί της. Ἡ Ἀντρομάχη ἡ ἑσθία ἐξαναθυμᾶται ὅλες τίς συμφορὰς ποῦχε πάθει. Τί τὴν ἀντιτάττει στὸ Μενέλαο. Ἐδῶ ὁ Εὐριπίδης ἐπινόει μιὰ παθητικὴν σκηνή. Ὁ Μενέλαος, προχωρεῖ στὸ κακὸ. Μὴ ἀκούοντάς τὴν, συμβουλεῖ τὸν χορὸν διατάζει τοὺς ὑπῆρέτες νὰ δέσουν τὴν 'Αντρομάχην καὶ τῆς λέει μὲ μιὰ ἀναντρη ἀπιστία ὅτι τὴν ἔκαμε μισητὴν ἀπὸ τὸ βωμὸ, κι' ὅτι αὕτη μὲν ἀποφασίσαν νὰ τὴν ἀποφασίσουν ἢ κόρη τοῦ Ἑρμιόνη. Αὐτὸ δίνει ἀφορμὴν ὅτι ἡ 'Αντρομάχη νὰ ἀκολογήσει σὲ μιὰ στρόφη βαρεὶά τοὺς ὡς μισητοὺς, δολοπλόκους καὶ κακόπιστους. — Ἐννοεῖται ὅτι ἡ στρόφη αὕτη εὐχαρίστησε τοὺς Ἀθηναίους, (ἀφοῦ τὸν χορὸν εἶχε προπαγανδιστικὸ σκοπὸ, νὰ δυσφημίσει τοὺς Σπαρτιῶτες ἄλλους Ἕλληνες, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Πελοποννη-

σιακού πολέμου). Σέρνουν λοιπόν τη μάνα και τὸ παιδί οἱ δούλοι πρὸς τὸ παλάτι, ὅπου τοὺς ἀκολουθεῖ ὁ Μενέλαος.

6. Στάσιμο Β' (465—500).—Ὁ χορὸς, ἀφοῦ ἔμεινε μόνος τραγουδεῖ καὶ λέει πὼς τὰ κακὰ αὐτὰ τὰ ἔφερε ὁ ἔρωτας ἀντρὸς σὲ δυὸ γυναῖκες.

7. Ἐπεισόδιο Γ' ἢ 4η πράξη (501—765).—Στὰ ναβαίνει ἀπὸ τὸ παλάτι μὲ τὰ χέρια ἀλυσσοδεμένα καὶ ματωμένα ἡ Ἀντρομάχη μαζί μὲ τὸ παιδί της, ἀκολουθούμενη ἀπὸ Μενέλαο καὶ τοὺς δούλους του, καὶ ὀδηγούμενη στὸ θάνατο. Θρήνος (κομμὸς) τῆς μάνας καὶ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελοῦν μιὰ ριζική δυωδία πού τὴν διακόπτουν τὰ σκληρότατα λόγια τοῦ Μενέλαου. Αὐτὸς μένει ἀπαθέστατος στὰ παρακάλια τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς μάνας! Νὰ πὺ ἀλλάξει ὁμῶς ἡ σκηνή: Φτάνει ὁ Πηλέας πὺ τὸν ἐξήτησε ἡ Ἀντρομάχη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ δράματος, πρὸλαβαίνει τὸ φόνο. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ Μενέλαος προβάλλει ῥῆς διαμαρτυρίες καὶ μοιράζουν ὕβριστικά καὶ ἀπειλητικά γιὰ κ' οἱ δυὸ τους.

Στὰ τελευταῖα ὁ Μενέλαος ὑποχωρεῖ καὶ φεύγει στὴ θάλασσά του, λέγοντας πὼς θὰ ξαναγυρίσει νὰ ζητήσει ἱκανοποίησιν γιὰ τὸ γαμπρό του.

Ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς ἡ Ἑρμιόνη θὰ βρεθεῖ σὲ κακὴ θέσιν. Ἀντρομάχη κ' ὁ Μολοσσὸς ἀφοῦ γλύτωσαν ἀπὸ τὸ θάνατο, γοῦν ὅπ' τὴ σκηνὴ μὲ τὸν Πηλέα, τὸν ὁποῖον εὐγνωμονοῦν γιὰ εὐεργεσία του καὶ βαδίζουν πρὸς τὰ Φάρσαλα.

Ἐδῶ θὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι τελειώνει τὸ δράμα.

8. Στάσιμο Γ' (766—801).—Ὁ χορὸς ἐκθειάζει τὰ πνευτήματα πῶχουν στὴ ζωὴ τους, ὅσοι κρατιοῦνται ἀπὸ γενναῖα γενική κ' ἔχουν πλοῦτο. Αὐτῶν ἡ δόξα κ' ἡ τιμὴ μένει καὶ λιστα ὅταν κυριαρχεῖ τὸ δίκιο στὶς πράξεις των, κ' ἐπαινέται Πηλέα.

9. Ἐπεισόδιο Δ' ἢ 5η πράξη (802—1008).—Μὲ τὸ τραγουδὶ τοῦ χοροῦ ἔρχεται ἡ σκλάβα ἢ παραμάνη τῆς Ἑρμιόνης καὶ λέει ὅτι ἡ Ἑρμιόνη, σὰν ἔφυγε ὁ πατέρας της καὶ ἔλαβε τί κακὸ ἔκαμε, φοβούμενη μήπως τὴν τιμωρήσῃ ἀντρας τῆς Νεοπτόλεμος ὅταν ἔρθει, ἀποφάσισε νὰ πεθάνῃ ἑλὶς, λέει, τὴν ἐμπόδισε ἀπὸ τὴν κρεμάλα. Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἕνα δεῦτερο μέρος τοῦ δράματος πὺ ἀναφέρεται στὸ θάνατο τῆς Νεοπτόλεμος, στὴν ἱστορία τοῦ Ὀρέστη καὶ τῆς Ἑρμιόνης στὴν τελευταῖα τύχη τῆς Ἀντρομάχης. Τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶναι τὴ δύναμι τοῦ πρώτου μέρους. Βγαίνει ἡ ἄθλια ἢ ἡ Ἑρμιόνη τὸ παλάτι κ' ἀρχίζει ἕνα θρήνο (κομμὸν). Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἐννοεῖ αὐτὴ μὲ λυγισμό συγκινητικὸ μετανοώντας γιὰ τὸν πόλεμο.

ἀμα) καὶ νὰ τὴ συμβουλέψει. Ἀπάνω σ' αὐτὸ ἔρχεται ἕνα πρόσωπο νέο πὺ δὲν τὸ περιμέναμε. Εἶνε ὁ Ὀρέστης, ἐξάδερφος καὶ παλιὸς ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Ἑρμιόνης, πὺ φυσικά θὰ τὴν ὑποστηρίξει. Ὑπῆγε στὸ μαντεῖο τοῦ Δωδωναίου Διὸς γιὰ νὰ ρωτήσει τὸ θεὸ, κ' ἔρχεται ἀπὸ τὴ Φθία νὰ πάρει τὴν Ἑρμιόνη ὕστερα ἀπ' ὅσα ἔμαθε γιὰ τὴ διαφωνία της μὲ τὸ Νεοπτόλεμο. Ἡ Ἑρμιόνη ρίχνεται στὰ γόνατά του καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς λιμάνι στὴν ἀγκαλιά της. Τοῦ διηγείται τίς συμφορὰς της, καὶ πὼς δὲν τὴν ἀγαπᾷ ὁ ἀντρας της, πὺ τὸν ἔχει μαγέψει τάχα ἡ Ἀντρομάχη, καὶ φοβάται μὴ τὴν σκοτώσει, γι' αὐτὸ θέλει νὰ φύγει μακριὰ ἀπὸ δῶ, στὸ παλάτι τοῦ πατέρα της. Ὁ Ὀρέστης τῆς ὑπόσχεται νὰ τὴν πάρει καὶ νὰ σκοτώσει τὸ Νεοπτόλεμο μὲ δόλο στοὺς Δελφούς. Ἡ Ἑρμιόνη δὲν διστάζει νὰ τὸν ἀκολουθήσει, χωρὶς νὰ πεῖ κανένα καλὸ λόγο γιὰ τὸν ἀντρα της.

10. Στάσιμο Δ' (1009—1046).—Ὁ χορὸς διηγεῖται μέρος τῶν κακῶν πὺ ὁ πόλεμος τῆς Τροίας ἐστοίχισε στοὺς Τρῶες καὶ στοὺς Ἕλληνες.

11. Ἐξοδὸς ἢ 6η πράξη (1047—1288).—Μετὰ τὸ τραγουδὶ τοῦ χοροῦ ἔρχεται ὁ Πηλέας στὴ σκηνὴ συνοδευόμενος ἀπὸ ὑπῆφες του καὶ ρωτᾷ τὸ χορὸ καὶ μαθαίνει πὼς ἔφυγε ἡ ὕψη τοῦ Ἑρμιόνη ἀπὸ τὸ παλάτι μὲ τὸ γιὸ τοῦ Ἀγαμέμνονα, τὸν Ὀρέστη, ὁ ὁποῖος μελετᾷ νὰ σκοτώσει τὸ ἔγγονό του Νεοπτόλεμο στοὺς Δελφούς. Σὲ λίγο φτάνει ἕνας μαντατοφόρος ἀπὸ τοὺς Δελφούς καὶ λέει πὼς ὁ Ὀρέστης σκότωσε μὲ δόλο τὸ Νεοπτόλεμο καὶ πὼς ὁ Νεοπτόλεμος ἀγωνίστηκε παλληκαρίσια. Ἡ Ἑρμιόνη καὶ πὺ ὅψι τὴ μεγάλη ἀπόστασιν τῶν Δελφῶν ἀπὸ τὴ Φθία παρατηροῦμε ὅτι κ' ἐδῶ (1069—1070) ὁ ποιητὴς παραβιάζει τὴν ἐνότητά τοῦ χρόνου. Ἐνας νεώτερος ποιητὴς θὰ ρωτοῦσε πὼς μὲ τόση ταχύτητα ἔφτασε ὁ ἀγγελιοφόρος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς φαίνεται ὅτι δὲν ἐσκοτίζονταν μὲ τέτοιες λεπτομέρειες. Μποροῦμε ὁμῶς νὰ φανταστοῦμε ὅτι ὁ Ὀρέστης δὲν παραστεκόταν στὴ δολοφονία, ἡ ὁποία εἶχε ἐτοιμαστῇ ἀπ' αὐτὸν κ' εἶχεν ἐκτελεστῇ ὅταν ἀρχίζε τὸ δράμα].

Ἡ διήγησι τοῦ μαντατοφόρου εἶνε ζωηροτάτη, δραματικὴ καὶ ἐπική. Μόλις τελείωσε ἡ διήγησί του, δούλοι φέρουν στὸν Πηλέα νεκρὸ τὸν ἔγγονό του Νεοπτόλεμο. Ὁ Πηλέας στήνει θρήνο (κομμὸν) ἀπαρηγόρητος, καθὼς κ' ὁ χορὸς, καὶ θλίβεται γιὰ τὴν νῆα μὴν πέσει τὸ παλληκάρι πολεμῶντας στὴν Τροία. Ἐνῶ αὐτὸν φαίνεται ἡ ἀπελπισία τοῦ Πηλέα πὺ εὐχεται νὰ πεθάνῃ κ' αὐτὸς θὰ εἴη, πὺ παρουσιάζεται μὲ τὴ μηχανὴ (ἀπὸ μηχανῆς θεός) καὶ τὸν συμβουλεῖ νὰ μετριάσει τὴ θλίψιν του καὶ νὰ θάψῃ τὸ Νεοπτόλεμο στοὺς Δελφούς, κοντὰ στὸ βωμὸ τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνα, γιὰ νὰν ὁ τάφος του ἕνας αἰώνιος μάρτυρας τῆς ἀδικίας πῶκαμαν οἱ Δελφοί. Ἐπειτα τοῦ λέει ὅτι ἡ Ἀντρομάχη θὰ παντρευτῇ τὸν Ἐλενο, μάντην γιόν τοῦ Πριάμου, καὶ θὰ ζήσει στὴ Μολοσσία.

τῆς Ἡπείρου, ὅπου θὰ βασιλέψει ὁ γιός της ὁ Μολοσσός. Ὅσο γι' αὐτὸν, τὸν Πηλέα, τοῦ λέει πῶς θὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τ' ἄνθρωπινα βάσανα καὶ θὰ τὸν κάμει ἀθάνατον νὰ ζεῖ κοντὰ τῆς στοῦ παλάτι τοῦ πατρός της Νηρέα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ

(στίχ. 103—116)

Γιὰ νύφη συνομόκλινη δὲν πῆγε τὴν Ἑλένη
στὴν Τροία ὁ Πάρης τὴν ψηλὴν, ἀλλὰ γιὰ συμφορές!
Γι' αὐτὴν, ὦ Τροία σὲ ρήμαξεν ὁ Ἄρης τῆς Ἑλλάδας
γοργός, μὲ χίλια πλοῖα του, μὲ λόγχες καὶ φωτιές,
καὶ μούσυρε τὸν Ἑκτορα, τὸν ἄντρα μου τῆς δόλιας
στὰ κάστρα γύρα, τῆς Νεραΐδας Θέτιδας ὁ γιός
πίσω στ' ἀμάξι του δετὸν, κί' ἐμένα ἀπ' τὰ παλάτια
στὴν ἀμμουδιά τῆς θάλασσας μὲ σέρνουν στανικῶς.
Δάκρυα πολλὰ κατέβασα σὰν ἄφηνα σὺς στάχτες,
τὴ χώρα, τὰ παλάτια μου, τὸν ἄντρα μου νεκρό!
Ὀϊμένα, ἀφοῦ κατάντησα τῆς Ἑρμιόνης δούλα
γιὰ τὸ φῶς ἡ δύστυχη τοῦ ἡλίου πιά νὰ θωρῶ;
Κί' ἀφοῦ μὲ βασανίζει αὐτὴ, προσπέφτω καὶ ἱκετεύω
τάγαλμα τοῦτο τῆς θεᾶς καὶ τὸ σφιχτοκρατῶ
καὶ κλαίω σὰ βρύση πέτρινη, ποὺ στάζει τὸ νερό.

ΠΑΡΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

στίχ. 117—146)

(Στροφή 1η)

Γυναῖκα ἐσὺ, ποὺ κάθесαι τόσον καιρὸν ἀκόμα
στ' ἀνάκτορα τῆς Θέτιδας καὶ στοῦ ἱεροῦ τῆς δῶμα,
σ' ἐσὲ τὴν Ἀσιάτισσαν ἐγὼ τῆς Φθίας γέννα,
ἦρθα ἂν μπορῶ νὰ βρῶ γιατρεῖα γιὰ τὰ βαριά δεινὰ σου
γιατ' ἐμπλεξες σὲ τρομερὴ μὲ τὴν Ἑρμιόνην ἔχτρα,
δύστυχη, πόχεις δίδυμη τὴ νυμφικὴ σου κλίνη,
πόχετε τ' Ἀχιλλέα τὸ γιό κι' οἱ δυὸ κοινὸ σας ἄντρα.

(Ἀντιστροφή 1η)

Σκέψου τὴν τύχη σου, κ' ἰδὲ σὲ τί κακὸ ἔχεις φτάσει.
Τῆς Τροίας κόρη ἀφοῦ εἶσαι ἐσὺ μπορεῖς γιὰ νὰ νικήσεις
κυρὰν τῆς Σπάρτης γέννημα; Φύγε μακριὰ ἀπ' τὸ δόμο
ποὺ στὴ θάλασσινὴ θεὰ πρόβατα ὡς δῶρα φέρνουν.
Τί σ' ὠφελεῖ, ἀπὸ τῆς κυρᾶς τὴν ἔχτρα ζαλισμένη

νὰ κλαῖς, νὰ λυώνεις ἄσχημα; Τοῦ δυνατοῦ εἶνε ἡ νίκη.
Κί' ἀφοῦ δὲν εἶσαι τίποτε γιὰτὶ μοχθεῖς καημένη;

(Στροφή 2η)

Νὰ φύγεις πιά ἀπὸ τὸ λαμπρὸ νὰδ τῆς Θεᾶς Νεραΐδας,
καὶ σκέψου ποὺ εἶσαι ὁλόξενη σὲ ξένον τόπο σκλάβα,
ὅπου κανένα δὲ θωρεῖς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς σου,
κοντὰ σου, ὦ πανταλαίπωρη, δυστυχισμένη νύφη.

(Ἀντιστροφή 2η)

Ἦρθες στῶν ἀφεντάδων μας τὰ σπίτια νὰ σὲ κλαῖμε,
γυναῖκα Τρωαδίτισσα: σωπαίνουμε ἀπὸ φόβον,
ἂν καὶ θλιβόμαστε γιὰ σὲ νὰ μὴ μᾶς νοιώσει ἡ κόρη
τῆς θυγατέρας τοῦ Διὸς πῶς συμπονοῦμε ἐσένα.

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ Α'

(στίχ. 147—273)

(Βγαίνει ἀπὸ τὸ παλάτι ἡ Ἑρμιόνη, νεώτατη γυναῖκα, ντυμένη
μὲ φορέματα πλούσια καὶ μὲ διάδημα στὸ κεφάλι καὶ μιλᾷ
μὲ περηφάνεια):

ΕΡΜΙΟΝΗ

Τῆς κεφαλῆς μου τὰ χρυσὰ στολίσματα
κι' αὐτὰ τὰ πέπλα τὰ παρδαλοκέντητα,
τὸ σπῆτι τοῦ Ἀχιλλέα δέ μου τᾶδωκε,
μηδὲ καὶ τοῦ Πηλέα, καθὼς ἦρθα ἐδῶ.
Στὴ Σπάρτην ὁ πατέρας μου Μενέλαος
μ' ἄλλῃ μεγάλῃ προίκα μοῦ τὰ δώρησε,
ὥστε μπορῶ γιὰ νὰ εἶμαι ἐλευτερότομη.
Σὲ σὰς τοὺς ἄλλους τέτοια δίνω ἀπάντησι.

(Στὴν Ἀνδρομάχη)

Μὰ ἐσὺ, μιὰ σκλάβα, τοῦ πολέμου λάφυρο,
θέλεις κυρὰ νὰ γένεις στὰ παλάτια μου
κι' ἐμὲ νὰ διώξεις; μάγεψες τὸν ἄντρα μου
καὶ μὲ μισεῖ: γιὰ σένα στείρα χάνεται
κι' ἡ νιότη μου: γιὰτὶ εἶνε φοβερὲς σ' αὐτὰ
οἱ Ἀσιανὲς γυναῖκες. Μὰ σοῦ δείχνω ἐγὼ,
καὶ δὲ θὰ σ' ὠφελέσει τῆς Νεραΐδας πιά
τὸ δῶμ' αὐτὸ, μήτ' ὁ βῶμος, μήτ' ὁ ναός,
μὰ θὰ χαθῇς. Κί' ἂν θέλει κανεὶς ἄνθρωπος

ἢ θεὸς νὰ σε γλυτώσει, τότε πρέπει ἐσὺ,
τὰ πρὶν ν' ἀφήσεις ὑψηλὰ φρονήματα
καὶ νὰ προσπέσεις ταπεινὴ στὸ γόνα μου,
τίς κάμαρές μου νὰ σαρώνεις, ραίνοντας
τοῦ ποταμοῦ δροσόνερο ἀπ' ἀγγεῖα χρυσά,
καὶ νὰ τὸ νοιώσεις σὲ ποῖον τόπο βρίσκεσαι.
Ἐδῶ δὲν εἶνε ὁ Ἑκτορας κι' ὁ Πρίαμος
κι' ὁ πλοῦτος σου, μὲν εἶνε χώρα Ἑλληνική.
Κι' ἔφτασες, δόλια ἐσὺ, σὲ τέτοια ἀνεγνωμιά,
ποῦ μὲ τὸ γιὸ νὰ συγκοιμάσαι τόλμησες
ἐκείνου ποῦ σοῦ σκότωσε τὸν ἄντρα σου
κι' ἀπὸ τὸ φονευτὴ του νὰ γεννᾷς παιδιὰ.
Κι' εἶνε ὅλη τέτοια τῶν βαρβάρων ἡ γενιά:
σμίγουν παιδι καὶ μάνα, κόρη καὶ γονιὸς,
ἀδέρφι κι' ἀδερφή, δικοὶ σκοτώνονται
καὶ δὲν τοὺς ἐμποδίζει ὁ νόμος τοὺς σ' αὐτά.
Τέτοια σ' ἐμᾶς μὴ φέρνεις. Δὲν εἶνε καλὸ
νάχει ἓνας ἄντρας τὰ λουριὰ δυὸ γυναικῶν,
ἀλλὰ γιὰ συγκοιμήτρα πλάγι τοὺς ποθοῦν,
ὅποιοι δὲ θέλουν σπίτι τοὺς νὰ κακοζοῦν.

Η ΚΟΡΥΦΑΙΑ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Εἰν' οἱ γυναῖκες φυσικὰ ζηλόφρονες
κι' ὄντα'χουν δυὸ ἓναν ἄντρα πάντα ἐχτρεύονται.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἀλλίμονον, ἀλλίμονο!
Κακὸ εἶνε ἡ νιότη στοὺς θνητοὺς καὶ πῶς πολὺ
ὅταν μ' αὐτὴ κανέναν ἔχει κι' ἄδικο!
Κι' ἐγὼ φοβοῦμαι μὴ, σὰν ποῦ εἶμαι σκλάβα σου,
δὲν πῶ ὅσα πρέπει, ἂν κι' ἔχω δίκια περισσά,
κι' ἂν πάλι τὰ βαστάξω μὴ με βλάψει αὐτό.
Γιατὶ πικρὰ ὑπομένουν οἱ περήφανοι
τὰ λόγια τὰ βαριά τῶν κατωτέρων τῶν.
Κι' ὅμως τὸν ἑαυτό μου θὰ ὑπερασπισθῶ.
Γιὰ πέ μου, νιά: ποῖον λόγον ἔχω σταθερὸ
κι' ἀπὸ τὸ νόμιμό σου γάμο σὲ στερεῶ;
Γιατ' εἶνε ἡ Σπάρτη ἀπὸ τὴν Τροία κατώτερη
κι' ἐγὼ ἀπὸ σὲ πῶς τυχερὴ κι' ἐλεύτερη;
Ἡ ξυπαστὴ ἀπ' τὸ νιὸ κι' ἀφράτο σῶμα μου
κι' ἀπ' τὰ μεγάλα πλούτη καὶ τοὺς φίλους μου
θέλω κυρὰ νὰ γένω ἐγὼ στὸ σπίτι σου;
Ποῖδ' ἀπ' τὰ δυὸ, γιὰ νὰ γεννήσω ἀντὶς γιὰ σὲ
σκλάβους καὶ νὰ τοὺς σέρνω βάρος ἄθλιο;
Ἡ τὰ παιδιὰ μου θὰ δεχτεῖ στὴ θύρα κανεῖς
νὰ βασιλέψουν, ἂν δὲν κάνεις τέκνα ἐσὺ;

Η ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Σελὶς 15

Μόχουν ἀγάπη τάχα ἀπὸ τὸν Ἑκτορα
οἱ Ἕλληνες; Κι' ἐγὼ ἤμουν κάποια ἀσήμενη
κι' ὄχι τῶν Τρωαδῆτων μιὰ βασίλισσα;
Δὲ μάγεψα τὸν ἄντρα σου καὶ σὲ μισεῖ,
ἀλλὰ δὲν ἔχεις τρόπους, νὰ συζεῖς καλὰ!
Κι' αὐτὸ κρατεῖ τὸν πόθο: τρόποι εὐγενικοὶ
εὐχαριστοῦν τοὺς ἄντρες, κι' ὄχι ἡ ὁμορφιά.
Μὰ ἐσὺ καὶ λίγο ἂν πειραχτεῖς, ὑψώνεις πιά
τὴ Σπάρτη, καὶ τὴ Σκύρο τὴν καταφρονεῖς.
Μπρὸς στοὺς φτωχοὺς καυχιέσαι γιὰ τὰ πλούτη σου,
κι' εἶνε γιὰ σὲ ὁ Μενέλαος ἀνώτερος
ἀπὸ τὸν Ἀχιλλεῦς. Κι' ἔτσι ὁ ἄντρας σου
σ' ἐχτρεύεται. Ἡ γυναῖκα πρέπει κι' ἂν δοθεῖ
σ' ἄντρα κακὸ νὰ στέργει ξεσυνέριστα
Κι' ἂν βασιλιά: εἶχες ἄντρα στὴ χιονόσκεπη
τὴ Θράκη, ποῦ ἓνας ἄντρας παίρνει ὁμόκλινες
πολλὲς γυναῖκες χώρια, θὰ τίς σκότωνες;
μ' αὐτὸ ὅλες τίς γυναῖκες θὰ τίς πρόσβαλλες
ὅτι ποθοῦν τ' ἄντρὸς τὴν κλίνη ἀχόρταγα.
Ντροπὴ! Κι' ἐνῶ ἀπ' τοὺς ἄντρες πῶς χειρότερα
μᾶς πιάνει αὐτὴ ἡ ἀρρώστεια, ἀλλὰ προσέχουμε.
Ἑκτορα ἀγαπημένε ἐγὼ γιὰ χάρι σου
ἔσμιγα τὴν ἀγάπη μου στὸν πόθο σου
ἂν σ' ἔρριχνεν ἡ Κύπρη σὲ παράστρατα
γιὰ νὰ μὴ σὲ πικράνω ἐγὼ πολλὰς φορὲς
ἔδωκα καὶ τὸν κόρφο μου στὰ νόθα σου.
Τὸν ἄντρα μου τὸν μάγευαν οἱ τρόποι μου.
Μὰ ἐσὺ φοβᾷσαι καὶ δροσιὰς σταλαγματιὰ
τὸν ἄντρα σου νὰ μὴν ἐγγίξει. Φίλαντρη
μὴ θέλεις νὰ εἶσαι πλειότερο ἀπ' τὴ μάνα σου.
Πρέπει τοὺς τρόπους τῶν κακῶν μανάδων τοὺς
γιὰ ν' ἀποφεύγουν τὰ παιδιὰ τὰ φρόνιμα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

(Στὴν Ἑρμιόνη)

ὅσο μπορέσεις νὰ συμβιβαστεῖς μ' αὐτὴ.
Κυρὰ μου, μὲ τὰ λόγια σου προσπάθησε

ΕΡΜΙΟΝΗ

(Στὴν Ἀνδρομάχην)

Τί σοβαρομυλεῖς καὶ λογομάχεσαι
σὰν ἐσὺ νὰ ἦσουν φρόνιμη κι' ἐγὼ ἄμυαλη;

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἀλλὰ ἐγὼ ἀπὸ τὰ λόγια σου δὲ φρίσσει.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Δὲ θέλω νᾶχω τὰ δικά σου τὰ μυαλά.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἐνῶ εἶσαι νιά, μιλεῖς γιὰ πράματ' ἄσχημα.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἐσὺ τὰ κάνεις ὅμως δίχως νὰ μιλεῖς.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Δὲ θὰ βαστάξεις σιωπηλὴ τὸν πόθο σου;

ΕΡΜΙΟΝΗ

Παντοῦ οἱ γυναῖκες δὲν κοιτάζουν πρῶτ' αὐτά;

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ναί, ἀλλὰ μὲ τρόπο δίκιο: ἀλλιῶς βγαίνουν πικρὸ

ΕΡΜΙΟΝΗ

Δὲν κατοικοῦμ' ἐδῶ μὲ νόμους βάρβαρους.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Τ' ἄσχημα φέρνουν ἐντροπὴ κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Σοφὴ, σοφὴ εἶσαι: ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ χαθῆς.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Θωρεῖς: σὲ βλέπει τάγαλμα τῆς Θέτιδας.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Γιὰ τ' Ἀχιλλέα τὸ χαμὸ τὴν Τροία μισεῖ.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἡ μάνα σου ἢ Ἑλένη τὸν ἐσκότωσε.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Τις συμφορὲς μου θὰ πειράξεις πλειότερο;

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Νά, σιωπῶ καὶ κλείνω πιά τὸ στόμα μου.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Γι' αὐτὸ ποῦρθα νὰ μάθω θέλω ἀπάντησι.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Σοῦ λέγω πῶς δὲν ἔχεις ὅσον πρέπει νοῦν.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἄ φύγεις ἀπὸ τοῦτον τὸν ἱερὸ ναό;

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ποτὲ δὲν φεύγω, ἐκτὸς ἂν μὲ σκοτώσετε.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Θὰ γένει αὐτὸ καὶ πρὶν νὰ φτάσει ὁ ἄντρας μου.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Κι' ἐγὼ πρὶν νάρθῃ δέ σου παραδίνομαι.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Φωτιά θὰ βάλω, νὰ σε κάψω ἀλύπητα.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Κάψε μ' ἐσύ: τὸ βλέπουν οἱ θεοὶ κι' αὐτό.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Θὰ ἰδεῖς καὶ στὸ κορμί σου φοβερὲς πληγές.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Σφάξε με, τὸ βωμὸ τῆς θεᾶς αἱμάτωσε
καὶ θὰ σὲ τιμωρήσῃ ἐκείνη γλήγορα.

ΕΡΜΙΟΝΗ

ὦ βάρβαρο ἐσὺ θρέμμα καὶ θράσος σκληρὸν,
 περιφρονεῖς τὸ θάνατον; Μὰ ἐγὼ ἀπὸ 'δῶ
 θὰ σὲ σκοτώσω μὲ τὸ θέλημά σου εὐθύς:
 τόχῳ ἓνα τέτοιο δόλωμα. Δὲ θὰ τὸ πῶ
 γιατί γλήγορα μ' ἔργο θὰ φανερωθεῖ.
 Καρφώσου ἐκεῖ: κί' ἂν γύρω σου σὲ συγκρατεῖ
 χυτὸ μολύβι, θὰ σὲ ξεσηκώσω ἐγώ,
 πρὶν ἔρθῃ αὐτὸς ποὺ ἐλπίζεις, τοῦ Ἀχιλλέως ὁ γιός.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

(Ξαναμπαίνει στὸ παλάτι)

Ἐλπίζω. Μὰ ἀπορῶ πῶς ἔδωκαν οἱ θεοὶ
 βοτάνια στοὺς ἀνθρώπους γιὰ ἄγρια ἔρπετά,
 κανεῖς ὅμως δὲν ἦρε ἀκόμα γιαιτρικὸ
 γιὰ τὴν κακὴ γυναῖκα, ποὺ τὴν ὀχεντρα
 καὶ τὴ φωτιά περνάει: τόσο φοβερὸ
 κακὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐμεῖς εἴμαστε.

ΣΤΑΣΙΜΟ Α'

(στίχ. 274-308)

ΧΟΡΟΣ

(Στροφή 1η)

Αἰτία μεγάλων ἔγινε κακῶν ὁ γιὸς τῆς Μαίας
 καὶ τοῦ Διὸς σὺν ἔφτασε στῆς Ἰδῆς τὸ λαγκάδι,
 ποὺ ὁδήγατε τὸ καλόζυγο τῶν τριῶν θεῶν ἄμαξι
 μ' ὀλέθρια τῆς ὁμορφιάς συνέρια ἀρματωμένο,
 πρὸς τὰ μαντριά τοῦ βούκολα, στίς ἔρημες αὐλές του,
 ποὺ κάθουνταν μονόχνοτος ὁ νιὸς ὁ γελαδάρης.

(Ἀντιστροφή 1η)

Κί' αὐτὲς στὸ δενδρσκέπαστο λαγκάδι καθὼς ἦρθαν,
 λούζουν τὰ ὀλόλαμπρα κορμιά στὰ ρέματα τ' ἀφράτα
 τῶν ὀρεινῶν βρυσόνερων: κί' εὐτὺς λογομαχώντας
 πῆγαν στὸ γιὸ τοῦ Πρίαμου. Νικάει ἡ Ἀφροδίτη
 μὲ λόγια δολερὰ, νὰ ἀκοῦς γλυκὰ, πικρὰ ὅμως βγῆκαν
 στὴν ἔρμη χώρα τῶν Φρυγῶν καὶ στῆς Τροίας τὰ κάστρα.

(Στροφή 2η)

ποὺ αὐτὸν τὸν Πάρη γέννησε, πρὶν στὸν Ἰδαῖο βράχο
 τὸν βγάλει, ὅταν τῆς φώναξε ἡ Κασάντρα καθισμένη
 στὴ μαντικὴ δάφνη κοντὰ νὰ τὸν σκοτώσει ἐκεῖνον,
 ποὺ θάφερνε τὸ χαλασμὸ τοῦ Πρίαμου τὴ χώρα.
 Σὲ ποιὸν δὲν πῆγε; Ποιὸν αὐτὴ δὲν τὸν παρακαλοῦσεν,
 ἀπὸ τοὺς δημογέροντες, τὸ βρέφος νὰ φονέψῃ;

(Ἀντιστροφή 2η)

Ἄν τὴν Κασάντραν ἀκουγαν, οἱ Τρώισες δὲν θὰ ἦταν
 στὸ μαῦρο τῆς σκλαβιάς ζυγὸ, κί' ἐσὺ, γυναῖκα, θὰ ἦσουν
 βασίλισσα στὸν τόπο σου: δὲ θάχε πάθει ἡ Ἑλλάδα
 τὰ βάσανα ποὺ τράβηξαν οἱ νιοὶ τῆς δέκα χρόνια
 γύρα στὴν Τροία νὰ πολεμοῦν μὲ λόγχεις καὶ κοντάρια.
 Τόσες γυναῖκες ἔρημες ποτὲ δὲ θὰ εἶχαν μείνει
 κί' ὀρφανεμένοι γέροντες ἀπὸ τ' ἀντρεία παιδιὰ τους.

ΣΤΑΣΙΜΟ Β'

(465-500)

ΧΟΡΟΣ

(Στροφή 1η)

Ποτὲ δὲ θὰ πονέσω ἐγὼ τὸν ἄνθρωπο ποὺ παίρνει
 διπλὲς γυναῖκες, καὶ παιδιὰ ἀπὸ δυὸ μητέρες ἔχει,
 φιλονικία φέρνει αὐτὸ καὶ λύπες μὲς στὰ σπίτια.
 Ἀμποτε νᾶνε ὁ ἄντρας μου, πιστὸς σ' ἐμένα πάντα
 καὶ τρίτος μὲς στὴν κλίνη μας ποτὲ νὰ μὴ πλαγιάσει.

(Ἀντιστροφή 1η)

Δυὸ βασιλιάδες δύσκολα κί' οἱ χῶρες ὑποφέρουν
 ἀντὶ τὸν ἓνα: κί' εἰν' αὐτὸ βάρος στὸ βάρος πάντα,
 καὶ τοὺς πολῖτες διχασμὸ. Στῶν ὕμνων τοὺς τεχνίτες
 ποὺ ἀντάμα συνεργάζονται καὶ δυὸ σ' ἓνα τραγοῦδι,
 πάντοτε οἱ Μοῦσες ἀγαποῦν διχόνοια γιὰ νὰ σπέρνουν.

(Στροφή 2η)

Κί' ὅταν τοὺς ναῦτες ἄνεμοι μ' ὁρμὴ τοὺς συνταράζουν,
 οἱ γνώμες δυὸ κυβερνητῶν σκοντάφτουν στὸ τιμόνι,
 κί' ὅσοι σοφοὶ κί' ἂν μαζευτοῦν πάντα πῶς λίγο ἀξίζουν
 ἀπὸ τὸν πλὺ κατώτερο, τὸν μονοκυβερνήτη.
 Ἐνας νάχει τὴ δύναμι στὰ σπίτια καὶ στίς χῶρες,
 ἂν θέλουν τὸν ὠφέλιμο καιρὸ νὰ μὴν τὸν χάνουν.

(Ἀντιστροφή 2η)

Τὸ ἀπόδειξε ἡ Λακωνίσσα τοῦ Μενελάου ἡ κόρη
τοῦ στρατηλάτη: Πύρινη στήν ἄλλη ὁρμᾶ γυναῖκα,
καὶ τοῦ Ἰλίου τὴν ταλαίπωρη κόρη σκοτώνει τώρα
μὲ τὸ παιδί της, ποὺ μ' αὐτὴ πικρόκαρδα μαλώνει.
Εἶν' ἄθεος, παράνομος καὶ τρομερὸς ὁ φόνος.
Γι' αὐτὰ, κυρά μου, κάποτε κι' ἐσὺ θὰ μετανοιώσεις.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

(Ἀνάπαιστοι—μελοδραματικά)

Ἄλλὰ βλέπω μπροστὰ στὸ παλάτι
συγκρατούμενο αὐτὸ τὸ ζευγάρι,
ποὺ βαδίζει στὸ θάνατο τώρα.
ὦ γυναῖκα μαυρόμοιρη, ὦ δόλιο παιδάκι,
ποὺ πεθαίνεις γιατί σου ζηλεύουν τὴ μάνα,
ποὺ εἶσαι ἀθῶο ἐσὺ πλῆγμα
καὶ δὲ φταῖς στοὺς ἀφέντες.

(Ἡ Ἀντρομάχη προχωρεῖ, δεμένη, μὲ τὸ παιδί της. Κοντὰ κι' ὁ
Μενέλαος μὲ τοὺς ἀκολουθοῦς του).

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ Γ'

(501—765)

ΚΟΜΜΟΣ

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

(Στροφή 3η)

Εἴμ' ἐγώ: μὲ τὰ χέρια
ματωμένα ἀπ' τὰ βρόχια
κατεβαίνω στὸν Ἄδη.

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

Κι' ἐγώ, μάνα μου μάνα,
κάτω ἀπὸ τὰ φτερά σου,
κατεβαίνω κοντὰ σου.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ὅϊμὲ θῦμα σφαγμένο,
ὦ τῆς Φθίας ἀρχόντοι!

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

Ἔλα δὼ νὰ βοηθήσεις
τοὺς δικούς σου, πατέρα.

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Θὰ εἶσαι πάντα, χρυσό μου παιδί
στήν ἀγκάλη τῆς δόλιας σου μάνας
μὲς τὸ χῶμα νεκρὸς μὲ νεκρή.

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

Ἄχ, ὄϊμὲ τί θὰ πάθω μονούλα;
συμφορὰ μου κι' ἐμένα κι' ἐσένα!
(Ἀνάπαιστοι—μελοδραματικά)

ΜΕΝΕΛΑΟΣ

Μὲς τὰ βάθη νὰ πᾶτε τῆς γῆς! Γιατί ἐσεῖς
ἔχετ' ἔρθει ἀπὸ κάστρα ἐχτρικά: οἱ δυὸ μαζί
θὰ χαθῆτε, κι' ἀνάγκη διπλὴ τὸ καλεῖ:
Ἡ δική μου ἡ ἀπόφασι ἐσένα σκοτώνει
καὶ τὸ τέκνο σου αὐτὸ ἡ κόρη μου ἡ Ἑρμιόνη.
Κι' εἶνε τρέλλα μεγάλη ν' ἀφήνει κανέναν
τῶν ἐχτρῶν τοῦ παιδιᾶ, ποὺ μπορεῖ νὰ σκοτώσει
κι' ἀπὸ φόβο τὸ σπίτι τοῦ ν' ἀπογλυτώσει.

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

Ἀντιστροφή

Ἐκτορά μου, ἔρμο ταίρι
σύμμαχό μου τὸ χέρι
καὶ τὸ δόρυ σου νὰ εἶχα!

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

Σὰν τί θρῆνον ὁ δόλιος
θὰ μπορέσω γιὰ νᾶβρω
νὰ γλυτώσω ἀπ' τὸ χάρο;

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

(Δείχνοντας τὸ Μενέλαο)

Παρακάλει, στὰ πόδια
πέσε, γιέ μου, τοῦ ἀφέντη.

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

(Πέφτοντας στὰ γόνατα τοῦ Μενέλαου)

ὦ καλέ μου, καλέ μου,
τῇ ζωῇ χάρισέ μου!

ΑΝΤΡΟΜΑΧΗ

Τὰ ματάκια μου γέμισαν δάκρυ,
στάζω ἢ δόλια καθὼς ἀπὸ βράχου
γλιστερό στάζει ἀνήλιο νερό.

ΜΟΛΟΣΣΟΣ

Ἄχ οἴμέ! πῶς θὰ βρῶ,—συμφορά μου—
γλυτωμὸ στὰ μεγάλα δεινὰ μου;

ΜΕΝΕΛΑΟΣ

Τί μοῦ πέφτεις στὰ πόδια καὶ τί μοῦ ζητεῖς;
σὰ σὲ θάλασσας βράχο ἢ σὲ κύμα λαλεῖς.
Κι' εἰμ' ἐγὼ στοὺς δικούς μου βοηθὸς φυσικά,
μὰ γιὰ σένα δὲν ἔχω, συμπάθεια καμμιὰ,
γιατί ξόδεψα χρόνια πολλὰ τῆς ζωῆς μου
γιὰ νὰ πάρω τὴν Τροία καὶ τὴ μάνα σου σκλάβα.
Σὰν ποθεῖς τώρα ἐσὺ τὴν ἀπόλαψι ἐκείνης,
στὸν κατάβαθον Ἄδη κατέβει νὰ μείνεις.
(Τραβᾷ τὸ σπαθί του).

ΣΤΑΣΙΜΟ Γ'

(766—801)
ΧΟΡΟΣ

Στροφή

Ἦ νὰ μὴ γεννηθεῖ κανεὶς ἢ πάντα νὰ κρατιέται
ἀπὸ γονιοὺς εὐγενικοὺς καὶ πλούσιος νὰ λογιέται.
Κι' ἂν κακοπάθει ὁ εὐγενὴς πάντα βοήθειαν ἔχει,
καὶ στοὺς ἀρχοντοφήμεστους τιμὴ καὶ δόξα τρέχει.
Περνᾷ ὁ καιρὸς, μὰ τῶν καλῶν τ' ἀπομεινάρια ζοῦν
καὶ λάμπει πάντα ἡ ἀρετὴ κι' ὅταν αὐτοὶ χαθοῦν.

Ἀντιστροφή

Κάλλια νίκη κακὸδοξὴ κανεὶς νὰ μὴ ζητήσει
παρὰ μὲ φθόνο καὶ μὲ βιά τὸ δίκιο νὰ ποθήσει.

Ἡ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Σελὶς 23

Πρόσκαιρο αὐτὸ εἶν' εὐχάριστο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἴσως
μὰ σὲ καιρὸ βγαίνει ξεινὸ, ντροπὴ σπιτιῶν καὶ μῖσος.
Αὐτὸ ἐπαίνω κι' αὐτὸ ζητῶ: τὸ δίκιο νὰ νικᾷ
στὴ χώρα καὶ στὰ σπιτία μας τὴν καθεμιὰ ἀδικιά.

Ἐπωδὸς

Γέροντα, γιὰ τοῦ Αἰακοῦ, πιστεύω, καθὼς λέγουν,
ὅτι κι' ἐσὺ πολέμησες, βοηθώντας τοὺς Λαπίθες,
μὲ τὸ λαμπρὸ κοντάρι σου στὴ μάχη τῶν Κενταύρων:
καὶ πῶς τις ἄξενες κι' ὕγρες τοῦ Πόντου Συμπληγάδες
τις πέρασες μὲς στῆς Ἀργῶς τὸ ξύλινο σκαφίδι
στοῦ ξακουστοῦ ταξίδι σου. Κι' ὅταν ὁ γιὸς τοῦ Δία,
ὁ φημισμένος Ἡρακλῆς τὸ φόνον εἶχε σπεῖρει
στοῦ Ἰλίου πρὶν, κι' ἐσὺ μ' αὐτὸν, σὰν ἔλαβες μεγάλη
τιμὴ καὶ δόξα, γύρισες μὲς στὴν Εὐρώπῃ πάλι.

ΚΟΜΜΟΣ (ΘΡΗΝΟΣ) ΤΗΣ ΕΡΜΙΟΝΗΣ
(825—865)

(Ἡ Ἑρμιόνη λυσίκομῃ ὁρμᾷ στὴ σκηνὴ καὶ λέει:)

ΕΡΜΙΟΝΗ

Στροφή 1η

Ὀϊμένα! Τὰ μαλλάκια μου θὰ τὰ καταμαδῇσω
καὶ μὲ τὰ νύχια μου ἄγρια τὰ μάγουλα θὰ σχίσω.

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Κόρη τί κάνεις; τί χαλνᾷς τὸ σῶμα σου;

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἀντιστροφή 1η

Ἀλίμονό μου. Σύρε πιά στὸν ἄνεμο χαμένο
μαγνάδι τῶν πλεξίδων μου ἀραχνούφαδιασμένο.

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Τὰ στήθια σου, παιδί μου πεπλοσκέπασε.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Στροφή 2η

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Φοβάσαι για τὸ φόνο ποὺ σχεδιάσες
τῆς ἄλλης γυναικὸς τ' ἀντρός σου, κόρη μου;

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἀντιστροφή 2η

Καταθρηνῶ ἢ κατάρατη κι' ἀνθρωποποιημένη
για τοῦτο ποὺ σχεδίασα μὲ τόλμη θερειμένη.

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Θὰ συγχωρέσῃ ὁ ἀντρας σου τὸ σφάλμα αὐτό.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἀγαπημένη μου, γιατί μὲ δόλο ἀπὸ τὸ χέρι
μοῦ πήρες τὸ μαχαίρι;
Δός μου το πίσω, δός μου το στὸ στήθος νὰ τὸ μπήξω!
Τί μ' ἐμποδίζεις τὸ λαϊμὸ μὲ τὸ σχοινὶ νὰ πνίξω;

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Πῶς νὰ σ' ἀφήσω νὰ πεθάνεις ἀμυαλῇ;

ΕΡΜΙΟΝΗ

Ἀλίμονο στὴν τύχη μου! Ποῦ εἶνε φλόγα φωτιᾶς
ποὺ τὴν ζητῶ; Ποῦ στὰ γκρεμνὰ νὰ ὀρμήσω ἢ πικραμένη,
στὸ πέλαγος, ἢ στῶν βουνῶν τὰ δάση μονομιᾶς,
ὥστε στὴν ἔγνοια τῶν νεκρῶν νὰ πάγω πεθαμένη;

ΠΑΡΑΜΑΝΑ

Τί κάνεις ἔτσι; Συμφορὲς θεόστελτες
ἔρχονται σ' ὅλους τοὺς θνητοὺς γοργὰ ἢ ἀργά.

ΕΡΜΙΟΝΗ

Πατέρα μὲ παράτησες μ' ἀφήκες μοναχὴ
σάν τὸ καράβι στὸ γιαλὸ ποὺ πλέει δίχως κουπί.
Θὰ μὲ σκοτώσει ὁ ἀντρας μου καὶ πιά δὲ θὰ καθίσω
στὸ σπῆτι ποὺ μὲ πάντρεψες. Σὲ ποῖδ' ἀγαλλμα νὰ ὀρμήσω
ικέτισσα; Τίνος θεοῦ; Ἡ δούλα νὰ προσπέσω
σὲ ξένης δούλας γόνατα νὰ τὴν παρακαλέσω;
Νὰ ἦμουν πουλὶ μαυρόφτερο γιὰ νὰ πετοῦσα τώρα

κι' ἀπὸ τῆς Φθίας ξέμαυρα νὰ βρίσκομουν τὴ χώρα
ἢ σκάφος πεύκινο, ἢ Ἀργῶ, ποὺ πρώτη μὲ κουπιὰ
στῶν μαῦρων βράχων τοὺς γιαλοὺς ἀπέρασα γοργά.

ΣΤΑΣΙΜΟ Δ'

(1009—1046)

ΧΟΡΟΣ

Στροφή 1η

ὦ Φοῖβε, ἐσὺ ποὺ πύργωσες τὸν καλοτειχισμένο
τῆς Τροίας λόφο κι' ἐσὺ θεὲ τοῦ Πόντου, Ποσειδῶνα,
ποὺ στὸ ἄρμυρὸ τὸ πέλαγος, περνᾶς γοργὰ μ' ἀμάξι,
ποὺ ἄλογα μαῦρα τὸ τραβοῦν, τάχα γιὰ ποιάν αἰτία
ἐπαρᾶδόσατε ἄτιμα στὸν πολεμόχαρο Ἀρη
τὴν Τροία τὴν πανταλαίπωρη, ποῦ ναι ἔργο τῶν χειρῶν σας,
καὶ τὴν ἀφήσατε σκληρὰ νὰ σβήσει, νὰ ρημάξει;

Ἀντιστροφή 1η

Ἀμάξια μύρια ἐξέψατε στοὺς ὄχτος τοῦ Σιμόη
ποὺ τᾶσερναν γοργὰ-γοργὰ, καὶ φονικοὺς ἀγῶνες
παλληκαριῶν ἐστήσατε, χωρὶς στεφάνια νίκης
σκοτώθηκαν καὶ χάθηκαν τοῦ Ἰλίου οἱ βασιλιάδες
καὶ δὲ θὰ λάμπει πιά ἡ φωτιὰ μὲς στοὺς βωμοὺς τῆς Τροίας
μὲ τῶν θυμάτων τὸν καπνὸ τὸν μοσχομυρισμένο,
[ποὺ στοὺς θεοὺς τῶν πρόσφεραν οἱ δόλιοι Τρωαδίτες].

Στροφή 2η

Ἐχάθη ἀπ' τῆς γυναίκας τοῦ τὰ χέρια ὁ γιὸς τ' Ἀτρέα;
ὅμως κι' ἐκείνη ἐπλήρωσε τὸ σκοτώμὸ μὲ φόνο
ποὺ ἀπόλαψε ἀπ' τὰ τέκνα τῆς. Ἦταν τοῦ θεοῦ μαντεία,
ποὺ τ' Ἀγαμέμνονα τὸ γιὸ τὸν πρόσταξε πρὸς τ' Ἀργος
νὰ τρέξει καὶ στῆς μάνας τοῦ τὰ δώματα νὰ ὀρμήσει
καὶ νὰ τὴ σφάζει; Φοῖβε θεὲ, καὶ πῶς νὰ τὸ πιστέψω;

Ἀντιστροφή 2η

Πολλὲς μὲς στίς Ἑλληνικὲς τίς ἀγορὲς γυναῖκες
θρηνοῦσαν γιὰ τοὺς ἀντρες τῶν τοὺς τριαδυστυχισμένους,
κι' ἄφηκαν πιά τὰ σπῆτια τοὺς καὶ πῆραν ἄλλον ἀντρα.
Δὲν ἐπεσαν πικρόψυχες λύπες σ' ἐσένα μόνο
καὶ στοὺς δικούς σου. Ἐτράβηξε τὰ βάσανα ὅλη ἡ Ἑλλάδα!
Καὶ σ' ὅλην τὴν καλόκαρπη Φρυγίᾳ ἔχει περάσει
ὁ κεραυνὸς σταλάζοντας τὰ αἵματα στὸν Ἀδῆ!
[Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Β' Τόμο τοῦ Εὐριπίδη θὰ ἐκδοθῇ προσεχῶς]
ΔΗΜ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΤΟ ΞΕΝΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΓΕΛΙΟ

ΛΕΩΝ. ΑΝΑΡΕ·Γ·ΕΦ

ΑΘΗΝΑΙ 1934

ΤΟ ΓΕΛΟΙΟ

1

Στις εξήμιση ήμουν πεπεισμένος, ότι θά έρχονταν, και είχα διαβουλευμένη διάθεση! Άγαπούσα όπως καμμιά άλλη φορά. Τό παλτό δέν τό είχα κουμπώσει, ό ψυχρός άνεμος έμπαινε μέσα, τό ανασήκωνε και μ' έκάλυπτε όπως ήθελε. Άλλά δέν έννοιωθα τό κρύο—δέν τό σκεπτόμουν. Είχα σηκωμένο καμαρωτά τό κεφάλι, ό κοϋκος μου έπεφτε πίσω και έρριχνα στους άνδρας, που περνούσαν κοντά μου, προκλητικά προστατευτικά βλέμματα: όσής γυναίκες όμως προκλητικά, αλλά τρυφερά βλέμματα: όλοι κληρες τέσσαρες μέρες τώρα άγαπούσα έννοείται αυτή μονάχα—άλλά ήμουν νέος και ή καρδιά μου τόσο πλατειά ακόμα, ώστε μου ήταν αδύνατο νά έμενα έντελώς αδιάφορος για της άλλες γυναίκες. Και τά βήματά μου ήταν κυμαινόμενα και γοργά.

Στής έφτά παρά τέταρτο εκούμπωσα δυό κουμπία του παλτού μου και από τους διαβάτες, που περνούσαν εκύτταζα μονάχα της γυναίκες, αλλά τώρα όχι προκλητικά, μονάχα με λίγη τρυφερότητα και με κάποιο ίχνος αντιπαθείας, που άρχιζε... Έτσι γενικώς μονάχα. Τώρα μ' ένδιέφερε μονάχα μία γυναίκα—που δέν έφαινετο νά έρχεται—και ή άλλες προς τό παρόν μπορούσαν νά επήγαιναν στο καλό, έστω· μ' έκαναν νά της προσέχω πολύ, γιατί καθώς ένόμιζα ότι έμοιαζαν μ' εκείνη τη μοναδική, εκλόγιζαν κάπως τη στάσι μου και έδιναν στάς κινήσεις μου άρκετη άβεβαιότητα.

Έφτά παρά πέντε είχα ζεσταθί.

Έφτά παρά δυό λεπτά είχα κρυώσει.

Στής έφτά ακριβώς, νομίζω, ότι άρχισα νά πείθωμαι, ότι δέν θά ήρχετο πιά.

Και στής έννάμιση ήμουν τό άξιοθρηνητότερο πλάσμα της γής. Πρό ώρας τώρα είχα κουμπώσει όλα τά κουμπία του παλτού μου, είχ' άνεβάσει τό γιακά και είχα σύρει τόν κοϋκο ως τη μύτη μου, που έλαμπε γαλάζια από τό κρύο· τά μαλλιά στους κροτάφους, τό μουστάκι και τά ματόκλαδα ήταν άσπρα από την πάχνη και τά δόντια έχτυπούσαν. Καθώς επήγαινα συρτά και

σκυμμένα μπορούσε νά μ' ἐπαιρνε κανείς γιά γέρο πού ἐβαστούσε καλά ἀκόμα καί πού ἐγύριζε στό σπίτι του ἀπό κάποια μικρή διασκέδασι σέ φίλους.

Καί ποῖος ἦταν αἰτία γιά ὅλα αὐτά;—Μονάχα ἐκείνη! ὦ, διάβ.... "Ὀχι, ὄχι—διόλου!"—Ἴσως νά μή τήν εἶχαν ἀφήσει νά βγῇ ἔξω πιά· ἴσως νά εἶνε ἀρρωστη ἢ—στό τέλος μπορεῖ καί νά πέθανε!... "Ἐχει πεθάνει ἴσως καί γώ βρίζω!

«Εἶνε καί ἡ δεσποινὶς Μάρθα ἐκεῖ», μοῦ εἶπε ὕστερα ἀπὸ λίγο ἓνας συνάδελφος—καί μοῦ τὸ εἶπε χωρὶς ἴχνος ὑστεροβουλίας, δηλαδή ἦταν ἀδύνατο νά ἤξερε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐξήμισι ἕως στῆς ὀχτώμισι περίμενα μέσα στό διαβολεμένο αὐτὸ κρῦο ἀκριβῶς τὴν δεσποινίδα Μάρθα. Ναί κι' ἐπειτα...

"Α;" ἀπάντησα ἔξυπνα καί φρόνιμα. Ἀλλὰ μέσα μου εἶπα πάλι: ὦ διάβ....

«Εἶχαν μπαλμασκέ σήμερα οἱ Ν.». Ἀλλὰ οἱ Ν. ἦταν ἄνθρωποι, πού δὲν τοὺς εἶχα δῇ ποτὲ, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους ἐγνώριζε ὁ συνάδελφός μου, πού ἄθελα μὲ συμπονοῦσε. Σήμερα θὰ δώ τοὺς Ν.—θὰ πάω στό σπίτι τους! Αὐτὸ θὰ γίνῃ!

«Ἰλλουστρίσιμι Σινιόρι!» ἐφώναξα μὲ ἀπελπισμένη εὐθυμία. «Βρισκόμαστε στό καρναβάλι, ὅλοι γλεντοῦν. Λοιπὸν, πρέπει νά γλεντήσουμε καί μεῖς».

«Ναί—ἀλλὰ πῶς;» ἐρώτησε προκαταβολικῶς ἀπογοητευμένος κάποιος.

«Ναί—ἀλλὰ πού;» εἶπε ἓνας ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος.

"Ἄς μαζέψουμε μερικοὺς συναδέλφους ἀκόμα, ἄς μασκαρευθοῦμε καί ἄς πᾶμε σέ γνωστοὺς καί ἀγνώστους», εἶπα μὲ ἀπόφασι καί στραβοκύτταξα εἰρωνικά τὸν συνάδελφο, πού ἐγνώριζε τοὺς Ν., «δηλαδή ἓνα ἀπὸ μᾶς θὰ τὸν ξέρουν φυσικά».

Καί πραγματικῶς — αὐτοὶ οἱ ἀναίσθητοι ἄνθρωποι ἐζώηρεψαν. Ὁ συνάδελφος, πού ἄρκετὰ τὸν ἀνέφερα τώρα, ἐπρότεινε ὁ ἴδιος νά πᾶμε στοὺς Ν. καί ὅλα ἐγίναν μὲ ἑαφνικὸ ἐνθουσιασμό, φωνές, πηδήματα, τραγούδια, ἀνακατωμένα. Μὲ ἀνευφήμησαν γιὰ τὴ μεγαλοφυῆς ἰδέα μου καί ἐμέτρησαν πόσα χρήματα εἶχαμε ὅλοι μας. Καί ὕστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα εἴμαστε ἐν ἀπαρτίᾳ, γάμας στόν ἔμπορο, πού ἐδάνειζε ἀποκρηστικά κοστοῦμια καί γέμισαμε τὸ λοκάλ του μὲ δροσερὸ χειμωνιάτικο κρῦο, μὲ χιόνι, πού ἔλυωνε, μὲ θόρυβο νιότης καί γέλια.

"Ἦθελα ἓνα ὡμορφο κοστοῦμι, πού νά εἶχε ἓνα ποιητικὸ μελαγχολικὸ τόνο, κάτι κομψὰ λυπηρὸ καί εἶπα: «Δόστε μου τὸ κοστοῦμι ἐνὸς Ἰσπανοῦ ἱππότη, παρκαλῶ».

Ὁ Ἰσπανὸς ἱππότης ἦταν ὅπως οὖν ὅταν ἐξοῦσε ἐκπληκτικῶς ψηλὸς καί παρουσιαστικὸς κύριος, γιὰτὶ ἐχάθηκα μέσα στὰ ρούχα του ἐντελῶς καί ἐνοιῶσα τὸν ἑαυτὸ μου ἐκεῖ ἔρημο καί ἐγκαταλειμμένο.

«Ἐβγάλα πανηγυρικῶς τὸ κοστοῦμι καί παρεκάλεσα νά μοῦ δώσῃ ἓνα ἄλλο.

«Θέλετε ἓνα κοστοῦμι κλάουν—χρωματιστὸ, μὲ κουδουνάκια;»

«Κοστοῦμι κλάουν;» ἐφώναξα μὲ θυμὸ.

«Ἐκτὸς ἂν θέλετε νά σᾶς δώσω ἓνα κοστοῦμι ληστοῦ—μ' ἓνα μαλακὸ μεγάλο καπέλλο... μ' ἓνα μαχαίρι...»

«Ἐνα μαχαίρι!—Αὐτὸ ταιριάζει στῇ διάθεσί μου! Δυστυχῶς ὅμως ὁ ληστής, τοῦ ὁποίου εἶχα φορέσει τὸ ἐνδυμα, δὲν εἶχε ἐνηλικιωθῇ ἀκόμα. Πιθανὸν νά ἦταν ἓνα διεφθαρμένο παιδί ἑπτὰ ἕως ὀχτῶ χρονῶν. Τὸ μεγάλο μαλακὸ καπέλλο του μόλις ἐσκέπαζε ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ φαλάκρα μου, πού θ' ἀποκοτοῦσα στό μέλλον καί ἀπὸ τὸ βελουδένιο παντελόνι του ἔπρεπε νά μὲ τραβήξουν μὲ βία—ὅπως ἀπὸ μιὰ παγίδα.

Ἐπίσης μιὰ στολή ἐνὸς ἀκολούθου δὲν ἀξίζε τίποτε—εἶχε τόσους λεκέδες καί τώρα ἦταν πολὺ ἀργὰ νά τὸ ἔδινε κανεὶς στό βαφεῖο νά τὸ καθαρίσουν, παρ' ὅλη τὴ γνωστὴ ἀπίστευτὴ ταχύτητα, μὲ τὴν ὁποίαν καθαρίζουν τὰ ρούχα τὰ εὐεργετικά αὐτὰ καταστήματα. Ἐξ ἄλλου τὸ κοστοῦμι ἐνὸς καλογήρου εἶχε πολὺς τρύπες.

«Λοιπὸν—δὲν θὰ τελειώσῃς ἐσύ; Εἶνε ἀργὰ τώρα», εἶπε μὲ βία ὁ συνάδελφος Ν., πού εἶχε μασκαρευθῇ.

Δὲν ὑπῆρχε πιά παρὰ ἓνα κοστοῦμι ἀκόμα—ἓνας διακεκριμένος Κινέζος.

«Λοιπὸν, ἄς γίνω Κινέζος», εἶπα μὲ τὴν ἀνάλογη χειρονομία καί μοῦ ἔδωσαν τὸν Κινέζο. Ὁ διάολος ξέρει τί εἶδους Κινέζος ἦταν! Ἀλλὰ δὲν θὰ πῶ περισσότερα πιά γιὰ κοστοῦμια. Ἐπίσης θὰ σιωπήσω καί γιὰ τὰ ἡλίθια χρωματιστὰ παπούτσια, μού ἦταν πάρα πολὺ μεγάλα καί ἐχωροῦσαν καί ἐπερίσσευαν ἀκόμα μέσα σ' αὐτὰ τὰ δικά μου παπούτσια. Καί δὲν θὰ μιλήσω ἀκόμα γιὰ μιὰ τριανταφυλλένια πατσάβουρα μὲ μιὰ μακρυὰ πλεξίδα, πού θὰ τὴν ἐβαζα στό κεφάλι μου καί θὰ τὴν ἔδενα μὲ σπάγγο: Αὐτὸς ὁ σπάγγος μοῦ ἔκοβε τ' αὐτιά καί μοῦ τὰ ἐπῆζε τόσο δυνατὰ πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὥστε ἐπρόβαλαν σὰν αὐτιά νυχτερίδας.

«Καί ἡ μάσκα;—τὴν λησμόνησες!»

Ναί—ἡ μάσκα! Αὐτὴ, ἂν ἐπιτρέπατε, ἦταν μιὰ ἀφηρημένη φουσιγνωμία. Εἶχε βέβαια μύτη, μάτια καί στόμα—ὅλα πολὺ ὡμορφα καί κανονικά, δὲν τῆς ἔλειπε ἓνα πραγματικὸ ὄφος καί ὅλα τὰ εἶχε στὴν ἀκριβῇ θέσι τους, ἀλλὰ δὲν εἶχε τίποτε ἀνθρώπινο! Οὐτ' ἓνας ἄνθρωπος, πού θὰ εἶχε μείνει λίγο καιρὸ στόν τάφο—ὅπου βέβαια ὅλα τοῦ εἶνε ἀδιάφορα—δὲν θὰ εἶχε τόσο ἀ-διαφορὰ ὄφρος! Ἡ μάσκα δὲν ἐξέφραζε οὔτε κακομοιριά, οὔτε εὐθυμία, οὔτε ἐνδιαφέρον, οὔτε ἐκπληξι. Δὲν ἐξέφραζε τίποτε, ἀπολύτως τίποτε. Καί συνάμα ἐκύτταξε τόσο εἰλικρινῶς καί ἡ-ρεμὰ καί ἀτάραχα καί σοβαρά. Ἐπρεπε νά γελάσῃ κανεὶς θέ-λοντας καί μὴ. Νομίζω, ὅτι θὰ γελοῦσε τόσο, ἀκόμα καί ἂν εἶχε τὸν φοβερώτερο πονόδοντο, σὰν νά μὴν εἶχε ὑπάρξῃ ποτὲ στὴ γῇ αὐτὸ τὸ τρομερὸ κακὸ. Θὰ τὸν ἐπῆνε κανένα ἀκριβῶς, τὸ

πλέον ἀκράτητο γέλιο, θὰ τὸν συγκρατοῦσε, θὰ τὸν ὑπεδούλωνε. Οἱ σύντροφοι εἶχαν πέσει στὸ σοφᾶ καὶ ἐστριφογυρίζαν, ἔγιναν κουβάρι ἀπὸ τὰ γέλια, ἔπειτα ἐκάθισαν ἀνίσχυροι καὶ συντετριμμένοι στῆς καρέκλες καὶ ἐξακολούθησαν νὰ γελοῦν ἀκόμα λιγωμένοι ἐντελῶς, ἕως ὅτου ἔπιασε τὸ στομάχι τους ἐκεῖνο τὸ κενὸ, ποὺ τόσον ἐκπληκτικὰ σταματᾷ τὸ γέλιο.

«Δίχως ἄλλο αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ πιὸ πρωτότυπη μάσκα!», εἶπαν ὅταν μπόρεσαν νὰ ξαναμιλήσουν.

Ἔστεκόμουν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἐκύτταζα ποὺ γελοῦσαν. Στὴν ἀσπὴ ἐκόλλησα καὶ γὼ ἀπὸ τὸ γέλιο τους καὶ γέλασα μαζί τους, καὶ δὲν εἶχα δὴ ἀκόμα τὰ μοῦτρα μου στὸν καθρέπτη. Ἀλλὰ ἄσπερα δυσχεροῦντο κάπως:—ὅπωςδὴποτε ἔχει κανεὶς τὴ φιλαυτία του. Ἐκτὸς τούτου ὁ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας ἦταν διαφορετικός. Ἀλλὰ τὴ στιγμή ἐκείνη κυττάχθηκα στὸν καθρέπτη καὶ—ἔγιναν κουβάρι ἀπὸ τὰ γέλια. Ἐγέλασα τώρα μονάχος ὅλο τὸ ἀκράτητο ἐκεῖνο σπασμωδικὸ γέλιο, στὴν ἀρχὴ ἐγέλασα σόλο, ὕστερα μὲ τὴν ἐξασθετισμένη χορωδία τῶν συντρόφων μου ποὺ ἐξαναγκάστηκαν, μὲ ὅλη τὴν ἐξάντλησί τους νὰ γελάσουν λιγάκι ἀκόμα. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν πλήρη ἐξάντλησι καὶ τὴν καταπνίξι τῶν τελευταίων ἐπαναλήψεων τῶν γέλιων ἐβγήκαμε ἐπὶ τέλους στὸ δρόμο.

«Δὲν θὰ βγάλωμε γιὰ κανένα λόγο τῆς μάσκες μας!» ἐπρότεινε κάποιος. «Λόγο τιμῆς;»

«Λόγο τιμῆς! Λόγο τιμῆς!»

3

Πραγματικῶς—ἦταν ἡ πιὸ πρωτότυπη μάσκα ποὺ μπορούσε νὰ γίνη. Μὲ ἀκολουθοῦσε ἓνα σωρὸ κόσμος, μ' ἐγυρίζαν δεξιά καὶ ἀριστερὰ σκασμένοι στὰ γέλια, μ' ἐσκουνοῦσαν καὶ μὲ ταμποῦσαν καὶ ὅταν ἤθελα νὰ θυμώσω καὶ ἐσοβαρευόμουν κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα, καὶ ἔπαιρνα στάσι ἀμυντικὴ γιὰ νὰ ἐπιβάλλω ἡσυχία, τότε τὰ γέλια ἐγίνοντο τόσο δυνατὰ, ὥστε ὅλος ὁ ἄλλος ὄμιλος τοῦ σπιτιοῦ ὑποχωροῦσε στὸ σιγῆλὸ χαμόγελο καὶ ἐκυριαρχοῦσαν ἡ βροντὲς, ἡ ἀναφωνήσεις καὶ τὸ ὀρμητικὸ ποτάμι τοῦ γέλιου ποὺ ἔσκαζε ἀκράτητο. Σὲ κάθε βῆμα, ποὺ ἔκανα, μ' ἐσκέπαζε ἓνα ἀκατάπαυστο σύγνεφο ἀπὸ γέλια καὶ πολλὴ ὥρα μοῦ ἦταν ἀδύνατο ν' ἀπελευθερωθῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ σιδερένιο κρῖνο τῆς εὐθυμίας. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω! Ἦμουν στὸ ἴδιο μέρος μ' ἐκεῖνη! Ἐπρεπε ὅμως νὰ τὴν δώ: μποροῦσα νὰ τὸ κάμω καὶ ἡ ἀδάμαστη χαρὰ γι' αὐτὸ μ' ἔκαμε νὰ λησμονῶ τὸ θυμὸ γιὰ τὴν ματαίαν ἀναμονὴ στὸ ψῆχος, γιὰ τὴν ἀναβολὴ τῶν τοῦ ξαναἰδωμοῦ. Ἐγελοῦσα καὶ γὼ καὶ ἐστριμνώνομουν μέσα στὸ πλῆθος καὶ ἀναζητοῦσα ἐκείνη, ποὺ δὲν μπορούσα νὰ τὴν ἰδῶ. Καὶ ἔτσι ἀξάφνα ἐξηφανίσθη ἡ ὄρεξι γιὰ γέλια καὶ ἐγὼ καταβασανισμένος ἀπὸ τὸν καὶ μὲ γι' αὐτὴ, ἔφυγα πάλι μακριὰ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμο, ποὺ γελοῦσε καὶ διεσκέδαζε. Τὴν ζητοῦσα σὲ ὅλα τὰ δωμάτια, ἐνῶ μὲ ἀκολουθοῦσε τὸ πλῆθος, ποὺ ἐφώνασε

καὶ γελοῦσε... Ἐπὶ τέλους—ἐκεῖ ἦταν! Σὰν νὰ εἶχα μπεῖ ἀπότομα σ' ἓνα θαυμάσιο φωτεινὸ ρεῦμα—ἐστάθηκα ἡσυχᾶ. Ὁλοὺς ὁ καὶ μὲς τῆς ἡμέρας, ποὺ εἶχε ξεθυμάνει μιὰ στιγμή στῆς τρέλες αὐτοῦ τοῦ χοροῦ, ξαναφάνηκε μὲ μιὰς καὶ συνεκεντρώθη στὸ ὄραμά της! Ἦταν ἐκεῖ αὐτὴ, ποὺ μὲ καταγεμίζει ἀπὸ τὴν ὑπαρξί της—στὴ χρυσοῦ ἡρεμία της. Τὰ γαλανὰ μάτια, σὰν μπλουέτες σὲ δεμάτι ἀπὸ χρυσὰ στάχτια, κάτω ἀπὸ μαῦρα φρούδια καὶ τὸ στέμμα ἀπὸ ξανθὰ θαυμάσια μαλλιά, ἀστραφταν θριαμβευτικὰ ὁλόγυρα μὲ μιὰ ἡρεμὴ λάμψι αὐτοτελοῦς γαλήνης καὶ ὁλόκληρο τὸ παράστημά της, περιχυμένο ἀπὸ τὴ χρυσοῦ αὐτὴ γαλήνη σὰν μ' ἓνα ὄνειρῶδες ἀπαύγασμα κλασικῆς ὡμορφίας, μὲ εἴλκυε ὑπερδύναμα καὶ μ' ἐγέμιζε μὲ τρεμουλιαστὴ εὐτυχία. Ἐπωφελήθη ἀπὸ μιὰ τυχαία διακοπὴ καὶ τὴν ἐπλησίασα γρήγορα.

«Ἐγὼ εἶμαι!» τῆς εἶπα σιγὰ, ἐνῶ ἐστοχαζόμουν μονάχα τὴν εὐτυχία μου, ποὺ τὴν ἔβλεπα ἐκεῖ μπροστά μου.

Τὰ ἡρεμα μάτια σὰν μπλουέτες ἐσηκώθηκαν καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχα μεταφερθῇ μέσα σὲ σκοτεινὴ νύχτα, σὲ ἀγνωστὴ θάλασσα, ἀπὸ τὴν ἡρεμὴ ἐκείνη λάμψι τῶν ματιῶν της, σ' ἓνα γνώριμο πλοῖο. «Ὅλα ὅσα τόσο πρόθυμα θὰ τῆς ἔλεγα αὐτὴ τὴ στιγμή ἰσχυροτάτης αἰσθήσεως, τὰ ἔβαλα στὸ βλέμμα, μὲ τὸ ὅποιο τὴν ἐκύτταξα...»

Ἐσιώπησε. Μοῦ ἐφάνη πὼς παρετήρησα στὰ μάτια της μιὰ ἀσυνήθιστη ἀστραπή, σὰ χρυσοῦ σπιθίτσα σὲ βάθος γαλάζιου οὐρανοῦ. Ὑστερα εἶδα τὸ τέλειο καλὸ στόμα της νὰ συγκρατῇ μὲ κόπο ἓνα ζωηρὸ σπασμὸ...

«Ναὶ, ναὶ—ἐγὼ εἶμαι», ἐπεβεβαίωσα χαρούμενος γι' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ποὺ τὸ ἐπῆρα γιὰ σημάδι ὅτι εἶχε χαρῇ... «Γιατί δὲν ἤρθατε σήμερα;»

Καὶ ἐκείνη; —Ἐγέλασε!—Ποτὲ δὲν θὰ μοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς μπορούσε νὰ γελάσῃ ἔτσι!...

«Μὲ πεθάνατε ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, κακιά, γλυκειά...» ἔκετευσά γιὰ ἀπάντησι.

Ἀλλὰ ἐκείνη ἐγελοῦσε. Ἡ ἡρεμὴ λάμψι τῶν ματιῶν της εἶχε χαθῇ. Σὰν νὰ εἶχ' ἐξαφανισθῇ ὁ ἥλιος μιὰς ὥρας τῆς ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου, ποὺ λάμπει μαλακὰ, ἀξάφνα πίσω σὲ ἓνα σωρὸ ἀπὸ μικρὰ σγαυρὰ σύγνεφα. Ἡ χιλιόπλασιὰ λάμψι ἀκράτητου γέλιου ἐκυρίευσε τὸ ἀγαπημένον πρόσωπο. Καὶ αὐτὸ ἦταν ἓνας ἥλιος, ἀλλὰ γιὰ μένα ἓνας ἥλιος, ποὺ ἔκαε παράδοξα, ἀνοικτιρμόνα, φρικτὰ.

«Λοιπὸν, σεῖς εἰσθε», εἶπε τέλος πάντων, ἐνῶ προσπαθοῦσε νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια. «Ὁχι!—Τί ἀλλόκοτος ποὺ εἰσθε!»

Τώρα κατάλαβα—ἡ μάσκα! Τὸ κεφάλι ἔπεσε στὸ στήθος μου, ὁ ἐσωτερικὸς μου κόσμος κατέπεσε ἐπίσης καὶ φρικτὴ ἀπελπισία μὲ κατεβάρυνε... Ἀλλὰ αὐτὴ ἐφαίνετο, ὅτι μὲ μεγαλύτερη δυσκολία συγκρατοῦσε τὰ γέλια της καὶ ἄρχισε νὰ κυττάξῃ μὲ προσοχὴ τὰ ζεύγη, ποὺ ἐχόρευαν καὶ δὲν μὲ ἔβλεπε. Ἐγὼ ὅμως ἐξακολούθησα: «Δὲν ντρέπεσθε νὰ γελάτε; Δὲν βλέπετε, λοιπὸν,

πίσω από την αλλόκοτη μάσκα μου τὸ πρόσωπό μου, πού πάσχει. Μονάχα γιὰ νὰ σὰς δῶ, μονάχα γιὰ νὰ δροσισθῶ ἀπὸ τὸ βλέμμα σας, γιὰ νὰ κατευρασθῶ ἀπὸ τὸν βελουδένιο τόνο τῆς φωνῆς σας καὶ νὰ δοκιμάσω πάλι τὴν εὐτυχία, ἐφόρεσ' αὐτὰ τὰ τρελλοκουρέλα... Μοῦ ἐδόσατε μιὰ ιδέα εὐτυχίας, τὴν εὐδαιμονία τῆς εὐρήνης, σχεδὸν μοῦ ὑποσχεθήκατε καὶ μοῦ ξαναπαίρνετε ὅλα αὐτὰ τόσο γρήγορα, τόσο σκληρά! Σὰς παρακαλῶ—πῆτε μου: γιατί, γιατί δὲν ἦρθατε σήμερα;...»

Γρήγορα, μὲ τὴν ἀπάντησι στὰ γλυκὰ, εὐχυμα χεῖλη, ὅπου πάντα ἐφαίνετο ν' ἀνεπαύετο ἓνα χαμόγελο, πού ὠνειρεύετο καὶ εἶχε μιὰ εὐθεία γραμμὴ, μὲ σοβαρὴ εὐμένεια στὰ μάτια πού ἐλαμπαν ἀπὸ γαλήνη, ἐγύρισε πρὸς ἐμένα... καὶ ἀνυπόκριτα, μὲ τιναγμούς, παρεδόθη πάλι στὸ ἀκράτητο, σπασμωδικὸ γέλιο. Χωρὶς ἀναπνοή, σχεδὸν κλαίοντας, μὲ τὸ δαντελλένιο μαντήλι στὸ πρόσωπο, εἶπε μὲ κόπο, μὲ διακεκομμένες λέξεις: «Ἀλλὰ κυττάξετε λοιπόν!... Νὰ, ἀπὸ πίσω σας... ἓνας καθρέπτης... Μὰ... τί ἀλλόκοτος... πού... εἰσθε!»

Μὲ συσπασμένα τὰ φρύδια, μὲ σφιγμένα τὰ δόντια ἀπὸ πόνον, μὲ παγωμένο, χωρὶς αἷμα, τὸ πρόσωπο, ἐγύρισα καὶ κύτταξα στὸν καθρέπτη,—ἀπὸ κεῖ μέσα μ' ἐβλεπε ἓνα ἡλίθια ἤρεμο πρόσωπο, ἀνέκφραστα ἀδιάφορο, ἀπάνθρωπα ἀσάλευτο. Καὶ—ἐγώ, λαοσκαὶ γώ! Καὶ μὲ τὸ σπασμὸ αὐτοῦ τοῦ γελίου ἀκόμα στὸ πρόσωπο, ἀλλὰ μὲ τὴν τρεμουλία τώρα στὴ φωνή ἀπὸ τὸ θυμὸ, πού ἐμεγάλωνε καὶ μὲ ὀργιλὴ ἀπελπισία στὴν καρδιά εἶπα, ὅχι—ἐφώνησα: «Δὲν πρέπει νὰ γελάτε!»

Καὶ ὅταν καθυσύχασε λίγο, ἄρχισα νὰ μιλῶ ψιθυριστὰ γιὰ τὴν ἀγάπη μου. Ποτὲ δὲν μίλησα τόσο ὠραία, τόσο θερμὰ, τόσο πειστικὰ γιὰ τὴν ἀγάπη, γιατί ποτὲ δὲν εἶχ' ἀγαπήσει τόσο δυνατὰ. Μίλησα γιὰ τὰ βάσανα ματαίας ἀναμονῆς, γιὰ τὰ φαρμακερὰ δάκρυα τρελλῆς ζήλειας καὶ καύμου, πού ἡ ζωηρὰ ἀφυπνισμένη φαντασία, βρίσκοντας πάντα νέες εἰκόνας, νέα βάσανα, φέρνει τὸ πνεῦμα σὲ ἀνεργὴ ἀνησυχία, πού πιέζει καὶ ἐξευτελίζει συνάμα καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ κατανικηθῇ. Μίλησα γιὰ τὴν ψυχὴ μου, ὅπου κατοικεῖ μονάχ' ἀγάπη, γιὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἱερείας, πού διασκορπίζει τὰ ὠραιότερα ἐπίγεια δῶρα, πού μὰς ἐχάρισε ὁ οὐρανός...

Καὶ εἶδα πὼς ἔρριχναν τὰ χαμηλωμένα μακρυὰ ματόκλαδά τῆς διαφανῆ σκιά στὰ ἀνάλαφρα χλωμὰ μάγουλά τῆς. Εἶδα πὼς ἀπάστραφτε μιὰ μυστικὴ ἀναφλεγόμενη πυράκτωσις μὲ τριανταφυλλένια ἀνταύγεια στὸ τρυφερὸ δέρμα, πού ἐλαμπε ἀπὸ χρυσὸ χνοῦδι, παρετήρησα πὼς ὅλο τῆς τὸ εὐλύγιστο σῶμα, μονάχα γιὰ μένα αἰσθητὸ, ἐκλινε χωρὶς θέλησι ἀπάνω μου... Εἶχε διαλέξει τὸ κοστοῦμι τῆς νύχτας καὶ σκεπασμένη, ἓνα τέλειο γλυκὸ αἰνίγμα, σὲ μαῦρες δαντέλλες σὰν σὲ λυκόφως, ἐνῶ τὸ μέτωπό τῆς ἐσπινθηροβολοῦσε ἀπὸ τὰ διαμαντένια στολίσματα, ἦσαν τόσο ὠμορφη, τόσο εὐάρεστη, σὰν ἓνα λησμονημένο πολὺ καιρὸ παιδικὸ ὄνειρο... Μίλησα καὶ δάκρυα ἐπλημμύρισαν τὰ μάτια μου καὶ ἡ γεμάτη ἀγάπη καρδιά μου ἐχτυποῦσε ἀπὸ ζωηρὴ χα-

ρά... Καὶ τέλος εἶδα στὰ χεῖλη τῆς τὸ σταλμένο ἀπὸ τὸ Θεό, τὸ χαριτωμένο ἀφωσιωμένο χαμόγελο γυναικείας ἀγάπης, πού ἀφυπνίζεται... Εἶδα πὼς ἐσηκώθηκαν τὰ ματόκλαδα, πού ἔτρεμαν ἐλαφρὰ, πὼς ἐγύρισε πρὸς ἐμένα ἀγάλια καὶ ντροπαλὰ τὸ ὠραῖο εἰρηνικὰ ξανθὸ κεφάλι, ἐνωίωσα τώρα τὸ ἀπαράμιλλα μαλακὸ, βαθὺ φῶς αὐτῶν τῶν ματιῶν, πού ἐδέσμευσαν παράξενα... «Ὅχι—ἓνα τέτοιο γέλιο δὲν ἀκουσα ποτέ!...

«Ὅχι—ὄχι, δὲν μπορῶ!...» ἐστέναξε γελώντας, καὶ ρίχνοντας πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι ἄφησε ν' ἀντηχήσῃ ἐλεύθερα ὁ ἡχηρὸς καταρράχτης τοῦ ποθητοῦ γελίου, πού δὲν μπορούσε νὰ τὸν συγκρατήσῃ περισσότερο.

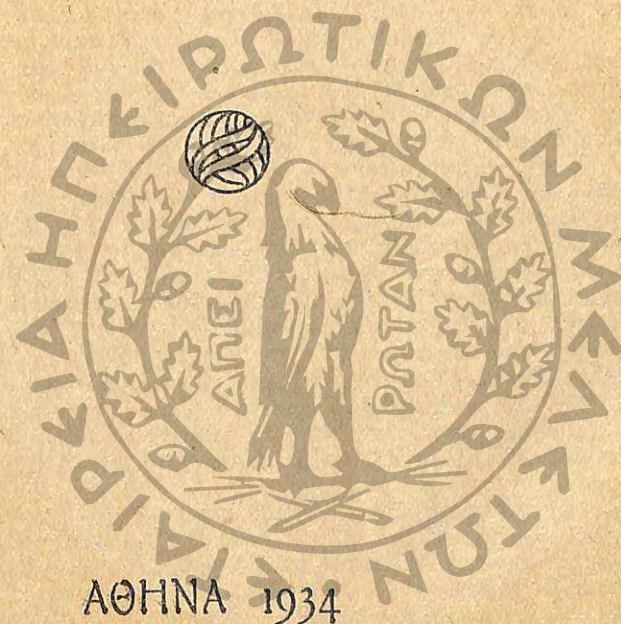
Ω, μονάχα γιὰ μιὰ στιγμή ἓνα ἀνθρώπινο πρόσωπο... Ἐδάγκασα τὰ χεῖλη, τὰ δάκρυά μου ἔτρεχαν στὸ φλογισμένο πρόσωπό μου, ὅλη μου ἡ ὑπαρξὶ ἔτρεμε ἀπὸ μελαγχολία καὶ μνησικακία καὶ αὐτὴ ἡ ἡλίθια μάσκα, ὅπου ὅλα ἦταν κανονικὰ καὶ στὴ θέσι τους—ἡ μύτη, τὰ μάτια, τὸ στόμα—ἐκύτταξε ἐν τῷ μεταξὺ γιὰ μένα καὶ στὸ δικό μου ὄνομα μὲ ἀτάραχη, τρομερὴ στὴν ἀτολμία τῆς ἀδιαφορίας... Καὶ ὅταν ἀπεμακρύνθην μὲ ἀβέβαιο, κλονιζόμενο βῆμα τῶν παρδαλῶν ποδιῶν μου, μὲ ἀκολούθησε τὸ ἡχηρὸ, βροντώδες γέλιο τῆς, σὰ νὰ ἐπεφτε ἀπὸ εὐάερα ὕψη ἓνα λαγαρὸ ποταμάκι τοῦ βουνοῦ καὶ ἔσπαζε στὴς χρωματιστὲς πέτρες ἐνὸς βράχου...

4
Θορυβώδης ἡ συντροφιά μας ἐγύριζε στὸ σπίτι, σκορπιστὰ μέσα στὸν ἔρημο δρόμο καὶ διέκοπτε τὴ νυχτερινὴ ἡσυχία μὲ φαιδρὲς, εὐθυμες φλυαρίες. Καὶ ἓνας μοῦ ἔλεγε: «Εἶχες τεραστίαν ἐπιτυχία! Ποτέ μου δὲν ἀκουσα τέτοια γέλια... Ἀλλὰ τί κάνεις ἐκεῖ; Γιατί σχίζεις τὴ μάσκα σου;... Παιδιά!—Ἐτρελλάθηκα! Σχίζει τὸ κοστοῦμι του... Κλαίει!...

ΤΕΛΟΣ

ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ

ΤΕΧΝΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ

ΑΘΗΝΑ 1934

ΤΕΧΝΗ ΠΟΙΗΤΙΚΗ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Α'.

Ἡ ἄμεση κρίση γιὰ ἓνα ἔργο Τέχνης εἶνε φυσικὴ κι' αὐτό-
ματη. Ὁ ὅποιοσδήποτε διαβάζοντας, ἢ ἀκούγοντας, ἓνα ποίημα
τὸ κρίνει ἀμέσως ὁμολογώντας στὸν ἑαυτό του, ἢ καὶ σ' ἄλλους,
ὅτι τοῦ ἄρεσε ἢ δὲν τοῦ ἄρεσε. Μὰ κι' ὁ πιὸ εἰδικὰ μορφωμένος,
ἐπιχειρώντας ἔπειτα νὰ αἰτιολογήσει τὴν ἐντύπωσή του, μοιραῖα
θα παραπλανηθεῖ, γιατί ἀσύνειδα θα προσπαθήσει στὴν ὑποκει-
μενικὴ ἄμεση κρίση του νὰ δώσει χρωματιὰ ἀντικειμενικὴ. Καὶ
κυριολεκτικὰ θα πελαγώσει, γιατί σ' ἓνα ποιητικὸ ἔργο μπορεῖ
νὰ νιώσουμε τὴν ποίηση, ἀνάλογα βέβαια μὲ τὸν αἰσθητικὸ μας
καταρτισμὸ, τὴν τεχνικὴ καὶ γενικὴ μόρφωσή μας, τὴν ιδιοσυγ-
κράσιά μας καὶ τὴν ψυχικὴ ἀκόμα τῆς στιγμῆς διάθεσή μας,
ὡς καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φαντασθοῦμε πὼς κάνουμε ἀντικειμε-
νικὴ κρίση, ὅταν αὐθαίρετα (ὑποκειμενικὰ) θα προσθῶμε, πὼς
δὲ βρήκαμε ποίηση, γιατί τὸ ἔργο δὲν ἔχει συγκίνηση, αὐθορ-
μητισμὸ, λυρισμὸ, ρωμαντισμὸ, ποιητικὴ οὐσία, ποιητικὲς εἰκό-
νες καὶ ιδέες, καὶ τὰ παρόμοια, πού τὰ μεταχειρίζονται ὅσοι κρι-
τικοὶ δὲν τρομάζουν τὴν ἀντίφασιν, πασκίζοντας νὰ καθορίσουν
τὴν ἀπιαστὴ ποίηση μὲ χαρακτηρισμοὺς ἀκαθόριστους κ' ἐπίσης
ἀπιαστούς. Αὐτὴ ἡ μέθοδος τῆς αἰτιολογίας μὲ τὴν ἀοριστολογία,
ποὺ πραγματικὰ ἐπιτρέπει στὸν καθένα νὰ λέει ὅ,τι θέλει, εἶναι
μέθοδος βολικὴ, μὰ δὲ συντελεῖ βέβαια στὴν αἰσθητικὴ διαπαι-
γὼν τοῦ λαοῦ, μόνος σκοπὸς ποὺ δικαιολογεῖ τὴν ὑπάρξιν
τῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς, ποὺ εἶνε ὑποχρεωμένη, ὅταν αἰτιο-
λογεῖ τὸ «γιατί ἄρέσει» ἢ «δὲν ἄρέσει» ἓνα ἔργο, νὰ τοῦ φωτί-
σει τὰ χαρίσματα, ἢ τὰ ἐλαττώματα, πού τὸ κάνουν κακὸ ἢ κα-
λὸ, ὥστε κι ὁ ἀναγνώστης ὁδηγούμενος νὰ μπορεῖ νὰ τὰ δεῖ καὶ
νὰ τὰ νιώσει.

Παραμερίζοντας, λοιπὸν, σὰν ἄχρηστα καὶ σὰν ὑποπτα ὅλα
τὰ εἰς «ισμὸς» ὀνόματα —λυρισμὸς, αὐθορμητισμὸς, ρωμαντι-
σμὸς, ρεαλισμὸς, διανοητισμὸς—κι ὅλες τὶς «ἐμπνεύσεις» τὶς «ἀ-
νατάρσεις» καὶ «λυτρώσεις», ἄς δοῦμε, ἂν εἶναι τοῦτο δυνατόν,
μέσα σὲ σύνορα βέβαια ἐλαστικὰ, μὲ ποιά κριτήρια κάπως αἰ-

σθητά, θά μπορούμε νά κρίνουμε λογοτεχνικά ἕνα ἔργο τῆς Ποιητικῆς Τέχνης.

Παρόμοια προσπάθεια, ὅμως, πού τελικά θ' ἀποβλέπει νά χαρακτηρισεῖ ἕνα ποιητικό ἔργο, ἄξιο ἢ ἀνάξιο, θά ἦταν περιττή, ἂν ἦταν πάντοτε ἀλάθευτο γιά τήν ἀξία του τεκμήριο ἢ κοινή ἀναγνώριση. Μά δυστυχῶς οὔτε στήν κοινή γνώμη δέ μπορούμε νά στηριχθοῦμε ἀπόλυτα, γιατί πολλές φορές κι αὐτή ὀφείλεται στήν ὑποβλητική δύναμη τῆς γνώμης ἐνός, ἢ καί περισσότερων ἀνθρώπων, πού τὸ ἔκριναν τὸ ἔργο ὑποκειμενικά, μ' αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως ὀρισμένης θεωρίας, σχολῆς ἢ κλίμας. Σχηματίζεται, δηλαδή, καμιά φορά καί ἡ κοινή γνώμη ἀπὸ γνώμη μονομερέστερη (σφαλερῇ), γιατί μιὰ σχολή καί στήν πιὸ ἀξιόλογη περιστασι, μοῦ φαίνεται πῶς ἰσοδυναμεῖ μὲ προσπάθεια ἀνθρώπων, προικισμένων ἴσως μὲ ἀναμφισβήτητα αἰσθητικά προσόντα, νά ὑποτάξουν τὸ ΟΛΟ ΣΤΟ ΜΕΡΟΣ, λησμονώντας μὲ ἀφέλεια περίεργη, ὅτι οἱ κατ' ἐξοχὴν αἰώνιοι ποιητὲς ("Ὀμηρος, Δάντης, Σαίξπηρ καί ὅσοι μεγάλοι ἄλλοι) δὲν ὑπάγονται σὲ καμιά σχολή, μά τίς περιέχουν ὅλες. Εἶναι, δηλαδή, ὁ ποιητὴς καί πλαστικός καί λυρικός, καί αὐθορμητικός καί ρητορικός, καί διανοητικός, καί ρωμαντικός, καί ὑποβλητικός καί ἀντικειμενικός. Εἶναι μὲ μιὰ λέξη Κλασικός ὅσο μὲ τὸν ὅρον αὐτὸν ἐννοοῦμε τὸ συγκράτημα τῶν συστατικῶν (αὐτῶν πού ἀποτελοῦν τὴν ποίηση) στοιχείων, στὸ μέτρο, πού ἀποδείχνει τὴν ποιητικὴ ὕψωση. Ἄν καμιά φορά μᾶς εὐχαριστεῖ ἕνα ποιηματάκι συμβολικό, ἢ μόνον πλαστικό, ἢ μόνον ὑποβλητικό, ἢ μόνον μουσικό, αὐτὸ δὲ θά πεῖ πῶς μπορεῖ νά ἰσχυρισθοῦμε, ὅτι ἡ ποίηση εἶνε μόνον μορφὴ ἢ μόνον μουσικὴ, ἢ ἐκφράζεται μόνον μὲ τὴν ὑποβολή, ἢ μόνον μὲ τὸ σύμβολο κ.τ.λ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καί ἡ κοινή γνώμη πολλές φορές μπορεῖ νά μᾶς παραπλανήσει, γιά τοῦτο ἡ ἀξία τοῦ ποιητικοῦ ἔργου πρέπει νά πιστοποιεῖται κι ἀπὸ ἄλλα στοιχεῖα, πού νά μπορεῖ νά ἐλεγχθοῦν κάθε φορά ἀπὸ τὸν κάθε τεχνικά, αἰσθητικά καί γενικά μορφωμένο καλόπιστο. Τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀντικειμενικῶν αὐτῶν τεκμηρίων θά ἐπιχειρήσω ἐξετάζοντας: Τί εἶναι Ποίηση; Τί εἶναι Τέχνη; Καί τί εἶναι Ποιητικὴ Τέχνη;

Β'.

Τί εἶναι λοιπόν ποίηση;

Μά ἡ ποίηση εἶναι σὰν τὴ ζωὴ, σὰν τὴν ὁμορφιά, σὰν τὴν ἀρετὴ, σὰν τὴν θρησκευτικότητα, σὰν τὴν ιδέα, σὰν τὴν ἀλήθεια, σὰν τὴν ἀγάπην, σὰν τὴν ἐλευθερίαν, σὰν τὴν ψυχὴ, μιὰ ἔννοια χιμαϊρική, ἀόριστη, ἀπιαστή, πού τὴν ἀνώτερη οὐσία της τὴν ἀσθανόμαστε, μά δὲν τὴν ἐννοοῦμε.

Ἡ ποίηση εἶναι χυμένη παντοῦ. Τὴ νιώθουμε στὴ φύσιν, στὴν πράξιν, στὴν κίνησιν, στὸ λόγο, στὴ ζωγραφιάν, στὴ μουσικὴ, στὴ σιωπῇ, μέσα μας, μά δὲ μπορούμε νά τῆς δοῦμε τὸ περίγραμμά της ποτὲ καί νά καθορίσουμε τὴ μορφὴ της. Τὴν ποίηση τὴ ζοῦμε, γιὰτ' εἶναι ψυχικὴ ἀνάγκη.

Κι ὅμως καί τῆς ποίησης ἡ ἔννοια καί ἡ ποίηση στὴ ζωὴ εἶνε δημιουργημα τοῦ ἀνθρώπου. Δηλαδή ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ, λοιπόν, τὸ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖ τὴν ἔννοια τῆς ποίησης, ὁ ποιητὴς—κι ὁ πιὸ μέγας—δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, παρὰ νά προσπαθεῖ νά ἐκφράσῃ τὴν ψυχικὴν αὐτὴ διάθεσιν, πού ὅλοι μας σ' ἕνα βαθμὸ τὴ νιώθουμε, καί τὴ λέμε ποιητικὴ. Ἡ ποιητικὴ αὐτὴ οὐσία, πού διαφαίνεται μέσα στὸ ποιητικὸ ἔργο, δὲν εἶνε αὐθόπαρκτη. Εἶναι δημιουργημα τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ. Τοῦτο τὸ ἐνοίωσε ἀπ' ἀρχῆς ὁ ἀνθρώπος καί γιά τοῦτο λέγοντας «ποίηση», δὲν ὑπονοοῦμε τὸ νόημα τὸ ἀφηρημένο, πού κρύβει ὁ ὅρος «ποίηση», μά μιὰ τέχνη πού εἶνε ἀδερφή τῶν ἄλλων καλῶν τεχνῶν. Καί γι αὐτὸ, νομίζω, πῶς ἂν προσπαθήσουμε νά βγάλουμε τὸν ὀρισμὸ τῆς Τέχνης ἀπὸ τὸ σκοπὸ της, θά πλησιάσουμε πιὸ πολὺ στὸν ὀρισμὸ τῆς «Ποίησης» ὡς Τέχνης, παρὰ ἂν βαλθοῦμε νά νιώσουμε τὴν Τέχνη «Ποίηση» ἀπὸ τὸ ἀπιαστὸ νόημα τοῦ ὅρου «Ποίηση».

Καί ἡ Τέχνη εἶναι γνωστὸ, πῶς ἔχει τὴν ἀρχὴ της, πῶς γεννιέται ἀπὸ μιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἐκπληρώνει ἕνα μεγάλο σκοπὸ στὴ ζωὴ του, ὑπηρετώντας αὐτὴ τὴν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ὁποία πηγάζει.

Ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴ μιμικὴ, μὲ κινήματα, μ' ἀναρθρες φωνές καί τέλος μὲ τὸ λόγο κατόρθωσε—ἀνάλογα βέβαια μὲ τὴ μόρφωσίν του—νά ἐπικοινωνεῖ σ' ἕνα βαθμὸ μὲ τοὺς ὁμοίους του, ἐκφράζοντας ἕνα μέρος τοῦ συνειδητοῦ τοῦ κόσμου—τοὺς στοχασμούς του, τίς παρατηρήσεις του—καί σὲ λιγότερο βαθμὸ τίς ὁφείξεις του, τίς ἐλπίδες του, τὰ πάθη του. Καί μὲ τὴν τέχνη ὁ ἀνθρώπος ζητεῖ νά συμπληρώσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς συνανθρώπους, ἐξωτερικεύοντας ἀρτιότερα τὴ χαρὰ του, τὴ λύπην του—τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν καί διάθεσιν—τὴν ἐντύπωσίν του ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν, ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἢ κι ἀπὸ τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ θανάτου. Ἐπιχειρεῖ, δηλαδή, μὲ τὴν τέχνη νά ἐξωτερικεύσῃ ὁ ἀνθρώπος ἕνα μέρος τοῦ συνειδητοῦ τοῦ κόσμου—τὸ πιὸ ἀόριστο, τὸ πιὸ θολό—καί σχεδὸν ὅλον τὸν ἀσύνειδο καί ὑποσύνειδον κόσμον του, πού αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νά τὸν ἐκφράσῃ καί πού ὁ λόγος ἀδυνατεῖ νά τὸν ἐκφράσῃ. Μιὰ ἐπέκτασι, δηλαδή, τοῦ λόγου εἶναι ἡ τέχνη. Καί κατορθώνει, σ' ἕνα βαθμὸ βέβαια, νά ἐξωτερικεύῃ ἀπὸ τὴν ψυχοπνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μέρος τὸ ἀνέκφραστο ἀπὸ τὸν λόγο. Μά κι αὐτὴ τὴν ἐνέργειαν εἶναι ὁ γνῶρις πού τὴν ἀπαιτεῖ, πού πρῶτος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νά μὲ τὴν Τέχνη.

Γι αὐτὸ μόνον θεωρητικὰ μπορεῖ νά εἰπωθεῖ πῶς ἡ Τέχνη ἀρχίζει ἀπὸ ἐκεῖ πού ὁ λόγος σταματᾷ. Στὴν πραγματικότητά σύνορα δὲν ὑπάρχουν, οὔτε χωρισμὸς καθαρὸς τέχνης καί λόγου: μέσα, στὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον δὲν ὑπάρχουν ἐπικράτειες χωριστοῦ συνειδητοῦ, τοῦ ἀσύνειδου, τοῦ ὑποσύνειδου, τοῦ αὐθορμητικοῦ. Δὲν ὑπάρχουν κόσμοι διάφοροι μὲ διάφορες φύσεις καί ἐντολές. Ὅλα αὐτὰ εἶνε ἕνα κι ἀνακατεμένα, συνυπάρχουν

μέσα και στο πιο άσημαντο κύτταρο, και ξεχωρίζονται μόνο σε νοητές ιδιότητες.

Για να συμπληρώσω, όμως, την εικόνα, ώστε να καθορίσω με όσο το δυνατό ακριβέστερα το ρόλο της Τέχνης προσθέτω—Ο λόγος άναμφισβήτητα μάς επιτρέπει τη γνώση.Κ' η τέχνη—καθώς ο λόγος—σάν επέκτασή του και συνεργάτισά του—άποψή, όσο δηλαδή πρόκειται να γνωρίσουμε τον έσωτερικό μας κόσμο, είναι όργανο γνωστικό κι αυτή.

Και λοιπόν ο λόγος, εκφράζει πραγματικά μόνο ένα έλαχιστο μέρος από την όλη ψυχοπνευματική ζωή του ανθρώπου. Στο πολύ μικρό αυτό μέρος περιέχεται ολόκληρη η γνώση του έξωτερικού κόσμου. Για τη γνώση αυτή η τέχνη δε χρησιμεύει διόλου. Απομένει όμως πάντοτε μια ανάγκη, και βοηθός κι όργανο πολύτιμο για τη γνώση του άνέκφραστου μέρους, του ψυχοπνευματικού κόσμου του ανθρώπου.

Μ' άν είναι κατά κάποιον έννοια όργανο γνωστικών—όσο βέλτιστα πρόκειται για τόν έσωτερικό μας κόσμο—δε σημαίνει πάλι είναι και κάτι ξεχωριστό, πώς έχει άλλη φύση. Γιατί κι από τήν πηγάζει από την πηγή, που πηγάζει κι ο λόγος, από την όλη την άδιαίρετη ψυχοπνευματική ζωή του ανθρώπου, κι απ' αυτή άντλει.

Έτσι δέν υπάρχει Μεγάλη Τέχνη που μάς κάνει ν' άκούμε τόν άχό της θείας σοφίας. Υπάρχει μόνο Τέχνη, που παρέχει μέσα να εκφράσει ο τεχνίτης τις χαρές του και τούς κοημούς τούς παλμούς του συναισθηματικού του κόσμου και τούς κρυφούς του στοχασμούς. Υπάρχει η Τέχνη που παρέχει στόν τεχνίτη μέσα να αίσθητοποιήσει την έσωτερή του λαχτάρα για έναν κόσμο όμορφότερο, ήθικότερο, πνευματικότερο, ψυχικότερο.

Άλλ' άν δέν υπάρχει Μεγάλη Τέχνη, υπάρχουν όμως μεγάλοι τεχνίτες, που μεταχειρίζονται στο πρεπούμενο μέτρο όλα τα μέσα που τούς επιτρέπει η Τέχνη, είτε για να εκφράσουν τόν στοιχειώδη ψυχικό κόσμο σε βαθμό άρτιο, είτε για να αίσθητοποιήσουν τόν πολύ πλούσιο έσωτερικό τους κόσμο, που τόν έχει φωτίσει, λαμπρύνει ο μέγας νοός—ή μεγαλοφυΐα τους.

Όπως δέν υπάρχει μικρή και μεγάλη έπιστήμη, άλλ, έπιστήμονες εύσυνειδητοι, καλοί, ειδικοί και έπιστήμονες γενικοί—μεγαλοφυΐες, έτσι δέν υπάρχει μικρή και μεγάλη τέχνη, μά υπάρχουν καλοί τεχνίτες με ταλέντο (ιδιοφυΐες) και μεγάλοι τεχνίτες (μεγαλοφυΐες).

Πρέπει να προσθέσω άμέσως, ότι το θέμα που χειρίζεται δέν τόν κάνει ούτε μεγάλο, ούτε μικρό, τόν τεχνίτη. Μπορεί έναν κοινό συναισθημα, όπως η στοργή, που την έπιδείχνουν και τώ ζωά, να δώσει άφορμή στόν τεχνίτη να κάνει ένα άριστούργημα, όπως ο Όμηρος μάς έδωσε τή σκηνή του Έκτορα, της Άνδρομάχης και του μικρού Άστυάνακτα. Ο τρόπος που τοποθέτησε τόν πατέρα, τη μητέρα και τώ μωρό. Η αντίθεση της άρρενωπής φυσιογνωμίας του πολεμιστή, που την κάνει τραχύτερη ή κεφαλαία, με την τρυφερότητα του μητρικού κόλπου, ή

του φοβισμένου παιδιού, ή χειρονομία του Έκτορα, που βγάζοντας τώ φόβητρο αφήνει να τώ φωτίξει τη μορφή του ή στοργική αγάπη, και τέλος τώ «δακρυόεν γελάσασα» της Άνδρομάχης, να! τί κατορθώνει όχι η Μεγάλη Τέχνη, αλλά η Τέχνη ή μεγάλη του μεγάλου ποιητή.

Η Μεγάλη Τέχνη, λοιπόν, είναι μια αταπάτη τών σοφών, που με την υπαρέξ της προκοδότησαν έμμεσα τόν άνθρωπο με γνωστικών όργανο—άποκαλυπτική έμπνευση, διαίσθηση, ένόραση—πέραν του νοού. Και τόν αποδέχτηκαν τώ μύθο της Μεγάλης Τέχνης όλες οι μυστικιστικές και μεταφυσικές ιδιοσυγκρασίες.

Η Μεγάλη Τέχνη είναι μύθος, είναι άπάτη. Σ' όλη την Ποίηση τών Αίωνων δε θά βρούμε ούτ' ένα στίχο έμπνευσμένου προφήτη, που να λέει κάτι άνώτερο, κάτι νέο, και που να μην είναι φανερότατα δημιούργημα του λογισμού.

Ο προορισμός της Τέχνης δέν είναι ν' άποκαλύπτει, να προφητεύει, να μαντεύει, να διαισθάνεται τη θεία να πούμε ουσία του κόσμου, κ' έτσι να μάς οδηγεί σε ανατάσεις και λυτρωμούς από τά ψυχικά δεινά, μά είναι να μάς συγκινεί, να μάς κάνει να ξεχνούμε την καθημερινή κακομοιριά να μάς αναπαύει με την έπίδειξη της δύναμης του εύγενικού και του ωραίου που υπάρχει μέσα στόν άνθρωπο, να μάς άνυψώνει κάνοντάς μας να νιώθουμε τόν έσώτερο ψυχικό κόσμο ένδός όντος καλύτερου, όπως πρέπει να είναι ο τεχνίτης, να μάς έξευγενίζει αισθητοποιώντας την ψυχική συγγένιά μας με τούς συνανθρώπους μας, και να μάς λυτρώνει με τώ ξομολόγημά μας πρός τόν έαυτό μας, που άκολουθεί την άναγνώριση του έαυτού μας μέσα στο έργο του ξομολογούμενου τούς πόνους του και τις άγωνίες του τεχνίτη.

Τό «τί μάς δίνει», όμως, και τώ «πώς μάς τώ δίνει» ο τεχνίτης, θά τώ δούμε μιλώντας για τόν ποιητή, που κατέχει τά μέσα όλα μιας τέχνης, της Ποιητικής Τέχνης.

Πριν απ' αυτό πρέπει να ξεχωρίσουμε μέσα στην Τέχνη τις διάφορες τέχνες, που μόνο θά τις αναφέρουμε, για να μιλήσουμε ειδικότερα για τη μια την «Ποιητική» που ένδιαφέρει τώ θέμα μας. Τέχνες είναι, έκτός από την ποίηση και τη μουσική, και η ζωγραφική, και η γλυπτική, και η άρχιτεκτονική, και ο χορός. Ίσως μάλιστα και γι αυτές γενικά να ισχύουν όσα θά πούμε για την Ποιητική άναλυτικότερα. Είναι άναμφισβήτητον, όμως, ότι ο άνθρωπος για να εκφράσει την έσωτερή του λαχτάρα και τήν αντίδραση της ψυχής του μπροστά στην όμορφη και τήν φαινημένα τώ έξωτερικό κόσμο, έπικαλέστηκε και συνδυασμούς σχημάτων, και γραμμών, και όγκων, και χρωμάτων, και μορφών, κ' έφτασε να εκφράσει με τούς ρυθμούς τούς άρχιτεκτονικούς κρυφούς ύμνους του στοχασμού. Μά ο άνθρωπος κατ' έξοχην με δυό από τις τέχνες, τη Μουσική και την Ποίηση, συνηθέστερα σε κάθε έποχή έπέτυχε να δώσει ένα μέρος από τόν άνέκφραστο κόσμο του λεπτομερέστερα, άρτιότερα.

Γι' αυτές τις δυό, λοιπόν, θά μιλήσουμε έφεξης, για να βρούμε στο τέλος, τώ πώς σήμερα λέγοντας «Ποίηση» έννοούμε πιδ

πολύ τῇ Λυρική Ποίησι, καὶ ἔτσι νὰ δοῦμε τί εἶναι ἡ Ποιητικὴ Τέχνη σήμερα καὶ ποιά μέσα μεταχειρίζεται γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸν προορισμὸ τῆς ὡς τέχνης, ποὺ τὸν καθορίσαμε ἤδη.

Γ'.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὅσο ὁ λόγος ἦταν ἀκαλλιέργητος ὁ ἄνθρωπος ἀναγκαζότανε νὰ μεταχειρισθῇ ὅλα μαζί τὰ ἐκφραστικὰ μέσα (μιμική, λόγο, μουσική, χορὸ) γιὰ νὰ ἐξωτερικεύσει τοὺς στοχασμοὺς του καὶ τὶς ψυχικὲς του καταστάσεις.

Ἀπὸ τὴν ἴδια ἀνεπάρκεια τοῦ λόγου ἀργότερα—στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους κι ἀκόμα ἴσαμε σήμερα—ὁ ἄνθρωπος προσπάθησε μὲ ἐνωμένους μαζί δυὸ τέχνες (τὴν Ποίησι καὶ τὴ Μουσική) νὰ ἐκφράσει ὅχι μόνον τὸ ἀνέκφραστο μέρος τοῦ ὑποσυνειδίου ψυχονευματικού του κόσμου, μὰ καὶ πολλὸ μέρος τοῦ συνειδητοῦ. Τραγουδεῖ ὁ Ὀμηρος τὶς ραψωδίες τοῦ ἔπους. Τὸ ἄκουσμά τους συγκινεῖ, τέρπει, διδάσκει. Ὁ Πίνδαρος τραγουδεῖ τὶς ᾠδές του. Οἱ μελικοὶ τραγουδοῦν τοὺς λυρικοὺς στίχους των. Στὸ θέατρο τραγουδιοῦνται τὰ χορικά. Οἱ τροβαδούροι τραγουδοῦν τὶς μπαλάντες. Κι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς, ὅπως ὅλοι σχεδὸν οἱ λαοί, τραγουδεῖ ἀκόμα σήμερα τὰ δημοτικὰ του τραγούδια.

Ὅσο ἡ γλῶσσα, ὅμως, καλλιεργούμενη γίνεται τελειότερο ἐκφραστικὸν ὄργανο, ἡ ποίησι—λογοτεχνία σιγὰ-σιγὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴ μουσική. Κ' ἐπιχειρεῖ, μόνη τῆς πιά, διατηρώντας τὰ στοιχεῖα τῆς μουσικῆς—ρυθμὸ, μέτρο, προσωδία, στροφή, στίχο, παρηχήσεις, ρίμα—νὰ ἐκφράσει ὁλόκληρη τὴν ψυχονευματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Κ' ἔτσι ἀναπτύχθηκαν τὰ διάφορα εἶδη τῆς Ποιητικῆς Λογοτεχνίας.—Ἡ Διδαχτικὴ Ποίησι, ἡ Ἐπική, ἡ Δραματική, ἡ Γνωμική, ἡ Λυρική.

Ἐρχεται καὶ ἡ ὥρα τέλος, ποὺ ἡ καλλιεργούμενη στὸ μεταξὺ πρόζα καταπιάνεται νὰ ἐκφράσει αὐτὴ, χωρὶς τὰ μουσικὰ στοιχεῖα τοῦ ἔμμετρου λόγου, τὸν κόσμο τὸ συνειδητό. Κ' ἔτσι σιγὰ-σιγὰ ἀφανίζεται ἡ Διδαχτικὴ ποίησι, ἀντικατασταίνεται τὸ ἔπος ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ καὶ ψυχολογικὸ μυθιστόρημα καὶ γράφονται σὲ πρόζα τὰ δραματικὰ ἔργα. Γιὰ τοῦτο τὴν ποίησι σήμερα τὴν ἐννοοῦμε κυρίως λυρική.

Μὰ οἱ χωρισμοὶ αὗτοι δὲν ἔγιναν ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Οὔτε μὲ λογοτεχνικὰ Διατάγματα διαγράφηκαν οἱ προορισμοὶ τῆς Ποίησις καὶ τῆς Πρόζας. Οὔτε καὶ ὑπῆρξαν ποτὲ σπινθηροπραγματικὸτητα σύνορα τῶν ἐπικρατειῶν τοῦ πεζοῦ καὶ τοῦ ἔμμετρου λόγου, ἡ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ποίησις.

Ἄν δὲν γράφονται πιά σήμερα διδαχτικὰ ποιήματα, σὰν τοῦ Λουκρήτιου «Γιὰ τὴ φύσι των πραγμάτων», ἢ σὰν τὰ «Γεωργικά» τοῦ Βιργίλιου, γράφονται ὅμως ἀκόμα φιλοσοφικὰ ποιήματα. Καὶ γράφηκαν ἔπη, ὅπως ἡ «Θεία Κωμωδία» τοῦ Δάντη καὶ «Ἡ Παράδοσι των Αἰώνων» τοῦ Οὐγκώ. Τὸ δράμα τέλος εἶνε ἐλάχιστα χρόνια, ποὺ τὸ κατὰχτησε ἡ πρόζα, μολονότι ἀκόμα χτέες ὁ Ντανούτζιο ἔγραψε τὴ Νάβα του σ' ἔμμετρο λόγο.

Ἀλλὰ οὔτε ὁ λυρισμὸς εἶναι κάτι ποὺ βρίσκεται μόνον στὴ λεγόμενη λυρική ποίησι. Λυρικοὶ ἀνθόκηποι στολίζουν καὶ τὸ ἔπος, καὶ τὸ δράμα, καὶ τὴ φιλοσοφικὴ ποίησι καὶ τὴν πρόζα ἀκόμα. Τάχα τὰ πιδ φημισμένα μέρη τῶν Ὀμηρικῶν ραψωδιῶν, ἡ τῶν ἀσμάτων τῆς Θείας Κωμωδίας, ἡ τῶν διαλόγων τῶν Σαιξπηρικῶν δραμάτων, δὲν εἶναι λυρικά κομμάτια λαγαρότατα; Μήπως οἱ Μπαλάντες (σύγχρονη ἱστορικὴ ποίησι) τοῦ Γκαίτε, τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Ἐρεντιά τὸ Ρομανσέρο δὲν εἶναι γιομάτα λυρισμῶ; Μήπως ὁ Σολωμὸς, γράφοντας καὶ ξαναγράφοντας τὸ ἔπος τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημένων, δὲν πασκίζει νὰ μεταχειρισθῇ σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τὸ λυρικὸ στοιχεῖο; Ἀλλὰ τάχα δὲν ἀναπηδαεῖ λυρισμὸς μέσα ἀπὸ τὴ συγκινημένη σκέψι ἐνὸς φιλοσοφικοῦ ποιήματος τοῦ Λεοπάρντι, τοῦ Σέλλεϋ, τοῦ Κίτς, καὶ μὴ δὲ συναπαντοῦμε διάφανο λυρισμὸ σὲ περικοπὲς τῶν Εὐαγγελίων, στοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνα καὶ σὲ σελίδες τοῦ ἔργου τοῦ μεγάλου φυσικομαθηματικοῦ Πουανκαρέ; Καὶ τέλος μήπως ἡ ἐκλογή ἀπὸ τὸν ποιητὴ τοῦ μέρους τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου ποὺ περιγράφει, καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ περιγράφει, δὲν καθορίζονται ἀπὸ τὴν αὐθόρμητὴ ὑποκειμενικὴ του εὐαισθησία καὶ συγκίνησι;

Ὅλ' αὗτὰ εἶναι καὶ γίνονται ἔτσι, γιὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν—ποὺ κι αὐτὸς εἶναι μιὰ ἐννοια ὅπως καὶ ἡ ποίησι ἀπίαστη, κ' ἐπομένως εἶναι ἀδόνατο νὰ ὀρίσθῃ—δὲν εἶναι μόνον ἡ τρυφερότητα καὶ ἡ εὐαισθησία (λεπταίσθησις) τῶν ποιητικῶν εἰκόνων καὶ ἰδεῶν ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὸν αἰσθανόμαστε συνήθως, οὔτε εἶναι μόνον ἡ ἐκφράσι μιᾶς ὑποκειμενικῆς συναίσθηματικῆς συγκίνησις, ὅπως λένε οἱ κριτικοὶ καὶ τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά, μὰ μπορούμε νὰ ποῦμε γενικότερα πὼς εἶνε τὸ Διονυσιακὸ μεθύσι τοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸ προκαλεῖ ἐξωτερικὸ, ἢ ἐσωτερικὸ, αἴτιο. Εἶναι ἡ συγκίνησις τῆς ψυχῆς ποὺ ἀντιδρά. Εἶναι ἡ προκαλούμενη ὁπωσδήποτε ψυχικὴ διάθεσι καὶ κατάστασι τοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸν ἀναγκάζει νὰ τραγουδήσῃ καὶ τοῦ δίνει τὴ δύναμι νὰ αἰσθητοποιήσῃ τὴν ψυχικὴν του ἀντίδρασι, ποὺ τὴν προκάλεσεν εἴτε ὁ ἐξωτερικὸς, εἴτε ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ ποιητῆ κόσμος.

Εἴπαμε, πὼς ὁ λόγος, τελειοποιούμενος ὁλονέν, κατόρθωσε νὰ ἐκφράξῃ τελειότερα μὲ τὴν Τέχνη τῆς Πρόζας ὅσο πρὶν ἐξωτερικεύσαν ἡ Διδαχτικὴ, ἡ Ἐπικὴ καὶ ἡ Δραματικὴ ποίησι. Μὰ ἡ Τέχνη τῆς Πρόζας φαίνεται σὰ νὰ μὴν ἀρκεῖται σὲς κατακτήσεις αὐτές. Καλλιεργούμενη συνεχῶς ἐπιχειρεῖ, κυρίως τὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια, νὰ καταστήσῃ ἀχρηστο τὸν ἔμμετρο λόγο, ἀναλαμβάνοντας αὐτὴ νὰ ἐκφράσῃ τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ἀνέκφραστο, ποὺ μᾶς τὸ ἔδινε ἴσαμε σήμερα ἐκεῖνος. Καὶ γιὰ νὰ ἐπιτύχει στὸ ἐπιχειρημά της δανεῖζεται ὅλα τὰ αἰσθητικὰ τερτίπια τῆς ποιητικῆς τέχνης, κ' ὅλα τὰ τεχνικὰ τῆς ὡς τέχνης τοῦ λόγου μέσα, κι ἀκόμα τὸ ρυθμό. Ἔτσι μὲ τὴν Τέχνη τῆς Ρυθμικῆς Πρόζας ὁ πεζὸς λόγος ἐπιδειχνεῖ τὴν ἀξίωσίν του ν' ἀχρηστεύσῃ τὴ σύγχρονη ποίησι.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ Μουσική, ὅσο ἀναπτύσσεται σὰν τέ-

χνη αὐθύπαρκτη καὶ σπουδαιότατη, κι ὅσο ἀναγνωρίζεται ἡ ἀπαράμιλλη ἐκφραστικὴ τῆς δύναμη, ὅσο τελειοποιώντας τὰ τεχνικά της μέσα δημιουργεῖ περισσότερα σύμβολα, ποὺ προκαλοῦν καὶ ὠρισμένες ἀκόμα λεπτές, ἢ ἔντονες, αἰσθητικὲς τῆς ψυχῆς καταστάσεις, ὅσο μὲ μιὰ λέξη ἡ ἐκφραστικότητα τῆς τεχνικῆς συμπληρώνεται, δὲν ἀρκεῖται πιά καὶ ἡ μουσικὴ νὰ ἐκφράζεται τελειοτικότερα μόνον γενικότερες καὶ ἀόριστες ψυχικὲς διαθέσεις, μὰ ἐπιχειρεῖ κι αὐτὴ νὰ ἐκτοπίσει τὴν Ποιητικὴ Τέχνη. Ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξωτερικεύσει ὅλες τὶς ψυχικὲς συγκινήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι μόνον τῶν γενικῶν καὶ ἀόριστων συναισθημάτων, μὰ καὶ τῶν πρὸ καθορισμένων καὶ τῶν ἀποχρώσεων τους ἀκόμα. Ἐπιχειρεῖ, δηλαδή, ἀπὸ συνθετικὴ Τέχνη, ποὺ κατ' ἐξοχὴν εἶναι νὰ γίνεῖ ἀναλυτικὴ.

Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, λοιπὸν, ὁ πεζὸς λόγος βαδίζει, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἐκφράση ἑνὸς μέρους τοῦ συνειδητοῦ κόσμου, στὴν κατὰ τῆς τῆς ἐκφράσης ὅλης τῆς ψυχοπνευματικῆς ζωῆς. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἡ μουσικὴ προχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἐκφράση τῶν ἀόριστων ψυχικῶν καταστάσεων πρὸς τὴν ἐκφράση τοῦ συναισθηματικοῦ ὑποσύνειδου κόσμου καὶ μέχρι τοῦ συνειδητοῦ. Καὶ οἱ δύο μαζί δηλαδή ἀπὸ ἀντίθετες μεριές, ταυτόχρονα προχωρώντας, τείνουν νὰ ἐκφράσουν αὐτὲς τὴν ψυχοπνευματικὴ τοῦ ἀνθρώπου ζωὴ, πιέζοντας ἀπὸ τὶς δύο μεριές τὴν Τέχνη τοῦ ἔμμετρου λόγου μέχρις ἀσφυξίας καὶ ἐκμηδενισμοῦ τῆς χρησιμότητάς της. Μ' ὅλες, ὅμως, τὶς προσπάθειές τους καὶ παρὰ τὶς φαινομενικὲς ἐπιτυχίες τόσο τῆς πρόζας, ὅσο καὶ τῆς μουσικῆς, εὐκολὰ διακρίνουμε πὼς θὰ ματαιοπονοῦν, γιατί προσπαθοῦν νὰ παραβιάσουν τὴ φύση τους, ποὺ ἐπιτρέπει στὴν πρόζα νὰ ἐκφράζει τὸν κόσμο τὸ συνειδητὸ τοῦ ἀνθρώπου ὅλον ἐν ἄρτιότερα, καὶ στὴ μουσικὴ νὰ εἶναι ἡ ἐκφραστικότερη, ἀλλὰ γενικότερη καὶ ἀόριστη γλῶσσα τῆς ψυχῆς.

Ἀμυνόμενη ἀνάμεσα στὶς δύο ἡ Ποιητικὴ Τέχνη, ὡς τὴν ὥρα, κρατεῖ τὴν κυριότητα τῆς ἐκφραστικῆς ἐπικράτειας, ποὺ παράλαβε ἀπὸ τὴ φύση κι ἀπὸ κληρονομιά. Ἀποδείχνει, δηλαδή, καθεμέρα ἡ Ποιητικὴ Τέχνη, πὼς αὐτὴ κατέχει στὴ διάθεσή της τὰ πρὸς κατάλληλα μέσα, γιὰ νὰ ἐκφράζει ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τὸ ἀόριστο καὶ θολὸ συνειδητὸ μέρος τῆς ψυχοπνευματικῆς ζωῆς, κι ἀπ' τὴν ἄλλη τὶς πρὸ καθορισμένες σχετικὰ καταστάσεις κι ἀποχρώσεις τῆς ὑποσύνειδης ψυχικῆς ζωῆς. Τὸ κατόρθωμά της αὐτὸ τὸ ὀφείλει στὸ ὅτι εἶναι ὄργανο ἐκφραστικὸ πρὸς συνθετικὸ ἀπὸ τὸν πεζὸ λόγο, ποὺ φυσικὰ εἶναι ἀναλυτικὸς, κ' εἶναι πρὸ ἀναλυτικὸ ἀπὸ τὴ μουσικὴ, ποὺ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν συνθετικὴ τέχνη. Κ' ἔχει ἡ ποιητικὴ τέχνη τὶς δύο ἀντίθετες νὰ ποῦμε ιδιότητες, γιατί ἔχει στὴ διάθεσή της καὶ μουσικὰ στοιχεῖα, κι ὁλόκληρο τὸ λόγο. Δηλαδή ἔχει μέσα τῆς ἀφομοιώσει στὸν πρὸς ἄρτιο βαθμὸ τ' ἀπαραιτήτητα μουσικὰ στοιχεῖα καὶ μαζί τὴ δύναμη τῆς σαφηνείας τῆς πρόζας (ἀφοῦ Τέχνη τοῦ Λόγου εἶναι καὶ ἡ Ποιητικὴ).

Ἀμυνόμενος, ὅμως, ὁ ἔμμετρος λόγος προσπαθεῖ τότε νὰ

χρησιμοποιεῖ πρὸς πολὺ τὰ μουσικὰ στοιχεῖα, καὶ πότε νὰ τελειοποιεῖ τὴν ποιητικὴ γλῶσσα.

Ὅλοφάνερους γίνονται οἱ προσπάθειες αὐτὲς τῆς Ποιητικῆς Τέχνης μέσα στὶς διάφορες Ποιητικὲς Σχολές. Ἡ ἐξέτασή τους χρησιμεύει σὰν ἑνας μεγενθυντικὸς φακὸς μὲ τὸν ὁποῖον κοιτάζουμε κάθε φορὰ ἕνα προτέρημα, ἕνα μέσο ἐκφραστικὸ τῆς Ποίησης. Καὶ μπορούμε νὰ ποῦμε, πὼς στὴν κάθε σχολὴ θὰ βροῦμε εὐκολὰ κάτι σωστὸ μέσα στὴν ὑπερβολή. Γιατί ἡ μιὰ σχολὴ θέλει νὰ τὴν κάνει τὴν ποίηση μουσικότερη ἀπ' ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι. Ἄλλη τὴ θέλει ἀντικειμενικότερη, διανοητικότερη, ρητορικότερη, ἀπ' ὅτι πρέπει νὰ εἶναι. Κι ἄλλη—ὠραιοπαθέστερη—θέλει νάχει μόνον μορφή, ἐνῶ ἡ ποίηση σὰν τέχνη εἶναι βέβαια μορφή, μὰ ὄχι μόνον μορφή. Ἀλλὰ οἱ σχολές ποὺ κάνουν τὸ λάθος νὰ ἐπιχειροῦνε μὲ ἀφέλεια περίεργη, νὰ ὑποτάξουν τὸ ὅλο στὸ μέρος, κάνουνε μαζί κ' ἕνα μεγάλο καλὸ: Ἡ καθεμιὰ καλλιεργεῖ ἐπίμονα μὲ πολλὴ προσοχὴ κ' ἐπιμέλεια ἕνα, ἢ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τῆς Ποιητικῆς Τέχνης. Κ' ἔτσι γιὰ τὸν ποιητὴ, τὸν κλασικὸ, ποὺ μεταχειρίζεται στὸ πρεπούμενο μέτρο τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἐκφραστικὰ τῆς τέχνης μέσα καὶ στοιχεῖα, προετοιμάζουν οἱ διάφορες σχολές μέσα καὶ στοιχεῖα πρὸς τελειοποιημένα.

Κυμαίνεται, λοιπὸν, ἡ ποιητικὴ τέχνη ἀνάμεσα στὴν τέχνη τῆς πρόζας καὶ τῆς μουσικῆς ἀνάλογα μὲ τὴν αἰσθητικὴ τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τὴν ιδιοσυγκρασίαν τοῦ ποιητῆ. Τὸ ταλάντεμα, ὅμως, αὐτὸ δὲν τὴν ἐμπόδισε ὡς τὰ σήμερα νὰ ἐπιμένει ἀδικαιολόγητα κι αὐτὴ νὰ κρατῇ ὅλη τὴν κληρονομιά της, ποὺ ἕνα μέρος τῆς δίκιας τὸ κατὰ χτήσε ἡ πρόζα κ' ἕνα ἄλλο ἐπίσης δίκια ἡ μουσικὴ.

Ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ, λοιπὸν, ἐξέταση φάνηκε, πὼς ἡ σύγνονη ποιητικὴ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πλέον οὔτε διδασχική, οὔτε ἱστορικὴ, οὔτε γνωμικὴ, οὔτε δραματικὴ, καὶ πὼς πρέπει νὰ περιορισθεῖ στὸ νὰ εἶναι λυρικὴ. Μὰ λέγοντας λυρικὴ, τὸ ἀναπτύξαμε ἤδη, δὲν ἐννοοῦμε μιὰ ὑποκειμενικὴ τέχνη, ποὺ ἐπιτρέπει στὸν ποιητὴ νὰ ἐκφράσει μόνον τὴ συγκινημένη συναισθηματικότητά του, μὰ ἐννοοῦμε τὴν Τέχνη τοῦ ἔμμετρου λόγου μὲ τὴν ὁποία ἐξωτερικεύεται στὸν τελειότερο δυνατὸ βαθμὸ ἀπὸ τὴν ὅλη ψυχοπνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ μέρος τὸ πρὸς ἀόριστο καὶ θολὸ τοῦ συνειδητοῦ καὶ μέρος ἀπὸ τὴν ὑποσύνειδη καὶ ἀσύνειδη ζωὴ του.

Τῆς σύγχρονης, λοιπὸν, Ποίησης—Λογοτεχνίας ὁ προορισμὸς εἶναι αὐτός.

Δ.

Ἀπ' ὅσα εἶπαμε συμπεραίνουμε, ὅτι ἡ Ποιητικὴ Τέχνη θὰ γρηθεύει μὲ τὸ λυρισμὸ, ποὺ θὰ φανερωθεῖται μὲ τὴν μουσικότητα τοῦ στίχου, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴν εὐαισθησίαν (λεπταίσθησίαν) τῶν ποιητικῶν εἰκόνων καὶ ἰδεῶν. Καὶ θ' ἀνυψώνει μὲ τὸ ρωμαντισμὸ, ποὺ θὰ ἐκφράζει τὴ λαχτάρα τῆς ψυχῆς γιὰ ἕναν κόσμον

πιό ήθικό, πιο πνευματικό, πιο εύγενικό, όμορφότερο. Και θά είναι βαθύτατα φιλοσοφική, όσο μέ την απλότητα του παραμυθίου θά μάς συγκινεί μέ τις πιο ανώτερες ιδέες, που από καθαρό άφομοιωμένες μεταπλαστήκανε σέ ψυχικά στοιχεία. Και θά είναι Παρνασσική δίνοντας μορφή στην ψυχική αντίδραση, που της προκάλεσε είτε ή θέα φαινόμενου φυσικού, είτε τό κοίταγμα της ιστορίας, είτε και του ανθρώπου. Και θά είναι ακόμα Άπολλώνια, όσο πληρέστερα θά αίσθητοποιεί την άσυγκίνητη όμορφιά ενός όνειρεφτου, φανταστικού κόσμου, ήρεμου, γαλήνιου, παραδείσιου.

Μά δέν είναι μόνο αυτές οι μορφές, που μπορεί νά λάβει ή Πρωτεϊκή κατ' έξοχήν Ποίηση. Χίλιοι δυό άλλοι χαρακτηρισμοί της μπορεί νά δικαιολογηθούν από τά προβλεπόμενα, ή τ' άπρόβλεπτα, χαρίσματα του ποιητικού έργου, που δέν ταξινομούνται εύκολα. Και γι αυτό πότε θά μάς φανερώνεται άπέριτη, πότε όλοστόλιστη. Πότε διανοητικότερη και πότε ψυχικότερη. Πότε πολύπλοκη, πότε απλοϊκή. Πότε σφιγγοπρόσωπη κ' έρμητική, πότε ανοιχτόκαρδη και διάφανη. Πότε θερμή ύποκειμενική, πότε άδάκρυτη άντικειμενική. Πότε θολή και σκοτεινή, πότε φωτεινή και λαγαρή. Πότε μελαγχολική κ' ύποβλητικιά σαν τ' άπόφωτα, και πότε πασίχαρη και γλυκιά σά χαραυγή.

Ένα μόνο επίθετο δέν ταιριάζει στην ποίηση. Δέ μπορεί νά είναι ποτέ της άνοστη.

Και τώρα, προτού νά πούμε ποιές είναι οι άπαραίτητες ικανότητες, που πρέπει νά έχει ό τεχνίτης της Ποιητικής Τέχνης, θά κάνω ένα συλλογισμό, που θυμίζει τόν περίφημο του έπιγράμματος του πρωωρισμένου για τόν τάφο του Λαπαλίζ. 'Ο συλλογισμός μου αυτός λέει—ότι προϋπόθεση άπαραίτητη για νά υπάρξει σύγχρονη ποίηση είναι νά γεννήσει ή σύγχρονη γενεά ποιητή. 'Ο συλλογισμός αυτός ήταν άνάγκη νά διατυπωθεί, γιατί δέν είναι δά και τόσο βέβαιο, πώς κάθε γενεά βγάζει ποιητή, κ' έπομένως πώς κάθε έποχή μπορεί νά έχει σύγχρονη ποιητική τέχνη. Μάλιστα για τή σημερινή έποχή και τή σημερινή γενεά του τόπου μας οι άμφιβολίες τουλάχιστον έπιτρέπονται. Ούτε ή άλληθια του συλλογισμού είναι άυτόφανερη, όταν πρόκειται νά επωθεί για ποιητή προγενέστερης γενεάς, που θά έπιχειρούσε νά δημιουργήσει, γέρος πιά, σύγχρονη ποίηση. Γιατ' είναι ζήτημα αν ή ποιητική διάθεση ζεί στην ψυχή του ποιητή ένα τέταρτο της ώρας πριν από τό θάνατό του.

Μά πρὸς Θεοῦ! δέν πρέπει νά παραστρατήσουμε... Γι αυτό άς παραδεχτούμε, ότι για νά υπάρξει σύγχρονη Ποίηση πρέπει σύγκαιρα νά ζεί ό ποιητής.

Ό άλληθινός αυτός τεχνίτης, ενώ θά δουλεύει τό έργο του μ' ένθουσιασμό, θά νιώθει την άγωνία, βλέποντας πώς δέν εκφράζει παρά έλάχιστο μέρος από τό άνέκφραστο, που πλημμυρίζει την ψυχή του. 'Ο τεχνίτης, που ίκανοποιημένος άυτοθαυμάζει τό έργο του κι άποκοιμείται άπάνω στις δάφνες του, πρέπει ν' άρχίσει ν' άμφιβάλλει αν γεννήθηκε ποιητής. 'Η άγωνία, μά-

λιστα, του πραγματικού τεχνίτη μεγαλώνει, όσο άποχτά βαθύτερη συνείδηση του προορισμού της τέχνης και της άπεραντοσύνης της άπραγματοποίητης όμορφιάς. Μά ή άγωνία δέν λιγοστεύει τή χαρά της δημιουργίας, ούτε τό μεθύσι που τόν ώθεί στη δημιουργία. Γιατί ό ποιητής και ζεί για νά δημιουργεί, και δημιουργώντας ζεί.

Ανιδιοτελής δουλευτής του Άνώφελου ό ποιητής έχει την άκλόνητη πίστη, ότι μόνο στη δημιουργία του Άνώφελου όφείλεται ή βραδυτάτη, μά έξακολουθητική ψυχική άνύψωση του ανθρώπου. Γι' αυτό κι αυτός, βιαζόμενος από την έσώτατη λαχτάρα του για τό καλό, για τ' όμορφο, για τό ήθικό, για τό εύγενικό, θά πασικίζει έξακολουθητικά νά μεταδώσει τή συγκίνησή του, τή λαχτάρα του, αν ήταν δυνατό την ίδια, στους συνανθρώπους. Θά μοχθεί νά αίσθητοποιήσει τούς κρυφούς του λογισμούς και τούς μυστικούς παράδεισους τών όνείρων του. Θά βαλθεί νά δώσει μορφή στην αντίδραση της ψυχής του από τή θέα του έξωτερικού κόσμου, από τό κοίταγμα της φύσης, ή του ανθρώπου και της ιστορίας του, ή από τό αντίκρυσμα μιας ιδέας.

Τό ψυχικό πλούτος του ποιητή θά τό λαμπρύνει ή άνώτερη διανόησή του. 'Ο νους του άνάλαφρος, άνήσυχος, γοργός, σβέλτος, και μαζί έρευνητικός, έπίμονος, παρατηρητικός, βοηθιέται από την ίσχυρή μνήμη του, την ικανή ν' άποθηκεύει ύλικό από μορφές, εικόνες, έντυπώσεις, παρατηρήσεις, έσωτερικά όράματα, γνώσεις, ιδέες. 'Όσο στο τέλος ή δημιουργική φαντασία—τό μεγαλύτερο δώρο της φύσης πρὸς τόν ποιητή—έξεγειρομένη από τή συγκίνηση, βλέπει ως τά βάθη τόν όλον τόν κόσμο της μνήμης, κάνοντας ταυτόχρονα άπ' όσα εκεί βρίσκει γοργούς και ποικίλους συνδυασμούς, που είναι οι ποιητικές εικόνες, ιδέες, μορφές και τά όντα του φανταστικού κόσμου. Γιατί δημιουργία της φαντασίας είναι ακριβώς ή ικανότητά της νά σχηματίζει γοργά από τ' άποθηκευμένο στη μνήμη ύλικό, άπ' όλο τό ύλικό, πολύπλοκους συνδυασμούς, μορφές πρωτοφανέρωτες, μά που άποτελούνται έξ ολοκλήρου από στοιχεία προϋπάρχοντα στη μνήμη. Κυριολεκτικά ή φαντασία δέ δημιουργεί κάτι νέο, δέν παράγει, μά συνδυάζει. 'Η χίμαιρα τό πιο τολμηρό φανταστικό δημιουργήμα της έχει κεφάλι γινώστου ζώου, φτερά άετοῦ, σώμα και ούρά, και νύχια λιονταριού.

Μ' ός ξανάρθουμε στόν ποιητή, που άπάνω στόν περισσότερο, ή λιγότερο, πλούσιον από τή φύση του ψυχικό και πνευματικό του κόσμο, θά ρίξει τό φῶς της εϋρύτερης και βαθειάς γνώσης και κόσμου. Κ' έτσι θά τόν πλουτίσει άφομοιώνοντας τις γνώσεις και θά τόν λαμπρύνει. Γιατί ό ποιητής, σ' ένα βαθμό τελειοτικότερο, ή άτελέστερο, μεταπλάθει συνεχώς ιδέες διαλεχτές σέ συναισθήματα.

Στό σημείο τουτο επιβάλλεται μια μικρούλα παρεκτροπή, για νά τονίσω την πεποίθησή μου, ότι στόν εικοστόν αιώνα άμόρφωτος ποιητής—λογοτέχνης είναι πράγμα άκατανόητο. Ψυχή, που δέν τή φωτίσε τό φῶς τών ιδεών τών άνωτέρων, ψυχή που δέ

ζυμώθηκε μαζί με φωτισμένη συνείδηση, μπορεί νά είναι προκύπτουσα με τρυφερότητα και ευαισθησία, μά δε θά έκφρασει ποτέ, κάτι αξιο και ικανό νά μάς συγκινήσει, ούτε από τόν αιώ- νιο άνθρωπο, και βεβαίως ούτε για τήν όνειρευτή μοίρα τοῦ μελλοντικοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ αὐθορμητισμοί, στήν περίστασι τοῦ ἀμόρφωτου τεχνίτη ὅπως κ' οἱ ἐμπνεύσεις, καί οἱ διαισθητισμοί, εἶναι λόγια τοῦ ἀγέρα.

Αὐθορμητισμός σημαίνει τή διέγερσι τῆς ψυχοπνευματικῆς λειτουργίας, τήν ὥρα πού ἡ φαντασία ἀντλεῖ τίς παραστάσεις ἀπό τόν κόσμο τῆς μνήμης. Καί ἡ ἐμπνευσι εἶναι ἡ ἐντονώτερη ἐκδήλωσι τῆς ἀνάγκης νά ἐκφρασθεῖ ἕνα μέρος τοῦ ψυχικοῦ κόσμου. Ἐμπνευσι λέμε, δηλαδή, τὸ φανέρωμα τῆς ἀνάγκης αὐτῆς κατὰ τή στιγμῇ, πού χτυπάει τήν πόρτα τῆς συνείδησης, μολοντί ποτέ ἡ συνείδησι τοῦ ποιητῆ δέν ἔπαψε νά ἐργάζεται γιά τὸ δυνάμωσι καί τήν πλήρωσι αὐτῆς τῆς ἀνάγκης. Καί τέλος ἡ διαισθησι δέν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς εὐτυχισμένης συνεργασίας νοῦ, φαντασίας, μνήμης καί συναισθηματικότητος. Μιᾶς συνεργασίας δημιουργικῆς, ὅπου συμμετέχουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερες συνιστώσες, ὁμόροπες ἢ ἀντίροπες, νοητικῆς, γνωστικῆς, φανταστικῆς, ψυχικῆς, οἱ ὁποῖες δίνουν μιᾶ συνισταμένη πού φαίνεται νέα, γιὰ τὴν πρώτη φορά σχηματίστηκε, μά πού ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς προϋπῆρχαν στήν ψυχῇ, στή μνήμη, στή νόησι. Ἀμα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ δέν προϋπάρχουν μέσα μας, ἀδίκαια θά καλέσουμε ν' ἀνοίξει ἡ διαισθησι φτερά πού δέν ἔχει. Γιὰ τὴν διαισθησι εἶναι ἀποτέλεσμα συνδυασμοῦ πραγμάτων γνωστών καί δέν εἶναι δύναμι πού ἀπό τὸ τίποτα δημιουργεῖται.

Γιά ὅλ' αὐτὰ στὸ πλήθος τῶν ἀμόρφωτων αὐθορμητικῶν, μποροῦμε νά βροῦμε πολλοὺς Φοιβόπληκτους καί περισσότερους στιχοπλόκους, μά ποτέ τὸν ποιητῇ.

Ὁ σύγχρονος, λοιπόν, ἄξιός νά μάς ἀπασχολήσει λογοτέχνης, — ποιητῇ, θά ἔχει νοῦ καλλιεργημένο, φιλοσοφημένο, καλομορφωμένο. Ἀποτελεῖ δηλαδή, ὁ ποιητῇ προσωπικότητα. Πού θά πεί, πῶς ὁ ψυχοπνευματικὸς του κόσμος εἶναι ὁργανωμένος, συγκροτημένος. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἁρμονικὸν ὁργανικὸν κόσμον θά βρίσκεται τὸ αἰωνίως ἀνθρώπινον ζυμωμένο, καμωμένο ἕνα, μετὰ τὴν ἀφομοιωμένη ἀπὸ τήν ψυχῇ πνευματικότητά, τὴ μεταπλασμένη, δηλαδή, γνώσι σὲ ψυχικὴ συναισθηματικότητά κ' αἰσθητικὴ μόρφωσι.

Ἐνα μέρος τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἐκφραζόμενο, αἰσθητοποιούμενο, θά εἶναι κάτι, πού πρώτη φορά ἀντικρύζει τὸ φῶς τῆς συνείδησης, καί ἡ μορφή του ἐπομένως θά εἶναι πρωτόφανη. Γιὰ τὸν κόσμον αὐτὸς ἐνῶ θά εἶναι ἀνθρώπινος, θά εἶναι καί πρωτότυπος, ἀφοῦ ἡ προσωπικότητά του τεχνίτη εἶναι μιᾶ, ξεχωριστὴ ἀπὸ κάθε ἄλλη, καί ὁ ψυχοπνευματικὸς του κόσμος δημιουργημένος ἀπὸ τὴν ψυχῇ του ἰδεῶν καί ἀντιλήψεων τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ ἐπιζήτησι πρωτοτυπίας εἶναι ἡ ἀσφαλέστερη ἀπόδειξι.

πῶς ὁ τεχνίτης δέν ἔχει προσωπικότητα, πού εἶναι πάντοτε πρωτότυπη. Κι ἀκόμα εἶναι ἀπόδειξι, πῶς λείπει ἀπὸ τὸν τεχνίτη ὁ βασικὸς ὅρος τῆς καλλιτεχνικῆς ἐργασίας — ἡ εἰλικρίνεια.

Ὁ πανέτοιμος ἔστι ποιητῇ, στὸ ἔργο του θά φανεῖ ἀνάλογα μετὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῆς ἰδιοφυίας του, πού καθορίζει τίς αἰσθητικὰς ἀντιλήψεις του, ἡ κλασικὸς, ἡ παρορμητικὸς.

Μετὰ τὸν ὅρο κλασικὸς (τὸ εἶπαμε) ἐννοοῦμε πῶς στὸ ἔργο του διακρίνεται ἡ ποιητικὴ ὑγεία — ἀποτέλεσμα τῆς ψυχοπνευματικῆς καί νευροσωματικῆς ὑγείας τοῦ τεχνίτη — ἀπὸ τὸ μεταχειρίσασθαι στὸ πρεπούμενον μέτρο τοῦ κάθε ποιητικοῦ στοιχείου κι ἀπὸ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ περιττοῦ.

Καί τὸ χαρακτηρισμὸς «παρορμητικοί» τὸν παίρνουν ὅλες οἱ ἀξιόλογες ἰδιοφυεῖς, πού μεταχειρίζονται μετὰ πολὺ μεγάλη δύναμη, μονομερέστερα, μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιητικὰ στοιχεῖα κι ἀπὸ τὰ αἰσθητικὰ μέσα. Διακρίνονται, δηλαδή, τὰ ἔργα τους ἀπὸ πληθωρισμὸν ἢ λυρισμὸν, ἢ ρωμαντισμὸν, ἢ μυστικισμὸν, ἢ ὑποβλητικότητος κ.τ.λ. Οἱ παρορμητικοί, γιά λιγότερον συνήθως χρόνον, λαμβανομένου τῶν αἰσθητικῶν καί ποιητικῶν ἀπορρίπτοντες, καί γίνονται συνήθως ἰδρυτῆς, ἢ φανατικοί ὁπαδοί σχολῶν. Κ' ἔχουν τὴ δύναμη καί τὴν πίστιν τοῦ μονοϊδεασμένου. Στὸ ἔργο τους, ὅμως, πού ἐνθουσιάζει, συνεπαίρνει, γοητεύει, μ' ἕνα ἐπιμονώτερον κοίταγμα διακρίνεται μιᾶ ἀστάθεια τῆς ποιητικῆς ἰσοροπίας, μιᾶ διαταραχῇ τῆς ποιητικῆς ὑγείας, πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ὑπερτροφίαν ὠρισμένων ποιητικῶν στοιχείων, ἢ ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν καί τὴν ἀτροφίαν ἄλλων. Καί στίς ἐντονες αἰσθητοποιημένες συγκινήσεις τοῦ τεχνίτη, διακρίνουμε ἢ τὸν ὠραιοπαθῇ, ἢ τὸν μυστικοπαθῇ, ἢ τὸν μουσικολάτρην, ἢ τὸν ἡδονοπαθῇ, ἢ τὸν ἐρωτομανικόν, ἢ τὸν ὁπτασιαστῇ, ἢ τὸν ἐρμητικόν κ.τ.ο. Διακρίνουμε, δηλαδή, στὸ ἔργο του τὸν πυρετὸ ἐνὸς ποιητικοῦ πάθους. Οἱ πολὺ ὁμορφοί ποιητικοί κόσμοι τους θυμίζουν τοὺς παρὰ τοὺς αἰῶνες, πού χαρίζει ἡ χρῆσι τοῦ χάσις, ἢ τῆς ἡρώϊνης. Εἶναι λουλούδια Ναρκίσσου πού γαρκῶνουν.

Κι ἂν ἐξετάσουμε τὸ ἱατρικὸν δελτίον ἐνὸς παρορμητικοῦ, θά σημειῶναι γιά βεβαίαν τὴ διάγνωσι — νευρασθενικὸς, ἢ ψυχασθενικὸς, ἢ ἐπιληπτικὸς, ἢ ἀλκοολικὸς, ἢ συφιλιδικὸς, ἢ φυματικὸς κ.τ.λ. Θά βροῦμε, δηλαδή, πῶς ἕνα νῆπις κληρονομικὸ, ἢ ἐπίκτητον, κατατρώγοντας τὰ εὐγενικὰ κύτταρα τῶν ἀνώτερων κέντρων συνεχῶς τὰ λεπταίνει καί τὰ κάνει ὅλον ἐν πλεονεξίᾳ, τὰ κάνει νά πάλλονται εὐκολώτερα, γοργότερα, συνεχέστερα, ὥς τὴν ὥρα τῆς τελικῆς καταστροφῆς των.

Ἔτσι στίς εὐτυχέστερες περιπτώσεις μάς δίνονται τ' ἀριμωνήματα τοῦ Κίτς, τοῦ Νοβάλις, τοῦ Πόε, τοῦ Χάινε, τοῦ Μπωντλαίρ, τοῦ Χέντερλιν, τοῦ Βερλαίν, κ.τ.λ. Καί στίς πλεονεξίας τὰ καμώματα τῶν αἰσθησιακῶν, κ' ἐπομένως αἰσθητικῶν διαστρεφέντων ὠραιοπαθῶν ἡδονιστῶν.

Ε'.

Ἦρθε πιά ἡ ὥρα νά δοῦμε τὸ ὕλικὸ πού θά μεταχειρισθεῖ,

για να δώσει μορφή στον κόσμο του ο προετοιμασμένος για να γίνει άξιος λειτουργός της ποιητικής τέχνης, αδιάφορο αν η φύση τον προίκισε με ιδιοσυγκρασία που τον αναγκάζει να είναι κλασικός, ή παρορμητικός.

Το υλικό αυτό είναι ή γλώσσα, που ο ποιητής θα γράψει. Κι αυτή είναι πάντοτε εκείνη που μιλεί ή καρδιά του, που βαθύτατα την αισθάνεται, ή μόνη ζωντανή για τον ποιητή μητρική του γλώσσα, όπως την άκουσε στο νανούρισμα της μάνας του, στα παραμύθια και στα δημοτικά τραγούδια του τόπου του, κι όπως καλλιεργήθηκε από τους προηγούμενους λογοτέχνες—ποιητές. Υλικό επίσης για τον ποιητή είναι τα στοιχεία της Στιχουργικής Παράδοσης—μορφή ποιημάτων, ρυθμοί, στροφές, στίχοι, μέτρα, προσωδία της γλώσσας, ρίμα—που μπορούμε να τα πούμε μουσικά της ποιητικής τέχνης στοιχεία.

Τα υλικά αυτά—γλωσσικό και μουσικό—θα του χρησιμεύσουν για να πλάσει το έργο του, θ' αποτελέσουν το όργανο για να εξωτερικεύσει την ψυχοπνευματική του ζωή. Για τουτό νιώθει την ανάγκη να το τελειοποιήσει, να το καταστήσει όργανον, όσο το δυνατόν πιο έκφραστικό. Έτσι πρώτα θα υποταχθεί στη γλώσσα (θα τη σεβαστεί και θα γίνει κάτοχος όλων των τρόπων με τους οποίους ή έκφραστικότητά της δυναμώνει) για να την υποτάξει έπειτα. Συνεχώς, δηλαδή, μελετώντας τη και καλλιεργώντας τη θα την αναπτύσσει, μη λησμονώντας ποτέ πως είναι τεχνική του λόγου. Κάτοχος του οργανισμού και του μηχανισμού της γλώσσας, θα τη θελήσει πιο ζωντανή, πιο πλούσια, εικονικότερη, μουσικότερη, πιο έκφραστική. Θα την κάνει τότε απλούστερη, απαιότερη, διάφανη, κι άλλοτε πολύπλοκη, υποβλητική, ήχηρότερη. Θα καλλιεργεί, θ' ακριβολογεί, θα κυριολεχτεί, για να επιτύχει με την πιο άπεριττη ομορφιά την πιο σύντομη έκφραστικότητα. Με δυο λόγια—άφοδ γίνει ο ποιητής γλωσσονόστης, θ' αναδειχθεί γλωσσοπλάστης μιας ποιητικής γλώσσας, που θα είναι κατά κάποιαν έννοια τεχνική, μά που θα φαίνεται πιο φυσική κι από τη φυσική. Σεβόμενος απόλυτα την ψυχή της γλώσσας (τη σύνταξη) και τη λογική της γλώσσας (τη γραμματική της) θα περιποιείται και θ' αναπτύσσει το λεχτικό της (το σάμα της). Έτσι, στην ανάγκη, θα πλάθει λέξη για να εκφράσει μιαν έννοια που καμιά λέξη της γλώσσας δεν την αποδίδει. Λέξη, όμως, αυτή δε θα ξαφνίσει, μά θα φαίνεται στον αναγνώστη σαν από καιρό γνωστή, σα γλυκειά μνήμη παλαιή κι άστοχημένη. Πότε θα ξαναζωντανέβει λέξη άχρηστεμένη. Πότε θα μεταχειρίζεται λέξη κοινή, πολύχρηστη, με τρόπο που να παίρνει έα στιλπνότητα. Και πότε σε λέξεις, που ξέπεσαν, θα χαρίζει παρθενικότητα τοποθετώντας αυτές, με την τέχνη του, σε κατάλληλες θέσεις.

Τέλος μελετώντας ο ποιητής την προσωδία της γλώσσας θα τείνει με το καλλιτεχνικό μεταχείρισμά της να μεταβάλλει, όσο τουτό είναι δυνατό, το άντιμουσικό από τη φύση του όργανου, που είναι ο λόγος, σε μουσικό. Προς τουτό θα ζυγιάζει τον ήχο

φθόγγου κάθε συλλαβής και θα προσπαθεί, πλάθοντας το στίχο, να συντεριάζει τον ήχο αυτό με τους ήχους των κατάλληλων φθόγγων, που πρέπει να έχουν οι επόμενες λέξεις, που θα τις αναζητήσει στην ανάγκη προστρέχοντας σε λέξεις, που θα του προμηθεύσουν είτε οι ποιητικές εικόνες, είτε τα σύμβολα, είτε οι μεταφορές, είτε οι παρομοιώσεις, είτε οι άλληγορίες κ.τ.ο. Έτσι στο τέλος ή μουσική της προσωδίας των φθόγγων των συλλαβών του στίχου θ' άρμονίζονται με τις τονισμένες συλλαβές τους και με το νόημα του στίχου. Για το άρμονικό αυτό αποτέλεσμα θα κανονίσει ο ποιητής ταυτόχρονα την κυρία τομή και τις ήμιτομές του στίχου, και θα μεταχειρισθεί—όπου βέβαια πρέπει—και παρήχσεις κι' ακόμα την έσωτερική ρίμα.

Όλες αυτές τις υποχρεώσεις, τις αισθάνεται σαν ανάγκη ο ποιητής και του τις επιβάλλει ή παράδοση της ποιητικής τέχνης, που μόνον ο γεννημένος τεχνίτης μπορεί να τη σεβαστεί όσο πρέπει και να έχει τη δύναμη να την κάνει δική του. Για τουτό ο ποιητής όσον ένθουσιασμό και εύσυνειδησία, κ' επιμέλεια, και ικανότητα έδειξε για ν' αναπτύξει τον πλούτο της γλώσσας, μ' άλλον τόσο σεβασμό θα τα μεταχειρισθεί, για να τα καλλιεργήσει τα στοιχεία τ' άλλα που τα φέρνει ή Στιχουργική Παράδοση και που τα είπαμε μουσικά. Θα υποταχθεί πρώτα στις τεχνικές συμβάσεις, για να υποτάξει με τη σειρά τους έπειτα τα μουσικά στοιχεία, κ' έτσι ν' αναπτύξει και μορφές και στροφές, και στίχους, και μέτρα, με τον τελικό σκοπό αυξάνοντας την έκφραστικότητά τους, ν' αυξήσει τη μουσική έκφραστική δύναμη του ρυθμού. Θα υποταχθεί, δηλαδή, στους θεσμούς του ποιητικού όργανισμού, στις τεχνικές όπως τις είπαμε συμβάσεις, που κυριολεχτικά σ' αυτές άπάνω ή κάθε τέχνη στηρίζεται. Οι θεσμοί αυτοί, που από τον επιτόλαιο κρίνονται σαν περιορισμοί για την ελεύθερη ανάπτυξη του ταλέντου, πραγματικούς είναι ευεργετικούς στον ποιητή, που μπορεί να νιώσει για τους βαθύτατους μουσικούς, λογικούς, αισθητικούς, λόγους ή σοφία των αίωνων τους δημιουργήσε.

Η βαθύτερη εξέταση και γνώση της παραδομένης τεχνικής θα πείθει, ότι αν έλειπαν οι συμβατικοί περιορισμοί, ο ποιητής θα μπορούσε εύκολα να πέσει σε άπρόβλεπτα σφάλματα, αντιαισθητικά, άντιμουσικά, άντιποιητικά.

Έτσι καταργώντας π. χ. την τετράστιχη συνθισμένη στροφή, ενώ με την ελευθερία, που θα έχει να τελειώνει το νόημα και έπομένους στίχους, θα κυνηγήσει μιαν άπίθανη άρτιότερη έκφραση, θα χάσει βέβαια τα βοηθήματα που φέρνει ή υποχρέωση της στροφής. Γιατί α) Η στροφή βοηθεί τη μουσικότητα με την ισόχρονη επανάληψή της. β) Με το να επιβάλλει μέσα στους περισσότερους στίχους να δίνεται ολόκληρο ένα νόημα επιβάλλει την περιεκτική συντομία, κ' έτσι βοηθεί τον ποιητή ν' άποφύγει την έξοχην—το περισσό.

Όπως ή στροφή, έτσι και ή μορφή του ποιήματος με τις

υποχρεώσεις που επιβάλλει αποδειγνέται ευεργετική. Τὸ σονέτο π. χ. αναγκάζει τὸν ποιητὴ ν' ἀποφύγει τὸ περιττὸ υποχρεώνοντάς τον νὰ κλείσει στοὺς δεκατέσσερους στίχους ὅλα ὅσα ἔχει νὰ πεί. Τὸν ἀναγκάζει, δηλαδή, νὰ εἶναι σύντομος, ἀκριβολόγος. Καὶ ἡ τάξη τῆς διαδοχῆς τῶν στροφῶν τοῦ σονέτου, ποὺ ἡ καθεμιά πρέπει ν' ἀποτελεῖ ἄρτιο νόημα, προσθέτει μιὰν αἰσθησιολογικὴ ἄρμονια. Τέλος μετὰ τὸ νὰ ἐπανέρχονται, μετὰ τὶς ὥρισμένες τῶν στροφῶν ρίμες οἱ ἴδιοι ἦχοι κατὰ χρονικὰ διαστήματα καλοδιαλεγμένα, βοηθίεται ἡ μουσικότητα τοῦ ποιήματος.

Ἀλλὰ καὶ τέχνη ἀκριβῶς σημαίνει τὴν υπερνίκηση δυσκολιών. Τὰ ἐμπόδια τὰ τεχνικά, γιὰ νὰ υπερνικηθοῦν, ἀναγκάζουν τὸν τεχνίτη νὰ συγκεντρῶναι καὶ ν' ἀφιερῶνται στὸ ἔργο γιὰ πολὺ χρόνο. Ἡ συγκέντρωση αὐτὴ προλαβαίνει κάθε παράλειψη καὶ κάθε παραστράτημα. Κ' εἶναι τέλος γνωστὸ, πὼς γιὰ τὴν αἰσθητικὴ εὐχαρίστηση ἀπὸ ἓνα ἔργο συντελεῖ σπουδαιότατα ἡ συναισθησιολογικὴ δυσκολία, ποὺ υπερνίκησε ὁ ποιητής. Ἡ τεχνικὴ ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου αὐξάνει τὴν αἰσθητικὴν χαρὰ ποὺ παρέχει τὸ ἔργο.

Γεννήματα λοιπὸν, τῶν αἰώνων οἱ θεσμοὶ τοῦ ποιητικοῦ ὀργανισμοῦ—οἱ περιοριστικὲς συμβάσεις τῆς Στιχουργικῆς Παραδόσης—ὅπως καὶ οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ, καθιερώθηκαν μόνο καὶ μόνο, γιατί ἔχουν ἐπιτύχει μ' αὐτὲς τὸ πιὸ ἁρμονικὸ πλέξιμο σκοποῦ καὶ μέσου. Ἀρμονία ποὺ μόνο στὰ δημιουργήματα τοῦ μακροῦ χρόνου μπορεῖ νὰ βρεθῇ.

Σὰν ἀπόδειξη ἃς ἀράουμε τὸ παράδειγμα ἑνὸς κοινωνικοῦ θεσμοῦ, ποὺ φαίνεται σὰ νὰ περιορίζει τὴν ἀτομικὴ ἐλευθερία, καὶ σὰ νὰ ἐμποδίζει τὴ δύσκολη εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων. Ἐννοῶ τὸν κοινωνικὸν θεσμὸ τοῦ Γάμου, ποὺ κι αὐτὸς εἶναι μιὰ σύμβαση κοινωνικὴ, δημιουργημένη ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅσο τὸ δυνατόν ἡ συμβίωση, ὅχι τοῦ ἀντρα μετὰ τῆς γυναῖκα, μὰ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοὺς συνανθρώπους. Τὸ σπᾶσιμολοιπὸν τοῦ Γάμου, ποὺ τὸ λαχταροῦν οἱ ἐπιπόλαιοι ὁπαδοὶ σχηματικῶν ἀπλοποιημένων κοσμοθεωριῶν, πραγματικὰ θάκανε τὴν συμβίωση ἀδύνατη, ὅχι γιατί θὰ πρόβαλαν οἱ προβλεπόμενες ἠθικὲς ἀσχημίες, ὅχι γιατί θὰ γίνονταν αἰσθητὲς οἱ προβλεπόμενες δυσκολίες γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ γιατί θὰ ἀκολούθουσε ὁ ἀπρόβλεπτος ἀφανισμὸς ἠθικῶν στοιχείων, ποὺ εἶναι θεμέλια τῆς κοινωνικῆς οἰκοδομῆς καὶ ποὺ χωρὶς αὐτὰ ἡ συμβίωση δὲν εἶναι δυνατὴ.

Μπορεῖ βέβαια νὰ δικαιολογηθοῦν αἰτήματα γιὰ μερικὲς ἐσωτερικὲς—νὰ ποῦμε—τροποποιήσεις τοῦ θεσμοῦ. Μὰ οἱ τροποποιήσεις θὰ ἰσοδυναμοῦν μετὰ τυπικὴ παραδοχὴ τῶν ὅσων ἀπὸ καιρὸ γίνονται, τῶν ὅσων ὁ χρόνος ἔχει παρασκευάσει. Ἀνάλογες τροποποιήσεις ἐσωτερικῆς τῆς στιχουργικῆς ἔκαναν ὅλοι οἱ μετέωροι ποιητὲς, ὅχι βέβαια γιὰ νὰ φηγοῦράρουν ὡς νεωτεριστὲς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ κάνουν χρῆσιν τελειότερῃ τῶν ποιητικῶν στοιχείων, γιὰ ν' αὐξήσουν τοῦ ρυθμοῦ τὴ μουσικὴν ἐκφραστικότητά. Οἱ τροποποιήσεις αὐτὲς φαίνονται τότε στὴ χαλαρότερη,

καὶ πότε στὴν αὐστηρότερη ὑποταγὴ σὲ ὥρισμένες στιχουργικὲς συμβάσεις. Ἄλλοτε ἀπὸ τὴν κατάργηση ἐνὸς δευτεροτέρου στιχουργικοῦ κανόνα, κι ἄλλοτε ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν προσθήκη νέων τεχνικῶν ἐμποδίων. Ἔτσι δημιουργοῦν οἱ ποιητὲς πολλὰς φορές καὶ νέες ποιητικὲς μορφές καὶ νέες στροφές. Ἔτσι ἐπιβάλλουν καμιά φορά στὸν ἑαυτὸν τοῦ κανόνα τὴν ἐσωτερικὴν ρίμα καὶ ἀκόμα τὴ χρυσή (τὴν πλούσια ρίμα) τὴν ἐξωτερικὴν. Μὰ ὅλ' αὐτὰ γίνονται γιὰ τὸ σκοπὸ ν' ἀναπτυχθῇ ὁ ρυθμὸς. Κι ὅλα αὐτὰ ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸν τοῦ ποιητῆς ὅταν πεισθῇ, πὼς ἀπὸ τίς μερικὲς αὐτὲς ἐλευθερίες, μπορεῖ νὰ στερηθῇ μερικὰ τεχνικὰ ἐκφραστικὰ βοηθήματα, ἡ ψυχικὴ του ὅμως μουσικὴ διάθεση εἶναι ἱκανὴ ν' ἀναπληρώσει τὴν ὅση μουσικότητα προσθέτει ἡ αὐστηρὴ τήρησις τῆς τεχνικῆς.

Ἔτσι ὁ Σολωμὸς καὶ μετὰ νέες τομὲς πλούτισε τὸν παραδομὸν ἱαμβικὸν δεκαπεντασύλλαβον καὶ μεταχειρίστηκε συχνὰ ἀναπαιστικὸν μέτρον μετὰ τὸν δεκαπεντασύλλαβον, γιὰ νὰ ἐπιτύχει ρυθμικὴν ἐκφράση πιὸ σύμφωνη μετὰ τὴν ἐκφραζόμενη ψυχικὴν διάθεσιν.

Ἐπίσης τὸν καιρὸ, ποὺ τεχνοσκοπῶν τ' ἀριστουργήματά του, ἀπόφυγε νὰ χρησιμοποιοῖ ὁμοιοκατάληκτον τὸν δεκαπεντασύλλαβον, γιατί ἔτσι μποροῦσε νὰ προσέξει πιὸ πολὺ ἄλλες λεπτομέρειες προσωδιακῆς καὶ τοῦ μουσικοῦ συντελεσματος τῶν φθόγγων, ποὺ ἀνὰδειξαν τὸν ἀνομοιοκατάληκτον Σολωμικὸν δεκαπεντασύλλαβον μουσικότητα. Μὰ ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς κατάργισε τὴν ρίμα τὸν καιρὸ, ποὺ εἶχε βεβαιωθῇ ὅτι θ' ἀναπλήρωνε ὁ μουσικὸς πλοῦτος τῆς ψυχῆς τοῦ τῆς τεχνικῆς μουσικότητας, ποὺ χαρίζεται ἡ ρίμα. Κι ὅταν πείσθηκε πὼς τοῦ ἦταν ἡ ρίμα ἀχρηστὴ καὶ σὰ δημιουργικὸν βοήθημα, γιατί ἐνιωθε πὼς ἡ δημιουργικὴ ἱκανότης τῆς φαντασίας τοῦ καὶ ἡ πληρότητα τῶν ὁραμάτων τοῦ ἐπαρκούσαν—χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς ρίμας—στὴν εὐρεσιν τῶν ποιητικῶν εἰκόνων, τῶν ἰδεῶν, τῶν συμβόλων, τῶν παρομοιώσεων, τῶν μεταφορῶν, ποὺ θὰ τοῦ προμηθεύανε λέξεις μετὰ τοὺς κατάλληλους φθόγγους τῶν συλλαβῶν, ὥστε ν' ἀσφαλίσῃ τὴν μουσικὴν ἐκφράση τὴν σύμφωνη μετὰ τὸ λογικὸν νόημα τοῦ στίχου. Καὶ δὲ συμμορφώθηκε πάντοτε ὁ Σολωμὸς μετὰ τὴν κλασικὴν σύμβαση ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ στίχον ν' ἀποτελεῖ ἄρτιον νόημα, μὰ μεταχειρίστηκε συχνὰ τὸ δρασκελισμὸν, δηλαδή, νὰ δίνεται τὸ νόημα καὶ μετὰ τὸ δεύτερον στίχον, ἡ καὶ μετὰ μέρος ἀπ' αὐτόν. Καὶ κατόρθωσε νὰ δώσῃ ἔτσι νέα ρυθμικότητα στὸν δεκαπεντασύλλαβον, βέβαιον γιὰ τὸν αὐτοσυγκρατημὸν τοῦ, βέβαιον πὼς δὲ θὰ ξεπέσει σὲ περιττολογία καταργώντας τὸν περιοριστικὸν κανόνα.

Εἶναι γνωστὸ, πὼς ὅχι μόνο οἱ δευτερότεροι ἀπὸ τοὺς Ρωμαντικοὺς τῆς Γαλλίας, μὰ καὶ οἱ πιὸ διαλεχτοὶ ἀπ' αὐτοὺς (Οὐγκώ, Λαμαρτίνος, Μυσσέ) ποὺ εἶχαν καταργήσει τὸν κλασικὸν κανόνα τοῦ στίχου τοῦ Ρακίνα, ἔκαναν κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ πέσανε σ' ἀπεραντολογία ἀντιποιητικὴ. Κ' εἶναι γνωστὸ ἐπίσης πὼς ὁ Μπωντλαίρ—ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐξαιρετικοὺς Γάλλους ποιητὲς τοῦ 19ου αἰῶνα—ξανάφερε τὸν κλασικὸν κανόνα, ἐπιτρέ-

ποντας σπάνια στὸν ἑαυτὸ του τὸ δρασκελισμὰ ὡς τὸ δεύτερο στίχο, κ' ἔτσι λύτρωσε τὴ Γαλλικὴ ποίησι ἀπὸ τὸ περιττό, ξαναχαρίζοντας σ' αὐτὴ τὴ συντομία καὶ τὴ μουσικότητα, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ λείπει. Κι' εἶναι ἀκόμα γνωστὸ πῶς ὁ Μπωντλαίρ καὶ τὴ μορφή σεβάστηκε πάντοτε, κι ὅλα τὰ ποιήματά του ἔχουν τὴ στροφή γιὰ βάση.

Κάνουν, λοιπόν, μεταβολές στὰ μουσικὰ στοιχεῖα τῆς Στιχουργικῆς, σπάζουν ἀκόμα καὶ κανόνες τῆς οἱ μεγάλοι λειτουργοὶ τῆς ποιητικῆς τέχνης, μὰ τίς κάνουν ὅταν πειθοῦν ὅτι καὶ χωρὶς τοὺς κανόνες θὰ δώσουν στὸ ἔργο τους τουλάχιστον ὅσα τεχνικὰ προτερήματα μπορεῖ ἡ τήρησή τους νὰ δώσει. Ὁ τεχνίτης ποὺ σπάζει τοὺς κανόνες μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ φανεῖ πρωτότυπος καὶ γιὰ νὰ κινήσει τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ μὲ τὴν παραξενιά του θὰ καταντήσῃ σὲ Καβαφισμούς. Ὁ ποιητής, ὁ βέβαιος πιά γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, μπορεῖ καμιά φορά νὰ προχωρήσῃ καὶ πιὸ πέρα, νὰ τολμήσῃ νὰ γράψῃ κ' ἐλεύθερο στίχο, καταργώντας ἔτσι καὶ μορφή, καὶ στροφή, καὶ στίχο, καὶ ρίμα. Κι ὁ Λεοπάρντι, κι ὁ Ρενιέ, κι ὁ Βεράρεν, καὶ σ' ἐμᾶς ὁ Παλαμάς κι ὁ Γρυπάρης, ἔγραψαν ἄλλος μὲ περισσότερες ἐλευθερίες κι ἄλλος μὲ λιγότερες, ἐλεύθερο στίχο. Καὶ κατορθώσανε, μάλιστα, οἱ ἐξαιρετικοὶ αὐτοὶ τεχνίτες νὰ γράψουν ποιήματα μὲ ἐλεύθερους στίχους ἴσως μουσικότερα κι ἀπὸ τὰ αὐστηρὰ μορφικὰ τους.

Μὰ ἡ εὐτυχισμένη αὐτὴ ἀπόπειρα νὰ δώσουνε μὲ τὴ στιχουργικὴ ἐλευθερίᾳ μεγαλύτερη μουσικότητα στὸ ἔργο τους, ἔγινε ἀφορμὴ στὴ Γαλλία νὰ χρεωκοπήσῃ γιὰ πάντα ὁ ἐλεύθερος στίχος, γιατί φανερώθηκαν πρόθυμοι μιμητὲς χιλιάδες, ποὺ ἐλέυθερίζοντες γιόμισαν τὴ Γαλλία μὲ στιχουργικὰ ἀσκήμιες κι ἀνοητολογίες ἀτελείωτες. Στὸν τόπο μας, ἂν δὲ φανερώθηκαν ἀπὸ ἀδυναμία οἱ ἄξιοι μιμητὲς τῆς εὐτυχισμένης ἀπόπειρας τῶν δύο ἐξαιρετῶν ποιητῶν μας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀηδῶν ἀνοητολογιῶν, ποὺ γράφονται σ' ἀνισόμαρκες ἀράδες (τάχα στίχους) δὲν εἶναι σχετικὰ μικρότερες, μὰ ὀφείλεται πιὸ πολλὸ στὸ ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς νεωτεριστὰς αὐτοὺς διάλεξαν γιὰ πρότυπο τὸ (δῆθεν ποιητικὸ) ἔργο, ποὺ ὀδηγοῦσε ἀμέσως στὴν κάθε ἀσκήμια...

Ἀπ' ὅλους τοὺς ἄξιους τοῦ ὀνόματος τεχνίτες, ποὺ ζήτησαν ὅπωςδὴποτε νὰ ἐπιτύχουν πιὸ μεγάλη ἐκφραστικότητα τοῦ ρυθμοῦ, κανεὶς ποτὲ δὲ σκέφτηκε νὰ μὴ στηρίξῃ τὴ μουσικότητα τοῦ ρυθμοῦ στὸ μέτρο. Κανεὶς δὲ σκέφτηκε ποτὲ νὰ καταργήσῃ τὰ μέτρα. Καὶ τοῦτο, γιατί οἱ ποιητὲς ἔχουν πολὺ καλὰ ἐκείνο ποὺ ἀγνοοῦν ὅσοι ἰσχυρίζονται, πῶς ἂν λείψουν τὰ μέτρα θὰ γλυτώσει ὁ τεχνίτης ἀπὸ ἕνα περιορισμὸ περιττό. Ξέρουν, δηλαδή, οἱ ἄξιοι λειτουργοὶ τῆς ποιητικῆς τέχνης ὅτι τὰ μέτρα, ποὺ κακῶς τὰ συνταυτίζουν πολλοὶ μὲ τὸ ρυθμὸ, πραγματικὰ τὸν πλουτίζουν, τὸν κάνουν πιὸ μουσικὸ, χωρὶς νὰ περιορίζουν τὸν τεχνίτη σὲ τίποτα. Γιατί μὲ τὸ ἴδιο μέτρο, τὸν ἱαμβο ἢ τὸν τροχαῖο, μπορεῖ νὰ σχηματισθοῦν τόσοι ρυθμοὶ ὅσες ἀκριβῶς θὰ εἶναι οἱ διαφορὲς ψυχικὲς καταστάσεις, ποὺ θὰ θελήσουν νὰ ἐκφράσουν οἱ ποιητὲς

τῶν αἰώνων. Ἕνας στίχος, ὁ ὁποιοσδήποτε, γραμμένος π.χ. σὲ τροχαῖους ἀπὸ ποιητὴ, ποὺ ἐξέφρασε μ' αὐτὸν μιὰ ὀρισμένη ψυχικὴ διάθεσή του, ἔχει ρυθμὸ ἐντελῶς διάφορο ἀπὸ ἄλλους στίχους τοῦ ἴδιου ποιητῆ ἰσοσύλλαβους σὲ τροχαῖους ἐπίσης, μὰ ποὺ γράφηκαν γιὰ νὰ ἐκφράσουν μιὰ δεύτερη, μιὰ τρίτη, μιὰ χιλιοστὴ ψυχικὴ διάθεση.

Αὐτὰ τὰ ξέρουν καὶ τὰ νιώθουν ὅλοι οἱ πραγματικοὶ ποιητὲς, ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ προσέξουν καὶ τὴν τελευταία λεπτομέρεια τῆς ποιητικῆς τεχνικῆς, γιὰ νὰ κατορθώσουν στὸ τέλος νὰ πλάσουν νέους ρυθμοὺς ἐκφραστικότερους, μουσικότερους. Γιατί ὁ ποιητὴς ποὺ ἀπὸ γλωσσογνωστῆς ἔγινε γλωσσοπλάστης, ἀναδειχναί ἀπὸ τεχνίτης, ποὺ ὑποτάχθηκε σὲ στιχουργικὲς συμβάσεις γιὰ νὰ ὑποτάξῃ ἔπειτα τὴν Ποιητικὴ Τέχνη, ρυθμοπλάστης. Καλλιεργεῖ, δηλαδή, ὁ ποιητὴς ὅλη του τὴ ζωὴ συνεχῶς τόσο τὸ γλωσσικὸ ὕλικό, ὅσο καὶ τὸ ὕλικό τῶν μουσικῶν στοιχείων τῆς στιχουργικῆς παράδοσης. Κ' ἔτσι καταρτίζει τελικὰ τὸ ἐκφραστικὸ του ὄργανο ὅσο τὸ δυνατό πιὸ ἄρτιο. Τὸ κατόρθωμα τῆς πολὺμοχθους ἐργασίας του διακρίνεται καθαρὰ στὸ ἔργο του τὴν ὁποιοδήποτε ἐποχὴ κι ἂν ἐξετασθεῖ ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε γλωσσικὰ, τεχνικὰ κ' αἰσθητικὰ μορφωμένο.

Οἱ κατ' ἐξοχὴν, λοιπόν, ποιητικὲς ιδιότητες αὐτὲς—ἡ γλωσσοπλαστικὴ καὶ ρυθμοπλαστικὴ—ποὺ τίς ἔχει ἀναγκὰς ὁ κάθε ποιητής, καὶ ποὺ θὰ πιστοποιοῦνται ἀπὸ τὸ ἔργο του, αὐτὲς ἀποτελοῦν τὰ ἀντικειμενικὰ, τὰ τεχνικὰ, ὅπως τὰ ὀνομάσαμε στὴν ἀρχὴ ὅταν ὑποσχεθῆκαμε τὴν ἀναζήτησίν τους, τεκμήρια τῆς ἀξίας ἐνὸς ποιητικοῦ ἔργου. Κ' εἶναι ἀντικειμενικὰ κριτήρια σπουδαιότατα, γιατί εἶναι θεμελιώδεις ἀρετὲς ποιητικῆς, ποὺ κάθε φορά τὴν παρουσία τους σ' ἕνα ἔργο μπορεῖ νὰ τὴν ἐξακριβώσῃ ἡ ἐπιστήμη τῆς Γραμματολογίας καὶ ἡ Στιχουργικὴ. Εἶναι ἀρετὲς, τέλος, ποὺ δικαιούμεστε νὰ τίς μεταχειρισθῶμε, σὰν κριτήρια τῆς ἀξίας τοῦ ποιητῆ, ἀφοῦ τὰ ἱστορικὰ παραδείγματα μᾶς διδάσκουν, ὅτι ὅλοι οἱ μεγάλοι ποιητὲς καὶ γλωσσοπλάστες ἦσαν καὶ ἀνάπτυξαν τὴν τεχνικὴ τοῦ στίχου.

Καὶ Δάντης, καὶ Ρονσάρ, καὶ Μαλέρμπι, καὶ Ρακίνας, καὶ Οὐγκώ, καὶ Μπωντλαίρ, καὶ Γκαῖτε, καὶ Σίλλερ, καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι, ὡς κι ὁ μεγάλος μας Σολωμὸς ποὺ γιὰ τὸ γλωσσοπλαστικὸ θάμα—, ποὺ κατόρθωσε, θὰ μιλήσουμε ἰδιαίτερα—ὅλοι μὲ τὸ ἔργο τους μᾶς δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι μιὰ ἀντικειμενικὴ κριτικὴ στὶς ιδιότητες αὐτὲς τοῦ ποιητῆ πρέπει νὰ στηριχθεῖ. Γιατί ἡ κριτικὴ τῆς Τέχνης, ποὺ δὲ θέλει νάναι ὑποκειμενικὴ (αὐθαίρετη), πρέπει νὰ εἶναι τεχνικὴ. Δηλαδή, καὶ γιὰ τὴν ποιητικὴ ὅπως καὶ γιὰ τὴ ζωγραφικὴ, τὴν ἀρχιτεκτονικὴ, τὴ μουσικὴ καὶ τὴ γλυπτικὴ ἢ ἀντικειμενικὴ κριτικὴ ἀπαιτεῖ τεχνικὴ ἀνάλυση, ποὺ προϋποθέτει βαθύτατη εἰδικὴ τεχνικὴ μόρφωση. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴ ὅλοι τὴν καταλαβαίνουν εὐκόλα, κι ὅλοι θεωροῦν νὰ τὴν παραδεχτοῦν. Μόνο οἱ αἰσθητικοὶ κριτικοὶ τῶν θορυμητικῶν ἀνατάσεων, τῶν διαισθητικῶν πλήξεων, καὶ τῶν ἀθυρομητικῶν διανοητισμῶν, δὲ θὰ στέρξουν ποτὲ νὰ συνομολο-

γήσουν, ότι ή κριτική ποιητικού έργου είναι κατ' έξοχήν τεχνική κριτική του ποιητικού λόγου.

5'.

Για νά προλάβω κάθε παρεξήγηση δικαιολογημένη από μέρους των αναγνωστών, πού είναι συνηθισμένοι—σύμφωνα και με όσα διδάσκουν ή μετρική, ή στιχουργική και τὰ έγκυκλοπαιδικά λεξικά—νά συγγέουν τὸ ρυθμὸ μετὸ μέτρο και καμιά φορά μετὸ στίχο, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἐξηγήσω τὸ τί ἐννοῶ μετὸν ὅρο «ρυθμός».

Για μένα ρυθμός είναι τὸ μουσικὸ βάδισμα τοῦ στίχου, ή και τῆς στροφῆς. Τοῦ στίχου, ὅταν είναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ ὄλων τῶν μουσικῶν στοιχείων, πού μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, δηλαδή τοῦ μέτρου και τῆς προσωδίας τῶν συλλαβῶν, μαζί με τὴν τοποθέτηση τῆς τομῆς και τῶν ἡμιτομῶν. Και τῆς στροφῆς, ὅταν εἶναι τὸ μουσικὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ στίχων ὁμοίων, ή και ἀνισοσύλλαβων, μετὸ ἴδιο ή διάφορα μέτρα.

Λέγοντας ρυθμός ἐννοῶ τὸ κάτι ἀνάλογο, πού ὑπάρχει στὴ μουσική τοῦ ποιήματος, μετὸ ρυθμὸ τῆς μουσικῆς.

Κι ὁ τελευταῖος αὐτός ὁρίζεται ἀπὸ τὸν κ. Ποριώτη (Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ Ἑλευθερουδάκη, Τόμ. 11, σελ. 199) ἔτσι:

«Ὁ ρυθμός στὴ μουσική πλάττει και μετὰ τάξεως κινεῖ τὴν ἀσχημάτιστον ὕλην τοῦ μέλους (τῆς διαφορᾶς φθόγγων διαφορῶν ή και τοῦ αὐτοῦ ὅψους) ἀνάλογα δὲ πρὸς αὐτὸν κανονίζονται τὸ μουσικὸν μέτρον. Ἀλλ' ἐνῶ τὸ μέτρον εἶναι μηχανικὴ τοῦ μουσικοῦ τεμαχίου διαίρεσις εἰς ἰσόχρονα μέρη, ἀποτελούμενα ἐκ μαθηματικῆς διαδοχῆς ἰσχυρῶν και ἀσθενῶν χρόνων, ὁ μουσικὸς ρυθμός εἶναι καλλιτεχνικὸν δημιούργημα διαιροῦν τὸ ἔργον εἰς κῶλα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως ἴσα. Αἱ ρυθμικαὶ διαίρεσεις συμπίπτουσιν εἰς τινὰ σημεῖα μετὰ τῶν χρονικῶν διαίρεσεων τοῦ μέτρου, ἀλλά κατὰ κανόνα εἶναι ἀνεξάρτητοι τοῦτου. Τὰ εἶδη τῶν μέτρων, ἁπλῶν ή συνθέτων, εἶναι εὐάριθμα. ἄλλ' οἱ ἐπ' αὐτῶν βαίνοντες ρυθμοὶ ποικίλλουσιν ἐπ' ἀπειρον».

Ἀνάλογα μπορούμε νά ποῦμε, ὅτι ὁ ποιητικὸς (μουσικὸς) ρυθμός πλάθει μετὰ τάξη και κινεῖ τὸ ἀσχημάτιστο ὕλικὸ τῶν συλλαβῶν τῶν λέξεων—διαφορὰ τῶν φθόγγων τονική (ὅψους) και διάφορα (διάρκειας) χρονική—μεταχειριζόμενος ἀνάλογα τὸ μέτρο. Μὰ ἐνῶ τὸ μέτρο εἶναι τυπική τοῦ στίχου διαίρεση σὲ ἰσόχρονα μέρη ἀποτελούμενα ἀπὸ διαδοχὴ τονισμένης και μῆκος ᾤτονης, ή δυὸ ᾤτωνων, συλλαβῶν, ὁ ρυθμός εἶναι καλλιτεχνικὸ δημιούργημα, πού διαιρεῖ τὸ στίχο σὲ τομῆς, ἡμιτομῆς, ᾤνισες μουσικά, και τὴ στροφή σὲ στίχους, πού δὲν εἶναι πάντοτε ἰσοσύλλαβοι, οὔτε τοῦ ἴδιου μέτρου. Οἱ διαίρεσεις τοῦ ρυθμοῦ πολλῆς φορές μπορεί νά συμπεῖσουν μετὴν ἐπανάληψη τοῦ μέτρου, μὰ κατὰ κανόνα εἶναι ἀνεξάρτητες. Τὰ εἶδη τοῦ μέτρου εἶναι στὴ νεοελληνική ποίηση πέντε, και τὰ εἶδη τῶν στίχων εἶναι κι αὐτὰ με-

τρημένα, μὰ οἱ ρυθμοὶ πού ἀπ' αὐτὰ σχηματίζονται εἶναι ἀπειροί. Και τώρα σπεύδω νά δικαιολογήσω τὸν ὁρισμὸ μου, ἐξηγώντας τον. Κ' ἔτσι ἐλπίζω νά φανεῖ και λιγότερο ὑποκειμενικός.

Ὁ νεοελληνικὸς στίχος ὁρίζεται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν συλλαβῶν και ἀπὸ τὸ μέτρο. Λέμε δεκαπεντασύλλαβος ἰαμβικός, ὀχτασύλλαβος τροχαϊκός, δεκασύλλαβος ἀναπαιστικός, δεκαπεντασύλλαβος δαχτυλικός, ἐννεασύλλαβος ἀμφίβραχος, κι ἀμέσως ἐννοοῦμε, ὅτι ὁ πρῶτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ πόδες ἰαμβικούς μετὰ μιὰ τελευταία συλλαβὴ ᾤτονη, ὁ δεύτερος ἀπὸ τέσσερους τροχαίους, ὁ τρίτος ἀπὸ τρεῖς ἀνάπαιστους μετὰ μιὰ τελευταία ᾤτονη, ὁ τέταρτος ἀπὸ ἑξή δαχτυλους πού ὁ τελευταῖος ἔχει ἀντὶ δυὸ μιὰ ᾤτονη συλλαβὴ, και ὁ πέμπτος ἀπὸ τρεῖς ἀμφίβραχους.

Στὴν ποίησή μας, μεταχειριζόμεσθε πέντε μέτρα: τὸν ἰαμβο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ συλλαβές, τὴν πρώτη ᾤτονη και τὴ δεύτερη τονισμένη, τὸν τροχαῖο μετὰ δυὸ συλλαβές, τὴν πρώτη τονισμένη και τὴ δεύτερη ᾤτονη, τὸν ἀνάπαιστο μετὰ τρεῖς συλλαβές, τὴν δυὸ πρώτες ᾤτονες και τὴν τρίτη τονισμένη, τὸ δαχτυλο μετὰ τὴν πρώτη τονισμένη και τὴς δυὸ ἄλλες ᾤτονες και τὸν ἀμφίβραχο μετὰ τὴν πρώτη ᾤτονη, τὴ δεύτερη τονισμένη και τὴν τρίτη ᾤτονη. Καὶ παραδεχόμεσθε κάτι πού δὲν εἶναι ἀληθινὸ, πῶς ή τονισμένη εἶναι μεγαλύτερης διάρκειας χρονικῆς, ἐνῶ πραγματικὰ εἶναι μεγαλύτερου ὅψους φωνῆς ἀπὸ τὴν ἄλλη, ή τὴς ἄλλες, πού σὰν ᾤτονες ἔχουν φωνὴ χαμηλότερη.

Παραδεχόμεσθε ἀκόμη πῶς ὁ στίχος, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα ἀριθμὸ συλλαβῶν, ή μέτρων, ή ποδῶν (γιατί και πόδες λέγονται τὰ μέτρα) πρέπει κανονικά ν' ἀποτελεῖ κ' ἕνα νόημα. Τὸ νόημα αὐτὸ μπορεί νά διαιρεῖται σὲ δυὸ, πού τὸ πρῶτο μέρος πρέπει νὰ τελειώνει στὸ μεσαῖο συνήθως πόδα, ὥστε σ' αὐτὴ τὴ συλλαβὴ, πού λέγεται τομὴ, νά γίνεται ἕνα σταμάτημα τῆς φωνῆς, και τὸ δεύτερο στὸ τέλος τοῦ στίχου, ὅπου ή φωνὴ σταματᾷ ἐπὶ πολὺ. Κάθε μιὸ μέρος—ἡμιστίχο—μπορεῖ κι αὐτὸ νά διαιρεθεῖ σὲ δυὸ μέρη, πού στὸ καθένα σταματᾷ πολὺ λίγο ή φωνὴ (ἡμιτομῆς). Ἔτσι ὁ δεκαπεντασύλλαβος π.χ. ἰαμβικός:

Νερά καθάρια | και γλυκά | | νερά | χαριτωμένα.

Ἀποτελεῖ μιὰ πρόταση, μετὰ τὴν τομὴ κανονική στὴν ὄγδοη συλλαβὴ, και ἡμιτομῆς στὴν πέμπτη και δέκατη.

Και λοιπὸν ἂν, ὅπως τὸ θέλει θεωρητικὰ ή στιχουργική, ἕνας στίχος, ὁ δεκαπεντασύλλαβος π.χ., ἀποτελοῦσε πάντοτε νόημα, και εἶχε πάντοτε κανονική τομὴ και ἡμιτομῆς στὴς ἴδιες συλλαβές, κι ἂν οἱ ἰαμβοὶ ἦταν πραγματικὰ ἰσόχρονοι (ή φωνητικὰ ἰσοδύναμοι), τότε ὁ ἕνας δεκαπεντασύλλαβος ἀπὸ τὸν ὁποιοδήποτε ἄλλο θὰ διέφερε μόνο λογικά. Τὸ βάδισμα τῶν μετρικῶν, ή κίνηση δηλαδή ή μουσική τοῦ ἐνὸς στίχου, μετὰ τῶν ἄλλων θὰ ἦταν ἡ ἴδια, κι ὁ ρυθμός τότε τοῦ κάθε δεκαπεντασύλλαβου θὰ ἦταν ταυτόσημος μετὰ τὸ στίχο, ή μετὰ τὴν κίνηση τοῦ μέτρου. (Ὅσο με

τὸ μέτρο θὰ ἐννοούσαμε αὐτὸ ποὺ παραδέχεται καὶ ἡ στιχοῦρ-
γικὴ τῇ διαδοχῇ τῶν ἰσόχρονων ποδῶν του).

Ὁ ρυθμὸς, δηλαδὴ, τοῦ δεκαπεντασύλλαβου θὰ ἦταν ἀπὸ τὰ
πρὶν ὠρισμένος, γνωστὸς, πάντοτε ὁ ἴδιος, ἓνας καὶ μονότονος.
Κ' ἔτσι κι ὁ πιὸ ἀνίδεος στιχοῦργὸς, ποὺ θάβαζε στὴ γραμμὴ λέ-
ξεις ποὺ οἱ συλλαβές τους θὰ εἶχαν τόνο στὴ δομένη τάξη, θά-
γραφε στίχο ρυθμικὸ ὅσο καὶ τοῦ μουσικότερου ποιητῆ.

Μὰ ἡ πραγματικότητα μᾶς μαθαίνει ἄλλα, γιὰτ' εἶναι ἀλ-
λιώτικη.

Καὶ λοιπὸν πραγματικὰ τοῦ στίχου τὸ νόημα μπορεῖ νὰ μὴ
τελειώνει μὲ τὸ τέλος τοῦ στίχου, μὰ νὰ ἐκτείνεται (νὰ κάνει
δρασκελισμὸ) καὶ στὸν ἐπόμενον στίχο, καὶ νὰ τελειώνει εἴτε ἂ-
νάμεσα στὸ δεύτερο στίχο, εἴτε στὸ τέλος του.

Καλότυχοι οἱ νεκροὶ| ποὺ λησμονᾶνε

τὴν πίκρα τῆς ζωῆς| ὄντας βυθίσει

ὁ ἥλιος| καὶ τὸ σούρουπο ἀκλουθήσει.

Τὸ νόημα δὲν τελειώνει μὲ τὸ στίχο, μὰ τελειώνει κάνοντας
δρασκελισμὸ στὴν κύρια τομὴ (ἔχτη συλλαβὴ) τοῦ δευτέρου στί-
χου, καὶ ἡ τομὴ τοῦ τρίτου γίνεται στὴν τρίτη συλλαβὴ, ὅπου τε-
λειώνει τὸ νόημα τοῦ δευτέρου στίχου. Οἱ ἀντικανονικότητες αὗ-
τὲς τῆς τοποθέτησης τῶν τομῶν καὶ τὰ δρασκελισμὰ δίνουν
ρυθμὸ στὸν ἐνδεκασύλλαβο τῆς περίφημης Λήθης τοῦ Μαβίλη
πρωτάκουστο.

Διαφέρουν, δηλαδὴ, οἱ ρυθμοὶ, ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν τομῶν,
τῶν ἡμιτομῶν καὶ ἀπὸ τὸ δρασκελισμὸ.

Ἄς φέρουμε κ' ἓνα δυὸ παραδείγματα ἀκόμα:

1) Ὁ ἀποσταμένος ἔρωτας| στὴ λεύκα εἶχε σκαλώσει.

2) Σὰ νιώθω στοῦ κορμιοῦ| τὸν κάθε ἄρμολ| ἡ σκαυριά νὰ τρίζει.

3) Στὴν ἄκρη τούτῃ| ποὺ παραριχτὸς| λὲς ὑπομένω

4) Τὴ μοίρα μου| τὰ περασμένα| ὁ νοῦς μου ἀνασκαλίζει.

Ὁ πρῶτος στίχος εἶναι ὁ κανονικὸς, ὁ δεύτερος ἔχει ^{τομὴ}
στὴ δέκατη, ἡμιτομὴ στὴν ἔχτη συλλαβὴ. Ὁ τρίτος ἔχει ^{τομὴ}
στὴν πέμπτη καὶ δρασκελισμὸ ὡς τὴν τέταρτη τοῦ ἐπόμενου, ^{ποὺ}
ἀποτελεῖ τὴν κύρια τομὴ του. Δηλαδὴ καὶ οἱ δεκαπεντασύλλαβοι ^{τῶν}
αὐτοὶ ἔχουν διαφορετικοὺς ρυθμοὺς, ἕνεκα τῆς ποικιλίας
τομῶν, τῶν ἡμιτομῶν, καὶ τῶν λογικῶν τερμάτων.

ΑΠ' ΤΙΣ «ΕΚΑΤΟ ΦΩΝΕΣ»

Τὸν πόνο σου ἐδῶ πέρα μὴ τὸν παρατᾶς,
μὲ μιὰ φροντίδα μητρικὴ ταξιδεψέ τον,
ὅπου ζωὴ, ὅπου ὄνειρο, στὰ μακρυνὰ καὶ στὰ ψηλά,
καὶ πηγαινέ τον ὕστερα καὶ ριζοφύτειψέ τον
ἐκεῖ στὴ χώρα τὴν κατάνακρη τοῦ ἀμίλητου:
στὰ μάτια του συμάζωσε καὶ θάψε τὴ φωνή του,
κι' ἂν ἴσως δὲ βαστάξουνε τὰ μάτια του καὶ κλείσουνε,
κλείσε κι' ἐσὺ τὰ μάτια σου καὶ πέθανε μαζί του.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ...

Στὸν τρίκλωνο βασιλικὸ τοῦ ἀπόμερου παραθυριοῦ
φιλιὰ καὶ καρδιοχτύπια,
Καὶ τὴ δροσιὰ σου ἀέρινο κρινάκι, ἐνδὸς παλιοῦ Μαΐου
φαρμάκι ποὺ τὴν ἦπια!

Τ' ἀναθυμιὸ τ' ἀγιόκλημα μῶσμιξε τόσο τὸ λαιμὸ
μὲ τὰ χλωρὰ του βρόχια...
Καρδιά! μὲ τί νεκράνθιμα νὰ σοῦ στολίσω πολεμῶ
τὴ γύμνια καὶ τὴ φτώχεια...

Στὸ ποροφάραγγο κανεῖς δὲ μῶριξε τὸ ροδανθὸ
ποὺ νὰ τὸν εὗρω πίσω,
σκάβω, μὰ κάτι μὲ τραβᾶ νὰ πέσω μιὰ καὶ νὰ χαθῶ
γιὰ ν' ἀπολησμονήσω.

Τρικλίζω στὰ χαμόσυρτα τ' ἀρπάγια, κάθε μου πληγὴ
ξανάβει μου τὰ πάθια,
στάλα τὴ στάλα τὸ αἷμα μου στάζει στὴν ἄγρια τὴ φραγὴ
μὲ τὰ στημένα ἀγκάθια.

Κι' ἐνῶ τὰ περασμένα μου ξαναγυρίζουνε σ' ἐμέ
μέσα σὲ τέτοιο ἀγῶνα,
πλέκουν στεφάνι οἱ ρουμπινιές οἱ παραροῦνες σου, ἐγκρεμέ,
στὸ μαῦρο μου χεῖμῶνα.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΠΑΡΚΟ

Ἀπὸ τὸ πάρκο ἐπέρασεν ἡ ὥριμη κυρία,
μέσα στοὺς ὄρθιους τῶν δεντρῶν, ὁλόρθη, τοὺς κορμούς·
Φύλλα νεκρὰ τῆς ἔρριξε ἡ χρυσὴ δένδροστοιχία
καὶ μεῖς—τοὺς μαραμμένους μας συλλογισμούς.

Θᾶναι ἡ γυναῖκα ποὺ ἔκλαψε πολὺ. Στὰ βλέφαρά της
ἡ σκιά τῶν τρισευγενικῶν κατέβη μαρασμῶν.
Τῇ λύπη ἐξεδίψασαν τὰ δάκρυά της
καὶ τὴν ὕδρία της γέμισε στὴ βρύση τῶν λυγμῶν.

Τὰ φιλημένα, ἄλλον καιρὸ, κρατεῖ κλεισμένα χεῖλη,
κι' ἀπάνου ἀπ' τὰ ξερόφυλλα περνάει θαμπή, σβηστή,
στὸ μύρο τῆς ὑπομονῆς, ποὺ ἀπλώνουνε τὸ δεῖλι
τὰ πληγωμένα ἀπ' τὴ βροχὴ κλαριά, νὰ ξεχαστῇ.

Κ' ἐγώ, ποὺ ἀπὸ τὸ μάταιο τὸν κόσμον ἀναχωροῦσα,
τὴν εἶδα κ' εἶπα: «Εἶναι νωρίς: θὰ μείνω.» Μυστικά
στὸν πόνο καὶ στὴ γνώση της νὰ ἐμπιστευτῶ μπορούσα
τὰ δάκρυα μου τὰ τωρινὰ καὶ τ' ἀναμνηστικά.

Τότε θὰ γύρομε κ' οἱ δυὸ σὲ μιὰ βαθιὰ ἡσυχία,
οἱ κουρασμένοι, οἱ ὥριμοι πολὺ, νὰ ἱστορηθῇ
ἀπ' τὸν καθέναν ἡ παλιά πικρὴ του ἀποτυχία
τρυγώντας τοῦ ἄλλου τὰ φιλιὰ ὅπου ἔχουν μαραθῇ.

Γλυκὸ χινόπωρο τῆς ζωῆς, σοφὴ κι' ἀτάραχη ὥρα,
ξέρεις, τὰ φίλτρα πίνοντας τῆς λύπης, νὰ εὐτυχεῖς
καὶ νὰ γευτεῖς τὸν ἔρωτα σάν τὴ χρυσὴν ὁπώρα
βαριά ἀπ' τὸ μέλι τῶν χυμῶν στὰ ρίγη τῆς βροχῆς.

Τὴν ἴδια δόξα ἐπόθησε τὴ χινοπωρινὴ
καθὼς μὲ εἶδεν ἡ ὥριμη γυναῖκα, κ' ἡ καρδιά της
τὰ πληγωμένα ἐτάραξε γιὰ μιὰ στιγμή φτερά της—
ὅμως τὰ ξαναδίπλωσε στὴν πρώτη ὑπομονή

καὶ προσπεράσαμε βουβοί, δειλοὶ κι' ἀγνοημένοι.
Ὁ λόγος ποὺ δὲν ἦτανε γραπτὸ μας ν' ἀκουστῇ
καθὼς ξερόφυλλο ἔπεσε λαμπρὸ στὴν κοιμισμένη
θάλασσα τοῦ ἀνεκπλήρωτου ποὺ τόσα μού κρατεῖ.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΕΝΑ ΞΕΡΟ ΔΕΝΔΡΟΦΥΛΛΟ

Ἐνα ξερὸ δένδροφυλλο τὴν ὥρα αὐτὴ θὰ πέσει,
τὸ πρόσχημα τοῦ βίου σου, καὶ θ' ἀπογυμνωθεῖς.
Μὲ δένδρο δίχως φύλλωμα θὰ παρομοιωθεῖς,
ποὺ τὸ χειμῶνα ἀπάντησε στοῦ δρόμου ἐκεῖ τὴ μέση.

Κι' ἀφοῦ πιά τότε θᾶν' ἀργὰ νέες χίμαιρες νὰ πλάσεις
ἢ ἀκόμη μιὰ ἐπιπόλαιη καὶ συμβατικὴ χαρὰ,
θ' ἀνοιξεις τὸ παράθυρο γιὰ τελευταία φορὰ,
κι' ὅλη τὴ ζωὴ κοιτάζοντας, ἤρεμα θὰ γελάσεις.

Κ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ΠΑΛΙ ΒΡΕΧΕΙ

Πάλι βρέχει!
Στὰ παράμερα τριόδια
Οἱ ψαλμοὶ θρηνοῦν ποὺ εὐώδιαζες στὸν ὄρθρο
Μυροβόλησε ἡ ψυχούλα σου ἡ εὐώδια
τὸ κορμί σου σὲ μιὰ δέησην ὁλόρθο.

Πάλι βρέχει!
Στοῦ κελλιοῦ τ' ἄραχνα τζάμια
κλαῖνε μυστικὲς ἀγιογραφίες
ποὺ "λοιοὶ μὲ τὸ αἷμα τους ζουγράφιζαν
στὶς λιβανιστές σου ψαλμωδίες.

Πάλι βρέχει!
Τί σὲ θέλουν οἱ καῦμοι ποὺ λέν «—Θυμήσου;»
Οἱ ψαλμοὶ τοὺς βρόχινοι
μούσκεψαν τὴν ἀσπίλη ψυχὴ σου
καὶ στὰ δάκρυα δὲν ἀντέχει.
Πάλι βρέχει!

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΟΣ

ΚΑΛΩΣ ΤΟΙ! Κ' ἦρθες ΝΑ ΜΑΣ ΠΕΙΣ...

Καλῶς τοι! Κ' ἦρθες νὰ μᾶς πεῖς καὶ πάλι πρωτοβρόχι,
στὴ στέγη τὸ μονότονο, γοργὸ, κελάδημά σου,
οἱ μῖσες παλιάς ἀγάπης μου, ἐδῶ στὴν ἔρμη κόχη
θὰ πλάσω καὶ θὰ ὄνειρευτῶ, βροχῇ, τὸ φάντασμά σου.
Θὰ ἰδῶ τὰ μάτια σου τὰ ὑγρά, τὰ σκοτεινὰ, τὰ πλάνα,
τὸ φῶρεμά σου τὸ θολό, ποὺ ὑφαίνεις ἀπ' τὰ νέφη,
καὶ θὰ σ' ἀκούσω νὰ χτυπᾷς—ὦ! τοῦρανοῦ τσιγγάνα
στοῦ παραθύρου τὰ γυαλιὰ τὸ θλιβερό σου ντέφι.

ΜΕΣ' ΣΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΜΟΥ ΠΕΡΑΣΕΣ

Μέσ' στα όνειρά μου πέρασες ένα κι' έσύ όνειρό μου,
 ήταν ή λάμψη μιάς στιγμής, μιά λάμψη όπως και σύ,
 και μου είναι ως νά σέ απάντησα στο γύρισμα ένός δρόμου
 ένώ μιά δύση χύνονταν στον ούρανό χρυσή.

Και δέν κελάδησαν πουλιά, δέν άνθισαν οί κλάδοι,
 Γλυκόπιση της άνοιξης δέν σκόρπισε ή εὐωδιά,
 ήταν φθινοπωριάτικο στο πέρασμά σου βράδυ,
 και μόνο τ'αύλα ρόδα του κρεμοῦσαν στα κλαδιά.

Και παίζαν και στην κόμη του κρεμάσαν ολόγυρα,
 κι' όταν από τ'ά μάτια σου σά νά έσταζε τ'ό φώς:
 και πέρασες, δέ στάθηκες: μά στην ψυχή μου πήρα
 ό,τι στην ώρα ό πόθος της λαχτάρησε κρυφός.

Και πέρασες: στο διάβα σου δέ σάλεψε ούτε φύλλο.
 Όμως στο δρόμο απόμεινε και τρέμει μιά πνοή
 από χαμένο ένα όνειρο κι' από σβυστό ένα θρύλο
 για ένα χρυσό βασίλειμα και μιά ιλαρή ζωή.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΥΤΥΧΙΖΩ ΟΣΟΥΣ ΜΠΟΡΕΣΑΝ

Εὐτυχίζω όσους μπόρεσαν, ύστερα
 από χρόνων στα ξένα άπουσία,
 σαν τ'όγιο του Λαέρτη στο μέρος τους
 νά επιστρέψουνε πιά και μακριάθε.

τόν καπνό της γλυκιās καπνοδόχης τους
 νά ξανοίξουν και δάκρυα νά χύσουν—
 τούς προσμένει πιστή μιά συντρόφισσα,
 ένα αγόρι, ένας γέρος πατέρας.

Τη δική σου κανείς την έπάνοδο
 δέν προσμένει. Τό σπίτι σου είν' έρμο.
 "Άλλοι πέθαναν, άλλοι σκορπίσανε,
 άλλοι πιά δέν ποθοῦν νά γυρίσεις.

Μιά τί νοιάζει! Θα υπάρχει του 'Απόλλωνα
 πάντα κάποιος ναός στο νησί σου.
 Σῦρε ικέτης του, αν νοιώθεις πώς δύνασαι
 μ' αξιοπρέπεια νά κρούσεις τη λύρα.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΤΟ ΞΕΝΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ & ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΤΖΟΓΙΑΣ

ΙΑΤΡΟΣ

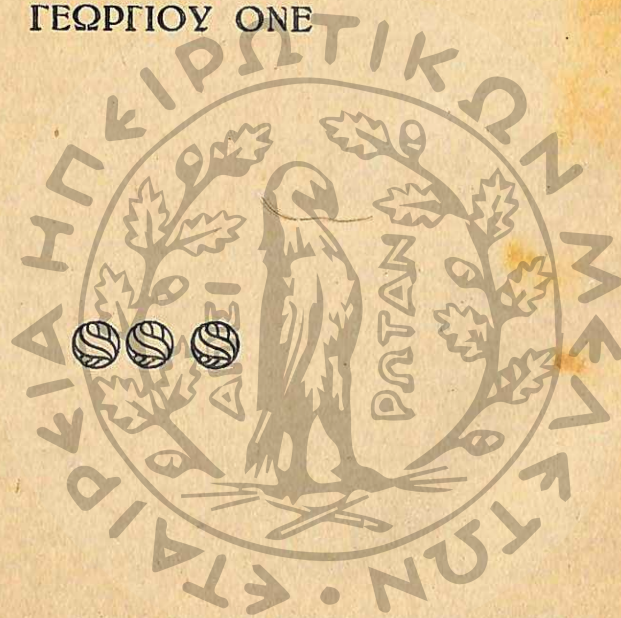
ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡ ΤΟΥ ΕΝ ΛΥΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
ΤΟΥ ΚΥΚΝΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΝΕ

ΑΘΗΝΑΙ 1934

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΚΥΚΝΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΟΝΕ

Α'.

Στὴ Διέπη, τὸ ρολοῖ τῆς Δημαρχίας χτυποῦσε τὶς δέκα ὥρες, ὅταν ἡ σιδερένια πόρτα τοῦ κήπου μιάς ἀπὸ τὶς πύλεις μεγά-
λοπρεπείας οἰκοδομῆς τῆς ὁδοῦ Ἀγκουά, ἀνοιξε, ἀφήνοντας νὰ
περάσῃ μιά ὥραία νέα γυναῖκα, ψηλὴ, κομψή, ξανθοῦ, μὲ ρόδινο
πρόσωπο, ποὺ τὸ κοσμοῦσαν δυὸ γαλανὰ μάτια. Φοροῦσε ναυ-
τικὰ ροῦχα, μὲ ἄγκυρες στὸ λαιμὸ καὶ σειρήνια στὰ χέρια.

Πίσω τῆς βγήκε μιά σεβάσμια λαίδη. Φοροῦσε μαῦρο μετα-
ξωτὸ ψάθινο καπέλλο καὶ κρατοῦσε δυὸ ὀμπρέλλες τοῦ ἡλίου.

Ἡ νεαρὰ μὲς, ἀνάπνευσε τὸν καθαρὸ καὶ γιομάτο ὕγεια
ἀέρα, χτύπησε τὸ χῶμα μὲ τὸ μικρὸ τῆς πόδι, καὶ εἶπε:

— Τί ὥραῖος καιρὸς, Ἐρριέτα!

Ἡ σεβάσμια λαίδη ποὺ ἦταν φαίνεται γκουβερνάντα, κού-
νησε τὸ κεφάλι τῆς, μουρμούρισε κάτι ποὺ εἶχε ἐπιδοκιμαστικὸ
χαρακτῆρα, καὶ μὲ τὸ ἰσχνὸ χέρι τῆς σκουντώντας τὴ μαθήτριά
τῆς, διευθύνθηκε πρὸς τὸ λιμάνι.

Ἡ θάλασσα, ἦταν ὥραία. Ὁ ἥλιος διέσχιζε τὰ μικρὰ σύν-
νεφα ποὺ ὑπῆρχαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὸν καθαρὸ οὐρανὸ, καὶ ἐλαφρὸ
ἀεράκι ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ μακριὰ, ἔκανε νὰ κυματίζουν ἡ ση-
μαῖες ποὺ κοσμοῦσαν τὴ μεγάλη πόρτα τοῦ μεγάρου.

Πάνω στὸ ἀποξεραμένο χορτάρι ποὺ πατήθηκε κιόλας ἀπὸ
τὰ βήματα αὐτῶν ποὺ ἔκαναν μπάνιο, οἱ ἔμποροι σκυλιῶν, ἔσερναν
ἐδῶ καὶ κεῖ, κοπάδια λαγωνικῶν καὶ ἰσπανικῶν σκυλιῶν. Νέοι
ἀριστοκράτες, παίζανε λόουν-τένις, φορώντας μιά εἰδικὴ φα-
νελίτσα, ἐνῶ τὰ παιδάκια μὲ τὰ γαλανὰ μάτια καὶ ξανθὰ μαλ-
λιά, μὲ τὰ πόδια γυμνά, πετοῦσαν χαρταετοὺς.

Τὸ μικρὸ λεωφορεῖο ποὺ ἐκτελοῦσε τὴ γραμμὴ ὡς τὴν προ-
κυμαία, περνοῦσε κάνοντας μὲ τὸ ὑπναλέο βάδισμά του δυνατὸ
θόρυβο. Οἱ γαβριάδες τοῦ Πόλλετ μοιράζανε προγράμματα τοῦ
ἱπποδρομίου στοὺς διαβάτες.

Περπατώντας γλήγορα ἡ δύο γυναῖκες, ἔφτασαν στὸ ὕψωμα
τοῦ «βασιλικοῦ ξενοδοχείου», ὅταν ἓνας νεαρὸς, βγαίνοντας ἀπ'

τὸ προαύλιο, μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο καὶ μὲ ὕψος ταραγμένη παρὰ λίγο νὰ πέση ἀπάνω τους.

Ἐφερε τὸ χέρι του στὸ καπέλλο του, ζήτησε συγγνώμην μιὰ ξένη προφορά, καὶ παραμέρισε πρὸς τὸν τοίχο. Μιὰ κραυγὴ τῆς νεαρᾶς μίς, τὸν ἔκανε νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του. Τὸ κατὰ χρο πρόσωπό του, ἔγινε μονομιᾶς κατακόκκινο, τὰ μαῦρα τὰ μάτια ἀστράψανε, καὶ χτυπώντας τὰ χέρια του μὲ ἐκπληξίαν μὲ χαρὰ μεγάλη, εἶπε:

— Νταίζη! Ἐσύ 'σαι;

— Στένιε!... φώναξεν ἡ νεαρὰ μίς, πού παρασύρθηκε ἀνβίαιη ταραχή. Ὑστερα, μὲ τρόπο οἰκεῖο καὶ φιλικό, ἐπίασε τὸ χέρι τοῦ ξένου, καὶ μὲ ἀσυγκράτητη περιέργεια:

— Πρὸ πάντων, μίλησέ μου γιὰ τὴν ἀδελφή μου... Ποῦ τῆς ἀφησες; Τί κάνει; Ὅμως πόσο εἶμαι τρελλή; Βρίσκεσαι στὴ Διέπη;... Λοιπὸν, εἶναι μαζί σου!... Στένιε, φίλε μου, πού εἶναι σὲ παρακαλῶ ἡ Ματθίλδη; Πήγαινέ με γλήγορα κοντά της. Πολὺ θὰ εὐχαριστηθῶ νὰ τὴν ἀγκαλιάσω!...

— Νταίζη! χρυσὸ παιδί!... μουρμούρισε ὁ Στένιος.

Τὸ μεγάλο του μέτωπο πού πλακισιώνονταν ἀπὸ μαῦρα μαλλιά, μικρὰ καὶ σγουρὰ, ρυτιδώθηκε, καθὼς μιὰ λίμνη ταραῖται ἀπὸ φύσημα ἀνέμου. Δάκρυα χύθηκαν ἀπ' τὰ μάτια του, καὶ ἡ φωνή του ἄρχισε νὰ τρέμῃ.

Τὴν ἴδια στιγμή, ἡ γκουβερνάντα πού στὴν ἀρχὴ φάνηκε σὰν ἀποσβολωμένη ἀπ' τὴν ἐκπληξίαν πού δοκίμασε, ἀποφάσισε νὰ ἐπέμβῃ.

— Ἀγαπητή μου, σὲ παρακαλῶ, εἶπε, μπαίνοντας ἀνάμεσα τῆς μαθητρίας τῆς καὶ τοῦ νεαροῦ. Ξέρεις ποιὲς εἶναι ἡ διαταγή τοῦ πατέρα σου... Ἄν τὸ ξερε, ὅτι μπροστά μου γίνεται αὐτὸ τοῦ ραντεβού... Ἄ εἶναι ἀδύνατο! Μὰ ὀνειρεύεσαι λοιπὸν, μικρὴ μου; Ἄν δὲν φτάνῃ νὰ τὸ χωρέσῃ τὸ κεφάλι σου, πιστεύω πὺ θὰ τὸ καταλαβαίνῃ ὁ κύριος ἐδῶ...

Στενοχωρημένη, σταμάτησε τὴν πολυλογία, καὶ ἔμεινε μπροστά στοὺς δύο νεαροὺς κατακόκκινη, μὲ ὁλάνοιχτα τὰ χέρια, καὶ βρισκόμενη σὲ μιὰ διανοητικὴ ταραχή, πού ἦταν ἡ βερὴ καὶ γελοία συγχρόνως.

Τότε ἡ Νταίζη, κατσομφιασμένη καὶ δαγκώνοντας τὰ χέρια τῆς, εἶπε μ' ἔκφρασι ἀπειλητικὴ:

— Ἐρριέτα, ἀκουσέ με! Ξέρεις καλὰ πόσο εἶμαι ὑπάκουος στὶς συνειθισμένες περιστάσεις καὶ πόσο σ' ἀγαπῶ!... Σήμερον, εἶναι πολὺ σοβαρὴ ἡ περίπτωσις... Πρόκειται γιὰ τὴν ἀδελφή μου τὴ Ματθίλδην, καταλαβαίνεις; Ἄ! Ἐρριέτα, μὰ τὸ θὰ προσπαθήσῃς νὰ μ' ἐμποδίσῃς στὴν ἀπόφασί μου αὐτή!

Χείμαρρος ἀπὸ δάκρυα ἔπνιξε τὰ λόγια τῆς. Μερικοὶ δὲ βάτες, πού περνοῦσαν μὲ ἄμαξι πηγαίνοντας στὸ Πουρβίλ, ἔπνιζαν μ' ἐκπληξίαν τὴ γρηῃ γκουβερνάντα, πρὸς τὴν ὁποία τὸ πριτωμένο ἐκεῖνο κορίτσι μιλοῦσε κλαίγοντας μπροστά στὸν χρό ἐκεῖνο νεαρό.

Ἡ γκουβερνάντα, κούνησε τὸ κεφάλι τῆς, χωρὶς νὰ προφ

λέξι. Ἦταν κατακουρασμένη. Τέλος, ἀποφάσισε νὰ μιλήσῃ:

— Καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ μιλόρδου; εἶπε.

— Καὶ τὰ παρακάλια τῆς μίς;... προσέθεσε ζωηρὰ ἡ Νταίζη. Ἐριέτα, διάλεξε μεταξὺ μου καὶ τοῦ πατέρα μου!...

»Πολλὲς φορὲς μοῦ εἶπες, ὅτι γιὰ καμμιά ἀφορμὴ δὲ θὰ χωριστῇς ποτὲ ἀπὸ μένα, καὶ ὅτι, ὅταν παντρευθῶ, θὰ μείνῃς στὸ σπίτι γιὰ νὰ περιποιεῖσαι τὰ μικρά μου. Λοιπὸν, Ἐρριέτα, τώρα φαίνεται πὼς δὲν μ' ἀγαπᾷς, ἀφοῦ μοῦ προβάλλεις ὡς δικαιολογία, τὰ καθήκοντά σου... Ἄ! πολὺ θὰ λυπηθῶ γι' αὐτό!...

— Νταίζη! μούγκρισε ἡ γκουβερνάντα, μὲ λυγμούς... Νταίζη, ξέρεις πόσο σ' ἀγαπῶ... καὶ πὼς γιὰ χάρι σου, εἶμαι ἔτοιμη νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου! Ἀλλὰ μοῦ ζητᾷς κάτι πού εἶναι ἀπαγορευμένο!... Τί θὰ πῇ ὁ μιλόρδος, ἂν τὸ μάθῃ;

— Ἐγώ, τότε, θὰ τοῦ μιλήσω... Ἐμπρὸς, τέλειωσε, Ἐρριέτα. Σ' ἀγαπῶ, γερόντισά μου γκουβερνάντα!...

Καὶ μὲ τὰ κόκκινα χεῖλη τῆς, φίλησε τὸ πρόσωπο τῆς γκουβερνάντας πού ἔκαιγε.

— Ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω, τῆς εἶπε, αὐτὸ πού γιὰ χάρι μου ἔκανες...

— Ὁ κύριος Στένιος Μαράσκης ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσῃ τὴν εὐεργεσίαν αὐτῇ, σὰς βεβαιώνω...

Ὁ ξένος, ἔκλινε τὸ κεφάλι του σκεπτικὸς, καὶ στρέφοντας πρὸς τὴν Νταίζη:

— Θέλετε νὰ δῆτε τὴν ἀδελφή σας;... Ἀλλοίμονο! δὲ θὰ τὴ βρῆτε πιὰ καθὼς τὴν ξέρατε... Ἀλλάξε πάρα πολὺ ἡ δυστυχισμένη Ματθίλδην—εἶναι πολὺ ἄρρωστη...

Ἡ νεαρὰ μίς ἔρριξε πᾶν τοῦ μιὰ ματιά, ὅλο ἀγωνία:

— Ὑπάρχει κίνδυνος;

— Ναί, Νταίζη! κινδυνεύει...

Ἀφησε μιὰ κραυγὴ ἀπελπισίας, καὶ ἀκολουθώντας τοὺς ἡ Ἐρριέτα, πού βάδιζε σὰν κατάδικος, οἱ δύο νέοι μπήκαν στὸ προαύλιο τοῦ ξενοδοχείου. Ἐνῶ διευθύνονταν πρὸς τὴν στοὰ τῆς εἰσόδου, συναντήθηκαν μὲ μιὰ νέα γυναίκα, πολὺ κομψή, πού ἀποκοινοῦσαν ἀπὸ μιὰ καλόγηρα μὲ μαῦρα ρούχα καὶ μὲ τὸ παράδοξο ἐκεῖνον ἄσπρο σκούφο πού φοροῦν οἱ ἀδελφές τοῦ ἑλέους. Ἡ Νταίζη, ἔστρεψε μὲ ζωηρότητα τὸ κεφάλι τῆς, κ' ἔβλεπε τὸ βῆμα τῆς, παρασέρνοντας ἔτσι τὸ Στένιο, σὰ νὰ φοβόταν μήπως τὴν δοῦν νᾶνε μαζί του. Πίσω, ὥστόσο, ἄκουσε τὴν ἐκεῖνην γυναῖκα νὰ λέῃ μ' ἔκφρασι βαθειᾶς ἐκπλήξεως:

— Γιὰ κοίτα! Ἡ μίς Μελίβαν καὶ ὁ Μαράσκης...

Ἐσφηνικὰ ταραχὴ κυρίαψε τὴν καρδιά τῆς Νταίζης. Ἀλλὰ καὶ τὴν καρδιά τῆς, ἀλλὰ πιὸ ζωηρὰ καὶ πιὸ ἀνώτερα αἰσθήματα, ἔβλεπε τὴν ταραχὴ τῆς τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ὁ Στένιος, ἀνοιγνύοντας τὴν πόρτα τῆς εἰσόδου καὶ ἡ νεαρὰ μίς πού ἀκολουθούσαν τὴν γκουβερνάντα τῆς, πέρασε μέσα.

Ἡ καλόγηρα, εἶχε σταματήσει, καὶ κοιτοῦσε τὸν ξένο. Ἐπειτα σήκωσε τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε:

— Ἄ! ἂν ὁ Μαράσκης προσφέρονταν νὰ πάρῃ μέρος, ἔστω καὶ μικρὸ, στὴ συναυλία πού θὰ δοθῇ γιὰ τὰ ὄρφανά τῆς θά-

λασσας...

— Ξέρεις, λοιπόν, τὸ Μαράσκη, ἀδελφὴ Ἑλισσάβη;

— Τὸνὸμά του, κυρία μου, εἶνε γνωστὸ, ὅσο τοῦ Λιστ καὶ τοῦ Ρουμπινσταϊν...

— Ναί, ἀλλὰ δυστυχῶς, ἀφ' ὅτου ἡ γυναῖκα του ἀρρώστησε δὲ θέλει νὰ παρουσιασθῇ πιά στὴ σκηνή. Τελευταία, στὴ Βιέννη δὲ δέχτηκε νὰ παίξῃ στὸν αὐτοκράτορα, ἂν καὶ τοῦ χρωστᾷ ἕως πωρὸ εὐεργεσίες, γιατί ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ, εἶνε ὁ πρῶτος του προστάτης...

— Ὅτι ἀρνήθηκε σ' ἓνα ἡγεμόνα, ἴσως δεχτῇ νὰ κάμῃ γιὰ χάρι τῶν ἀτυχῶν πλασμάτων.

— Ἐνα μονάχα πρόσωπο, μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἴτησί μου. Μονάχα ἡ Νταίτση. ὦ! ἂν τὸ καταφέρναμε, θὰ ὠρίζαμε τὴν πλοῖα τεῖα πρὸς σαράντα φράγκα, κι' ἡ αἰθουσα ἀσφαλῶς θὰ γέμει. Τριάντα χιλιάδες φράγκα εἴσπραξι, ἐξασφαλισμένη!

Ἡ καλόγρυπα Ἑλισσάβη, σταύρωσε τὰ χέρια της μὲ ἐλπίδα, στὰ στήθος της, καὶ τὰ χεῖλη της ψιθύρισαν μίαν εὐχή.

Β'.

Ὁ Στένιος Μαράσκης εἶνε τὸ χωρὶς ἄλλο, ὁ πιὸ θαυμάσιος λάτρης ποὺ ἀπέκτησαν ἡ χορδὲς τοῦ βιολιοῦ. Εὐφάνταστος, καὶ θῶς ὁ Παγκανίνι, ἔκανε στίς ἡμέρες τῆς ἐκκεντρικότητάς του, θαύματα μὲ τὸ δοξάρι του. Ἀλλὰ δὲν ὀφείλει τὴ θέσι ποὺ πῆρε ἀνάμεσα στοὺς καλλιτέχνες, μονάχα στίς ὀξυφωνίες τοῦ βιολιοῦ.

Ἄν ἔχη θεῖα δάχτυλα γιὰ τὴν ἐκτέλεσι, ἔχει ὥστόσο καὶ ἐμπειρία φαντασία γιὰ δημιουργίαν.

Αὐτοσχεδιάζει θαυμάσια, καὶ μὲ ἀσύγκριτη χάρι. Ἀπὸ μαγικὸ δοξάρι του βγῆκαν τέτοιες μελωδίες, ποὺ μὲ μιὰ θαυμασίαν ἀντίθεσι, ἀναπολοῦν στὴ φαντασία τὶς χειμωνιάτικες λαγχολίες τῶν ἀπέραντων κάμπων ποὺ διασχίζει ὁ Δούναβης καὶ ποὺ κατοικεῖ ὁ παθητικὸς τραγουδιστὴς τοῦ ἔρωτα, καὶ πάλιν φάλλει τὰ ὀλόχαρα πανηγύρια τῶν χωρικῶν, ὅπου ξανθὲς πέλλες χορεύουν μὲ τοὺς ἀρραβωνιαστικούς των, καὶ τέλος ἀναπολοῦν τὴν ἄγρια πορεία τοῦ στρατοῦ, ἐνῶ ἡ σάλπιγγα τηχεῖ, τὸ κανὼν βροντᾷ καὶ τὸ μαρουτὶ ἀνάβοντας λάμπει.

Ὅλη ἡ ψυχὴ τῆς Οὐγγαρίας, μελαγχολικὴ, χαρούμενη, πολεμικὴ, τραγουδεῖ μαζί μὲ τὸ τετράχορδο τοῦ Μαράσκη.

Νὰ γιατί εἶνε τόσο ἀγαπημένος στὴν πατρίδα του, ὅσο ὁ Κοσουθ, καὶ ἀκόμα, νὰ γιατί καταγοήτεψε ὅλους ἐκείνους εὐτύχησαν νὰ τὸν ἀκούσουν στὴν Εὐρώπῃ.

Γιὸς τοῦ ἀρχιμουσικοῦ τῶν ἀνακτόρων τῆς Πέστης, δὲν ἀντράφηκε ἐλευθερά, ὅπως οἱ βάρβαροι Ἀτσίγγανοι ποὺ διατρέχουν τὶς παραδουνάβιες πεδιάδες. Τὸ μουσικὸ του ταλέντο, πολὺ μικρὸς, ἀρχισε νὰ καλλιεργεῖται, καὶ ἡ ἀνατροφή του γινε μὲ κάθε προσοχή. Μιὰ μέρα, ἐκεῖ ποὺ ἔπαιζε κάποια θέσι τοῦ πατέρα του, ὁ αὐτοκράτορας καὶ βασιλεὺς τὸν μασε καὶ τὸν πῆρε μαζί του στὴ Βιέννη, γιὰ νὰ παίξῃ στίς

ναυλίες τοῦ παλατιοῦ, ὅπου ἔκαμε βαθειὰ ἐντύπωσι.

Ὅλο τὸ χειμῶνα, θριάμβευε καὶ κατακτοῦσε τὶς γυναῖκες μὲ τὸ ταλέντο του περισσότερο, παρὰ μὲ τὴν ὁμορφιά του.

Ἦταν εἴκοσι χρονῶν, μὲ παράστημα εὐγενὲς, σκεπτικὸς, μὲ μάτια λαμπερὰ καὶ γλυκὰ, μέσα στὰ ὁποῖα στράφτανε ὅλες ἡ ἀνατολίτικες ἐμπνεύσεις.

Ἡ ξανθὲς Βιεννέζες, λατρεύανε κυριολεκτικὰ τὸν ὁμορφονεαρό μὲ τὰ μαῦρα μαλλιά.

Ὁ Στένιος, ἔγινε τὸ ἀγαπημένο παιδί τῆς αὐστριακῆς ἀριστοκρατίας, καὶ σήκωνε τὸ βάρος τῆς εὐδαιμονίας του μὲ ἀπίστευτῃ ἀντοχῇ.

Ποτὲ δὲν κόμπαζε σὰ νεόπλουτος. Χωρὶς νὰ τὸ ζητῇ, ἔγινε ὁ φίλος τῶν μεγιστάνων καὶ ὁ σύντροφος τῶν ἀρχιδουκῶν. Σκορποῦσε τὰ λεφτὰ μὲ τὴν ἴδια εὐκολία μὲ τὴν ὁποία τὰ κέρδιζε. Ποτὲς ἡ δυστυχία δὲ βρῆκε ἄδειο τὸ χέρι του. Ὅμως, ὅταν κατένεας τραπεζίτης τὸν προσκαλοῦσε στὸ σπιτί του γιὰ νὰ παίξῃ, εἶχε μεγάλες ἀπαιτήσεις.

Ἀφοῦ τὰ κατάφερε νὰ γίνῃ μέγας στὴν πατρίδα του, πρῶτα ποὺ εἶνε δύσκολο, ἐπεχείρησε μιὰ περιοδείαν στὴν Εὐρώπῃ, καὶ πῆγε στὴ Γαλλία, ὅπου οἱ μεγάλοι πρωτοπόροι τοῦ πνεύματος, δοκιμάζουν τὸ ταλέντο αὐτῶν πάνω στὴ Λυδία λίθο, ποὺ λέγεται: παρισινὴ κοινωνία!

Εὐφάνταστος καὶ νευρικός, ἔτοιμος πάντα νὰ ἐνθουσιασθῇ ἢ ν' ἀπογοητευθῇ, ἐνθουσιάσθηκε ἀμέσως ὅταν ὀλόκληρη ἡ κοινωνία τοῦ ἀπέδωσε μεγάλες τιμές.

Τὴν πρώτη φορά, στὸ χειμερινὸ θέατρο, συνοδευόμενος ἀπ' τὸν Πλαντὲ στὸ πιάνο, ἔπαιξε τὴν ὠραία σύνθεσι «Ἐμβατήριο τῶν Χόνβεδς», εἶχε ἓνα ἀπερίγραπτο τέλος—ὀλόκληρη ἡ αἰθουσα κουνιότανε, ὅλοι ἦταν ὄρθιοι, χτυπώντας χέρια καὶ πόδια σὰν τρελλοί.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ μουσικοῦ Οὐγγαρέζου, ἦταν στιγμιαία, ὁμως πολὺ μεγάλη.

Μερικὲς ἐφημερίδες, καταφύγιο τῶν ἀνίσχυρων, στοὺς ὁποίους τὸ μῖσος εἶνε μάθησι, ἐκτοξεύσανε ἐναντίον του δηλητηριώδεις προσβολές.

Ἀλλ' ὁ Στένιος μετωρίζονταν σὲ φανταστικούς κόσμους λατρείας, καὶ δὲν καταλάβαινε τὶς βορβορώδεις αὐτὲς ἐνέδρες. Τὸ σάλιο τῶν μοχθηρῶν δὲν μάρανε οὔτε κἂν ἓνα λουλοῦδι τοῦ ἀμάραντου στεφανιοῦ του, καὶ ζοῦσε θριαμβεύοντας καὶ εὐτυχεμένος.

Σὲ διάστημα δέκα χρόνων, νέος, ὁμορφος, πλούσιος, λατρεόμενος ὁ Στένιος, γύρισε ὅλη τὴν Εὐρώπῃ μέσα σὲ θόρυβο καὶ τὸ σάλιο τῶν ἐπαινετῶν, προσφέροντας κατὰ τὸ πέρασμά του, τὶς μελωδίες σὰν διαμάντια καὶ κάνοντας νὰ θησαυρίζουν οἱ θεατρώνα.

Ὡστόσο, κατὰ τὸν Ἰούλιο κάθε χρονιάς, χανόντανε καὶ ὡς ὁ γιὸς τοῦ Ὀχτώβριου, δὲν ἀκούγονταν ἡ μελωδικὴ φωνὴ τοῦ βιολιοῦ του.

Σάν ἄστρο περαστικό, πού διαγράφει στο στερῶμα ἑνὸ φωτεινὸ αὐλάκι, κ' ὕστερα ἐξαφανίζεται στο χάος, ἐγκαταλείποντας τὴν ἀνάμνησί του μονάχα, ἔτσι καὶ ὁ μεγάλος καλλιτέχνης, μέσα σὲ θριαμβευτικές ὑποδοχές καὶ μέσα σὲ μιὰ γενική λατρεία, ἐξαφανίζονταν ξαφνικά γιὰ λίγο καιρὸ, χωρὶς νὰ ἐξέρῃ κανεὶς τί γινεῖ.

Καὶ ἐνῶ οἱ ρεπόρτερς καταγίνονταν νὰ βροῦνε ἱστορίες καὶ νὰ περιγράψουν τὴν ὑποθετικὴ συνέντευξι, ὁ Στένιος, κλεισμένος κοντὰ στὴν Πέστη, σ' ἕνα μικρὸ κτῆμα πού εἶχεν ἀγοράσει τοῦ πατέρα του, ἀναπαύονταν ἀπ' τοὺς κόπους καὶ κοντὰ στο γέρο δάσκαλό του τῆς μουσικῆς, γίνονταν πάλι παιδί.

Σταματοῦσε πιά τὶς αὐτοσχέδιες συνθέσεις, τὰ ὄνειρά του πού ἀποθέωνε μετὰ τὸ μαγικὸ δοξάρι του καὶ μετὰ τὴν ἐπιβλεψὶ τοῦ πατέρα του, μελετοῦσε τὸ Μότσαρτ, τὸ Μπετόβεν, τὸ Βέμπερ, δροσιζοντας τὴ ζωηρή του ψυχὴ, μέσα στὰ ἀγνὰ νάματα τῆς ἰδανικῆς ἔμπνευσης.

Ἦταν πολὺ ἐπιβλητικὸ, νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸν ἑξοχὸν αὐτὸν καλλιτέχνην, νὰ γίνεταί ξαφνικὰ μαθητὴς τοῦ γέρο μουσικοῦ καὶ νὰ γράφῃ, ἀνάμεσα στὰ ἐπιπλά πού γεννῆθηκε, μέσα στὸν ὀλάθνιστο κήπο, κάτω ἀπ' τὸ γλυκὸ σφύριγμά τῶν ἀηδονιῶν, μιὰ θεία μουσικὴ, πού κατόπι τὸ κοινὸ πού φανατίζονταν, ἀκούγε μετὰ ἀγωνιώδη προσοχή.

Μετὰ, ὅταν πλησίαζε τὸ φθινόπωρο, ἐμφανίζονταν πάλι στὴ Βιέννη, καὶ ἐπανελάμβανε τὶς καλλιτεχνικὲς του ἐκδρομὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Χορτασμένος ἀπὸ τιμὲς, γιομάτος ἀπὸ δόξα καὶ πλοῦτι, εἶχε γίνεῖ τριάντα χρονῶν, χωρὶς τὸ μέτωπό του νὰ ρυτιδωθῇ ἀπὸ λύπη ἢ ἀπὸ δυσαρέσκεια.

Τότε, τέλος, ἀποφάσισε νὰ διαπλεύσῃ τὸν Ἀτλαντικὸ γιὰ νὰ πάῃ στὴν Ἀμερικὴ καὶ νὰ δώσῃ ἐκεῖ δείγματα τῆς ἱκανότητός του. Εἶχεν ὅμως ἐκφράσει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πάῃ πρῶτα καὶ νὰ μείνῃ μερικὲς ἑβδομάδες στὴν Ἀγγλία.

Ὁ πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας, πού ἦταν ἕνας ἀπ' τοὺς πῶς θερμοὺς θαυμαστάς του, τὸν προσκάλεσε νὰ πάῃ σὲ κυνήγι στὴ Σκωτία.

Μόλις ὅμως πῆγε ἐκεῖ, ὁ πρίγκηψ ἤθελε νὰ προσφέρῃ στὴ βασιλισσά, πού ποτὲ δὲν εἶχεν ἀκούσει τὸν Μαράσκη, δείγματα τῆς θαυμασίας του μεγαλοφυΐας.

Ἡ γιορτὴ ἐγίνετο στὸ Γουίνδσορ. Οἱ καλεσμένοι πολὺ λίγοι. Ἐπρεπε νὰ κοπιᾷ κανεὶς παρὰ πολὺ γιὰ νὰν ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς. Ὅταν ὁ Στένιος φάνηκε στὴν αἴθουσα μετὰ τὸ βιολί στὰ χεῖρά, ψιθυρίσματα, γλυκὰ, θωπευτικά, φτερωτά, τὰ ψιθυρίσματα τῶν γυναικῶν γύρω ἀπ' τὴ βασιλισσά, διαχύθηκαν μέσα στὴν ἀπειρὴ σιγή. Καὶ ἔκαμαν τὸ μουσικὸ, νὰ νοιώσῃ ἕνα ρίγος, πού προέρχονταν ἀπ' τὴ συνείδησι τῆς λατρείας, καὶ πού ἐπαίρει ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τὶς καλλονές. Προχώρησε χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του καὶ χτυπώντας ἐλαφρὰ τὸ βιολί μετὰ τὸ δοξάρι, γιὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν πιανίστα πῶς ἦταν ἐτοιμὸς, ἄρχισε:

Ἐπαίξε μιὰ φαντασίαν, γιομάτη μελαγχολικὴ ἁρμονία, πού ἐξέφραζε τὰ παράπονα μιᾶς ψυχῆς πού ἔπασχε καὶ πού ἦταν ἔτοιμη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴ γῆ—ἐπαίξε τὸ Τραγοῦδι τοῦ Κυκνοῦ. Μετὰ τὰ θαυμαστά δάχτυλά του, ἡ ἀνάμνησις τοῦ εὐτυχισμένου παρελθόντος καὶ τῶν χαρούμενων ἡμερῶν, ἀνταλλάσσονταν μετὰ τὴν πραγματικότητά πού σπάραζε ἐνὸς παρόντος πολυβασανισμένου.

Δὲν ἦταν πιά τὸ βιολί πού ἐπαίξε, ἀλλὰ μιὰ πληγωμένη καρδιά ἀνθρώπου, πού ξεσποῦσε σὲ ὑπέρτατη ἀγωνία, μαζί με τοὺς τελευταίους στεναγμούς.

Ὁ Στένιος, μετὰ τὸ βλέμμα χαμηλωμένο ὅπως συνήθιζε πάντα, λησμονώντας κάθε τι πού τὸν περιστοίχιζε, καὶ σὰν ξεχασμένος μετὰ τὴ μουσικὴ, ἔβγαζε τοὺς τελευταίους φθόγγους, καθάρους σὰν πνοὴ ἀγγέλου, πού ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ, ὅποτε, ἕνας ἀκροατὴς λυγμὸς, διακόπτοντας τὴ θρησκευτικὴ ἐκείνη σιωπὴ τοῦ ἀκροατηρίου πού ἐξιδανικεύθη, τὸν ἔκαμε νὰ σηκώσῃ τὴ ματιά του.

Μ' ἕνα κοίταγμα διέτρεξε τὴν αἴθουσα πού ἔλαμπε, καὶ σὲ ἀπόστασι δύο βημάτων ἀπ' τὸν ἴδιο, στὴν πρώτη σειρὰ, διέκρινε μιὰ νέαν γυναῖκα, ταραγμένη καὶ μετὰ μάγουλα δακρυποτισμένα.

Μετὰ τὰ χέρια τῆς σταυρωμένα, στεκόταν σὰ νὰ προσευχόταν.

Γι' αὐτὴν, εἶχε σβυστῇ ὁ κόσμος.

Μετὰ τὴ φαντασίαν τοῦ ἑξοχοῦ μουσικοῦ, μετατοπίστηκε ἀπ' τὴν πραγματικότητά καὶ πλανιόταν στὰ μουσικὰ διαστήματα τῆς αἰωνίας ποιήσεως.

Οὐράνιες μελωδίαι ἀντηχοῦσαν στὰ αὐτιά της, ἀτέλειωτες ἡδονὲς χύνονταν μέσα στὴν καρδιά της, καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ μείνῃ αἰώνια ἐκεῖ, γιὰ ν' ἀκούῃ τὴ θεία ἐκείνη συναυλία.

Τὸ τραγοῦδι σταμάτησε ξαφνικὰ, καὶ ἄπειρα χειροκροτήματα καὶ μεγάλη κίνησις ἐγίνετο, γύρω ἀπ' τὴν νέαν γυναῖκα. Ἦταν ἐκεῖ ὅλο τὸ πλῆθος, πού χωρὶς ἐθιμοτυπίαι, ἐρχόνταν νὰ συγχάραξον τὸ Στένιο.

Ξαφνικὰ, ἡ γυναῖκα ἐνοίωσε ὅτι τὴν ἔσερναν ἀπ' τὸ φόρεμα, καὶ ἀκούσε μιὰ γλυκεῖαν φωνή, νὰ τῆς ψιθυρίζῃ:

— Ματθίλδη! Λοιπὸν, Ματθίλδη;!

Καὶ σὰν νὰ ξυπνοῦσε, ἀναστένανε καὶ χαμογελώντας πρὸς τὴν ἀδελφὴν τῆς, πού τὴν πλησίασε ἀνήσυχη, εἶπε:

— Νταίξη! Πόσο ἤμουν μακριὰ!...

Μπόρεσε τότε νὰ κοιτάξῃ, ἀνάμεσα σὲ δούκισσες, ὄρθιο τὸ βιολονίστα, ν' ἀκούῃ μετὰ σοβαρότητα τὶς φιλοφρονήσεις.

Ἐπειτα, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μικρὸ διάλογο, τὸν εἶδε νὰ διευθύνεται πρὸς αὐτὴν καὶ νὰ συνοδεύεται ἀπ' τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλλίας. Ὁ Στένιος, ἔγειρε μπροστά της, ἐνῶ ὁ βασιλικὸς προστάτης του, ἔλεγε:

— Ἡ Μις Μελιβαν... καὶ ὁ κύριος Στένιος Μαράσκης, πού

ἔχει τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῇ σὲ σὰς...
Ἡ Ματθίλδη, ψιθύρισε κάποιες συγκεχυμένες λέξεις.

Νόμιζε πώς μιὰ φλόγα τῆς ἔτρωγε τὸ στήθος. Ὅταν ἐπα-
νέκτησε τὴν ψυχραιμίᾳ τῆς, ὁ πρίγκηψ εἶχε ἀπομακρυνθῇ καὶ ὁ
μουσικὸς παρουσιάσθηκε γιὰ νὰ παίξῃ ξανά.

Καὶ κάτω ἀπ' τὴν ἐπίδρασι τοῦ μαγικοῦ τοῦ τόξου, ἡ νέα
γυναίκα, ξανάπεσε στὴν πρώτη ἐκείνη ἔκστασι, ἀκούγοντας ξά-
νὰ τὴ θαυμαστὴ ἐκείνη μεγαλοφυΐα.

Ἡ διαμονὴ τοῦ Μαράσκη ἐκεῖ, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κρατήσῃ
μερικὲς μέρες μονάχα, βάσταξε πολλὰς ἐβδομάδες.

Ἡ ἀμερικανικὴ ἐφημερίδες, πληροφοροῦσαν, ὅτι ἡ ἀφίξις
τοῦ Μαράσκη, θὰ ἀργήσῃ, ἀλλὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγο, μαθεύονταν
ὅτι ἀνεβλήθη ἐντελῶς. Μιὰ ἀκατάβλητη γοητεία κρατοῦσε τὸ
Στένιο στὴν Ἀγγλία.

Δὲ δεχόνταν νὰ δίνη συναυλίες, φαινόνταν σὰ νὰ ἐπιθυμοῦ-
νε νὰ μὴ δείχνεται ὡς ἑξοχος καλλιτέχνης. Πήγαινε συχνὰ στὶς
συναναστροφές, ἐπαίξε χαρτιά, χόρευε, κυνηγοῦσε καὶ γενικά
ζοῦσε σὰν ἄρχοντας μέγας.

Δύσκολα ὑπῆκουε στὶς ἀπαιτήσεις ἢ καὶ στὶς παρακλήσεις
τῶν ἄλλων. Μονάχα στὶς γυναικεῖες παραινέσεις, δὲν ἔφερνε
ἀντίρρηση.

Ἡ μὴς Μέλιβαν ἰδίως, εἶχε τὸ προνόμιο νὰ νικᾷ τις ἀντιστά-
σεις τοῦ Στένιου. Κάθε λέξι τῆς, ἦταν διαταγὴ γι' αὐτόν. Τότε,
ἐπαίρνε ἕνα, ὁποιοδήποτε βιολί, καὶ συνεπαρμένος, ἐπαίξε τις
πρὸ παθητικὰς μελωδίας, σὰν νὰ ζητοῦσε νὰ ἐπιχώσῃ στὴν καρ-
διὰ τῆς νεαρῆς γυναικὸς τὸ ἀγνὸ φίλτρο τοῦ ἔρωτα.

Καὶ πραγματικά, ἡ γοητεία ἐπενεργοῦσε θαυμάσια καὶ ἀ-
ποτελεσματικά, καὶ ἡ Ματθίλδη, πάνω στὰ φτερά τῶν ὀνείρων
φερόμενη, ἀκολουθοῦσε τὸ μάγο μουσικὸ σὲ αἰθέριους κόσμους.

Ὁ λόρδος Μέλιβαν, ἄντρας πολὺ σοβαρὸς, πρώτος γραμμα-
τέας τοῦ Ναυαρχείου, ἔκανε μιὰ πρώτης τάξεως ὑποδοχὴ στὸν
Οὐγγαρέζο. Κοντὰ στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ, τοῦ πρότεινε
νάρθη γιὰ νὰ περάσουν μερικὲς ἡμέρες στὸ μέγαρό του, στὴν
Ἰρλανδία. Ὁ εὐγενὴς λόρδος, σκόπευε νὰ παρουσιάσῃ τὸ μου-
σικὸ στὴν ἰρλανδικὴ ἀριστοκρατία. Ὁ λόρδος, εἶχε χάσει τὴ
γυναίκα του, ἂν καὶ ἡ κόρες του ἦσαν ἀκόμη μικρές. Ἐμπιστεύ-
θηκε ὅμως τὴν ἐπιτήρησίν των σὲ μιὰ γκυβερνάντα τίμια καὶ
θεοφοβούμενη.

Ἦσυχος λοιπὸν γιὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς γκυβερνάντας, ζοῦ-
σε ἡσυχά, χωρὶς νὰ ξέρῃ ποιά ἐπίδρασι ἐξασκοῦσε ἀπάνω στὴν
Ματθίλδην, ὁ Στένιος.

Γεμάτος ὑπερηφάνεια, ποὺ εἶνε ἐμφυτὴ στοὺς Ἑγγλέζους,
ποτὲς δὲν τοῦ περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλὸ ἡ ἰδέα, ὅτι κορίτσι ποὺ
ἔφερνε τὸνομά του, θὰ κατέβαινε ὡς τὸ σημεῖο νὰ παραδοθῇ
σὲνα ἄντρα, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ ἄσημη οἰκογένεια, καὶ ποὺ
εἶχε ὡς μοναδικὸ του προσὸν τὴ μεγαλοφυΐα.

Νὰ τὸν ἀκούῃ, νὰ διασκεδάξῃ μαζί του, νὰ τὸν περιποιεῖ-
ται ἔστω, ἀλλὰ νὰ φέρνεται μαζί του σὰν ἴσος πρὸς ἴσο, νὰ τὸν
ἀγάπῃ, αὐτὸ ἦταν καταβιβασμὸς, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ χωρέσῃ
στὸ ἀσπρισμένο κεφάλι τοῦ εὐγενῆ αὐτοῦ.

Μένοντας στὸ κτῆμα του, στὸ Ντάνλοε, κοντὰ στὸ Δουβλί-
νο, ἀπὸ μέρες, περίμενε τὸ Μαράσκη. Ὁ μουσικὸς, πάντα ἀνέ-
βαλε νὰ πάῃ.

Διαδίδονταν, πὼς φοβότανε νὰ παρουσιασθῇ στὸ λόρδο Μέ-
λιβαν.

Ἐνα πρωὶ ὥστόσο, πῆγε, ἀφοῦ προηγουμένως μ' ἕνα τηλε-
γράφημα, εἰδοποιοῦσε ποιά ὥρα φτάνει.

Μόλις τὸ ἀμάξι ποὺ τὸν ἔφερνε, πέρασε στὸν κῆπο τοῦ με-
γάρου, ἡ Ματθίλδη ἐγκατέλειψε τὴν αἴθουσα καὶ κάτωχρη ἀνέ-
βηκε στὸ διαμέρισμά της.

Ὁ λόρδος Μέλιβαν, ὀρθίος μπροστὰ στὴ σκάλα, προχώρησε
πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι.

Ὁ Στένιος, ὑποκλίθηκε μὲ σεβασμὸ, χωρὶς νὰ δώσῃ τὸ
δικό του.

Καὶ μὲ φωνὴ σοβαρή:

—Μιλόρδε, προτοῦ μοῦ κάμετε τις τυπικὰς δεξιώσεις, θὰ
σὰς ζητήσω τὴν ἄδεια, νὰ μ' ἀκούσετε γιὰ λίγες στιγμὲς, ὅποτε
θὰ μάθω ἂν θὰ φιλοξενηθῶ ἀπὸ σὰς, ἢ θὰ φύγω.

Ὁ λόρδος Μέλιβαν, γιομάτος ἐκπληξι, κοίταξε μὲ προσοχὴ
τὸν Μαράσκη, καὶ εἶδε ὅτι δὲν ἦταν ντυμένος ταξειδιωτικά,
ἀλλὰ φοροῦσε ρούχα ἐπίσημα.

Τὸ ἀμάξι μὲ τὸ ὁποῖο ἦρθε, δὲν ἔφερε καθόλου μπαγκάζια,
ποὺ ὁπωσδήποτε θὰ τοῦ χρησίμευαν στὸ διάστημα τῆς διαμο-
νῆς του στὴν ἑπαυλὶ, σὰν νάξερε ὅτι δὲν θάμεινε.

Ὁ λόρδος, γιομάτος ἀνησυχία, ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι τὸ μου-
σικὸ καὶ τὸν ὠδήγησε στὴν αἴθουσα, χωρὶς κανεὶς τοὺς νὰ πῇ
μιὰ λέξι.

Ἡ συζήτησις βάσταξε κάπου ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας. Ἐπει-
τὰ ἀνοίξε πάλιν ἡ πόρτα. Ὁ Μαράσκης, βγῆκε μαζί μὲ τὸν λόρ-
δο Μέλιβαν, ποὺ τὸν συνώδευσε ὡς τὴν ἐξώπορτα.

Ὅταν ἔφτασε ὁ Στένιος στὸ κατῶφλι, κοίταξε κάπως ἰκε-
τευτικά, ἀλλ' ὁ λόρδος ἀνταποκρίθηκε στὴν κίνησιν αὐτὴ μ' ἕνα
χαμόγελο περιφρονητικόν.

Ἀπ' τὸ στήθος τοῦ μουσικοῦ βγῆκεν ἕνας ἀναστεναγμὸς
τὸν εἶχε μπῆ στὴν ἑπαυλὶ τοῦ κιόλας,—ὁ Στένιος τὸν κοίταξε
ζωηρά.

Τὴν ἴδια στιγμὴ, τὸ στόρι τοῦ παράθυρου τοῦ πρώτου πα-
τάματος, κάπως κουνήθηκε.

Ἐνα ξανθὸ κεφάλι παρουσιάστηκε, ὁ Μαράσκης τῆς ἔστει-
ρε ἕνα ἀπελπισμένο χαιρετισμὸ καὶ μὲ τὸ πρόσωπο κατακου-
ρασμένο ἀπ' τὴ λύπη, τράβηξε πρὸς τὸ ἀμάξι.

Γιὰ κάμποσες μέρες, ἡ δεσποινὴς Ματθίλδη ἔμεινε κλεισμέ-
νη στὸ δωμάτιό της.

Λέγανε πὼς εἶνε ἄρρωστη.

Κατόπι, ὁ λόρδος Μέλιβαν, παρουσιάστηκε στὴν Ἀγγλία,
μαζί μὲ τὴν πιὸ μικρὴν κόρη.

Κυκλοφόρησε κάποια φήμη, ὅτι ἡ μεγαλύτερη κόρη του,

προσεβλήθηκε από μαρασμό και ότι οι γιατροί είπαν ότι μπορεί να σωθῇ, αν μένη σε μόνωσι και ανάπαυσι, κάτω απ' τὸν οὐρανὸ τῆς Ἰρλανδίας.

Ἡ μελαγχολία τοῦ λόρδου, ἦταν μιὰ πρώτης τάξεως ἀπόδειξις τῶν διαδόσεων αὐτῶν.

Ὡστόσο, μερικοὶ ἄνθρωποι, καλὰ πληροφορημένοι, ἰσχυρίζονται ὅτι εἶδαν τὴ Ματθίλδη μαζί με τὸ Μαράσκη στὴν Γερμανία.

Ἡ διαδόσεις αὐτὲς, πῆραν μορφή σκανδαλώδη, τόσο, πού οἱ οἰκογενειακοὶ φίλοι τοῦ λόρδου Μέλιβαν, ἀποφάσισαν νὰ θέσουν τέλος σ' αὐτές.

Ὁ λόρδος τίς ἄκουγε με ψυχρὸ ὕφος, καὶ μετὰ, με φωνὴ ὑπόκωφη, προσπαθώντας νὰ πνίξη τὴ στενοχώρια του:

— Αὐτὴ τὴ συζήτησι, εἶπε, τὴν ἐπιτρέπω γιὰ πρώτη καὶ τελευταία φορά. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἐγκατέλειψε τὸ σπίτι μου γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὸ Μαράσκη. Παντρεύτηκαν στὸ Κέβες, προτού φύγουν ἀπ' τὴν Ἀγγλία. Εἶνε νόμιμη γυναῖκα του. Ἐνῶ μέναμε στὴν Ἰρλανδία, πῆρε τὸ θάρρος νὰ μοῦ ζητήσῃ τὴ μὲς Μέλιβαν.

»Τοῦ ἀπάντησα, παρακαλώντας, νὰ φύγῃ ἀμέσως. . . Μοῦ εἶπε τότε, ὅτι ἡ κόρη μου τὸν ἀγαποῦσε, καὶ οὕτῃ καὶ αὐτὴ ἦταν σύμφωνη στὸ διάβημά του αὐτό. Πρόσθεσε μάλιστα, ὅτι ἦταν πλούσιος, σεβαστὸς καὶ με παρεκάλεσε νὰ μὴν ἐπιμείνω στὴν ἀρνησί μου. Ἐγὼ ἐπέμεινα. Ἐφυγε. Ὑπόφερα τότε τὰ παρακάλλαι καὶ τὰ παράπονα τῆς Ματθίδης. Βρίσκονταν σὲ ἀπελπισία. . .

»Ὁ ἄθλιος ἐκείνος τὴν εἶχε τρελλάνει ἀπ' τὸν ἔρωτα. Ὁλόκληρες μέρες δὲν ἔβγαζε λέξι, δὲν ἔτρωγε σχεδὸν τίποτα, με μάλιστα μισοσβυσμένα καὶ τεντωμένα τ' αὐτιά, σὰ νάκουγε ἀπὸ μακριὰ κάποια μυστηριώδη μουσική. . . Τὸ πᾶν ἔκανα, γιὰ νὰ τὴν κάμω ν' ἀλλάξῃ, ὅμως χωρὶς ἀποτέλεσμα. Εἶχα πεποίθησι στὴν ὑπερηφάνειά της, νόμιζα ἐπὶ τέλους πὼς θὰ ἐνοιωθε τὸ χάος πού τὴν χώριζε ἀπ' τὸ Μαράσκη. . . Ἐδῶσα διαταγὴ στὴν κόρη μου ν' αἰτῶν καὶ στὴν γκουβερνάντα, τὴ μὲς Ἑρριέτα, νὰ μὴ ἀφήνουν καθόλου. . . Καὶ ὡστόσο, ἕνα βράδυ βρῆκα τὸ δωμάτιό της ἀδειανό. Ἐφυγε ἐγκαταλείποντας τὸν πατέρα της, τὴν ἀδελφὴ της, τὸ σπίτι ὅπου πέθανε ἡ μητέρα της, καὶ λησμονώντας τὸ πᾶν, γιὰ χάρι ἐνὸς τυχοδιώχτη! . . .».

Ὁ λόρδος ἔμεινε γιὰ κάμποσες στιγμὲς ἄφωνος, κρύβοντας τὸ πρόσωπό του μέσα στὰ χέρια του. Κατόπι με ὕφος ὀργισμένο, εἶπε:

— Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνη, διέταξα κανεὶς νὰ μὴν προφέρῃ πτόνομα τῆς ἄθλιας ἐκείνης. Δὲν ξέρω πιά τὴ γυναῖκα τοῦ Μαράσκη, δὲν ἔχω, παρὰ μιὰ μόνο κόρη. Μοῦ ζητήσατε τὴν ἀλήθεια: νὰ πού τὴν μάθατε.

Γ'.

Ἡ σιωπὴ σιγά-σιγά, σκέπασε τὸ γεγονός. Ἄλλως τε, οἱ λωϊωτικὰ εἶχαν τὰ πράγματα, σχετικὰ με τὸ Στένιο.

Καμμιά φορά τὰ θαυμάσια προσόντα τοῦ μουσικοῦ δὲν ἔλαμψαν, τόσο, ὅσο μετὰ τὸ γάμο του.

Θάλεγε κανεὶς, πὼς με τίς ἐπιτυχίες του, ἤθελε νὰ κάνῃ τὴ γυναῖκα του νὰ ξεχάσῃ τίς θλίψεις πού ἡ ἀγάπη της πρὸς αὐτὸν τῆς εἶχε δημιουργήσει. Ἐφτιαξε γύρω ἀπ' τὴ Ματθίλδη μιὰν ἀτμόσφαιρα θριαμβῶν.

Τράβηξε ὅλες τίς συμπάθειες πρὸς τὸ μέρος του, διάλυσε ὅλες τίς προκαταλήψεις, καὶ ἀπόλαυσε ὅλο τὸ θαυμασμό.

Μπόρεσε, με τὴ βοήθεια τῆς τέχνης του, νὰ ποδεῖξῃ στὸν πατέρα πού προσβλήθηκε, ὅτι εἶχε ἄδικο νὰ τὸν μεταχειρίζεται με τὴν αὐστηρότητα.

Ὁ λόρδος Μέλιβαν, φάνηκε πολὺ φεουδαρχικὸς, γιὰτί φέρνονταν πολὺ ἀγέρωχα πρὸς τὸν ἑξοχο διερμηνέα τῆς Τέχνης, πού ἄλλως τε στέκονταν πλαί στοὺς πύλ μεγάλους εὐγενεῖς.

Ὁ προστάτης του, ὁ αὐτοκράτορας Φραγκίσκος, τοῦ εἶχε δώσει τὸν τίτλο τοῦ κόμη, ὅμως ἐκεῖνος δὲν τὸν δέχτηκε.

Ὁ Μαράσκης, ἀπέφυγε τὴν ἀλαζονεία καὶ μονάχα τὸ βιολί του εἶχε ὡς τιμητικὸ τίτλο.

Ἐπὶ δύο χρόνια μετὰ τὸ γάμο του, κράτησε τὴν Εὐρώπη ὀλόκληρη σὲ μιὰ γοητεία, καὶ ἔτσι ἀπέδωσε στὴ γυναῖκα του ὅλες τίς ἀμοιβὲς πούμπούσε νὰ ὀνειρευθῇ. Τὸν καλοῦσαν παντοῦ—στὶς αὐλὲς καὶ στὴν ἀριστοκρατία, ὅπου μπόρεσε νὰ ἐπιδείξῃ τὴ γοητευτικὴ καλλονὴ τῆς ξανθομαλλοῦσας γυναῖκας του.

Αὐτὴ ἔκαμνε τὸ Μαράσκη εὐτυχισμένο. Χωρὶς αὐτὴν, κάτι θάλειπε ἀπ' τὴν ἑκτακτὴ ἐκείνην εὐδαιμονία τοῦ μουσικοῦ.

Καὶ ὡς στέμμα του, πρόσθεσε ἕνα ἑξοχο κόσμημα: Ἐκεῖνο τοῦ ἔρωτα!

Ὁ Στένιος, πλούσιος, περιφανὴς, ἀγαπητὸς σ' ὅλους, ἔμοιαζε σὰν εἰκόνα τῆς ἐπιγείας εὐδαιμονίας.

Ἀλλὰ τὸ μοιραῖον ἦταν ἐκεῖ, πίσω ἀπ' τὸ θριαμβευτικὸ ἄρχει γιὰ ν' ἀποδείξῃ πὼς καμμιά διαρκὴς εὐδαιμονία δὲν ὑπάρχει στὴ γῆ.

Ὑστερ' ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀπέκτησαν ἕνα παιδάκι ὀλοξανθο, καθὼς ἡ μητέρα του.

Καὶ ἔτσι, με τὴ χαρὰ τῆς μητρότητος, κ' ἡ τελευταία θλίψη τῆς Ματθίδης, ἐξαφανίσθηκαν. Γιὰ κάμποσο καιρὸ ἔχασε τὸ παρελθόν.

Ῥίχτηκε στὸ χεῖμαρρο πού τὴν ἔφερνε ἀπὸ γιορτὴ σὲ γιορσχεδὸν στὸ θόρυβο καὶ τὴν ἀνταύγεια τῆς ἀποθέωσης. Τὸ τῆς φάνηκε τότε ἀκόμη πιδ ὁμορφ' ἀκόμα πιδ προκλητικὸ, ἀκόμα πιδ ἀξιολάτρευτο.

Ἀναμίχθηκε ἡ Ματθίλδη με χαρὰ στὴν καλλιτεχνικὴ του ζωή.

Καὶ με ἡδονὴ ἀπολάμβανε ἕνα μέρος τῆς δόξας του.

Ὅταν ἔφτασε στὴν ὠριμότητα τοῦ ταλέντου του ὁ Μαράσκης, δὲν ἤθελε πιά νὰ σταματήσῃ σὲ τρυφερὲς ἢ παράδοξες

συνθέσεις, πού γεννιόντουσαν κάθε μέρα κάτω απ' τὰ μαγικά του δάχτυλα. Κότταζε πιό ψηλά, καί ἀποφάσισε νά ἐπιδοθῇ σὸ θέατρο.

Τὸ μελόδραμα τῆς Βιέννης, ἦταν γι' αὐτὸν ἀνοιχτό.

Ἐδῶ ἔπαιξε τὸ φανταστικό του ἔργο, ὅπου ἡ πλούσια του φαντασία βρῆκε ἔδαφος νά δράσῃ, τὸ μελόδραμά του «Ματθίλδης Κορβέν», ὅπου ὁ Μαγουαρκὸς πατριωτισμὸς ἄστραφτε ἀπὸ μεγαλείου.

Ἀπὸ τότε, ὁ φανατισμὸς τῶν θαυμαστῶν του, δὲν ἤξερε ὅρια πιά, καί ὁ Οὐγγαρέζος Σοπέν, καθὼς τὸν ἔλεγαν, φάνηκε πὼς μπορούσε νά φτάσῃ καί τοὺς πιὸ ξακουσμένους μουσουργούς.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, κρυφὰ ἀπ' τὸν ἄντρα της, ἡ Ματθίλδη, δοκίμασε νά συμφιλιωθῇ μὲ τὸν πατέρα της.

Τοῦγραψε ἕνα θερμὸ γράμμα, μὲ τὸ ὁποῖο τοῦ ζητοῦσε συγγνώμη. Σκεπτόταν, ὅτι ἡ ἐπιτυχίης ἄλλαξαν τὰ γεγονότα καί ὅτι ὁ εὐγενὴς λόρδος, θάταν ἴσως πιὸ λίγο αὐστηρὸς γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ Μαράσκη, τοῦ διάσημου συνθέτη, πού ἡ φήμη του ἦταν παγκόσμια, παρὰ γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ Στένιου, τοῦ ἀπλοῦ μουσικοῦ. Ὅμως, ὕστερ' ἀπὸ ὀχτὼ μέρες, τὸ γράμμα ἐκείνο τῆς ἐπεστράφηκε.

Ὁ λόρδος, εἶχε προσβληθῇ ὑπερβολικὰ γιὰ τὴ φυγὴ τῆς κόρης του.

Κρατοῦσε τὸ λόγο του καί δὲν ἤθελε πιά νά τὴν ξέρῃ...

Αὐτὸ προξένησε ζωερὴ λύπη στὴ Ματθίλδη, ἀλλὰ μηδαμινὴ μπιστὰ σ' ἐκείνην πού τῆς ἐτοίμαζεν ἡ Μοῖρα!

Τὸ βράδυ τῆς ἡμέρας πού τῆς ἦρθε πίσω τὸ γράμμα, χωρὶς κὰν ν' ἀνοιχθῇ ἀπ' τὸν πατέρα της, ὁ μικρὸς της ἄγγελος ἔπεσε ἄρρωστος. Τὸ εὐερέθιστο πνεῦμα τῆς νεαρᾶς γυναῖκας, πληγώθηκε.

Διέκρινε κάποια μυστηριώδη συσχέτισι μετὰ τῆς ὀργῆς τοῦ ἡλικιωμένου πατέρα της καί τοῦ παιδιοῦ.

Μιά μοιραία προαίσθησι τὴν πρόσβαλε καί τὴν ἔρριξε στὴν ἀγωνία πού προσπαθοῦσε ν' ἀποκρύψῃ ἀπ' τὸ Στένιο.

Ἐπὶ μιᾷ ἐβδομάδᾳ, νοσήλευε τὸ παιδάκι της, μὲ ἀγωνιώδη προσοχὴ, προφυλάττοντάς το, καί θάλεγε κανεῖς, προσπαθώντας νά πού ἐμφυσήσῃ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ της. Ὅμως ὅλα ἦταν μάταια.

Τὸ ρόδινο προσωπάκι του χλώμιασε, τὰ ζωερὰ ματάκια του θόλωσαν, τὰ χεῖλη πού δὲν γνώρισαν παρὰ τὸ χαμόγελο, φιλοξένησαν τὴ σοβαρότητα, καί σιγά-σιγά, χωρὶς κόπο, σὰν πουλάκι, πού ἀφοῦ τάνυσε τὰ μικρά του φτερά, παραδόθηκε στὸν ὕπνῳ, ὁ μικρὸς ἄγγελος, πέθανε...

Τότε ἡ τρυφερὴ καὶ ὀβρὴ Ματθίλδη, καταλήφθηκε ἀπὸ ἀπελπισία πού τρόμαξε ὅλους, ὅσοι ἦσαν μαζεμένοι ἐκεῖ.

Φώναξε ἄγρια καί, σὰν πληγωμένο λιοντάρι, κατατράσθηκε τὸν οὐρανὸ, ἀπειλήσῃ τὴ γῆ, ἐπικαλέσθηκε δυνατὰ τὸν πατέρα της, σὰν νά τὸν καταστοῦσε ὑπεύθυνο γιὰ τὴν συμφορὰ πού τὴν

ἐπληξε. Κατόπι, χωρὶς ν' ἀνταλλάξῃ ὁμιλία, περιέπεσε σὲ μιὰ μεγάλη μελαγχολία. Ὁλόκληρες ἐβδομάδες δὲν ἔβγαλε λέξι, τὰ μάτια της ἦσαν σβυσμένα, δὲν ἔκλαψε καθόλου, καί δὲν εἶπε οὔτε μιὰ προσευχή.

Ὁ Στένιος, στὴν ἀπελπισία του ἐπάνω, ἔκανε τὸ πᾶν γιὰ νά τὴν ἀπομακρύνῃ ἀπ' τὸ δολοφόνον λήθαργό της. Τῆς μιλοῦσε, χωρὶς ἐκείνη νά δείχνῃ πὼς τὸν ἀκούγε. Ἀκόμα καί αὐτὸ τὸ ὑπεράνθρωπο δοξάρι τοῦ βιολιοῦ του δὲν μπορούσε τίποτε νά κάνῃ.

Ἐπαιξε, χωρὶς νά μπορῇ νά τραβήξῃ τὴν προσοχὴ τῆς Ματθίλδης.

Οἱ τρυφερότερες μελωδίες του τὴν εὗρισκαν ψυχρὴ καί ἀπαθῆ.

Καί ἡ μαγικὴ ἐκείνη τέχνη, πού εἶχε κατακτήσει τὴν καρδιά τῆς νεαρᾶς γυναῖκας, ἦταν τώρα ἀνίκανη νά τῆς ξαναφέρῃ τὸ πνεῦμα. Ἀλλάξε πολύ.

Τὸ πρόσωπό της ἐγίνε ἰσχνὸ πολὺ καί τὰ μάτια της βαθοῦσαν. Ἐνας σκληρὸς καί διαρκὴς βήχας τῆς σπάραζε τὸ στήθος. Ὁ Στένιος, ἐξαιρετικὰ ἀνήσυχος, συμβουλευτήκε τοὺς πιὸ φημισμένους γιαιτροὺς τῆς Βιέννης.

Ὅλοι τοῦ εἶπαν νά τὴν πάῃ στὴν Ἰταλία. Σὲ κλίμα πιὸ μαλακὸ θὰ εὗρισκε σωτηρία. Μακρυὰ ἀπ' τὸν τόπο πού τὴν ἔκαμε δυστυχισμένη, ἴσως ξανάβρισκε τὴ γαλήνη, πού ἔχασε.

Ἀπελπισμένος ὁ Μαράσκης, ἐπὶ ἕξ μῆνες ἔφερνε τὴ λαλοῦσά του γυναῖκα ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, ζητώντας ἄλλον οὐρανὸ, χαρούμενη ἀνθισμένα καί γαλανὰ κύματα — ὅλα ὅσα κάμνουν σκόνταν στὴν καρδιά.

Κανέννας ἀπὸ τοὺς γιαιτροὺς τοῦ κόσμου αὐτοῦ δὲ θὰ μπορούσε νά τὴν κάλῃ.

Ὡστόσο, ἐνῶ οἱ φυσικὲς της δυνάμεις ἐξαντλοῦντο, ἀντίθετα, οἱ ἠθικὲς τῆς ξαναγεννιόντουσαν. Ἀφῆσε τὴν ἀδιαφορίαν, σὰν νάχε συνειδησῇ τοῦ σοβαροῦ τῆς καταστάσεώς της, προσπαθοῦσε νά παρηγορήσῃ τὸ Στένιο. Θὰ νόμιζε κανεῖς πὼς γιὰ χάρι τῆς φιλαρέσκειάς της ἤθελε νά γίνῃ ἀκόμα πιὸ θελητικὴ, ὥστε ἡ λύπη πού θὰ αἰσθανθῇ γιὰ τὴ στέρησί της, νάνα ἀκόμα πιὸ μεγάλη.

Τώρα μιλοῦσε καί ἐνδιαφερόταν ὑπερβολικὰ γιὰ κάθε πράξι τοῦ ἀνδρός της. Ἀκόμα, συνήθιζε νά σχηματίζῃ τρελλὰ ὅνειρα γιὰ τὸ μέλλον.

Εἶχε ξανάρθει τὸ καλοκαίρι καί λυπόταν πού δὲ θὰ ξανάβλεπε τὴν πατρίδα της.

— Νομίζω, ἔλεγε, πὼς ἐκεῖ θὰ εὗρισκα τὸν ἐαυτό μου. Μὲ τοὺς καὶ ποιά χαρὰ θὰ ἔβλεπα τὶς λίμνες μὲ τὰ γαλανὰ νερά καὶ τὴν πρασινάδα τοῦ δάσους. Ὡ! Ἰρλανδία!... Ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ ἀδελφὴ μου... Ἀλλὰ ἐκεῖ εἶναι κι' ὁ πατέρας μου... Καί τὸ μέτωπό της συνωφρυώθηκε, λέγοντας μὲ χαμηλὴ

—Δέν μπορῶ νά ξαναγυρίσω ἐκεῖ. ... Μοῦ τὸ ἀπαγόρευσε!
Κατόπιν δέ, μὲ λυπημένη φωνή:

—Πόσο ὁμῶς θάταν εὐχάριστο ν' ἀναπνεύσω τὸν ἀέρα τῆς πατρίδας μου!... Αὐτὸ καὶ μόνο θά μ' ἔκανε καλά!... Ὡς
Στένιε, ἂν θεραπευθῶ, δέν θά σ' ἐγκαταλείψω. ... Θά μείνω γιὰ
πολὺν καιρὸ ἀκόμα μαζί σου!

Καὶ ἀνάμεσα στὰ δόντια της, μурμουρίζοντας, προσέ-
θεσε:

—'Αλλ' ὁ πατέρας μου δέν μὲ θέλει!

Λαχταροῦσε νά ζήσῃ. Ἡ νεανικὴ καὶ δυνατὴ σάρκα της
ποῦ τὴν προέτρεπε νά ἀπομακρυνθῇ ἀπ' τὴν ἐξόντωση, ἀντεχε-
ἀκόμη. 'Αλλ' ἡ ψυχὴ γίνονταν κυρίαρχος κι ἐδίωξε γιὰ κά-
ποσο τὴ στωϊκὴ της σταθερότητα.

Ὡστόσο ἡ Ματθίλδη ἐπιθυμοῦσε νά ξαναῖδῃ τὸ πέλαγος
ποῦ περιβρέχει τὴν Ἀγγλία.

Ἐνόμιζε πὼς θά βρίσκονταν πιὸ κοντὰ στὸν ἀγαπημένο της
τόπο.

Τὸ ὑγρὸ διάστημα, ποῦ τὴ χώριζε, μποροῦσε εὐκολα νά τὸ
διατρέξῃ μὲ τὴ ματιά της, καὶ κάτι τέλος ἀπὸ αὐτὴν, ἀνάσσει
ναγμὸς ἢ δάκρυ, θά ἔφθανε ἴσως μὲ τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου, στὴν
πατρικὴ στέγη.

Καὶ νά πὼς ἦρθε στὴ Διέτη.

Δ'.

Στὸ κρεββάτι, ὅπου τὸ κορμί της ἀσθενικὸ κι' ἀδύνατο πιό-
ἦταν κρυμμένο, ἡ Ματθίλδη βρίσκονταν ξαπλωμένη.

Τὰ ὠραία ξανθὰ μαλλιά της ἦσαν σὰν λουλουδι μαραμένονα,
καὶ κάτω ἀπ' τὰ λεπτόγραμμα φρύδια της, ποῦ σκέπαζαν τὸ
λευκὸ πρόσωπό της, τὸ ἀντιλάρισμα τῶν γαλανῶν ματιῶν της
εἶχε σκοτισθῇ.

Στὴ ματιά της ὑπῆρχε ἡ τρομερὴ ὑπομονὴ ἄθλιας ὑπάρξε-
ως, ποῦ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ της νά σέρνεται πρὸς τὸ θάνατο,
χωρὶς νά μπορῇ νά ὑπερασπισθῇ.

Ἀπ' τὸ παρὰθυρο ὁ καθαρὸς ἀέρας καὶ ὁ ἥλιος ἐμπαιναν
ἐλεύθερα.

Καὶ ὁμῶς, τὴν ἄρρωστη τὴ βασάνιζε κατὰ διαλείμματα κά-
τι σὰν ἀνατριχίλα.

Ἡ ἀδελφὴ της ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὸ προσκέφαλό της,
καὶ κυττάζοντας τὴν ἄρρωστη, ἔκλαιγε σιωπηλά.

Ὁρθιος, κοντὰ στὸ κρεββάτι ὁ Στένιος, κύτταξε, μελαγχ-
λία γιομάτος, τίς δυὸ γυναῖκες, ποῦ ἐνώθηκαν ἐπειτα ἀπὸ τόσα
δυστυχήματα καί, ἀναπολώντας τὸ παρελθόν, σύγκρινε τὴ ση-
μερινὴ Ματθίλδη μὲ ἐκείνη ποῦ εἶδε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ συ-
ναυλία.

Ἡ Νταϊζή, δροσερή, ζωερὴ καὶ ὅλο ὑγεία, ἦταν ἡ ζωντανή
εἰκόνα τῆς Ματθίλδης, ὅταν ἦταν εἴκοσι χρονῶν.

Καὶ μὲ συγκίνηση, ποῦ δέν μποροῦσε νά κρυφτῇ, ὁ Μαρά-

σκης συλλογίζονταν: «Ἐγὼ ἔκανα τὴν ἐξοχὴ καὶ ἀγγελόμορφη
παιδοῦλα νά πεθάνῃ ἄργά μπροστὰ στὰ μάτια μου. Ἐγὼ εἶμαι
ὁ πρόξενος τῆς δυστυχίας της. Γιὰ χάρι μου τὰ ἐγκατέλειψε
ὅλα, ἀλλὰ ἐγὼ τί της ἔδωκα ὡς ἀντάλλαγμα; Μάταιη δόξα
ἀπὸ χειροκροτήματα, ἐπαινεσιμίες καὶ ἡδονὲς πολυτελείας, ποῦ
δέν της ἦταν ἄγνωστα. Ὡς! ἂν ζοῦσε τὸ παιδί μας! Τὰ χάδια
τοῦ θά σταματοῦσαν ὅλα τὰ δάκρυα, τὰ μάτια του θά τὴν ἔκα-
ναν νά ξεχάσῃ τὸν οὐρανὸ τῆς πατρίδας της, τὸ ὠραῖο σωμα-
τάκι του θά ἀναπλήρωνε γι' αὐτὴν ὁλόκληρὴ τὴν οἰκογένεια...
'Αλλ' ὁ ἔρωτάς μας ὑπῆρξε καταραμένος: ὁ ἀγγελὸς μας πέ-
ταξε, καὶ νά ἡ μητέρα του ποῦ πάει νά ἐνωθῇ μαζί του».

Ὁ ἐξοχος καλλιτέχνης γτύπησε τὸ μέτωπό του καὶ πικρὰ
δάκρυα χύθηκαν πάνω στὰ γλωμὰ μάγουλά του. Στεκόταν ἐκεῖ
στὴν τραγικὴ αὐτὴ κατάσταση, ταπεινώνοντας τὴν πιεζόμενη
καρδιά του, ποῦ ἦταν μέχρι θανάτου περιλύπη. Ἡ φωνὴ τῆς
Ματθίλδης, τὸν ξανάφερε στὸν ἑαυτὸ του.

—Στένιε, γιατί μένεις μακριά; Ἐλα ἐδῶ... Ἀλλὰ κλαῖς!
Τί ἔχεις λοιπόν;

—Τίποτε, ἀγάπη μου, τίποτ' ἄλλο, παρὰ συγκίνηση, βλέ-
ποντας τὴν ἀδελφὴ σου κοντὰ σου...

—Εἶναι μεγάλη ἡδονή, Στένιε, καὶ σεῖς εἰσθε ἡ αἰτία αὐ-
τῆς, εἶπε ἡ Ματθίλδη χαμογελώντας... Ἀφ' οὗτου ἡ Νταϊζή εἶ-
ναι ἐδῶ, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶμαι καλύτερα... Ὡς! ἂν τὴν εἶχα
γιὰ πολὺ σιμά μου, θά γινόμουν ἐντελῶς καλά...

Ἡ φωνὴ της ἔγινε σοβαρὴ καὶ κάποια σκιά πέρασε ἀπ' τὸ
πρόσωπό της:

—Ὡς! ἂν ὁ πατέρας μου δέχονταν νά μὲ συγχωρήσῃ!...

—Ματθίλδη, φώναξαν μαζί ὁ Στένιος καὶ ἡ Νταϊζή.

Ἀλλ' αὐτὴ εἶχε σηκωθῇ, καὶ μὲ μάτια ποῦ ἐλαμπαν ἀπὸ δυ-
νατὸ πυρετό:

—Αὐτός, αὐτός, ναί... Ἡ ψυχρότητά του μὲ σκοτώνει... εἶ-
πε μὲ ἀπελπισμένη ταράχη... Ἡ ὀργὴ του εἶναι φοβερὸ φορτίο
γιὰ μένα... Ἡ καρδιά μου ράγισε... Ὡς! οἴκτο ζητῶ! Ἀς ἔρ-
θῃ λοιπόν! Νά τὸν δῶ μονάχα!... Ἀς μὴ μοῦ μιλήσῃ, ἂν δέν
ἔρχῃ νά μοῦ πῇ τίποτα... Ἀς μὴν μπῇ ἐδῶ μέσα, ἂν δέν τοῦ ἀ-
ρέσῃ... Ἀς περάσῃ ἀπ' τὸ δρόμο, κάτω ἀπ' τὸ παρὰθυρο, σὰν
ξένος... Πουλάχιστον θά τὸν ἐβλεπα, καὶ αὐτὸ θά μοῦ ξανάδινε
σχεδὸν τὴν ὑγεία μου...

Οἱ δυνάμεις της στὸ μεταξὺ ἐξαντλήθηκαν καὶ ξανάπεσε
σὰν νεκρὴ στὰ μπράτσα τοῦ τρομαγμένου ἀνδρός της καὶ τῆς ἀ-
παρηγόρητης ἀδελφῆς της, μένοντας ἀκίνητη κι' ἀναπνεύουσα
μὲ μιὰ τρομερὴ δυσκολία.

Πέρασαν μρεικὲς στιγμὲς ἀληθινῆς ἀγωνίας.

Τέλος, ξανάρθε στὸν ἑαυτὸ της καὶ χαϊδεύοντας μὲ τὰ ἀ-
σθενικὰ χέρια της τὸ πρόσωπο τῆς Νταϊζῆς, εἶπε:

—Συγγνώμην, μικρούλα μου, σὲ κούρασα... Βλέπεις, εἶναι
καὶ μοίρας μου γραμμένο νά βασανίζω ἐκείνους ποῦ ἀγαπῶ...

Καὶ ὁμῶς δέν εἶμαι καθόλου κακιὰ...

Στις λέξεις αυτές, πού ή Ματθίλδη έπρόφερε με άγγελική τρυφερότητα, ό Μαράσκης γονάτισε μπροστά στο κρεβάτι της και βάζοντας τó χέρι του πάνω στο μέτωπο της άρρωστης, πού έκαιγε άπ' τη λύπη:

—Λατρευτή μου γυναίκα, φώναξε, έσύ πού υπέφερες χωρίς νά παραπονεθής, κατηγορείς τώρα τόν έαυτό σου άδικοα. "Αν υπάρχη ένας ένοχος, ό ένοχος αυτός είμαι έγώ... Έγώ μόνος... Έγώ πού έλαβα μέρος στη ζωή σου για νά την κάνω θλιβερή...

—"Όχι νά την κάμης θλιβερή, Στένιε, αλλά για νά την κα-
ταστήσης όμορφη και λαμπρή!

—Λαμπρότης! "Ωμορφιά! Και τί μένει άπ' αυτά; "Ω! γιατί δέν έπαιρνε ό θάνατος έμένα; "Αμα πέθαινα έγώ, ό πατέρας σου θά σέ συγχωρούσε... Δέν τιμωρεί έμένα, έμένα τιμωρεί!... Ξέρει καλά, ότι κάθε πάθημά σου μου πληγώνει την καρδιά, και γι' αυτό είναι άμετάπειστος... "Ω! γλυκειά και άγαπη-
μένη Ματθίλδη, θάδινά τη ζωή μου για νά σου παραχωρήσω μιάς στιγμής χαρά... Τί θέλεις; Τί λαχταράς; Λέγε, θάμαι εύ-
τυχισμένος άν μπορέσω νά σ' εύχαριστήσω!

Η Ματθίλδη έμεινε για μιά στιγμή άφωνη, σαν νά τη βάραινε τó μέγεθος της άπάντησης. "Επειτα μίλησε τόσο χαμη-
λόφωνα, ώστε ό σύζυγός της μάλλον μάντεψε, παρά έκκουσε:

—Πρίν πεθάνω, θέλω νά δώ τόν πατέρα μου!...

Ό Μαράσκης έγινε κάτωχρος. Είχε προσφέρει τη ζωή του στη Ματθίλδη. Και όμως, φάνηκε πώς του ζητούσε κάτι ακόμα περισσότερο. Αλλά δέν άρνήθηκε, και με φωνή σταθερή της άπάντησε:

—Πολύ καλά. "Όλα θά κά θυσιάσω για νά έπιτύχω την έπι-
θυμία σου... Θά τó δής...

—"Ω, Στένιε, ψιθύρισε ή Ματθίλδη, πόσο είσαι άγαθός, και πόσο σ' άγαπώ!

Ό μεγάλος μουσικός χαμογέλασε βιασμένα. "Επειτα στρά-
φηκε πρós τη γυναικαδέλφη του:

—"Αγαπημένη Νταίζη! Είναι άργά, πρέπει νά πäs νά ξανα-
βρής τó λóρδο Μέλιβαν... Μην του κρύψης τίποτα άπ' ό,τι συνέ-
βη σήμερα τó πρωί, και ρώτησέ τον, άν έπιθυμή νάχω την τιμή νά με δεχτή για νά τó μιλήσω. "Όσο όκληρή γι' αυτόν, όσο σκληρή για μένα κι' άν είναι αυτή ή συνάντησις, νομίζω ότι θά τη θεωρήση αναγκαία και δέν θ' άρνήθῃ καθόλου.

—Θά κάμω όπως έπιθυμείς, είπε ή νεαρή γυναίκα. Και σφίγ-
νοντας για μιάν άκόμη φορά στα μπράτσα της την άδελφή της, έφυγε, άκολουθούμενη από τόν Στένιο.

Ε'.

Στην αίθουσα της θαλαμηγού του πού ήταν δεμένη στο λιμάνι, ό λóρδος Μέλιβαν περπατούσε σιγά, έδώ και μιά ώρα, περιμένοντας τόν Μαράσκη.

"Ενα χοντρό χαλί έσβυνε τó θόρυβο τών βημάτων του.

Από μιά πορτούλα άνοιχτή έμπαινε ή όρμη τών κυμάτων, πού σηκώνονταν ψηλά.

Από μακριά άκούγονταν τó τρίξιμο της άλυσίδας ενός φορ-
τηγού καραβιού, πού ξεφόρτωνε κάρβουνο.

Ό ήλικιωμένος λóρδος, δέν έβλεπε, δέν άκουγε, δέν κατα-
λάβαινε.

Έξακολουθούσε σέ χώρο τέσσαρα μέτρα μάκρος τόν άνή-
συχο και νευρικό αυτό περίπατο, και οι σκέψεις του τόν είχαν μεταφέρει κιόλας πολύ μακριά.

Έβλεπε, σά σέ όνειρο, τόν κήπο τού μεγάρου του Γκρό-
σβενορ Σπήρ, και πάνω στην πρασινάδα δυό κορίτσια πού έ-
παιζαν γελώντας και φωνάζοντας.

Τό ένα, κλονίζονταν πάνω στα παιδικά του πόδια και προσ-
παθούσε νά φτάση την άδελφή του, πού έτρεχε, φωνάζοντας με άργυρόχη φωνή: «Ματθίλδη! Ματθίλδη!» Τότε τó μεγαλύτε-
ρο κορίτσι σταματούσε, έρχότανε πρós την άδελφή του, και άφ'ότου κάτονταν πάνω στην πρασινάδα, την έπαιρνε στα γόνατά
του, χαϊδεύοντας σά μητέρα, τά ξανθά μαλλιά της μικρούλας.

Και έκείνος, νέος άκόμη, πρίν από δέκα χρόνια, έχοντας χά-
σει τη γυναίκα του, κοιτούσε με συγκίνησι στην καρδιά τó χα-
ρούμενο αυτό θέαμα.

Υποσχέθηκε νά ζή άποκλειστικά χάριν τών δυό έκείνων
τρυφερών υπάρξεων και παρά τις άπειρες προτάσεις, νά μην
πατρευτή ξανά ποτέ!

Και, πραγματικά, έτσι έκανε, και με άπόλυτη γαλήνη, χωρίς
πίκρες, χωρίς λύπη και άγωνία, τά δυό κοριτσάκια μεγάλωναν.

Ηταν δυό μικρές δεσποινίδες κι' ό πατέρας τους, πού είχε
θυσιασθή γι' αυτές, και τώρα έμελλε νά πραγματοποιήση τó
όνειρο της ζωής του: νά τις δῇ παντρεμένες, μετά μητέρες, και
νά αναπαυθῇ τέλος, γέρος πιά, ανάμεσα στις τέρψεις και στις
εύχαριστήσεις νέας οίκογένειας.

Με ποιά χαρά θά φιλούσε τά έγγονάκια του. Θά τάβλεπε νά
παιζουν πάνω στη γλόη τού παλιού μεγάρου του.

Τούλάχιστον αυτά θά είχαν τη μητέρα τους για νά τά
προσέχη.

Και όταν γίνουν άνδρες, για νά μη χαθῇ τó όνομα τού Μέ-
λιβαν—Γκρέυ, ό γερασμένος λóρδος θά ζητήση άπ' τη βασίλισ-
σα νά μεταβιβάση τó όνομά του στο μεγαλύτερό του έγγονο.

Τί ώραία σκέψις! Γλυκά όνειρα! Πόσο λίγοβάσταξαν!
Κάποτε ή εικόνα άλλαξε, και ό λóρδος ξανάβλεπε την έ-
παυλη τού Ντάνλοε.

Ηταν καλοκαιριάτικο βράδυ.

Η Ματθίλδη δέν είχε φανῇ όλη την ήμέρα, και όταν ή Έρ-
ρίκα ανέβηκε για νά την είδοποιήση νά κατέβῃ για νά φάῃ,
βρήκε τó δωμάτιό της άδειο. Στις μικρές σκοτεινές δενδροστοι-
χίες, οι όπηρέτες μαζί με τó λóρδο έτρεχαν φωνάζοντας και
ψάχνοντας στο μάκρος της όχθης της ήρεμης μικρής λίμνης,

ποὶ κοιμόταν κάτω ἀπ' τὶς βαυκαλιστικὲς ἀκτίνες τῆς σελήνης, με κάποιον θαρρεῖς φρικώδη τρόπο κανενὸς δυστυχήματος. Ἀλλοῖμονο! Ἡ δυστυχία ἦταν μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι τὴν φαντάζονταν.

Ἡ κόρη τοῦ λόρδου, δὲν ξαναβρέθηκε. Ἐφυγε με κείνον στὸν ὅποιο εἶχε δώσει ὀλόκληρη τὴν καρδιά της ἡ Ματθίλδη.

Καὶ μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ λόρδου φαίνονταν ἡ μελαχροινὴ μορφή τοῦ Στένιου με τ' ἀστραφτερά μάτια καὶ τὸ φωτεινὸ ἀπ' τὴν ἐμπνευσι μέτωπό του. Πόσες φορές σὲ διάστημα τριῶν χρόνων δὲν ἐτάραξε τὴ διάνοια τοῦ λόρδου ἡ μορφή αὐτή!

Τὴν ἔβλεπε πάντα σὰ σκωπτικὴ καὶ διαβολικὴ τὴ μορφή αὐτή, σὰν κακὸ δαίμονα.

ὦ! πόσο μεγάλο κακὸ τοῦ εἶχε κάμει ὁ Μαράσκης! Καὶ πῶς θὰ τὸν ἐξεδικεῖο;

Πῶς θὰ μπορούσε νὰ τοῦ καταβάλῃ τὴν ἀγερωχία, νὰ τοῦ ἐσχίσῃ τὴν καρδιά;

Ὁ εὐγενὴς καὶ ὁ πατέρας ζητοῦσε ἐκδίκηση.

Πολλὲς φορές εἶπε ὁ γερασμένος λόρδος: «Ἄν ἔπεφτε στὰ νύχια μου μιὰ μέρα, ἂν βρίσκονταν καμιὰ φορὰ στὴν ἐξουσία μου, ἂν μπορούσα νὰ τὸν προσβάλλω, νὰ τὸν χτυπήσω... ὦ! πόσο θὰ μοῦ πλήρωνε γιὰ ὅ,τι ὑποφέρω! Ποιὰ φοβερὴ τιμωρία θάβρισκα γιὰ νὰ μοῦ πληρώσῃ τὴν ὀφειλή του!».

Ἄλλ' ἡ ἡμέρα αὐτὴ ποὺ τοῦ ἦταν τόσο ποθητή, δὲν ἔφτανε. Ὁ Στένιος ἦταν περιφανής, ἰσχυρὸς κι' εὐτυχής. Τὸ κάθε τι ἔτεινε στὴν εὐδαιμονία του. Ὑψώνονταν πάνω ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ θέσση ἐκείνου ποὺ τὸν εἶχε καταφρονήσει, καὶ ὁ ἄσημος μουσικὸς φαίνονταν ἀντάξιός πιά γαμπρὸς τοῦ ἀπογόνου τῶν ἡρώων κατακτητῶν.

Ὡστόσο ὁ λόρδος τὸν μισοῦσε. Ἀρπάζοντας τὴν κόρη του, τὸν σκότωσε, κι' ἀφοῦ ἔγινε ἀξιόσ της, τὸν βασάνιζε.

Καὶ νὰ τώρα, ξαφνικά, τοῦ λένε: «Εἶναι κοντὰ σου, θέλει νὰ σὲ ἰδῇ». Μὲ μιὰ λέξη μπορεῖτε νὰ τὸν κάνετε τὸν πιὸ ἀθλῶ ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, ἢ νὰ τὸν παρηγορήσετε.

Ἄπὸ σὰς ἐξαρτᾶται ἡ μόνη του ἐλπίδα.

Ἡ ἡμέρα ποὺ νόμιζες πῶς ποτὲ δὲν θὰ ξημερώσῃ, ξαφνικὰ ἀνέτελλε.

Ὑστερα ἀπὸ μιὰ στιγμή ὁ Στένιος θὰ βρίσκονταν κοντὰ του. Ὁ λόρδος στάθηκε μπροστὰ στὸ παράθυρο καὶ με σκυθρωπὸ πὸ βλέμμα κοιτοῦσε μακριὰ.

Στὸ μάκρος τοῦ λιμανιοῦ, πάνω ἀπὸ τὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν, ἀνάμεσα ἀπ' τὰ ἐξαρτήματα καὶ τὶς κεραίες, φαίνονταν ἡ ἀκτὴ, ποὺ στὸ ὕψωμά της ὑπῆρχε τὸ παρεκκλῆσι τῆς Ἐλεημοσύνης».

Λαμπρὸς ἥλιος χρύσωνε τὸν ἀπέναντι λόφο καὶ σὰν ἀσημένιες ἀνταύγειες οἱ γλάροι διέσχιζαν με ταχύτητα τὸν γαλανὸ οὐρανό.

Ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Πόλλετ χτυποῦσε ἄργά, κι' ὁ μακρυνὸς ἦχος, ἦταν τόσο μελαγχολικός, ὥστε ὁ ἡλικιωμέ-

νὸς λόρδος ἄρχισε νὰ λιγοθυμῇ.

Τοῦ φάνηκε πῶς ἡ καμπάνα καλοῦσε τοὺς πιστοὺς σὲ νεκρώσιμη συνοδεία καὶ σκέφθηκε πῶς αὐριο ἴσως τὸ ἴδιο θὰ γίνῃ καὶ γιὰ τὴν κόρη του.

Ἐπνίξε κάποιον ἀναστεναγμό, ἔκλεισε τὸ παράθυρο γιὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ, καὶ με τὸ μέτωπο βαρὺ ἀπ' τὸ μῖσος, ἔμεινε ἀκίνητος, με καρδιά ποὺ χτυποῦσε δυνατὰ καὶ με τὰ χέρια του πεσμένα ἀπ' τὴν κούραση.

Τὴν ἴδια στιγμή ἀκούστηκε βῆμα βαρὺ πάνω στὸ κατάρτιμα καὶ ἡ πόρτα ἀνοίξε ἀπὸ ἓνα πρόσωπο τῆς θαλαμηγοῦ. Στὸ μισοσκόταδο φάνηκε τὸ ψηλὸ ἀνάστημα τοῦ Μαράσκη.

Ὁ λόρδος ἔκαμε μιὰ κίνηση, ὁ δὲ ναυτικὸς χαίρετισε, ἀφίνοντας ἐλεύθερη τὴν εἴσοδο στὸ σύζυγο τῆς Ματθίδης.

Οἱ δυὸ ἀντρες ἔμειναν μερικὲς στιγμὲς ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἀναμετρῶντας τὴ θλίψη τους, ἀπ' τὰ πρόσωπά τους, ποὺ εἶχαν ἀλλάξει τόσο πολύ.

Ὁ πατέρας τῆς Ματθίδης ἦταν κιόλας κατάλευκος, καὶ τὰ κάτωχρα χεῖλη του εἶχαν ζαρώσει.

Ὁ Μαράσκη ἦταν ἀδυνατισμένος καὶ τὰ μάτια του εἶχαν τραβηχθῇ μέσα ἀπ' τὰ δάκρυα ποὺ εἶχε χύσει κρυφά.

Χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξι ὁ λόρδος Μέλιβαν ἔκανε σημεῖο στὸ Μαράσκη νὰ πλησιάσῃ καί, ὀρθίος γιὰ νὰ μὴν τοῦ προσφέρῃ κάθισμα, τοῦ ἐπέτρεψε νὰ μιλήσῃ.

Ὁ μεγάλος καλλιτέχνης ταπεινῶσε τὸ κεφάλι του καὶ ἀργά, σὰ νάβγαζαν τὰ λόγια του με κόπο ἀπ' τὸ λαιμό του:

—Σὰς εὐχαριστῶ, Μιλόρδε, εἶπε, ποὺ εὐαρεστηθήκατε νὰ με δεχθῆτε. Ξέρετε κιόλας ποιὰ εἶναι ἡ θλιβερὴ αἰτία ποὺ μ' ἔφερε ἐδῶ...

—Ερχομαὶ ἐκλιπαρῶντας... με τὰ χέρια ἐνωμένα... νὰ σὰς ζητήσω χάρι γιὰ τὸ παιδί σας...

—Γιὰ τὴ γυναῖκά σας! διέκοψε ὁ γέρος με δυνατὴ φωνή.

Τρέμοντας ἀπὸ συγκίνηση ὁ Στένιος, ἐξακολούθησε:

—Γιὰ κείνην, ποὺ παιδοῦλα ἀκόμη ὀνομάζατε Ματθίλδη, καὶ ποὺ τόσο ἀγαπήσατε... Ξεχάστε ὅτι φέρνει τ' ὄνομά μου καὶ θυμηθῆτε ὅτι κάποτε ἔφερνε τὸ δικό σας...

Μὴν ἀπαντήσετε πρὸς ἑμένα, μὴ συζητήσετε με μένα... Ἡ καρδιά σας ἄς ἀποφασίσῃ...

—Ἄν ἦταν ὕγιης καὶ δυνατὴ, μπορούσατε νὰ τὴν καταβάλετε, ἀλλ' ἡ Ματθίλδη εἶναι ἀρρωστή κι' ἀδύνατη, καὶ μιὰ λέξη σκληρὴ μονάχα θὰ ἔφτανε νὰ τὴ σκοτώσῃ...

Γίνετε γενναιοὶ φρον... μὴ συλλογίζεστε τὰ παθήματά σας. Δὲν εἶναι πιά δυστυχὴς στιγμή τιμωρίας, εἶναι στιγμή συγνώμης...

Κανένας δὲν φαίνεται ἀκαμπτος πρὸς ἓνα ἐτοιμοθάνατο!... —Εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια ὅτι κινδυνεύει; ρώτησε ὁ γέρος με ἀγωνία, ποὺ προσπαθοῦσε ν' ἀποκρύψῃ.

—Ἄν δὲν ἐκινδύνευε, εἶπε ἀφελῶς ὁ Στένιος, θὰ βρισκόμουν ἐδῶ;

—Νὰ λοιπὸν τί μοῦ ἔκαμες! φώναξε ὁ λόρδος ὕστερ' ἀπὸ

μιάς στιγμής σιωπῇ.

Μοῦ ἄρπαξες τὴν κόρη μου γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσης σ' ἓνα τέ-
λος ἄθλιο. Ἦταν ὡραία, γελαστή καὶ δυνατὴ, ὅταν μοῦ τὴν πῆ-
ρες, γιὰ νὰ χαίρεται στὸν κόσμον...

Καὶ σήμερα μοῦ λές ὅτι εἶναι ἐτοιμοθάνατη... Γιατί μοῦ
μιλεῖς γι' αὐτὴν; Ἄφησέ με...

Δὲν τὴν ξέρω πιά... Πιὸ καλὰ εἶναι νὰ μὴν τὴν δῶ πιά...
γιατὶ θ' ἀναγκασθῶ νὰ χωρισθῶ καὶ γιὰ δευτέρη φορά ἀπὸ ἐ-
κείνην...

Δὲν ἔχω παρὰ μιὰ μόνο κόρη... ἢ ἄλλη, ὅχι... εἶναι πε-
θαμένη... Καὶ τὴν πενθῶ, πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια!

Ὁ λόρδος ἔπνιξε ἓναν ἀναστεναγμὸ καὶ κρατῶντας τὴ λευ-
κὴ κεφαλὴ του ἀνάμεσα στὰ χέρια του φάνηκε σὰν νὰ λησμο-
νοῦσε τὴν παρουσία τοῦ Στένιου.

—Θὰ μείνετε λοιπὸν ἄκαμπτος! Ξανᾶπε ὁ σύζυγος τῆς Ματ-
θίλδης. Τί νὰ πῶ λοιπὸν γιὰ νὰ σᾶς κάμψω; Βλέπετε πῶς εἶ-
μαι πρόθυμος γιὰ ὅλα...

—Γιὰ ὅλα; Ξανᾶπε κι' ὁ λόρδος δείχνοντας τὸ πρόσωπό του
νᾶναι τώρα πιὸ σκοτεινόν. Ἀκόμα καὶ στὸ νὰ μοῦ ἀποδώσης τὴν
κόρη μου;

Ὁ Στένιος πληγώθηκε:

—Θέλετε λοιπὸν νὰ μὲ χωρίσετε ἀπὸ αὐτὴν;

—Καὶ νομίζεις πῶς μπορῶ νὰ τὴ δῶ κοντά σου; Δὲν ὑπάρχει
θέσις καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας, κοντὰ στὸ προσκέφαλό της. Ἐκεί-
νος ποὺ προσβλήθηκε ἢ ἐκεῖνος ποὺ πρόσβαλε, ὁ πατέρας ἢ ὁ
σύζυγος... Ἀλλὰ γιὰ ποῖο λόγο ἢ πάλι αὐτὴ; Μήπως μεταξὺ
τῶν δυὸ μας δὲν διάλεξε πρὶν ἀπὸ καιρὸ ἢ Ματθίλδη;

Μιὰ ἀστραπὴ πέρασε μπροστὰ ἀπ' τὰ μάτια τοῦ Μαράσκη:

—Μιλόρδε, φέρνεσθε πολὺ σκληρά...

—Ποῖς σᾶς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ μὲ κρίνετε;

—Ἦ αὐταπάρνησή μου. Ἀγαπῶ τόσο τὴν κόρη σας, ὥστε
γιὰ χάρι της νὰ θυσιάζω τὸ πᾶν. Ἀφοῦ εἰσθε ἀμείλικτος, πέστε
μου ποιὲς εἶναι οἱ προτάσεις σας; Ὅσο κι' ἂν εἶναι σκληρῆς,
θὰ τίς θεωρήσω εὐεργετικῆς, ἀρκεῖ μονάχα νὰ δώσουν μιὰ στιγ-
μὴ εὐδαιμονίας σὲ κείνην ποὺ θὰ πάρῃ μαζί της ὅλη μου τὴ ζωὴ.

Ὁ λόρδος στράφηκε πρὸς τὸν Στένιο καὶ μὲ ὕφος ἀκατανί-
κητον μίσους, τοῦ εἶπε:

—Μοῦ τὴν πῆρες ζωντανή, ἀπαιτῶ τώρα νὰ μοῦ τὴν ἐπιστρέ-
ψης νεκρή.

Θέλω νὰ σοῦ τὴν ἀφαιρέσω σὲ στιγμὴ λύπης, ἐνῶ ἐσὺ μοῦ
τὴν πῆρες σὲ στιγμὴ εὐδαιμονίας. Μοῦ ἀφαίρεσες τὰ φιλιὰ της,
ἐγὼ σοῦ ἀφαιρῶ τὰ δάκρυά της. Τίποτε δὲν θὰ σοῦ μείνῃ ἀπ'
αὐτὴν. Θὰ ἀναπαυθῇ στὸν τάφο τῆς οἰκογενείας μου.

Θᾶναι δική μου. Θὰ κοιμηθῇ κοντὰ στὴ μητέρα της, καὶ
θὰ σοῦ ἐπιβάλλω ποτὲ νὰ μὴν πατήσης τὸ πόδι σου στὸ ἀγγλικόν
ἔδαφος, γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃς στὸν τάφο της.

Ὁ Μαράσκη κοιτάξε ἀπενῶς τὸ λόρδο Μέλιβαν.

—Καὶ μ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους τὴ συγχωρεῖτε;

Ὁ γέρος, χωρὶς νὰ μιλήσῃ, κούνησε τὸ κεφάλι του κατα-
φακτικά.

Ὁ ἀντρας τῆς Ματθίλδης καθόλου δὲν τρόμαξε.

Τὸ ἀγέρωχο πρόσωπό του ἔμεινε ἀμετάβλητο, καὶ τὰ μάτια
τοῦ δὲν εἶχαν πιά δάκρυα.

—Λοιπὸν, μὲ χωρίζετε ἀπ' τὸν ἄγγελον ποὺ τόσο ἀγάπησα;
Θὰ μοῦ ἀπαγορευθῇ καὶ αὐτὴ ἡ ἱερὴ λατρεία μὲ τὴν ὁποία θὰ
περιέβαλα τὴν προσφιλέστατη νεκρή;

Δὲν θάχω πιά τὸ δικαίωμα νὰ προσεύχωμαι, νὰ κλαίω κον-
τὰ της, οὔτε νὰ τῆς φέρνω λουλούδια; Στὴν ἀπελπισία τοῦ χα-
κεῖνο μοῦ προσθέτετε καὶ τὴ φρίκη τοῦ αἰώνιου χωρισμοῦ! Ἐ-
μοῦ, μοῦ θὰ μποροῦσε νὰ μετριάσῃ τὸ σπαραγμὸ τῆς καρδιάς
μου, μοῦ τὸ ἀπαγορεύετε...

Εἶναι σὰ νὰ μοῦ ζητήτῃ τὴ ζωὴ μου! Ἄς εἶναι! Σᾶς τὴ
χαρίζω, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἡ θυσία νὰ ὠφελήσῃ ἐκείνην. Φανή-
τε ἐπιεικῆς πρὸς τὴν κόρη σας, ὅσο σκληρὸς φανήκατε πρὸς
ἐμένα.

Ἄν κάθε βάσανο δικό μου τῆς δίνει καὶ μιὰ ἀνακούφισι,
κάθε πίκρα δική μου, μιὰ σὲ κείνην χαρά, καὶ ἐπειδὴ γιὰ τὰ
γέλια της πρέπει νὰ δίνω δάκρυα, ἐκδικηθῇτε με καὶ κάντε τὴν
εὐτυχισμένη!

Ὁ λόρδος Μέλιβαν δὲν φαίνονταν νὰ εἶχε προσέξει τὰ λό-
για τοῦ Στένιου. Ἀλύγιστος, τραβοῦσε γιὰ τὸ σκοπὸ του.

Γιὰ νὰ πληγωθῇ ὁ Μαράσκη, ἡ Ματθίλδη ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ.
Ποῖς ξέρεῖ τί θ' ἀπαντοῦσε, ἂν ἐπρόκειτο νὰ διαλέξῃ με-
ταξὺ τοῦ χαμοῦ τῆς κόρης του καὶ τῆς πραγματοποίησης τῆς
ἐκδίκης της;

Ποῖα φριχτὴ πάλι θὰ γίνονταν μεταξὺ τῆς σκληρότητός
του καὶ τῆς τρυφερότητός του;

Ἄλλ' ἢ Ματθίλδη ἦταν γι' αὐτὸν πεθαμένη. Τώρα δὲν ἔμε-
νε παρὰ νὰ ἐκδικηθῇ. Ἡ τραχύτητα καὶ ἡ τρυφερότητα τοῦ ἡ-
λικιωμένου λόρδου μποροῦσαν νὰ συνασπισθοῦν ἐναντίον τοῦ
αἵτιου τοῦ κακοῦ καὶ ἀδυσώπητα νὰ τὸν καταστρέψῃ.

Ὁ λόρδος στράφηκε ἀπότομα πρὸς τὸ Στένιο, σὰν νὰ τὸν
ρωτοῦσε, ἂν εἶχε νὰ προσθέσῃ τίποτε ἄλλο.

Εἶδε τὸ μουσικὸ ἀκίνητο καὶ καταβεβλημένο.
Τότε, πηγαίνοντας πρὸς τὴν πόρτα ποὺ τὴν ἀνοίξε, εἶπε:

—Σκέπτομαι πῶς τώρα μπορεῖτε νὰ φύγετε. Ὑστερ' ἀπὸ
μιά ὥρα θὰ βρισκώμαι κοντὰ στὴν κόρη μου. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν
ἀξίζει νὰ μένουμε στὸ ἴδιο μέρος καὶ οἱ δυὸ μας, σᾶς πληρο-
φορῶ ὅτι σήμερα τὸ βράδυ φεύγω γιὰ τὴν Ἀγγλία.

Ὁ Μέλιβαν ἀκουσε τὸ θόρυβο τῶν βημάτων του στὴ σκάλα
καὶ κατόπιν πάνω στὸ κατὰστρομα. Ὅταν πιά δὲν ἀκούγε τί-
ποτα, ἄφησε ἓναν βαθύτατον ἀναστεναγμόν.

Βλέποντας δὲ ἀμέσως τὴ Νταίζη νᾶρχεται γιὰ νὰ μάθῃ τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως, ἀπλόωσε τὰ χέρια του, τὴν ἔσφι-
ξε στὴν ἀγκαλιά του καὶ ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα...

ΣΤ'.

Ἡ θεά τοῦ πατέρα της φάνηκε φάνηκε πῶς ἀναζωογονήσῃ τὴ Ματθίλδη.

Ἀνέλαβε τίς δυνάμεις της, ἀπέβαλε τὴ φοβερὴ κατῆφειά ποῦ εἶχε κ' ἐγίνε γελαστή.

Μπόρεσε νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσῃ κάπως ὡς τὸ παρῶν.

Ἐκεῖ ἐπέρασε εὐχάριστες ὥρες, ζεσταίνουμένη ἀπ' τὴ λιακάδα, θωπευόμενη ἀπ' τὸν ἀέρα τῆς θάλασσας καὶ ρεμβάζοντας ἀνάμεσα στὴ γιομάτῃ ζωὴ παραλία.

Ὅμως ὁ μεγάλος καλλιτέχνης, μὲ μιὰ παράδοξη ὀξύνηκα καταλάβαινε καλὰ τὴν κατάστασι τῆς γυναίκας του.

Τὴν ἔβλεπε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ ξεσηκώνεται ἀπὸ μιὰ ἀπροσδόκητὴ χαρὰ, παλεύοντας κατὰ τῆς σωματικῆς της καταπτώσεως.

Ἄλλ' ἤξερε καλὰ ὅτι ὁ ἀγῶνας δὲν θάταν πάντα νικηφόρος, καὶ ὅτι σὰν χάνονταν ἡ ἐπιπλάστῃ αὐτῇ ἐνεργητικότητῃ ἡ καυμένη ἡ Ματθίλδη θάπεφτε σὰν τὸ πληγωμένο πουλί, ποῦ προσπάθησε νὰ ξεφύγῃ, πρὸς τὸν οὐρανόν...

Παρευρίσκονταν μὲ τὴν καρδιά ποῦ πνίγονταν, στὴν ἐπανάστασι τῆς νεότητος ἐκείνης ποῦ κρατιώταν ἀπ' τὴ ζωὴ.

Καὶ νιώθοντας πολὺ λεπτὸ τὸ νῆμα ποῦ τὴν συγκρατοῦσε, καταριόταν τὸ χρόνο ποῦ ἔφευγε τόσο γρήγορα, τίς ἡμέρες ποῦ περνοῦσαν ἀστραπιαῖα, γιομάτες ἀπ' τὴν ἀγωνία γιὰ τὴν αὐρίο, ποῦ μποροῦσε νὰ φέρῃ τὸ μοιραῖο...

Καθὼς εἶπε, ὁ λόρδος Μέλιβαν εἶχε φύγει, ἀλλ' ἄφησε τὴν Νταϊζὴ καὶ τὴν Ἑρριέτα.

Ἡ διαρκὴς παρουσία τῶν δύο αὐτῶν γυναικῶν κατάφερνε νὰ συγκρατῇ τὴν Ματθίλδη σὲ μιὰ ἠθικὴ εὐδιαθεσία, τόσο νέα γι' αὐτήν, ὥστε νὰ νομίζῃ πῶς τῆς ἀπέδιδε ὑγεία.

Κάθε πρωῒ, τὸ νέο κορίτσι ἔρχονταν μὲ τὴν γκουβερνάντα της, καὶ τὸ σπῆτι ἀστραφτε ἀπὸ μιὰν ἀκτίνα εὐδαιμονίας.

Πηγαίνονταν, γυρίζε, τραγουδοῦσε, καὶ πότε-πότε ἀγκάλιαζε τὴν ἀδελφὴ της, σκορπίζοντας ἔτσι γύρω τὴν εὐτυχίαν τῆς νεότητος καὶ τῆς χάριτός της.

Ἡ Ματθίλδη, σιωπηλή, τὴν κοιτοῦσε καὶ τῆς ἐφαίνονταν ὅτι κάθε τι ποῦ ὑπέφερε ἦταν ἓνα κακὸ ὄνειρο. Τίποτε ἀπὸ ὅ,τι ἔβλεπε σάντιζε τὴ ζωὴ της δὲν ἦταν ἀλήθεια.

Εἶχε παντρευθῇ τὸ Στ' ἐνίο μὲ τὴν θέληση τοῦ πατέρα της, δὲν εἶχε ἐγκαταλείψει ποτὲ τὴν πατρίδα της, δὲν εἶχε χωρισθῇ ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ της. Καὶ ὁ ξανθὸς ἄγγελος ποῦ τόσο τὸν ἔκλαψε, δὲν πέθανε, θὰ ξαναγεννιόταν.

Μὰ ὅταν παρουσιάζονται μπροστά της ἡ πραγματικότης, ἔκλεινε τὰ μάτια της γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴ γλυκεῖα αὐταπάτη καὶ ἔλεγε στὸν ἑαυτὸ της:

«Ἐτσι ἦταν νὰ γίνῃ, κ' ἔτσι ἐγίνε. Αὐτὸ εἶναι ἡ εὐτυχία μου».

Αἰσθανόταν μιὰ μελαγχολικὴ ἡδονὴ ποῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ παρελθόν μὲ τὴν Ἑρριέτα καὶ τὴν Νταϊζή.

Λίγο-λίγο, σὰ συμπαθητικὴ παρέλαση, ὅλοι οἱ χαμένοι φίλοι ἀπ' ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, περνοῦσαν μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια της.

Ὡρες ὁλόκληρες πλανιόταν στὶς μακρυνὲς αὐτὲς ἀναμνήσεις. Εὐκόλα λησμονοῦσε τίς πίκρες καὶ τοὺς φόβους τοῦ παρόντος, κ' ἄρχιζε νὰ γίνεται εὐτυχισμένη.

Ὅταν ὁ Στένιος ἔβλεπε τὴν ἀγαπημένην του ἄρρωστη τόσο ρεμβαστική, ἀπομακρύνονταν ἀθόρυβα καὶ παύοντας ἀπὸ τοῦ νὰ κρατῇται, ἀπολαρώνοντας τίς γραμμὲς τοῦ προσώπου του μὲ χαμόγελο προσποιητὸ, ἔφευγε καὶ πλανιόταν στοὺς ἔρημους δρομάκους.

Ἐφτανε στὸ ὕψωμα τῆς ἀκτῆς καὶ ἐκεῖ πάνω στὴν ἀραιὰ καὶ κίτρινη χλόη κάθονταν, ἔχοντας γύρω του τὴν ἀπειρὴ ἐρημία τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας.

Καὶ βυθίζονταν στὰ θλιβερά ὄνειροπολήματά του.

Ἀκούε τὴν καταγιγίδα τῆς λύπης του ποῦ ἐφοῦσκωνε μέσα του.

Λίγο-λίγο, οἱ ἀναστεναγμοὶ του ἔπαιρναν μορφὴ μουσικῆ καὶ μέσα σπὸν ἐμπνευσμένο ἐγκέφαλό του, μουρμουρίζονταν τραγούδια ποῦ ἐκφράζαν τὴν ἀπελπισία.

Ἀκούοντας τίς ἀρμονίες αὐτὲς ποῦ γεννιόνταν ἀπ' τὸν πόνο τοῦ δοκίμαζε ἀνέκφραστο βασανιστήριον. Θέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ σιωπὴν στὴν φαντασία του.

Ἀλλ' ἡ ἰδιοφυΐα του μάταια πιέζονταν, ἀπλωνε τίς φτεροῦγες της, καὶ καθὼς ὁ ἀετὸς ποῦ κρατᾷ τὴν τρομαγμένην λεία του ἀνάμεσα στὰ γαμπὰ νύχια του, τὸ περιέφερνε αὐτῇ, ἀνίστατο.

Καὶ πένθιμα ἐμβατήρια ἀντηχοῦσαν στὴ διάνοιά του, τρομακτικὰ καθὼς ἡ ψυχρότης τῶν νεκρῶν, πένθιμα ρυθμισμένα καθὼς τὸ βῆμα αὐτῶν ποῦ πάνε τὰ φέρετρα, γεμάτα δάκρυα καὶ θρήνους.

Στοὺς πρόποδας τοῦ ὕψους τὰ κύματα χτυποῦσαν στὰ βράχια, ποῦ κρατοῦσαν ἓνα ἀδιάκοπο ἀκομπανιαζμένο.

Καὶ παραδομένος στὶς φρεναπάτες τοῦ ὁ Στένιος, ἔμενε ἀκίνητος, μοιάζοντας μὲ ἀλλόφρονά.

Καταριόταν τὸ δαίμονα αὐτὸν τῆς μουσικῆς, ποῦ ἀναπόδραστα τὸν κυρίευε καὶ ἔδινε στὴ λύπη του τὴν καλλιτεχνικὴν μορφὴν στὴν ὁποία αὐτὸς εἶχε ἀφιερῶσει ὁλόκληρὴ τὴν ζωὴν του.

Στὶς στιγμὲς τῆς ἀνάπαυλας, παρατηροῦσε τὸ ἀπειρὸ γαλανὸ ποῦ ἐξετείνονταν ὅσο βλέπει τὸ μάτι.

Καὶ σκέπτονταν ὅτι, στὰ κρῦα ἐκεῖνα κύματα θὰ εὕρισκε σὲ μιὰ στιγμή τὴ λήθη, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν σιωπὴν.

Ἀλλ' ἡ χλωμὴ μορφὴ τῆς Ματθίλδης ποῦ παρουσιάζονταν σὰ λευκὸ φάντασμα, τὸν ἔφερνε στὸ καθήκον του καὶ σιγὰ ξαναρχόνταν στὴν πόλιν, μὲ τὸ κεφάλι χαμηλωμένο, κουρασμένος.

καὶ ἄκεφος.

Περνοῦσε στοὺς δρόμους χωρὶς νὰ κυττάξῃ, χωρὶς ν' ἀποκρίνεται στοὺς χαιρετισμούς, ἀποφεύγοντας τοὺς ὀχληροὺς ἔμπαινε στὸ δωμάτιο τῆς ἀρρώστης μὲ τὸ μέτωπο γελαστὸ καὶ μὲ ὕφος χαρωπὸ.

Ἡ εἰδησιὴ τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Μαράσκη στὴ Διέπῃ δὲν ἀρρήγνυτο νὰ διαδοθῇ. Καὶ ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες, ἀπειροὶ ἐπισκέπται παρουσιασθηκαν.

«Ὅλοι ἤδραν τὴν πόρτα κλειστή.

Ὁ μεγάλος καλλιτέχνης δὲν ἤθελε νὰ δῇ κανένα.

Ἀλλὰ τὸ νερὸ ποὺ τρέχει, ὁ ἀνεμος ποὺ περνᾷ, ἦταν πῶς ἐπὶ κολο νὰ κρατηθοῦν, παρὰ ἡ περιέργεια τῶν γυναικῶν. Στὴν πόρτᾳ αὐτῇ τῶν νερῶν, κατὰ τὶς μεγάλες μέρες ποὺ περνοῦσαν στὴν Καζίνο κάτω ἀπ' τὸ θόρυβο τῶν κυμάτων ποὺ χτυποῦσαν, λικνιζόντας τὴν τεπελιά, πῶς λόγια ἀνταλλάχτηκαν, πόσες κακολογίες καὶ συκοφαντίες!

Ἡ ἑβδομάδα τῶν ἵπποδρομιῶν εἶχε μαζέψει στὴν μικρὴ νεομαυδικὴ ἀκτὴ, τὸ ἀνθος τῶν ἀνθρώπων ποὺ μοναδικὴ ἐνσασχολήσις τοὺς εἶνε, νὰ διασκεδάζουν.

Καὶ πραγματικὰ ἡ ἀριστοκρατία αὐτῇ τῆς ἡδονῆς, ἦταν λυγρὴ ἀνήσυχη, γιὰτὶ πρὸ καιροῦ δὲν εἶχε διασκεδάσει.

Τὸ τελευταῖο σκάνδαλο, ποὺ προξενήθηκε ἀπ' τὴ φυγὴ τῆς νεαρῆς ὠραίας Ἰσπανίδας μαρκησίας μετὰ τοῦ νεαροῦ Ἑβραίου τραπεζίτου, τὴν εἶχε ταπεινώσει.

Τίποτα νεώτερο δὲν συνέβαινε γιὰ νὰ τροχιστοῦν ἡ γλώσσα.

Ἦσαν πραγματικὰ, ἀπελπισία αὐτὰ τὰ θαλάσσια λουτρά. Γι' αὐτὸ ἡ ἀδελφὴ Ἑλισσάβετ, ἔγινε δεκτὴ μὲ μεγάλη ἀπόδοσιν γοήτευσιν, ὅταν μπροστὰ στὴν ἐπιτροπὴ τῶν κυριῶν, ἀνήγγειλεν ὅτι δυστυχῶς ὁ Μαράσκης ἀπεφάσισε νὰ μὴ παρουσιαστῇ πῶς στὸ κοινόν.

Στὴ φαντασία τῆς αἰ λέξεις τῆς νεαρᾶς γυναίκας, καὶ μὲ τὴν ὁποία ἔρχονταν νὰ ἐκλιπαρήσῃ στὸ Βασιλικὸ Ξενοδοχεῖον τὴν ἡμέρα τῆς συναντήσεώς της μὲ τὸ Στένιο, εἶχον πάρει σπουδαία θέσι.

Ἀπ' τὴ στιγμή ἐκείνη γύριζε στὸ κεφάλι της αὐτό: νὰ εἴπῃ τὴν τύχη ἀπ' τὸ μουσικὸ νὰ παίζει κατὰ τὴν εὐεργετικὴ γιὰ τὴν ὀρφανὰ.

Καὶ ἐνῶ συλλογίζονταν τὴν ἐπιτυχία τῆς εὐεργετικῆς ἀνέπαυσης μέρους ὁ Στένιος, ἡ ἄλλος κυρίως ἀνάφεραν τὰ συμβάντα τῆς Ματθίλδης, μιλοῦσαν γιὰ τὸ λόρδο Μέλιβαν, γιὰ τὴν ἑπαυλὶ τῆς Ἰρλανδίας, ποιοῦτε τὸ ὄνομα ἤξεραν, κάνονταν δρᾶμα τῇ φυγῇ τῆς κόρης, ἀναφέροντας ὅτι τὴν ἔδωξε ὁ πατέρας της καὶ ὅτι ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγῃ σ' ἕνα δάσος μὲ τὸ Στένιο.

Καὶ ὅλη ἡ ἱστορία τῆς αὐτῆς ἐτοιμοθάνατης, περνοῦσε παρὰ τοῦ στόματος τῶν χαριτωμένων αὐτῶν ἀεργῶν ποὺ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ κακολογήσουν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν παρὸν νὰ σωπάσουν.

—Υπάρχουν πράξεις, τὶς ὁποῖες ὁ ἔρως δὲ δικαιολογεῖ, εἶπε μὲ περιφρονητικὸ κίνημα, μιὰ ἀπ' τὶς κυρίες αὐτές. Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἶνε δυνατό νὰ παραδοθῇ μιὰ κόρη τέτοια σ' ἕνα καλλιτέχνη;

Μιὰ δούκισσα ξανθὴ μὲ ὄνομα μεγάλο ἔβγαλε μιὰ φωνὴ ἐνθουσιασμοῦ:

—Ἀλλ' ἀγαπητὴ μου, δὲν ἀκούσατε λοιπὸν ποτὲ τὸ θαυμάσιον Στένιο; Τότε μὴν μιλεῖτε ἐπιτόλαια γιὰ τὸν ἔρωτα ποὺ εἶνε ἱκανὸς νὰ ἐμπνεύσῃ. Γνώρισα γυναῖκες ποὺ παραδίνονταν στὴ διάθεσίν του...

—Θὰ ἦταν τρελλές!...

—Γυναῖκες περισσότερο ἀπὸ φρόνιμες... Τί τὰ θέλεις; Ἡ ἐπίδρασις τοῦ μουσικοῦ πάνω στὰ ἀσθενικὰ γυναικεία νεῦρα, εἶνε μεγάλη.

Τὰ μεγαλύτερα πάθη τῆς ἐποχῆς μας ἐνπνεύσθηκαν ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς... Ὑπάρχει μέσα σ' αὐτοὺς, μιὰ ἰδιαίτερη γοητεία...

»Εἶδα, ὅταν ὁ Βινιώ, ὁ θαυμάσιος Βινιώ μὲ τὴ μακρὰ ὅπως ὁ Θεὸς γενειάδα του, ἦταν στὸ πιάνο, ψάλλοντας μέρη ἀπ' τὸ Μεφιστοφελή, γυναῖκες νὰ μαγεύονται, νὰ καταγοητεύονται, καθὼς τὰ πτηνὰ ἀπ' τὸ φίδι!...

»Καὶ ὁ Μαράσκης, ἔχει κι' ἄλλα ἀκόμα προσόντα: εἶνε νέος ὠραῖος, μὲ ὕφος μεγαλοπρεπές, βλέμμα ἀστραφτερὸ σὰν τὸ διαμάντι...

—Καλέ, τί λές; Ὁ Μαράσκης; Ἄς ἀφήσουμε τὰ λόγια, καὶ ἄς εὐχηθοῦμε μονάχα νὰ τὸν φωτίσῃ ὁ Θεὸς νὰ πάρῃ μέρος στὸ κονσέρτο μας...

—Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ κατορθώσουμε;

—Μονάχα ἡ γυναῖκα του μπορεῖ νὰ τὸ πετύχῃ αὐτό... Ἀλλ' ἡ πόρτα δὲν ἀνοίγει γιὰ κανέναν... Ὁ ἀνοίξῃ τάχα γιὰ μᾶς;

—ὦ! δούκισσα, πρέπει νὰ προσπαθήσετε!... φώναξε μὲ ζωνρότητα ἡ ἀδελφὴ Ἑλισσάβετ, καὶ μεῖς θὰ σὰς εὐγνωμονοῦμε, καθὼς καὶ τὰ φτωχὰ μικρά!...

Ἡ ὠραία ξανθὴ, πῆρε ὕφος σκεπτικό:

—Δὲν εἶδα πῶς τὸ Μαράσκη ἀπ' τὴν ἐποχὴ ποὺ εἴμαστε στὴ Βιέννη... Νὰ μὲ θυμᾶται τάχα ἀκόμα;... Καὶ ἡ γυναῖκα του; Ὁ Θεὸς δοκιμάσῃ γλήγορα, ἀφοῦ εἶνε γιὰ τοὺς φτωχοὺς.

Ἐξακολούθησαν νὰ μιλοῦν γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν.

Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, τὰ ὀρφανὰ στὴν αὐλὴ, ντυμένα μὲ γκριζὰ φορέματα, παίζανε στὸν ἥλιο.

Ἦσαν μικρὰ καὶ μεγάλα, ὅλα θύματα τῆς ἀπιστίας θάλασσας, καὶ ὅλα, κατὰ μοιραία τύχη, προωρισμένα ν' ἀντιμετωπίζουν μιὰ μέρα τὰ κύματα, ποὺ τοὺς ἔκαναν θλιβερὴ τὴ νεότητά τους.

Ἦσαν χωρὶς φροντίδα, χαρούμενα.

Ἐνὰ βράδυ, ἐπιστρέφοντας ἀπ' τὸ συνηθισμένο περίπατόν του ὁ Μαράσκης, στὸ διάδρομο τοῦ διαμερίσματός του βρῆκε μιὰ κυρία, ποὺ τὸν περίμενε. Ἡ θέσις του ἦταν δύσκολη: ὁ μου-

σικός, χαιρέτησε καὶ ἔσπευδε ν' ἀπομακρυνθῇ, ὅταν ἡ ἐπισκέπ-
τρια, ποὺ σηκώθηκε ζωηρῶς, ἦρθε κοντά του, μὲ τὸ χέρι ἀπλω-
μένο, μὲ μικρὲς πνιγόμενες φωνές:

— ὦ! ἀγαπητὲ κύριε Μαράσκη! Λοιπὸν; Δὲν μὲ γνωρίζετε
τόσο ἀλλὰξ;

Ἐπειδὴ ἐκεῖνος δίσταζε ἂν ἔπρεπε νὰ σωθῇ ἀπότομα μά-
λον, ἢ νὰ ὑποταχθῇ στὸ χεῖμαρρο τῆς πολυλογίας, ἡ κυρία τὴν
πῆρε ἀπ' τὸ μπράτσο καὶ ὀδηγώντας τον πρὸς τὸ παράθυρο:

— Καὶ τώρα θέλετε νὰ σὰς πῶ τὸ ὄνομά μου; ρώτησε ἐκεῖνος
μὲ πεποίθησι.

Ὁ Στένιος, χαμογέλασε μὲ βιαστικὸ ὕφος καὶ κλίνοντας τὸ
ψηλὸ του ἀνάστημα:

— Συγγνώμην, δούκισσα... Πρὸ καιροῦ τὸ κεφάλι μου εἶναι
ζαλισμένο...

Ἐκανε νέα ἀπόπειρα γιὰ νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἡ δούκισσα εἶχε
ἀρχίσει τὴν ἐπίθεσιν καὶ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ φύγῃ. Κάθισε σὲ μιὰ
καρέκλα καὶ ὑποχρεώνοντας τὸ Μαράσκη νὰ καθίσῃ σιμὰ τῆς

— Πόση λύπη δοκιμάσατε ἀπ' ὅτου δὲν συναντηθήκαμε! Εἶ-
πεν ἐκεῖνη μὲ διαπεραστικὸ ὕφος... Πιστέψτε με ὅτι σὰς λυπη-
θήκα μ' ὅλη μου τὴν καρδιά... Κανένα ἀπ' τὰ δυστυχήματά

σας δὲν μποροῦσε ν' ἀφήσῃ ἀδιάφορους τοὺς θαυμαστάς σας.
Ποιὸ κενὸ γέννησε στὸ μουσικὸ κόσμον ἡ ἀποχώρησί σας!

Πόσα παράπονά!... Ἀλλ' εὐτυχῶς καὶ ἡ ὑγεία τῆς λαμπρᾶς
συζύγου σας πηγαίνει καλύτερα, ὅπως μοῦ εἶπαν... Ἀ! πόσον

ώραία ἦταν πρὸ δύο ἐτῶν στὴ Βιέννη!... Δὲ θὰ εἶχα τὴν εὐτυ-
χίαν νὰ τὴν ἴδω;...

Κουρασμένος ἀπ' τὴν πολυλογία αὐτὴ ὁ Στένιος, ἀποκριθῇ-
κε χαμηλόφωνα, ὅτι ἦταν ἀδύνατον, ὁ γιατρὸς τῆς τῶ εἶχε ἀπα-
γορεύσει. Ἐμεινε ἄφωνος, περιμένοντας νὰ φύγῃ ἡ ἐπισκέπ-
τρια...

Ἀλλ' ἐκεῖνη, χωρὶς νὰ μετακινήται, ἐπανελάμβανε μὲ δια-
φορὸν τόνους:

— Πόσο εἶνε ἄσχημο! Πόσο εἶνε ἄσχημο!

Καὶ κύτταζε γύρω τῆς, νομίζοντας ὅτι θὰ ξετρυπώσῃ καμ-
μιὰ πόρτα μισοανοιγμένη, γιὰ νὰ χωθῇ στὸ δωμάτιο τῆς ἀρ-
ρώστης.

— Ποιὸς ἦταν ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέφσεώς σας; εἶπε τότε
Στένιος μὲ ἀνυπομονησίαν.

Ἡ ὥραία ξανθὴ ἔνωσε τὰ χέρια τῆς καὶ προσπαθώντας νὰ
δώσῃ στὸ πρόσωπό τῆς ἔκφρασιν λύτης:

— ὦ! ἀγαπητὲ μεγάλῃ καλλιτέχνῃ! Εἶνε τόσοι δυστυχισμέ-
νοι, καὶ σεῖς εἶστε τόσο ἰσχυρός!... Μιὰ λέξι δική σας θὰ ἀρ-
κοῦσε γιὰ νὰ σώσῃ πολλοὺς... Ἀποτεινόμεθα ματαίως στὴ γεν-
ναία καρδιά σου;... Πέστε μας ναί, χωρὶς νὰ ρωτήσῃτε περὶ τι-
νος πρόκειται. Ἐσεῖς δὲ θὰ λυπηθῆτε, ἐμεῖς ὅμως θὰ σὰς ἐν-
γνωμονοῦμε!...

Ὁ Μαράσκης δὲν ἄκουσε πιά καμμιά λέξι. Διέκοψε
κυρία:

— Ἐρχεστε νὰ μοῦ ζητήσετε νὰ παίξω σὲ κονσέρτο; εἶπε.
Εἶνε περιττό: δὲ θὰ συγκατατεθῶ...

— Εἶνε γιὰ τὰ ὀρφανὰ...
— Ἄν ἔχετε ἀνάγκη γιὰ τοὺς φτωχοὺς σας, θὰ σὰς δώσω,
εἶπε ζωηρά, ἀλλὰ νὰ παίξω, νὰ παρουσιαστῶ στὸ κοινὸ, ἐνῶ ἔχω
τὸ θάνατον στὴν καρδιά, μὴν τὸ περιμένετε...

Εἶχε ὑψώσει τὴ φωνή του καὶ ἓνα κάκκινο ὀργῆς ἀνέβηκε
στὸ πρόσωπό του:

— Μὴν ἐπιμένετε, κυρία, πρόσθεσε σχεδὸν ἀπότομα, βλέπον-
τας ὅτι ἡ δούκισσα θὰ ἔκαμνε νέα ἀπόπειρα...

Καὶ βγάζοντας ἀπ' τὴν τσέπη του τὸ πορτοφόλι του ἔβαλε
στὸ χέρι τῆς ἐνοχλητικῆς κυρίας μερικά χρήματα.

Ἐπειτα χαιρετώντας τὴν μὲ χάρι:

— Εἶμαι δοῦλος σας, εἶπε μὲ γλυκεῖα φωνή.
Καὶ ὀδηγώντας τὴν δέσποινα ὡς τὴν πόρτα τοῦ διαδρόμου,

προσέκλινε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ μπῆκε στὸ δωμάτιο. Ἡ Ματ-
θίλδῃ εἶχε κατακλιθῇ ξανά, ἡ δὲ Νταίζη, καθισμένη κοντὰ στὸ
κρεβάτι τῆς, τῆς διάβαζε.

Μόλις εἶδε τὸν ἄντρα τῆς ἡ ἀρρώστη, σηκώθηκε στοὺς ἀγ-
κῶνες τῆς καὶ ἀφίνοντας νὰ πέσῃ πρὸς τὰ πίσω τὸ κεφάλι τῆς,
γιὰ τὸ ὅποιο τώρα τὸ βάρος τῆς ξανθῆς κόμης τῆς ἦταν ὑπερ-
βολικὸ, ψιθύρισε μὲ φωνὴ καταβληθεῖσα ἀπ' τὴν ἀρρώστειαν:

— Μὲ ποιὸν μιλοῦσε, Στένιε; Καὶ τί συνέβαινε;

— Τίποτα, ἀγάπη μου.

— Ἀλλὰ μοῦ φάνηκε πὼς διέκρινα γυναικεῖα φωνή.

— Εἶσαι ζηλιάρη, Ματθίλδῃ; εἶπε ὁ μεγάλος καλλιτέχνης
μὲ προσποιητὴ φαιδρότητα.

— Ὁχι, ἀλλὰ εἶμαι περίεργη.

— Λοιπὸν, ἀκούστηκε πὼς εἶμαστέ ἐδῶ καὶ ἦρθαν νὰ μοῦ
ἀπευθύνουν τὴν ἴδια παράκλησιν, νὰ παίξω δηλαδὴ σ' ἓνα κον-
σέρτο.

— Γιὰ τοὺς δυστυχεῖς, βέβαια, διέκοψε ἡ Ματθίλδῃ.

— Αἶ, πάντοτε! εἶνε ἡ μεγάλη πρόφασιν τῶν ὀχληρῶν! ἐπα-
τάξα ὁ Στένιος μὲ πικρία... Γιὰ τοὺς δυστυχεῖς! Καὶ μήπως

στὸν ἀρρώστη, στὸν συλλογισμό αὐτὸν, μιὰ σκιά πέρασε ἀπ' τὸ μέτωπο τῆς
ἀρρώστης.

Ὁ Μαράσκης, σταμάτησε ἀμέσως:

— Εἶμαι γεμάτος οἶκτο γιὰ τὴν δυστυχίαν τους, Ματθίλδῃ...
Ἐδῶσα χρήματα γιὰ τὰ φτωχὰ αὐτὰ παιδιὰ, στὸ ὄνομά σου
καὶ στὸ δικό μου...

— Ἀ! ἦταν γιὰ παιδιὰ; εἶπε ἡ νεαρὴ γυναῖκα μὲ βαθεῖαν
φωνή.

Ἐμεινε σιωπηλὴ, μὲ τὰ μάτια ὀσπνῇ καὶ βρεγμένα, ἔπειτα,
χαμηλόφωνα, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς:

— Παιδιά!... Πόσο εἶνε θλιβερὸ νὰ τὰ βλέπῃ κανεὶς νὰ ὑπο-
φέρουν!... Θὰ ἔδινε κανεὶς τὴ ζωὴ του γιὰ νὰ τὰ κἀνῃ ν' ἀπο-
φύγουν ἓνα βάσανο... Τὰ δάκρυα τῶν παιδιῶν τρυποῦν τὴν καρ-

διά της μητέρας... Εύτυχισμένοι όμως εκείνοι που έχουν δικά τους και μπορούν ακόμη να τὰ βλέπουν που κλαίν! τὰ μικρά αὐτὰ χρυσᾶ, λατρευμένα, ἀδύνατα... εὐκολολύγιστα... πού πετοὺν εὐκόλα!...

“Ενα συγκεχυμένο παράπονο ἀνέβηκε ὡς τὰ χεῖλη της, καὶ γύρισε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μὴ δῇ ὁ σύζυγός της καὶ ἡ ἀδελφή της πού ἐκλαιγε.

“Επειδὴ ἐκεῖνοι ρωτιῶνταν ἀγωνιώδως μὲ τὰ μάτια, ἐκεῖνη σηκώθηκε λιγάκι καὶ μὲ τὸ πρόσωπο ἀλλοιωμένο, μιλώντας μὲ προσπάθεια σχεδὸν πνιγόμενη:

— Στένιε, εἶπε, πρέπει κάτι νὰ κάμῃς γι’ αὐτὰ τὰ παιδιὰ. “Αν σοὺ εἶνε δύσκολο, σοὺ τὸ ζητῶ στὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπητοῦ μου παιδιοῦ πού χάσαμε... Βλέποντας ὅτι εἴμαστε καλοὶ γιὰ τὰ παιδιὰ πού πάσχουν, μοὺ φαίνεται ὅτι ἡ καρδιά του θὰ χαρᾷ ἐκεῖ ψηλά στὸν οὐρανό...

Ξανάπεσε στὸ προσκέφαλό της καὶ ἄρχισε νὰ θρηνῇ:

— Ματθίλδη!

“Ο Στένιος καὶ ἡ Νταίξη τὴν εἶχαν πάρει στὰ χέρια τους τραυματίαι, φοβούμενοι μήπως τὴν δοῦν νὰ πεθάνῃ.

— Θὰ σ’ ἀκούσω, φώναξε ὁ Μαράσκης... Τὸ πᾶν, ναι τὸ πᾶν γιὰ νὰ σ’ εὐχαριστήσω... Γιὰ τ’ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἡσύχασε! Μήπως μοὺ εἶνε πράγμα ἀδύνατο αὐτὸ πού μοὺ ζητᾷς; Μάλιστα εἶνε πολὺ εὐκολο! Τὴν ἀντιπαθείᾱ μου, τὸν κόρο μου, θὰ τοὺς ὑπερνικήσω... Τί ἄλλο ζητᾷς;

“Ἡ Ματθίλδη συνταράχθηκε ἀπὸ βαρσανιστικὸ βῆχα, πού τὴν κοκκίνισε τὰ μάγουλα.

“Αφοῦ ἡσύχασε, μετὰ μιὰ στιγμή:

— Εὐχαριστῶ, εἶπε ἐκεῖνη, σφίγγοντας τὸ χέρι τοῦ Στένιου καὶ ἔμεινε ἀκίνητη, ὄνειρευόμενη, καὶ κατόπι, μὲ πυρετώδη ζωηρότητα:

— “Ακουσε, δὲν εἶνε μονάχα γιὰ τὰ ὄρφανὰ πού θέλω νὰ παίξῃς, εἶνε ἀκόμα καὶ γιὰ μένα. Εἶνε πολὺς καιρὸς πού δὲ σ’ ἀκουσα. Τὸ ξέρω πολὺ καλὰ τί θὰ μοὺ πῇς: «Θὰ παίξω μονάχα γιὰ σένα, θὰ σοὺ δώσω τὴν ἐσπερίδα, πού τόσο πρίγκηπες, τόσο καιρὸ τώρα, ἐπεθύμησαν χωρὶς νὰ τὴν πετύχουν...»

Σταμάτησε γιὰ νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ μὲ μεγάλη ζωογόννη:

— “Αλλὰ δὲ θέλω νὰ σ’ ἀκούσω ἐδῶ μονάχη μου... ἐπανελάβε ἐκεῖνη, θέλω νὰ σ’ ἀκούσω μέσα στὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὰ ἐπιφωνήματα τοῦ κοινοῦ πού διεγείρεται καὶ γαλβανίζεται κατὰ τὸ βράδυ ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ εἶδα γιὰ πρώτη φορά. Αὐτὸ θὰ μοὺ θυμίσῃ τὰ εὐτυχισμένα χρόνια μου, ἐκεῖνα κατὰ τὰ ὁποῖα ἤμουν γεμάτη δύναμι καὶ προσδοκία, κατὰ τὰ ὁποῖα ὅλα μοὺ μεidioῦσαν...

Νέα κρίσις σταμάτησε τὰ λόγια της καὶ συνετάραξε τὸ πρὸς σὺν τῇ.

“Ο Στένιος εἶχε πλησιάσει καὶ θωπεύοντας τὰ ἰσχνὰ χέρια της νεαρῆς γυναίκας:

— Μὴ μιλῇς πιά, ἀγγελέ μου, σὲ παρακαλῶ, κουράζεσαι...

Θὰ κάνω ὅ,τι ἐπιθυμεῖς. Θὰ εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς ἂν, μὲ ὁποιαδήποτε θυσία μου, μπορέσω νὰ σοὺ προσφέρω μιὰ στιγμή εὐδαιμονίας.

“Εκεῖνη, κούνησε τὸ κεφάλι, ἀγγελικὸ χαμόγελο γλύστρησε στὰ χεῖλη της καὶ ἔλαμψε στὰ μάτια της.

Καὶ κρατώντας τὸ χέρι τοῦ Στένιου μέσα στὸ δικό της, ἀποκοιμήθηκε.

Ζ’.

Στὴν αἴθουσα τοῦ κονσέρτου τῶν Θερμῶν Λουτρῶν, ὅλοι οἱ φιλόμουσοι τῆς Διέτης καὶ οἱ ἐρασιτέχναι, εἶχαν συναθροισθῇ.

“Εκᾶμνε φρικώδη ζέστη, καὶ ἡ γυναῖκες, μὲ φορέματα ἀνοιχτόχρωμα, μὲ ἄνθη στὰ μαλλιά, σὰν νὰ ἦσαν γιὰ χορὸ, κουνούσαν τίς πολύχρωμες βεντάλιες τους, πού μὲ τὸ λαμπρὸ φῶς τῆς αἰθουσας ἐφαίνοντο σὰ μεγάλες πεταλοῦδες πού χτυποῦσαν τὰ φτερά τους.

Στὴν πρώτη γραμμὴ ἡ μικρὴ δούκισσα, πού ὅλοι συνέχαιρον γιὰ τὴν ἐπέτυχῃ νὰ πείσῃ τὸν Μαράσκη, εἶχε ὕψος μεγαλοπρεπές, ἔδινε διαταγὰς στοὺς ἐπιτετραμμένους καὶ ἐξεχύνετο σὲ θορυβώδεις ἐξηγήσεις.

Αὐτὴ ἡμέρες τώρα ἡ Ματθίλδη εἶχε μεταφερθῇ στὸ διαμέρισμα πού εἶχε ἡ ἀδελφή της, τοῦ Ξενοδοχείου τῶν Θερμῶν Λουτρῶν.

Καὶ εἶχε πράγματι συντελεσθῇ ἓνα θαῦμα: προσδοκῶντας τὴν ἐπιτυχία πού θὰ ἀπεκόμιζε ὁ Στένιος, ἐκεῖνη ἐπανελάμβανε τὴν ὑγείαν της. Οἱ γιατροὶ τολμοῦσαν σχεδὸν, νὰ μιλήσουν περὶ δυνατός θεραπείας.

Εἶχε μάλιστα δοκιμάσει τὴν ἴδια μέρα νὰ κάμῃ μερικὰ βήματα στὸ δωμάτιό της.

Τώρα, πίσω ἀπ’ τὴν ἐξέδρα, στὴν αἴθουσα τῆς ἀναμονῆς, εἶχε ξαπλωθῇ πᾶνω σὲ κρεβάτι καὶ πραγματοποιοῦσε τὸ ὄνειρό της, πού εἶχε σχεδιάσει, νὰ παραστῇ στὸ θρίαμβό του.

Γιὰ τὴν ἦταν θρίαμβος πρωτοφανῆς αὐτὸς πού ἀπελάμβανε ὁ θαυμασιὸς καλλιτέχνης.

Απ’ τὴ στιγμή πού, ζοφερὸς καὶ χλωμὸς, εἶχε παρουσιαστῇ πρὸ τοῦ κοινοῦ, καὶ εἶχε πλῆξει τίς χορδές τοῦ θαυμαστοῦ βιολιό του, ἡ γοητεία τῶν ἀκροατῶν τοῦ ὅλο ἠύξανε. Ψιθυρισμοὶ θαυμασμοῦ ἐχύνονταν ἀπ’ τὸ ἄπειρο πλήθος, σὰν κύμα, καὶ κάθε κομμάτι, τελείωνε μέσα σὲ κραυγὰς γοητευτικῆς παραφροσύνης.

Ποτὲ ὁ Στένιος δὲν εἶχε παῖξει μὲ τόσο πάθος, μὲ διέγερσιν τόσο πυρετώδη.

Μιὰ ὑπεράνθρωπη δύναμι τὸν τραβοῦσε: φαίνονταν κυριευμένος ἀπὸ κάτι. Καὶ λησμονώντας τὰ ἀντικείμενα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκολουθοῦσε τὸ μουσικὸ του δαιμόνιο, πού τὸν ἔφερε

σέ ιλιγγιώδη εξέγερσι.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν ταυτοχρόνως ὑπέροχο καὶ τρομερό.
"Υψος ὑπέρτατης πλάνης σκότιζε τὰ μάτια του.

Δὲν ἔβλεπε πιά, δὲν ἄκουε, ἀλλ' ἐπαιζε, γελώντας με διέ-
γερσι, ὅταν ἐξέφραζε στὸ ἄσμα του τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐθυμία,
κλαίοντας με ἀληθινὰ δάκρυα, ὅταν ἐκτελοῦσε μέρος ὅπου ὁ
πῆρχε λύπη καὶ ἀπελπισία.

Οἱ ἀκροαταὶ του, με τὸ βλέμμα προσηλωμένο ἐπάνω του, με
ὑπερφυσικὴ γοητεία, ἀκολουθοῦσαν, γεμάτοι ἀπὸ θαυμασμό καὶ
νάμικτο ἀγωνίας, τὴν τρομερὴ ἀνύψωσι τῆς ἐμπνευσέως του.
Στὴν ψυχὴ του ποὺ παρουσιάζονταν γυμνὴ, αὐτοὶ ἔβλεπαν τὰ
δυστυχήματά του, μάντευαν τὶς πίκρες του καὶ καταλάβαιναν
ὅτι οἱ μελωδικοὶ καὶ σπαρχτικοὶ ἦχοι, ποὺ ἐπληττόν τὰ αὐτιά
τους, ἦταν ἀναμνήσεις τῶν περασμένων εὐτυχιῶν του καὶ τοῦ
φόβου τῆς μέλλουσας δυστυχίας του.

Ποτὲ τέτοια συγκίνησις δὲν τοὺς εἶχε κυριεύσει.

Στὸ παρακείμενο δωμάτιο, μόνη με τὴν ἀδελφή της, ἡ Ματ-
θίλδη ἄκουγε.

Ἡ πρῶτες νότες τῆς εἶχαν γεννήσει ἓνα εἶδος στενοχωρίας.
Τὰ νεῦρα της ἦταν ταραγμένα, ἡ ἀναπνοή της δύσκολη καὶ
ἡ Νταιζή φοβήθηκε.

Ἀλλὰ λίγο-λίγο, ἡ θλιβερὴ αὐτὴ ἀναισθησία εἶχε ταπεινωθῇ
καὶ πλήρης γαλήνη εἶχε περιβάλει τὴ νεαρὴ γυναῖκα, ποὺ λι-
κνιζομένη στὰ κύματα αὐτὰ τῆς μελωδίας, ἀνακουφιζόνταν μέσα
σ' αὐτά.

Μπόρεσε ν' ἀπολαύσῃ τὸ θαυμάσιο ἐκεῖνο ταλέντο, ποὺ ἐκ-
χύνονταν μπροστὰ σὲ χίλιους θεατὲς, καὶ δὲν εἶχε ἀποκαλυφθῇ
παρὰ γι' αὐτὴ μονάχα.

Σὰ σὲ καθρέφτη, τὰ τρία χρόνια ποὺ πέρασαν, ἀναπαράστη-
σαν μπροστὰ στὰ μάτια της, προκληθέντα ἀπ' τὸ Στένιο.

Κάθε κομμάτι ποὺ ἐπαιζε σημειῶνε γι' αὐτὴν μιά στιγμὴ
τῆς ζωῆς της.

Ξαναβρέθηκε στὴν Αἰθουσα τῆς Βασίλισσας, ὅταν τὸν εἶδε
γιὰ πρώτη φορά.

"Επειτα στὸν κήπο τοῦ ἀρχαίου ξενοδοχείου Grosvenor Square
ὅπου κατὰ τὰ γλυκὰ φθινοπωρινὰ βράδια ὁ Στένιος περπατοῦ-
σε σιμὰ της.

Ἐκεῖ, γιὰ πρώτη φορά ἐκεῖνος, τόλμησε νὰ τῆς ἐκδηλώσῃ
τὸν ἔρωτά του.

Νόμιζε ὅτι ἀκούει ἀκόμη τὴν μυρωδιὰ τῶν ἀνθισμένων λει-
ριῶν, ποὺ ἔγερναν πάνω τους, τὰ κλωνιά τους.

Ἡ Νταιζή εἶχε ἔρθει τρέχοντας, κι' αὐτὴ τὴ φορά, ἡ ἐξομα-
λόγησι εἶχε μείνει χωρὶς ἀπάντησι.

Ὡ! ἀλησμόνητες στιγμὲς τῆς οἰκειότητος, κατὰ τὶς ὁποῖες
ὁ Στένιος ἐπαιζε, γιὰ τὸ λόρδο Μέλιβαν, μόνος, στὴ μικρὴ αἰ-
θουσα καὶ ἐκεῖνη τὸν συνώδευε στὸ πιάνο.

Πόσο αὐτὴ διεγείρονταν με τὸ ρυθμὸ τῆς μουσικῆς του!
Καὶ νόμιζε, ὅτι φέρνεται ἀπ' αὐτὸν πάνω σὲ ὀρμητικὸ ἄλογο

ποὺ τρέχει πολύ.

Κατόπιν ἐρχόταν ἡ παλλὰ ἱρλανδικὴ ἔπαυλις με τὰ προαιώ-
νιὰ τῆς Ἰάση. Ὁ Στένιος παρουσιάζονταν καὶ ἐκεῖνη δὲν μπο-
ροῦσε νὰ ἱκρατηθῇ, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἀκολουθήσῃ.

Πόσο θλιβερὰ καὶ μαγευτικὰ χρόνια!

Γεμάτα ἀπὸ ἀγάπη, ἐλέγχους, ταπεινώσι καὶ ὑπερηφάνεια!

Πῶς θὰ θυσίαζεν ἐκεῖνη εὐχαρίστως τὶς εὐτυχίες νεαρῆς
γυναίκας ποὺ ἀγαπιέται, ποὺ λατρεύεται, γιὰ μιά μόνη λέξι

συγγνώμης, προφερόμενης ἰαπ' τὸν πατέρα της!

Καὶ ὅμως, ποῖα γοητεία κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια.

Ἡγεμόνες, ἄρχοντες, τὸν ὑποδέχονταν με κολακευτικὰς
λέξεις.

Καὶ μέσα στὰ φῶτα, μέσα στὰ λουλούδια, μέσα στὸ θόρυβο
τῶν ἐπευφημιῶν, τὸ μαγικὸ βιολὶ ἔφαλλε, ἀφαρπάζοντας τὸ πλη-
θος σὲ ὑπερφυσικὴ διέγερσι.

Τέλος, ἀλλοίμονο! ἡ σκηνογραφία ἄλλαξε μιά ἀκόμη φορά!

Καὶ ὅλα γίνονταν μαῦρα!

Μέσα σ' ἓνα λίκνο, ἓνα χλωμὸ παιδάκι ξεψυχοῦσε, παρὰ τὶς
προσευχὰς, παρὰ τὰ δάκρυα.

Ἐκεῖνη ἔγερνε ἀπάνω του, προσπαθοῦσε νὰ τὸ ἐμψυχώσῃ
με τὴν ἀναπνοή της.

Μάταιη προσπάθεια!

Μέσα στὰ μαλακὰ χέρια ποὺ τὸ ζέσταιναν, τὸ φτωχὸ ἀγγε-
λουδὶ, γίνονταν πρὶ χλωμὸ καὶ παγωμένο.

Καὶ τέλος πέθανε!...

Ξαφνικὰ, τῆς φάνηκε ὅτι μιά λάμψι μεγάλη, ἔγινε καὶ μέσα
σὲ οὐρανὸ ἀστροστολισμένο, μέσα σὲ φωνὲς οὐράνιες, εἶδε τὸ
μικρὸ τῆς Χερουβείμ, γελαστὸ καὶ ζωηρὸ νὰ τῆς ἀπλώνῃ τὸ
χεράκι του.

Πετοῦσε μπροστὰ της καὶ τὴ ζητοῦσε.

Δὲν εἶχε αὐτὴ, παρὰ νὰ καταβάλλῃ ἐλάχιστη προσπάθεια
γιὰ νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸ ἀκολουθήσῃ.

Καὶ ἐν τούτοις, καταλάβαινε ὅτι ἱκρατιόταν ἀπὸ μιά ἀκατα-
νίκητὴ δύναμι.

Σὲ ἀπόστασι, γλυκὸ καὶ παραπονιάρικο, τὸ βιολὶ τοῦ Στέ-
νιου, ἀκούγονταν.

Μιλοῦσε καὶ αὐτὸς ἐπίσης καὶ ἔλεγε: θέλεις λοιπὸν νὰ μ'

ἐγκαταλείψῃς;

Περίμενε νὰ φύγω μαζί σου γιὰ τὴν εὐτυχισμένη διαμονή,
ὅπου δὲν ὑποφέρει κανεὶς, ὅπου δὲν κλαίνει, ὅπου ἀγαπιώνται

αἰῶνια!

Καὶ βρέθηκε μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν προσκλήσεων: τοῦ παι-
διοῦ καὶ τοῦ συζύγου της. Ἡ Ματθίλδη, πάλευε με μιά φρικώδη
ἀπότομα.

Τὸ αἶσθημα ποὺ δοκίμαζε, ἦταν τόσο μεγάλο, ὥστε φώναξε
ἐκείνη τῆς κοντά της καὶ ἀπότομα πάλι τῆς ἄρπαξε τὸ χέρι.

— Ματθίλδη! Θεέ μου! εἶπε τὸ νέο κορίτσι. Πόσο εἶσαι χαίρη! Τί ἔχεις;

— Τίποτα! Ἀλλὰ αἰσθάνομαι ὅτι θὰ σὰς ἐγκαταλείψω. Τὰ ρα δὲ εἶδα, ἐκεῖ πέρα τὸ ἀγαπημένο μου παιδί πού μ' ἔκαλεσε... Ἐφθασε ἡ ὥρα! Καὶ αὐτὸς ὁ Στένιος τὸ μαντεύει. Ἀκούε τί παίζει!

Ἦταν «τὸ τραγοῦδι τοῦ κύκνου» μὲ τίς ἀπελπιστικές μελωδίες του, πού ἔμοιαζε μὲ τὸ ρυθμικὸ βᾶδισμα κηδεΐας.

Καὶ μέσα στὴν ὑπέρτατη ἀγωνία της, ἡ Ματθίλδη διεγερμένη ἀκόμη ἀπ' τὴ μεγαλοφυΐα ἐκείνου πού λάτρευε, ἔτεινε προσεχτικὰ τὸ αὐτί της στὶς τρομερὲς αὐτὲς νότες, πού τῆς ἀνάγγελλαν τὴν κηδεΐα της.

Καὶ δὲ ζοῦσε πιά παρὰ γιὰ ν' ἀκούσῃ.

Καὶ γι' αὐτὴν, ὁ θαυμασμὸς συγκρατοῦσε τὸ θάνατο.

— Θέλεις νὰ τὸν καλέσω; εἶπε ἡ Νταΐζη ἔντρομη.

Ἀλλ' ἡ Ματθίλδη, συγκεντρώνοντας τίς τελευταῖες της δυνάμεις γιὰ νὰ μὴ χάσῃ οὔτε μιὰ νότα τοῦ θαυμάσιου αὐτοῦ τραγοῦδιου:

— Ὅχι, ψιθύρισε, ἄφησε νὰ τὸ ἀκούσω ὁλόκληρο!...

Ἐκστασις πέρασε ἀπ' τὰ μάτια της καὶ χαμηλόφωνα, σὰν νὰ ψιθύριζε:

— ὦ! Ἄν μπορούσα νὰ πέθαινα ἐνῶ τὸν ἀκούω νὰ παίζει!

— Ματθίλδη! Ἀγάπη μου!...

Ἡ νέα γυναικα πού πέθαινε, στηρίχθηκε στὸν ὦμο τῆς ἀδελφῆς της καὶ πελιδνῇ, μὲ βλέμμα ἀπλανὲς καὶ φωνὴ ἀλλοιωμένη:

— Ποιὰ ἀπελπισία νὰ τὸν ἀφήσω! Πόσο τὸν ἀγαπῶ καὶ πόσο θὰ ὑποφέρῃ!...

Ἡ Νταΐζη ἔκανε ἕνα βῆμα πρὸς τὴν πόρτα, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀδύνατο χέρι της ἡ Ματθίλδη τὴ σταμάτησε.

Ἀτέλειωτη ἐπευφημία ἀντηχοῦσε στὴν αἴθουσα.

Ἡ φωνὲς, ἡ ἐπευφημίες ξεχύνονταν σὰ βροντὴ, ὑπερνικῶσαν τὸ θόρυβο καὶ ἕνα ὄνομα πού χίλιες φορές ἐπαναλαμβάνονταν, ἀντηχοῦσε: Μαράσκη!...

Τὰ μάτια τῆς Ματθίλδης ἄστραψαν.

Χαμόγελο ὑπερφάνειας φώτισε τὸ πρόσωπό της.

Μισοσηκώθηκε μὲ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια καὶ ἄπλωσε τὰ χέρια της πρὸς τὸ Στένιο, πού ἔμπαινε μέσα κατάφορτος ἀπὸ στέφανα καὶ ἀνθοδέσμες.

Ἀφῆσε αὐτὰ νὰ πέσουν πάνω στὸ κρεβάτι τῆς νεαρᾶς γυναίκας, πού σκεπᾶστηκε μὲ εὐώδη λουλούδια καὶ γονατίζοντάς της φάνηκε προσφέροντας σ' αὐτὴ ὅλη τὴ δόξα τῆς ἐπιτυχίας.

Ἐκείνη εἶχε τὴ δύναμι νὰ βάλλῃ τὸ χέρι της πάνω στὸ μετωπὸ του, πού ἔγειρε πρὸς αὐτὴν.

Ἐσκυψε γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἕνα φιλὶ. Ὁ Στένιος τὴν ἀκούων νὰ ψιθυρίσῃ τὴ λέξι «Εὐτυχισμένη!»

Αἰσθάνθηκε ἐλαφρὰ πνοὴ νὰ περνᾷ ἀπ' τὸ πρόσωπό του. Ἀφῆσε μιὰ κραυγὴ, πού ἀνεμίχθηκε μὲ τίς ἀδιάκοπες ἐπευφημίες τῶν ἀκροατῶν του.

Στὴ μέθη τοῦ θριάμβου, στὴ λατρεία τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη, ἡ Ματθίλδη ἀπέδωσε τὴν τελευταία της πνοή.

Μετὰ δύο μέρες, ἰστὶς τέσσερις τὸ ἀπόγεμα, ἡ θαλαμηγὸς τοῦ λόρδου Μέλιβαν βγήκε ἀπ' τὸ λιμάνι. Ἡ κεραΐες τῆς ἦταν σταυροειδῶς τοποθετημένες, ἡ σημαία του διπλωμένη καὶ τὸ μέρος τοῦ πλοίου ἀπὸ τοῦ μέσου μέχρι τῆς πρύμνης, ἦταν σκεπασμένο μὲ μαῦρο πέπλο.

Στὴν αἴθουσα, ὅπου ὁ Στένιος εἶχε λάβει τὴν ὑποχρέωσι ν' ἀποδώσῃ τὴ Ματθίλδη νεκρὴ στὸν πατέρα της, ἀπ' τὸν ὁποῖο τὴν εἶχε πάρει ζωντανή, ἡ Νταΐζη καὶ ἡ Ἐρριέττα, κλαίγανε σιμὰ σ' ἕνα φέρετρο πού περιστοιχίζονταν ἀπὸ κεριὰ καὶ ἦταν κατάφορτο ἀπὸ λουλούδια.

Τὸ πλοῖο πήγαινε σιγά, σὰν νὰ παίρνε μὲ λύπη τὸ πένθιμο φορτίο του.

Πάνω στὴ γέφυρα τὸ πλήρωμα στέκονταν ἀκίνητο καὶ σιωπηλό.

Στὴν ἄκρῃ τῆς προκυμαίας, ὅλοι οἱ συναθροισθέντες περὶργοι ἀπεκαλύφθησαν στὸ πέρασμά του.

Ἡ θάλασσα ἦταν ἡσυχῇ, σὰν λίμνη.

Θάλεγε κανεὶς ὅτι ἐγίνε ἡμερῇ, γιὰ νὰ λικνίσῃ ἀπαλότερα τὸν τελευταῖο ὕπνο τῆς Ματθίλδης.

Τὴ στιγμὴ πού ἡ θαλαμηγὸς περνοῦσε τὴν ὕφαλο, μιὰ βάρλακι, πού ἐπαισιώστηκε πίσω της, ἀκολουθώντας αὐτὴν, στὸ ἴδιο αὐχτὸ πέρασε.

Δυὸ ἄνθρωποι μόνο ἦταν σ' αὐτὴ: ἕνας ψαράς πού κωπηλατοῦσε ζωηρὰ, γιὰτὶ δὲν φύσαγε καθόλου γιὰ νὰ βάλλῃ τὰ πὰν, καὶ ἕνας κύριος μαυροφορεμένος, πού κάθονταν μπροστὰ, μὲ τὸ κεφάλι στηριζόμενο στὸ χέρι του.

Ἐνὰς ὑπόκωφος ψιθύρος διέτρεξε τὸ πλήθος τὸ μαζεμένο κατὰ τὸ φάρο καὶ ἕνα ὄνομα βγήκε ἀπ' ὁλῶν τὰ στόματα:

«Ὁ Μαράσκη!»

Καὶ ἕνα, σὰν νὰ βρίσκονταν μπροστὰ σ' ἄλλον νεκρὸ, ὅλοι ἀποκαλύφθηκαν.

Ὁ Στένιος δὲ φάνηκε οὔτε ὅτι τοὺς εἶδε, οὔτε ὅτι τοὺς ἀκούσε.

Ἐκεῖνοι πού τὸν περιστοιχίζαν, δὲν ὑπῆρχαν πιά γι' αὐτόν. Τὰ βλέμματά του ἦταν στραμμένα πρὸς τὴ θαλαμηγὸ, πού ἀφῆγε καθετὶ πού τὸν κόσμον εἶχε ἀγαπήσει.

Καὶ πιστὸς ἀκολουθοῦσε, μὴ γνωρίζοντας, πού πήγαινε, σὰν ἄρματος δεσμὸς νὰ τὸν εἶχε προσαρμόσῃ στὸ μαῦρο ἐκεῖνο κάβι, πού κάθε στρόφι τὸ ἔλικος, τοῦ σπάραζε τὴν καρδιά.

Λίγο λίγο ἡ ἀπόστασι μετὰ τῆς θαλαμηγοῦ καὶ τῆς βάρλας μεγάλωσε.

Σὰ μεγάλο θαλασσινὸ πουλὶ, πού ἄπλωσε τὰ φτερά του καὶ διαβαίνει γοργὰ τὰ κύματα, τὸ πλοῖο ἄρχισε ν' ἀπομακρύνεται.

Τότε ὁ Μαράσκης σηκώθηκε γιὰ νὰ βλῇ τὴν καλύτερα καὶ ὀρθίως ἀντιβλέποντας πρὸς τὸ γαλανὸ ἄπειρο τοῦ ὀρίζοντα, πα-

ρουσιάσθηκε με τὸ βιολί του στὸ χέρι.

Ἀσκεπής, κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, ἔχοντας τὸ ἄπειρο γύρω
σὰν νὰ συλλογιζόνταν ὅτι ἡ νεκρὴ μπορούσε ἀκόμη νὰ τὸν
κούη, ἄρχισε νὰ παίζει.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν τόσο ἡρεμῇ, ὥστε ἀπὸ τὴν ἀκρογιά
τὸν ἀκουγαν εὐδιάκριτα.

Καὶ ἀγνὸ σὰν προσευχὴ «Τὸ τραγοῦδι τοῦ κύκνου» ἔτρ
στὰ κύματα καὶ ἀνέβηκε στὸν οὐρανό.

Οὐδέποτε ἐπίγειος ἀποχαιρετισμὸς εἶχε ἀντηχήσει με
φρασι τὸσον ἰσχυρή.

Δὲν ἦταν πιά τὸ βιολί του ποὺ ἔκλαιγε, ἀλλ' αὐτὴ ἡ καρ
τοῦ Στένιου.

Ἡ λύπη του, ἡ ἀπελπισία του, οἱ λυγμοὶ ποὺ τὸν ἐπνι
ξεσποῦσαν σὲ παθητικὲς νότες.

Καὶ ἡ ἀλκυόνας, ἔκαμναν γύρους, πάνω ἀπ' τὸν ἀπελπισ
νον αὐτὸν, ποὺ ἔψαλλε θρηνῶντας στὴν κυανὴ θάλασσα, κα
ἐκείνες στὴ μέση τῶν καταγιγῶν.

Ἡ θαλαμηγὸς δυνάμωνε τὸ δρόμο της καὶ ἤδη, ἀπὸ μακρ
μονάχα ὁ καπνὸς τῆς διακρίνονταν.

Ὁ ναύτης κωπηλατοῦσε με ὅλη τὴ δύναμί του.

Ἀπ' τὴν ξηρὰ ἢ βάρκα φαίνονταν σὰν μιὰ μικρὴ μα
κηλίδα.

Μὲ τὰ μάτια ἀτενίζοντας τὸ σημεῖο ὅπου τὸ πλοῖο ἔμε
νὰ ἐξαφανιστῇ στὸ ἄχανές, ὁ Στένιος ἔπαιζε διαρκῶς.

Αἶφνης ὁ καπνὸς, σκιὰ ἐλαφρὰ, διαλύθηκε καὶ τὸ πᾶν ἐ
φανίσθηκε.

Ὁ ἦχος τοῦ βιολιοῦ κόπηκε, ἀπαίσιος σὰ στεναγμὸς,
μέσα στὴ βαρεῖα σιωπὴ μονάχα ὁ θόρυβος τῶν κουπιῶν,
χτυποῦσαν τὰ νερά, ἀκούγονταν.

Ἐκπληκτὸς ὁ ψαράς γύρισε τὸ κεφάλι.

Τὸ μπροστινὸ μέρος τῆς βάρκας ἦταν ἀδειανὸ καὶ π
στὰ κύματα τίποτα δὲν ἐφαίνονταν πιά.

Ὁ ναύτης, τρομαγμένος, ἔρριξε φοβερὴ κραυγὴ βοήθη

Κανένas δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε.

Τότε, σιγὰ-σιγὰ γύρισε στὸ λιμάνι.

Δὲν ξαναβρῆκαν ποτὲ τὸ σῶμα τοῦ Στένιου.

Ἀσφαλῶς, κάποιο εὐνοϊκὸ ρεῦμα εἶχε παρασύρει τὸν
ροχο μουσικὸ στὰ κυανὰ σπήλαια, ποὺ στὸ κατῶφλι τοὺς ὁ
ρυβὸς τῶν κυμάτων σβύνει, πεθαίνει, καὶ ὅπου, στὴ σιωπὴ
ἀπύθμενων θαλασσῶν, ἡ θεῖες Ζεϊρῆνες ψάλλουν τὴν αἰὼν
εὐδαιμονία.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΤΖΟΓΙΑΣ

ΙΑΤΡΟΣ

ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

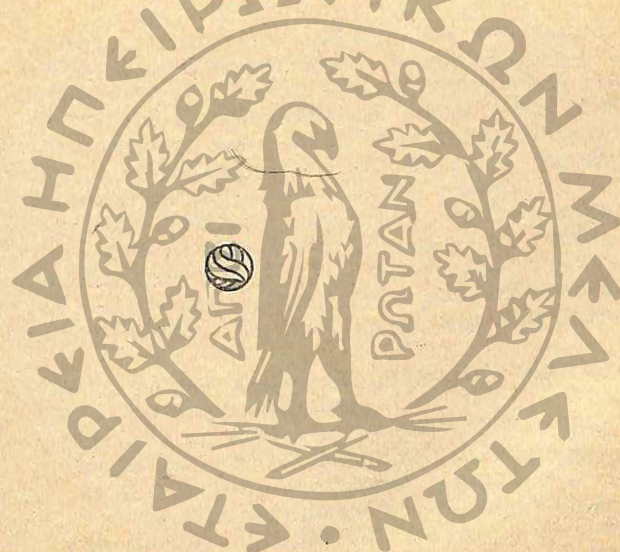
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΟΥ ΕΝ ΛΥΩΝΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΟ ΠΕΝΘΙΜΟΝ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ

ΥΠΟ

ΚΛΩΝΤ ΦΑΡΡΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ 1934

ΤΟ ΠΕΝΘΙΜΟΝ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ

ΚΛΩΝΤ ΦΑΡΡΕΡ

1

Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ —ἦτο ἡ 17η Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1912—οἱ κώδωνες τῆς παναρχαίας ἐκκλησίας τοῦ Σαῖν Ζάν ντὲ Λουζ, εἰς τὴν ὁποίαν 253 ἔτη ἐνωρίτερον εἶχε τελεσθῇ ὁ γάμος τοῦ Λουδοβίκου 14ου μετὰ τῆς Ἰνφάντης Μαρίας Θηρεσίας τῆς Ἰσπανίας, ἐσημαίναν χαρμοσύνως τὴν τέλεσιν ἐνὸς ἄλλου γάμου, ὁ ὁποῖος, ἂν δὲν ἦτο βασιλικός, ἦτο ὅμως κατ' ἐξοχὴν ἀριστοκρατικός. Ἡ δεσποινὶς Ἐννεμπόν, ἡ ὡραία Ἰσαβέλλα, ἡ ὁποία εἶχε κινήσει τὸν γενικὸν θαυμασμὸν ὅλων τῶν παραθεριζόντων εἰς τὸ Μπιαρρίτε, ὑπανδρεύετο τὸν Παῦλον ντὲ λα Μποάλλ, ἀκόλουθον πρεσβείας, πρωταθλητὴν τοῦ τένις καὶ τῆς σκοποβολῆς περιστεριῶν.

Ἐνας τέτοιος γάμος ἦτο σπάνιον πρᾶγμα διὰ τὴν μικρὰν καὶ γραφικὴν κωμόπολιν Σαῖν Ζάν ντὲ Λουζ, ἡ ὁποία τότε δὲν εἶχε γίνῃ ἀκόμη λουτρόπολις τῆς μόδας καὶ εἶχε μόνον ἓνα ταπεινὸν καζίνο, ἓνα μοναδικὸν ξενοδοχεῖον καὶ καμμιά δωδεκακάτοικοι τῆς κωμοπόλεως εἶχον συρρεύσει εἰς τὰ πέριξ τῆς ἐκκλησίας διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν γαμήλιον πομπήν.

Ὁ Παρίκο Ἀραγκουέζ, Ἰσπανὸς ζωγράφος, ἐγκατεστημένος ἀπὸ 40ετίας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Μπιαρρίτε, εἶδεν ἀναμεταξύ, ἰδιοκτήτην τοῦ γειτονικοῦ πύργου Σάρ, μουσικόν, ποιητὴν καὶ κυνηγὸν ἀκαταγώνιστον. Τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐκτύπησε τὸν ὦμον.

—Αἶ, τοῦ ἐφώναξε, τί βλέπω. Παρακολουθεῖς τοὺς ἀριστοκρατικούς γάμους τώρα, γεροαγριάνθρωπε;

—Κοροΐδεψε ὅσο θέλεις, εἶπε ὁ ἄλλος μειδίων. Ἀλλὰ βλέπεις συμβαίνει νὰ γνωρίζω τὰς οἰκογενείας τῶν μελλονύμφων καὶ μετὰ παρακάλεσαν νὰ παίξω τοὺς γαμηλίους ὕμνους εἰς τὸν ἄρμόνιον τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἱεροτελεστίας.

Ὁ Ἀραγκουέζ, ὑψηλὸς ἄνθρωπος, ἐξαιρετικὰ ἀδύνατος, ἦτο ἐ-

ἔχοντα ἑτῶν καὶ ὅμως ἐφαίνετο πολὺ νεώτερος. Μολονότι ἦν μίαν ὥραιαν ἔπαυλιν εἰς τὸ Γκεθάρυ, πλησίον τοῦ Μπιαρρίτς, ἔταξείδευε διαρκῶς ὑπὸ τὸ Μπιαρρίτς εἰς τὴν Μαδρίτην, εἰς τὴν Μαδρίτην εἰς τὸ Παρίσι, ἀπὸ τὸ Παρίσι εἰς τὴν Ντωβίλλ, εἰς τὴν Ντωβίλλ εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην καὶ ἀπὸ τὴν Νέαν Ὑόρκην εἰς τὰς Κάννας. Ἀπὸ τὴν ἡσυχον ζωὴν τοῦ χωριοῦ ἐπρωτιμολογῶν τὸν θόρυβον τοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τὸν ποδόγυρον, τοὺς ἐργασίας, τὰ ψεύδη καὶ τὰ μίση τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶχε πάντοτε ἐκφράσιν σαρδωνικὴν ζωγραφισμένην εἰς τὸ πρόσωπόν του, εἰς τὰ μάτια του μίαν διαρκὴ εἰρωνίαν.

Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἦτο ἡ ἄκρα ἀντίθεσις τοῦ φίλου του. Κοντόχονδρος, μὲ πυκνὴν γενειάδα, ἀσπρομάλλης, μορφὴν τι δὲν εἶχε περάσει ἀκόμη τὰ σαράντα, ἦτο ἀφελὴς καὶ ἐνθουσιώδης εἰς ἀφάνταστον βαθμόν. Ἐμενεν ὅλον τὸν χρόνον εἰς ἐρημητήριόν του, ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν ἐβγαίνειν εἰμὴ δέκα τὸ πλεονάζον, καὶ τότε διὰ τὰ πάθη εἰς κανένα ἀπὸ τὰ γειτονικά χωριά καὶ σπανίως εἰς τὸ Μπιαρρίτς.

Ἐνῶ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν περιέργων, ὁ Ραγκουέζ εἶπεν εἰρωνικὰ πάλιν εἰς τὸν φίλον του:

—Μὰ τί μοῦ ψάλλεις ἐκεῖ; Γνωρίζεις, εἶπες, τὰς οἰκογενεῖς τῶν μελλονύμφων;

—Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ Οὐρτουμπι.

—Μὰ ἐγὼ ξεύρω ὅτι ὁ ὠραῖος ντὲ λά Μποάλλ δὲν ἔχει γονεῖς.

—Ναί, αὐτὸς δὲν ἔχει. Ἦθελα νὰ εἰπῶ ὅτι γνωρίζω τὴν ὠραίαν Ἐννεμπὸν καὶ τὴν κόρην της.

—Τὸν κύριον Ἐννεμπὸν τὸν γνωρίζεις;

—Πῶς; Ὑπάρχει καὶ κύριος Ἐννεμπόν;

—Μὰ βέβαια ὑπάρχει. Ὁ πατέρας τῆς ὠραίας Ἰσαβέλλα καὶ σύζυγος τῆς ἀκόμῃ ὠραιότερας κυρίας Ἐννεμπόν. Εἶναι συνταγματάρχης καὶ διοικεῖ ἕνα σύνταγμα πεζικοῦ εἰς τὴν Βρετανίαν.

—Μὰ ποτὲ δὲν ἄκουσα νὰ μιλοῦν γι' αὐτὸν ἢ μητέρα ἢ κόρη.

—Μὴ σοῦ φαίνεται ἀνεξήγητον, γιατί ἀπὸ δωδεκαετίας εἶναι χωριστά. Δὲν ἔχουν πάρει διαζύγιον, ἀλλὰ δὲν ἐνδιαφέρεται καθόλου οὔτε γιὰ τὴν γυναῖκα, οὔτε γιὰ τὴν κόρη του, ἀποδέχεται ὅτι δὲν ἦλθε στοὺς γάμους της. Περιέργη, πολὺ περιέργη γένεια...

2

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Ἀραγκουέζ ἔδειξεν εἰς τὸν συνομιλητὴν του ἕνα νέον καλοντυμένον, ὁ ὅποιος περιεφέρετο μετὰ μετὰ εἰς τοὺς περιέργους μετὰ τὸ κεφάλι σκυφτὸ καὶ μετὰ ὕφος φηρημένον.

—Μπα! εἶπεν, ὁ Πραχέκ. Δὲν μπορούσε, βλέπεις νὰ λείπει αὐτός.

Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἤκουσε προφερόμενον τὸ ὄνομά του.

ΜΗΝΙΑΙΟΣ «ΝΕΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»

γύρισε, εἶδε τοὺς δύο φίλους, τοὺς ἐπλησίασε καὶ, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὸ δύσθυμον ὕφος του, χωρὶς καὶ νὰ τοὺς χαιρετίσῃ, ἠρώτησε:

—Τί κάνει ὁ Πραχέκ;

—Τίποτε, Φρέντο, τοῦ εἶπεν ὁ Ἀραγκουέζ. Ἐρωτοῦσα μόνον τὸν Οὐρτουμπι ἂν θὰ λάβῃς μέρος καὶ σὺ εἰς τὴν γαμήλιον πομπήν.

—Δὲν ὑπάρχει γαμήλιος πομπή. Ὁ γάμος γίνεται ἐν στενωτάτῳ οἰκογενειακῷ κύκλῳ.

—Καλὰ, ἐσὺ δὲν ἀνῆκεις εἰς τὸν στενώτατον αὐτὸν οἰκογενειακὸν κύκλον;

—Γιὰ ποῖο λόγο ν' ἀνῆκω; ἔρωτησε ξηρὰ ὁ Πραχέκ.

Οἱ δύο ἄλλοι, ἀντὶ ν' ἀπαντήσουν, ἐγύρισαν νὰ ἴδουν εἰς τὴν ἀκρὴν τοῦ δρόμου ἂν ἔρχονται οἱ μελλονύμφοι. Ἀντελαμβάνοντες τὸν δρόμον, ἔβλεπον τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ Πραχέκ. Διότι ἐκείνην ἔβλεπον ὅτι πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχε ζητήσῃ εἰς γάμον τὴν Ἰσαβέλλα.

—Ἐννεμπόν. Καὶ ὅλοι οἱ κύκλοι τοῦ Μπιαρρίτς ἐθεώρουν τὴν βέβαιον τὸν γάμον, διότι ὁ Φρέντος Πραχέκ ἦτο γαμβρὸς πατρὸς τοῦ Πραχέκ, νέος, πλούσιος, κομψός, συμπαθητικὸς καὶ κοσμικός.

—Εἰς τὸν γάμον, ἢ Ἰσαβέλλα ἐφαίνετο ὅτι τὸν συνεπάθει ἀρκούντως. Παραδόξως ὅμως, καὶ πρὸς γενικὴν κατάπληξιν, ἡ κυρία Ἐννεμπὸν εἶχεν ἀποκρούσει τὴν αἴτησίν του.

—Ἐπὶ ἀρκετὰ λεπτά τῆς ὥρας οἱ τρεῖς φίλοι ἔμειναν σιωπηλοὶ. Ἐπειτα αἰφνιδίως ὁ Οὐρτουμπι, μετὰ τὸν συνῆθη του ἐνθουσιασμόν, ἐφώνησε πρὸς τὸν Ἀραγκουέζ:

—Λοιπόν, παληογράφῃ τοῦ διαβόλου, ἐλπίζω ὅτι θὰ κάμῃς ἕνα ὠραῖον πινάκα!...

Τὸ πινάκι αἰτιασμένο ζευγάρι νεονύμφων. Τέτοια ἀνδρόγυνα δὲν τὰ βλέπει κανεὶς πολὺ συχνά.

—Ταιριαστὸ ζευγάρι! ἀπεκρίθη εἰρωνικὰ ὁ ζωγράφος. Δὲν τὰ πιστεύω. Ἐχὼ μάλιστα ἐντελὴς ἀντίθετον γνώμην. Ἡ καὶ ἡ μικρούλα. Τὴν λυποῦμαι... ὅτι δυστυχῆσῃ.

—Πῶς τὸ εὐρεῖς;

—Χμ... Δὲν εἶναι ὥρα τώρα νὰ σοῦ ἐξηγήσω, εἶναι πολὺ περίεργη ὑπόθεσις. Τρέξε ἐπὶ τοῦ παρόντος στὸ ἀρμόνιόν σου, Πραχέκ, εἰς τὴν καμπὴν τοῦ δρόμου εἶχεν ἐμφανισθῇ μιά γυναῖκα ἀντοκινήτων. Ἐπρωτοῦσαντο δύο μεγαλοπρεπεῖς λιμουζίνες καὶ ὅποιον ἐπέβαινον οἱ προσκεκλημένοι μαζί μετὰ τὸν γαμβρὸν καὶ ἡ κολούθει ἕνα πολυτελέστατον μπλέ αὐτοκίνητον.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα ἐσταματοῦσαν. Ἐξῶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐσταμάτησε τὸ μπλέ αὐτοκίνητο. Πρώτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβγαίνει ἡ Ἰσαβέλλα ντ' Ἐννεμπόν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην νεάνιδά, ἡ ὅποια ἀφῆκε τὴν κόρην της νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐκκλησίαν.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα ἐσταματοῦσαν. Ἐξῶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐσταμάτησε τὸ μπλέ αὐτοκίνητο. Πρώτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβγαίνει ἡ Ἰσαβέλλα ντ' Ἐννεμπόν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην νεάνιδά, ἡ ὅποια ἀφῆκε τὴν κόρην της νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐκκλησίαν.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα ἐσταματοῦσαν. Ἐξῶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐσταμάτησε τὸ μπλέ αὐτοκίνητο. Πρώτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβγαίνει ἡ Ἰσαβέλλα ντ' Ἐννεμπόν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην νεάνιδά, ἡ ὅποια ἀφῆκε τὴν κόρην της νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐκκλησίαν.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα ἐσταματοῦσαν. Ἐξῶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐσταμάτησε τὸ μπλέ αὐτοκίνητο. Πρώτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβγαίνει ἡ Ἰσαβέλλα ντ' Ἐννεμπόν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην νεάνιδά, ἡ ὅποια ἀφῆκε τὴν κόρην της νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐκκλησίαν.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐνῶ τὰ αὐτοκίνητα ἐσταματοῦσαν. Ἐξῶ ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐσταμάτησε τὸ μπλέ αὐτοκίνητο. Πρώτη εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐβγαίνει ἡ Ἰσαβέλλα ντ' Ἐννεμπόν καὶ ἔπειτα μίαν ἄλλην νεάνιδά, ἡ ὅποια ἀφῆκε τὴν κόρην της νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐκκλησίαν.

—Ὁ Ραμόν ντ' Οὐρτουμπι ἔτρεξε καὶ ἐμπήκε εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

τας τῶν ἄλλων αὐτοκινήτων. Ὁ γαμβρὸς ἔσπευσε πρὸς τὴν θεράν του, τῆς ἐφίλησε τὸ χέρι, ἐνῶ ἐκείνη τοῦ ἔχαμογενεῖ καὶ τῆς προσέφερε τὸ μπράτσο του. Ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ ἄλλους προσκεκλημένους, ἐπροχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐκκλησίας, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ εὕρισκετο ἡ Ἰσαβέλλα, καὶ τὴν ὁποίαν ἠκούοντο ἤδη οἱ πρῶτες νότες τοῦ ἁρμονίου.

Ὁ Ἀραγκουέζ καὶ ὁ Πραχέκ ἔμειναν ἀνάμεσα στὸ βορρὴ καὶ ἄκουγαν τοὺς ἤχους τοῦ ἁρμονίου ποὺ ἐξεχύνοντο ἐπὶ ἐπιβλητικοὶ ἔξω εἰς τὸν δρόμον. Ἀλλὰ σὲ λίγο οἱ δύο φίλοι ἐπὶ τὰς τάχθηκαν παραξενευμένοι. Τὸ μουσικὸ κομμάτι ποὺ ἔπαιζαν οὐρτουμπὶ κάθε ἄλλο παρὰ χαρμόσυνον ἦτο, ὅπως ἐπέβαλλε τὴν περιστάσις. Ἦσαν ἦχοι μᾶλλον ἀργοί, θλιβεροί, σχεδὸν θιμοί.

— Ἀκοῦς, μικρέ; εἶπεν ὁ Ἀραγκουέζ. Ἡ μουσικὴ τοῦ φελλοῦ δὲν εἶναι καθόλου εὐθυμῆ. Αἱ;

— Χμ!... ἔκαμεν ἀορίστως ὁ Πραχέκ.

— Αὐτὸς ὁ Ραμόν Οὐρτουμπὶ εἶναι σωστὸ παιδί. Παραξενεύεται ἀπὸ τὸ παραμικρό. Τώρα εἶναι λυπημένος γιατί σκέπτεται ὅτι πιθανὸν ἢ ἀθῶα Ἰσαβέλλα νὰ μὴν εὐτυχῇ στὸ γάμου καὶ ἀντὶ ἑνα γαμήλιον ἐμβατήριον, παίζει ἕνα πένθιμον...

— Χμ!... ἔκαμε πάλιν ὁ Πραχέκ μετὰ τὸ ἴδιον ἀφηρημένον ἔκπληξι.

— Ἐνα σωστὸ πένθιμον ἐμβατήριον, σοῦ λέω. Δὲν ἀκοῦς;

— Χμ!... ἔκαμε διὰ τρίτην φοράν ὁ νέος.

Ὁ Ἀραγκουέζ τὸν ἐκύτταξε.

— Μὰ σύ, φίλε μου, βρίσκεσαι στὰ σύννεφα, ἐνῶ ἐγὼ στέκω ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐπιμένεις νὰ ἰδῇς τὴν ἐξοδὸν τῶν νεονύμφων;

— Ἐγώ; Κάθε ἄλλο!

— Τότε πάμε ἕναν περίπατον πρὸς τὸ γεφύρι. Ἀμα τελειώσῃς τὸν καφέ σου, καὶ ἐλθὲ καὶ ὁ Οὐρτουμπὶ νὰ μᾶς εὕρῃ.

3

Καὶ τὸν παρέσυρε πρὸς τὴν ἐξοχὴν ὅπου πράγματι ἔκλειπε ἀπὸ ἀρκετὴν ὥραν κατέφθασε καὶ ὁ φίλος των.

Ἐκάθισαν καὶ οἱ τρεῖς κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα ἀπέναντι τὴν θάλασσαν.

— Τί ὠραῖο θέαμα! εἶπεν ὁ Ἀραγκουέζ.

— Ναί, πράγματι ὠραῖο, ἀπεκρίθη ὁ Ραμόν Οὐρτουμπὶ καὶ ἠλθεν εἰς τὴν ψυχὴν... Καὶ ἐγὼ ἔχω τόσο πολὺ ἀνάγκη νὰ μὴ σκεφθῶ τὴν ψυχὴ μου. Αὐτὸς ὁ γάμος μετὰ ἀνασφάλαν... δηλαδὴ ὅτι εἰς τὰ δικά σου λόγια, Ἀραγκουέζ... Μοῦ ἔφεραν τὸν γάμον, ὥστε δὲν ἤξευρα τί ἔπαιζα... Ἀλήθεια ὅμως, γιὰ τὴν γυναικαὶ μου ποὺ βλέπεις ἐσὺ τὸν κίνδυνον ποὺ ἀπειλεῖ τὴν νύμφην...

Ὁ ζωγράφος εἶπε μετὰ ὕψος αἰνιγματικόν:

— Εἰς τὴν μητέρα...

— Τὴν μητέρα;... Τὴν κυρίαν Ἐννεμόν;

— Ἀκριβῶς. Εἶνε παραπολὺ νέα ἀκόμη καὶ τόσο ἐπικινδύνου.

ὠραία, νέα καὶ ὠραία περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι στέκει σὲ μιὰ μητέρα ποὺ παντρεύει τὴν κόρη της. Ἐνῶ ἡ κόρη της, ἂν καὶ 19 χρονῶν πιά, δείχνει μιὰ τέτοια παρθενικὴ ἀτολμία καὶ συστολή, ὥστε εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τρέμῃ ἐμπρὸς στὴ μητέρα της, θὰ ὑπακούῃ τυφλὰ στὶς διαταγὰς της. Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς ἐδέχθη νὰ πάρῃ τὸν ντὲ λὰ Μποάλλ...

— Τὸν ὁποῖον δὲν ἀγαπᾷ! διέκοψεν ἀπτότομα καὶ ἐν ἑξάψει ὁ Πραχέκ.

— Ἐκείνο ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω, Φρέντο, ἐξηκολούθησεν ὁ ζωγράφος, εἶναι γιατί ἡ μητέρα, πέρυσιν ποὺ ἐξήγησεν τὴν κόρη της, σοῦ ἠρνήθη ἀπολύτως καὶ κατηγορηματικῶς ἀμέσως, χωρὶς καμμίαν ἐξήγησιν καὶ χωρὶς νὰ σοῦ ἀφήσῃ καμμίαν ἐλπίδα, χωρὶς καὶ νὰ ρωτήσῃ τὴν κόρην της, ἐνῶ ἤξερε ὅτι σ' ἀγαποῦσε καὶ ὅτι εἶσαι περιζήτητος γαμβρός. Καὶ ἐφέτος ἐπιβάλλει στὴν Ἰσαβέλλα ἕναν ἄλλον ἄνδρα, τὸν ὁποῖον ἡ Ἰσαβέλλα δὲν ἀγαπᾷ;

— Ἀχ, θὰ ἔδιναν καὶ τὴν ψυχὴ μου γιὰ νὰ μάθω αὐτὸ τὸ γιατί! ἔκαμε ὁ Πραχέκ, ὡς μὲ φωνὴν τόσο συντετριμμένην, ὥστε ὁ Ἀραγκουέζ ἐπρωτίμην νὰ μὴ συνεχίσῃ τὴν συζήτησιν. Ἦτο προφανὲς ὅτι ὁ Πραχέκ ὑπέφερε, ὅτι ἀγαποῦσε ἀκόμη τὴν Ἰσαβέλλα.

Καὶ οἱ τρεῖς φίλοι ἐπροχώρησαν σιωπηλοί, βυθισμένοι καὶ θέναν στὰς σκέψεις του.

4

Ἀκουμπισμένη εἰς ἕνα μάρμαρον εἰς τὰ ἐρείπια τῆς ρωμαϊκῆς ἀγορᾶς τοῦ Τραϊανου, ἡ Ἰσαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ παρηγοῦτο, ἀφηρημένη, τὸ περιεργὸν θέαμα τῶν ἀπειραχίμων γάτων οἱ ὁποῖοι περιεφέροντο διαρκῶς μέσα εἰς τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον περίβολον.

Ὁ ἥλιος εἶχε κρυβῇ πίσω ἀπὸ τὸν πρασινίζοντα λόφον Γιανκουλουμ, καὶ σιγά-σιγά ἐπάνω ἀπὸ τὴν Αἰωνίαν Πόλιν ἠπλώετο τὸ βραδυνὸν σκοτάδι.

— Πρέπει νὰ ἐπιστρέψω στὸ ξενοδοχεῖο! ἐψιθύρισε ἡ νεόνυμφος.

Κατέβη μετὰ βῆμα ἀργὸν καὶ ἐβάδισε σιγά-σιγά πρὸς τὸ Παλάς Ἀλμπέργκο, ὅπου εἶχε καταλύσει μαζί μετὰ τὸν σύζυγόν της καὶ τὴν μητέρα της. Διότι ἡ κυρία Ἐννεμόν, παρὰ τὴν συνήθειαν ποὺ ἐπικρατεῖ ν' ἀφίνουν τοὺς νεονύμφους μόνους τῶν εἰς τὸ ταξεῖδι τοῦ γάμου των, τὰ εἶχε καταφέρει ἔτσι ὥστε νὰ τὴν πάρουν μαζί των, μολονότι δὲν παρέλειψε νὰ φέρῃ κατ' ἀρχὰς μερικὰς ἀντιρρήσεις διὰ τοὺς τύπους. Καὶ μόλις ἐφθασαν εἰς τὴν Ρώμην, τὴν κατέλαβε μιὰ ἀσυγκράτητος μανία ἐκδρομῶν.

Παρακάλει καθημερινῶς τὸν γαμβρόν της νὰ τὴν συνοδεύῃ πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, εἰς τὰ πρὸ μακρυνὰ περὶχωρα. Ἡ δὲ Ἰσαβέλλα, στὴν ὁποίαν δὲν ἄρεσαν καὶ πολὺ αἱ ἐκδρομαί, ἔμενε

στην Ρώμην καὶ ἐπεσκέπτετο τὰς ἐντὸς τῆς πόλεως ἀρχαιότητας. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν, συνοδευομένη πάντοτε ἀπὸ τὸν γαμβρόν της, εἶχε πάει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Βατικανὸν καὶ τὸν Ἅγιον Πέτρον. Ὅταν ἡ Ἰσαβέλλα ἔφθασεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, οἱ δύο μικροσκοπικοὶ γκρουὶ ἐσπευσαν νὰ τῆς ἀνοίξουν τὴν πόρτα, ἐνῶ ὁ θυρωρὸς, χαιρετῶν μὲ μεγαλοπρέπεια, ἀνναρχοῦ, τῆς εἶπεν:

—Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία δὲν ἐπέστρεψαν ἀκόμη.

—Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία... ἐπιθύρισε σχεδὸν ἀσυναίσθητος ἡ Ἰσαβέλλα.

Καὶ χωρὶς νὰ προσθέσῃ τίποτε, ἐμπῆκε εἰς τὸ ἀσανσέρ καὶ ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Ἐβγαλε τὸ ταγιέρ της καὶ προτοῦ φορέσῃ τὴν τουαλέτταν της διὰ τὸ δεῖπνον, ἐκάθησεν εἰς μίαν σαῖζ λόγκ ἀπέναντι εἰς τὸν καθρέφτην, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαθρεφτίζοντο τὰ ὠραία ἀμυγδαλωτὰ μάτια της, τὸ λεπτοκαμωμένο σαγόνι της, οἱ ντελικάτοι καὶ ἄβροϊ ὄμοι της, τὰ κάτασπρα μπράτσα της, ὅλα αὐτὰ ἀγνὰ καὶ παρθενικὰ ἀκόμη.

Ἡ Ἰσαβέλλα ἔμεινεν ἐκεῖ ὄνειροπολοῦσα ἀρκετὴν ὥραν ἐμπρὸς εἰς τὸ εἶδωλόν της, ἕως ὅτου τὸ ρολόγι ἐσήμανε τὴν 7 1/2 ἑσπερινήν. Ἡ νέα ἐσηκώθη καὶ προτοῦ ντυθῇ, ἐσήμανε τὸ κουδούνι. Ὅταν παρουσιάσθη ἡ καμαριέρα, τῆς εἶπε:

—Πηγαίνετε σὰς παρακαλῶ νὰ ἰδῆτε εἰς τὰ δωμάτια 216 καὶ 217 ἐάν ἐπέστρεψαν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν καὶ ὁ κύριος ντὲ λα Μποάλλ.

—Μάλιστα, κυρία.

Ἡ ὑπρέτρια ἐπῆγε εἰς τὰ δύο ὀπιλιανὰ δωμάτια καὶ ἐπέστρεψε διὰ νὰ ἀναγγεῖλῃ ὅτι «ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία» δὲν εἶχον ἐπιστρέψει.

—ὦ! τὸ ἥξευρα ὅτι τὸ Βατικανόν τους θὰ τοὺς ἐκρατοῦσε τόσο ἀργά! ἐσκέφθη ἡ Ἰσαβέλλα.

Ἐμεινε πάλιν σκεπτική καὶ τέλος ἐπιθύρισε μονολογοῦσα:

—Θὰ ἤθελα νὰ ἥξεύρω ἐάν ὑπάρχουν πολλὰς νεόνυμφοι ποὺ εἰς τὸ ταξεῖδι τοῦ γάμου τὸν περιφέρονται διαρκῶς μόνες, ὡς ἐγώ, καὶ ὅταν ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι δὲν εὐρίσκουν ποτὲ κανέναν...

Ἐστάθηκε μιὰ στιγμή καὶ ἔπειτα ἐπρόσθεσε πρὸ σιγᾶς:

—Θὰ ἤθελα νὰ ἥξερα ἐπίσης καὶ ἓνα ἄλλο πράγμα ἀκόμη... ἄλλο πράγμα...

Δὲν συνεπλήρωσεν ὅμως τὴν φράσιν της. Καὶ σὰν νὰ ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ νὰ ἐκδηλωθῇ τὸ μύχιον ἐκεῖνο παράπονόν της, ἐπιθύρισε:

—Μπα! Ἐχω συνηθίσει νὰ εἶμαι πάντα μόνη... ὁλομόναχη.

Πάντα μόνη, ὁλομόναχη...

Πράγματι, ὅλην σχεδὸν τὴν ζωὴν της τῆς ἐφαίνετο ὅτι τὴν

εἶχε ζήσει ὁλομόναχη. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν κοριτσιῶν τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς εὐρίσκονται εἰς διάστασιν.

Ἐξαιρετικῶς ἡ Ἰσαβέλλα δὲν εἶχε γνωρίσει ποτὲ τὴν θαλτρίκῃς τῆς οικογενειακῆς ἐστίας, οὔτε τὴν τρυφερότητα τῆς πατρικῆς στοργῆς.

Ἡ μητέρα της, ἡ ὁποία ἦτο πλουσιωτάτη καὶ ὠραία Ἰσπανία, εἶχε ἓνα ιδιόκτητον μέγαρον εἰς τὸ Παρίσι, ἓνα κτῆμα εἰς τὴν Βρεττάνην, μίαν ἔπαυλιν εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μπιαρρίτς καὶ ἑλλήν μίαν ἔπαυλιν μετὰ τοῦ Μόντε Κάρλο καὶ τοῦ Μπωλιέ. Ἐν τούτοις, ἐπρωτίμῃ τὴν ζωὴν τῶν βογκόν-λί, τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τῶν μεγάλων ξενοδοχείων καὶ ἐπὶ ἑξ μῆνας τὸ ἔτος ἐταξείδιμα τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν μόνωσιν τοῦ κτήματος τῆς Βρεττάνης. Ἀλλὰ ἀφ' ὅτου ὁ σύζυγός της ἔμεινεν ἐκεῖ κοντά, ἡ κυρία Ἐννεμπὸν σπανιώτατα ἐπῆγαιεν εἰς τὸ κτῆμα.

Ὁ χωρισμός τοῦ ζεύγους Ἐννεμπὸν παρ' ὅλον ὅτι δὲν εἶχεν ἐκδοθῇ διαζύγιον—κατέβη ἀπὸ τοὺς δύο συζύγους δὲν τὸ εἶχεν ἐπιζητήσει—ἦτο ὀριστικὸς καὶ ἀμετάκλητος.

Ὁ Ἐννεμπὸν εἶχε νυμφευθῇ πρὸ εἰκοσι ἐτῶν χωρὶς ἔρωτα, ἀπὸ φιλοδοξίαν, τὴν Χρηστίναν ντὲ Σαντάρεμ ἡ ὁποία ἦτο πάμλουτος καὶ κόρη τοῦ συμβούλου τῆς Ἰσπανικῆς πρεσβείας. Ἐλοδοξίαν πάλιν τὸν εἶχεν ὑπανδρευθῇ, ἐπίσης χωρὶς ἔρωτα ἀπὸ φιλτῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἑνας ἀπὸ τοὺς πλήρεις μέλλοντος ἀξιώσων καί ποτε τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ ἂν ὄχι καὶ τοῦ ἀρχιστρατηγού. Χάρης εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὸ ἰσχυρὸν κόμμα ὁ Ἐννεμπὸν κατ' ὥρῳσε νὰ φθάσῃ πολὺ γρήγορα τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου, ἐνῶ οἱ ἄλλοτε ὁμόβαθοί του ἦσαν ἀκόμη λοχαγοί. Κάποτε ὅμως τὸ κόμμα του ἔχασε τὴν ἀρχὴν καὶ τότε ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπὸν ἐστάλη ὡς διευκρητὴς συντάγματος εἰς μίαν μακρὴν πόλιν τῆς Βρεττάνης. Ἡ ζωὴ καὶ φιλόδοξος σύζυγός του, ἡ θερμὴ Ἰσπανία ἡ ὁποία εἶχε μεταβληθῇ εἰς γυναικίαν παρυσινήν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δεχθῇ τὴν ἐξορίαν ἐκείνην. Καὶ ἔθεσε τὸν σύζυγόν της πρὸ τοῦ διλήμματος: Ἡ νὰ παραμείνῃ καὶ νὰ μείνῃ μαζί της ἢ νὰ χωρισθῇ.

Ὁ Ἐννεμπὸν δὲν ἐδίστασε οὔτε στιγμήν. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος μὲ τὴν ἀέραντον φιλοδοξίαν, ὁ ὁποῖος ποτὲ τοῦ δὲν εἶχεν πείσει οὔτε τὴν σύζυγόν του οὔτε καὶ τὴν θυγατέρα του, ἤλπιζε ὅτι θὰ ἐπανήρχετο κάποτε τὸ κόμμα του εἰς τὴν ἀρχὴν. Καὶ ἐπεί θὰ χωρισθὸν διὰ νὰ μὴ πετάξῃ τὰς ἐπιτάξεις του. Ἀλλὰ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τοῦ γάμου τοῦ διάστημα εἶχαν παραλάβει ὅτι δὲν συνεννοοῦντο εἰς τίποτε. Ἐκείνη θερμὴ καὶ παρὰ φθορὸς, ἐκεῖνος ψυχρὸς καὶ ὑπεροπτικὸς, ἐκείνη θρησκώλης, ἐκεῖνος ἄθεος, καὶ οἱ δύο ἐγνώσθησαν εἰς τὸ ἑπ' ἀκρον χωρὶς ἀγάπην, χωρὶς στοργὴν, δὲν ἐδυσκολεύθησαν νὰ χωρισθῇ. Ἐτοί ἡ ψυχὴ τῆς Ἰσαβέλλας εὐρεθείσα ἀνάμεσα εἰς τὰς δύο ἐκεῖνας φιλοδοξίας καὶ ἀστοργίας, ὑπέστη τὴν τύχην ποῦ

υφίσταται κάθε υπερήφανη καὶ συνεσταλμένη ψυχὴ. Συνεπτύχθη εἰς ἑαυτὴν καὶ ἐξησεν εἰς ἀπόλυτον ἠθικὴν μόνωσιν.

Δι' αὐτὸ δὲν ἐστενοχωρεῖτο καὶ τόσον πολὺ, ποῦ εὕρισκετο μόνη ὀλομόναχη εἰς τὸ δωμάτιόν της τὴν ἐννάτην ἡμέραν τοῦ γάμου της.

Ἐντύθηκε σιγὰ-σιγὰ καὶ ἐπερίμενε ὑπομονητικά.

6

Σὲ λίγο κατέφθασεν ἡ μητέρα της ζωηρά, ὀρμητικῇ, φλύαρῃ ὅπως πάντα, συνοδευομένη ἀπὸ τὸν γαμβρόν της.

— Εἶσαι ἔτοιμη Ἰσαβέλλα; ἠρώτησε μόλις ἐμπήκε. Ἐμεῖς εἴμεθα πεθαμμένοι ἀπὸ τὴν πείνα.

— Εἶμαι ἔτοιμη ἀπὸ πολὺ ὥρα, ἀπεκρίθη ἡ νέα.

— Ἀργήσαμε, εἶνε ἀλήθεια. Καὶ τώρα δὲν προφθάνω νὰ βγάλω τὸ ταγιέρ γιὰ νὰ φορέσω βραδυὴν τουαλέττα. Γι' αὐτὸ ἔχω μιὰ ιδέα... Ἀντὶ νὰ κατέβουμε κάτω στὴ σάλα τοῦ φαγητοῦ, νὰ πᾶμε νὰ φῶμε ἔξω... ὅπουδῆποτε. Τί λὲς ἐσὺ Παῦλο, ἐφώνασε ἀποτεινομένη πρὸς τὸν γαμβρόν της.

— Νὰ δειπνήσουμε ἔξω! ἐπιθύρῃσεν ἐκεῖνος κυττάζων ἐρωτηματικά τὴν σύζυγόν του.

— Μὰ ναί, ἐφώνασε ἡ κυρία Ἐννεμπόν. Δὲν μοῦ ἔλεγε χθὲς γιὰ κεῖνο τὸ ὥραϊο ρεστωράν κοντὰ στὸν Ἅγιον Χρυσόγονο;

— Βέβαια... μάλιστα... τὸ Πασταρελλάρο στὴν ἀπέναντι ὁχθὴ τοῦ Τίβερι.

— Ἀκριβῶς. Λοιπόν;

— Λοιπόν, εἴμποροῦμε νὰ πᾶμε ὅποτεδῆποτε, ἀπόψε ἢ ἄλλωτε, ἀπῆντησεν ἐκεῖνος κυττάζων διαρκῶς τὴν σύζυγόν του ὡς νὰ ἐπερίμενε νὰ ἐγκρίνη καὶ ἐκεῖνη τὴν πρότασιν.

Ἀλλὰ ἡ ἔγκρισις δὲν ἐδίδετο. Ἡ Ἰσαβέλλα ἔμενε σιωπηλὴ. Ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἐξενεύρισθη μὲ τὴν σιωπὴν ἐκείνην τῆς κόρης της καὶ ἐφώνασε:

— Ἐλα, Παῦλε! Ὑποθέτω ὅτι δὲν περιμένεις νὰ σοῦ πῇ ποτὲ αὐτὴ ἡ μικρὴ ναὶ ἢ ὄχι... Σὰς λέγω ὅτι δὲν ἐννοῶ νὰ δειπνήσω εἰς τὸ ξενοδοχεῖον μας ἀπόψε, μ' αὐτὸ τὸ ταγιέρ, ἀφοῦ μάλιστα ἡ Ἰσαβέλλα εἶνε ντυμένη. Λοιπόν...

— Λοιπόν θὰ γίνῃ ὅπως θέλετε, τὸ ξέρετε πολὺ καλά! ἀπῆντησεν ὁ Παῦλος σκύβων τὸ κεφάλι.

Καὶ ἡ Ἰσαβέλλα δὲν ἔφερεν ἀντίρρησην. Ἐσηκώθη καρτερικῇ καὶ ἐπῆγε νὰ πάρῃ τὴν κάπαν της ἀπὸ τὴν ντουλάπαν.

Ἐπειτα ἀπὸ μερικά λεπτά τῆς ὥρας ἐξεκίνησαν καὶ οἱ τρεῖς μετ' ἀμάξι διὰ τὸ Πασταρελλάρο.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἦτο διαχυτικὴ καὶ ὁμιλητικωτάτη, ἀντιθέτως πρὸς τὴν Ἰσαβέλλα, ἡ ὁποία, ὡς συνήθως, ἔμενεν ἀμίλητη καὶ σὰν ἀφηρημένη.

— Ἀγαπητέ μου Παῦλε, εἶπε κάποιαν στιγμὴν ἡ κυρία Ἐννεμπόν, αὐριο τὸ πρωτὶ θέλω νὰ με ὀδηγήσῃς εἰς τὸν ζωολογικὸν Κήπον τῆς Βίλλα Μπορκέζε. Θὰ ἔλθῃς ἐσὺ, Ἰσαβέλλα;

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ἡ νέα. Ἐκτὸς ἐὰν θέλετε νὰ πᾶμε πρὸ τῶν δέκα τὸ πρωτὶ...

— Ἀδύνατον. Τί κακὴ συνήθεια εἶνε αὐτὴ ἡ δική σου νὰ ξυπνῇς πρωτὶ-πρωτὶ; Θὰ πᾶμε μετὰ τὰς δέκα. Ἄν θέλῃς ἔλα.

— Ὁχι, προτιμῶ νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸν Παλατῖνον λόφον.

— Ὁχι, καὶ μὲν, τὸ παρακάνεις μὲ τὶς ἀρχαιοτήτες σου, ἔκαμε ἡ κυρία Ἐννεμπόν καὶ δὲν ἐπερίμενε καθόλου νὰ μεταπείσῃ τὴν κόρη της.

Ἐπέστρεψαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον των πολὺ ἀργά.

7

Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ὁ ὁποῖος εἶχε παραλάβει ἀπὸ τὸ θυρωρεῖον τὰ τρία κλειδιά ἤνοιξε τὰ δωμάτια 215, 216 καὶ 217. τὰ ὁποῖα ἦσαν μὲν γειτονικά, ἀλλὰ δὲν ἐπεκοινωνοῦν μετὰ ἐξ ὧν.

Ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἐπῆρε ἓνα τρυφερόν ὕφος καὶ ἐνῶ ἐφιλοῦσε τὴν κόρην της εἰς τὸ μέτωπον, τῆς εἶπε:

— Μικρούλα μου, καλὴ νύκτα καὶ κοιμήσου καλὰ. Λυποῦμαι ποῦ σὲ ἐκούρασά με αὐτὸ τὸ δείπνο στὸ Πασταρελλάρο... Ἄκουσε... Μοῦ ὑπόσχεσαι νὰ κοιμηθῇς πολὺ καὶ νὰ μὴ ξυπνήσῃς τόσο πρωτὶ, γιὰ νὰ εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ εἶσαι καλὰ αὐριο;

— Μὴ φοβάσαι, ἀπεκρίθη ἡ κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ γελαστή.

— Καὶ σὺ Παῦλε, καλὴ νύκτα καὶ θυμήσου ὅτι αὐριο θὰ με συνοδεύσῃς στὸ ζωολογικὸν Κήπον.

Ἀπεχωρίσθησαν. Πρῶτος ὁ Παῦλος ἐμπήκε εἰς τὸ δωμάτιόν του τὸ 216, ἔπειτα ἡ Ἰσαβέλλα εἰς τὸ δικό της τὸ 215 καὶ τέλος ἡ κυρία Ἐννεμπόν εἰς τὸ 217.

Ὅταν ἐμπήκε εἰς τὸ δωμάτιόν της ἡ Ἰσαβέλλα ἀπέφυγε τὴν φοράν αὐτὴν νὰ κυττασθῇ εἰς τὸν καθρέπτην, οὔτε ἐκάθισε νὰ ρεμβάσῃ εἰς τὴν σαίξ-λόγκ ὅπως τὸ ἀπόγευμα. Τὸ ρολόγι ἐδειχνε ἑνδεκά. Ἐβγαλε γρήγορα γρήγορα τὸ φόρεμά της, ἐξέπλεξε τὰ πυκνὰ καὶ βαρεῖα μαλλιά της, ἀνασῆκωσε τὰ σκεπάσματα καὶ ἐτακτοποίησε τὸ μαξιλάρι της.

Τὸ μαξιλάρι ἦτο ἓνα μοναδικόν. Καὶ ἡ κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ, ἡ νεόνυμφος κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ, ἐπλάγιασε μόνη της, ὅπως μόνη της ἐπλάγιαζε ἐπὶ ἐννέα ἡδὴ νύκτας, ποῦ εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου της.

Τὰ μαῦρα μαλλιά της νέας ἐπλαισίωσαν τὸ παρθενικὸ κεφαλάκι της, ἐπάνω εἰς τὸ μοναδικὸν μαξιλάρι, ἔπειτα τὸ κάτασπρο μπράτσο της ἀπλώθηκε πρὸς τὸν ἡλεκτρικὸν διακόπτην καὶ ἐγένε σκότος...

Οἱ τοῖχοι τοῦ Παλὰς Ἀλμπέργκο εἶνε τόσο παχείς ὥστε ἀπὸ κανένα δωμάτιον δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκούσῃ τί γίνεται εἰς τὰ διπλανά. Ἐποῖ ἡ Ἰσαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ δὲν διέτρεχε τὸν κίνδυνον προτοῦ ἀποκοιμηθῇ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ ὑποπτευθῇ διαφόρους κρότους, οἱ ὁποῖοι πιθανὸν νὰ ἀνεστάτωναν ἓνα ἀπὸ τὰ διπλανὰ τῆς δωμάτια.

Ἐκοιμήθη ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἀνάμεσα εἰς ὄνειρα ἀσυνάρτητα τὰ ὁποῖα ἀντὶ τὰ καταπραΰνουν τὴν κούρασιν καὶ τὸν ἐκνευρισμόν της, ἀπεναντίας τὸν ἐχειροτέρευσαν. Καὶ ὅταν κάποτε ἐξυπνήσῃ συντετριμμένη καὶ μὲ πυρετὸν, μία φλογερὰ δίψα ἐβασάνιζε τὸν λάρυγγά της ἐνῶ τὰ μηλίγγια της ἐπονοῦσαν ὥσάν νὰ τὰ ἐσφιγγε ἓνα σιδερένιο χέρι. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ μισόκλειστα παραπετάσματα ἐγλυστρούσε τὸ θαμπὸ φῶς τῆς χαρκαυγῆς.

— Πρέπει νὰ πάρω μία ἀσπιρίνη, ἐπιθύρυσεν ἡ Ἰσαβέλλα. Θὰ ἐκρῶσα χθὲς τὸ βράδυ. Ἡ ἴσως αὐτὸς ὁ ἐκνευρισμός... Ἐσηκώθη καὶ ἔψαξε νὰ εὑρῇ τὸ τσαντάκι της. Ἀλλὰ δὲν τὸ εὑρῆκε πουθενά.

— Ὡραία! Τὸ ἐξέχασα δίχως ἄλλο στὸ ρεστωρὰν ποὺ ἐδείπνησαμε... Βέβαια θὰ τὸ ἦθραν τὰ γκαρσόνια καὶ θὰ τὸ ἐφύλαξαν. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξύ πῶς νὰ κάμω; Εἶνε πολὺ ἐνωρίς διὰ νὰ φωνάξω τὴν καμαριέρα. Τί νὰ κάμω; Νὰ πλαγιάσω πάλι; Δὲν θὰ μπορέσω νὰ κοιμηθῶ. Ὡ Θεέ μου, τὸ κεφάλι μου.

Ἄν ἐπήγαινα νὰ κτυπήσω τῆς μαμᾶς; Ἡ μαμὰ ἔχει πάντοτε κασσέτες καλμίνης...

Ἐκύτταξε τὸ ρολόι.

— Ἡ ὥρα εἶνε πέντε καὶ ἡ μαμὰ θὰ κοιμάται βαρειά... Ἀλλὰ πονῶ τόσο πολὺ...

Ἐπῆρε τὴν ἀπόφασίν της, ἔρριξε ἐπάνω της τὸ πενιουάρ, ἐφόρεσε τὰ πασσομάκια της καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν πόρταν. Ἐγύρισε τὸ κλειδί, ἀνοίξε καὶ ἐβγήκεν εἰς τὸν διάδρομον. Τὰ φῶτα δὲν εἶχαν σβύσει ἀκόμη.

Ἡ Ἰσαβέλλα ἐκύτταξε δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ὁ διάδρομος ἦτο ἔρημος. Δὲν ἤκούετο κανεὶς θόρυβος. Παντοῦ ἡσυχία. Ἀπὸ ἀκούσιον φόβον μὴπως ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν ἐκείνην, ἡ Ἰσαβέλλα ἀπέφυγε νὰ κλείσῃ τὴν πόρτα της καὶ ἐπροχώρησεν ὅσο μπορούσε σιγώτερα. Ἐπέρασε ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ δωμάτιον τοῦ συζύγου της καὶ ἐφθασεν εἰς τὸ 217, τὸ δωμάτιον τῆς μητέρας της.

Ἐσηκώσε τὸ χέρι γιὰ νὰ κτυπήσῃ.

Ἀλλὰ τὴν στιμὴν ἀκριβῶς ἐκείνη καὶ προτοῦ προφθάσῃ νὰ κτυπήσῃ, ἡ πόρτα ἐκείνη ἀνοίξε. Καὶ ἡ Ἰσαβέλλα μὲ κατάπληξιν, κατάπληξιν ποὺ ἐφθανε τὰ ὅρια τοῦ τρόμου, εἶδε νὰ βγαίῃ ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς μητέρας της, φορῶν τὴν νυκτερινὴν του πυζάμα, ὁ Παῦλος ντὲ λα Μποάλλ, ὁ σύζυγός της...

Ὁ Παῦλος ντὲ λα Μποάλλ, ἀφοῦ ἐβγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας Ἐννεμόν, ἐκλείσε τὴν πόρταν μὲ μεγάλην προφύλαξιν διὰ νὰ μὴ κάμῃ θόρυβον. Ἐπειτα, καθὼς ἐστράφη, ἀντελήφθη αἰφνιδίως τὴν Ἰσαβέλλα, ἡ ὁποία εἶχεν ὑποχωρήσει κατὰ ἓνα βῆμα καὶ καὶ μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοικτα, μὲ τὴν ἀναπνοὴν σταματημένην καὶ μὲ τὸ πρόσωπο πελιδνόν, ἐφαίνετο ἐτοιμὴ νὰ σωριασθῇ κάτω.

— Ἄ! ἔκαμεν ὁ Παῦλος.

Καὶ, καταβάλλων μεγάλην προσπάθειαν διὰ νὰ ἀναπνεύσῃ, ἐπρόσθεσε:

— Σεῖς εἰσθε; Ἡ Ἰσαβέλλα ὀπισθοχώρησε κατὰ ἓνα ἀκόμη βῆμα, ἐστήριξε τὴν πλάτην της εἰς τὸν τοῖχον καὶ κατῴρθωσε νὰ τραυλίσῃ:

— Σὺ εἶσαι; Ποτὲ ἄλλοτε ἕως τότε δὲν τοῦ εἶχε μιλήσει εἰς τὸν ἐνικόν. Ἐκεῖνος δὲ, παρ' ὅλην τὴν ταραχὴν ἡ ὁποία τὸν εἶχε κυριεύσει, ἐπρόσθεσε τὴν λεπτομέρειαν αὐτὴν καὶ ἐφοβήθη. Ἐν τούτοις προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ.

— Φαντασθῆτε, εἶπεν ὁμιλῶν μὲ δυσκολίαν, φαντασθῆτε ὅτι ἡ μητέρα σας ἀδιαθέτησεν αἰφνιδίως...

— Ἄ, ἔκαμεν ἡ Ἰσαβέλλα ποὺ εἶχε κατορθώσει νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν λιποψυχίαν της. Εἶνε ἄρρωστη; Ἄς πάω νὰ τὴν ἰδῶ.

— Ὁχι, ἀπήντησε ζωηρὰ ὁ σύζυγός της. Καὶ τῆς ἐφράξε τὴν διάβασιν. Ἐκείνη τὸν ἐκύτταξε μὲ μίαν τραγικὴν λάμψιν εἰς τὸ βάθος τῶν ματιῶν της, τὰ ὁποῖα συνήθως εἶχον τὸσον γλυκεῖαν ἐκφρασιν.

— Τότε; τοῦ εἶπε. Τότε;... Ὁ Παῦλος ἔφερε τὸ χέρι του εἰς τὸ μέτωπο προσπαθῶν νὰ συγκεντρώσῃ τὰς σκέψεις του. Καὶ ἀποτόμως, σὰν νὰ εἶχε πάρῃ τὴν ἀπόφασίν του, εἶπεν ἀνοίγων τὰ μπράτσα του:

— Τότε, τότε σὰς ζητῶ συγγνώμην... Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχα προσέξει... θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ εἶχατε ἰδῇ... ἀλλὰ ἐπὶ τέλους...

Ἡ Ἰσαβέλλα ἀνατρίχιασεν ὁλόκληρην.

— Ἡξευρα; Τί ἦξευρα;... ἐφέλλισε.

— Μὰ... αὐτό!... Καὶ μὲ μίαν κίνησιν τῆς κεφαλῆς ἔδειξε τὴν πόρταν, ἐκείνην τὴν πόρταν τὴν ὁποίαν εἶχε κλείσει πρὸ ὀλίγων δευτερολέπτων.

Ἡ Ἰσαβέλλα τὸ ἀντελήφθη, μολοντόι ἀτελῶς ἀκόμη. Συνεκρατήθη καὶ μὲ τὰ δύο χέρια της ἀπὸ τὸν τοῖχον διὰ νὰ μὴ πᾶ.

— Τὸ ἦξευρα... αὐτό;... ἐγώ;... Τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ Παῦλος ἐκύτταξε τὴν νέαν. Καὶ τὴν ἐκύτταξε μὲ μίαν ἐκφρασιν φοβισμένης ἐκπλήξεως, εἰλικρινοῦς ἐπὶ τῆς ἐκπλήξεως.

— Πῶς; εἶπε. Δὲν καταλαβαίνω πιά τίποτε. Γιὰ πέστε μου, τίς; Καὶ, ἡ μητέρα σας δὲν σὰς εἶχεν εἰπῇ ποῖα ἦτο ἡ θέλησίς σας; Καὶ, ἄλλως τε, ἐδῶ καὶ ὀκτὼ ἡμέρας... ἐννέα ἡμέρας...

— Σὰς ἀκόμη δὲν εἶχατε καταλάβει ἀπολύτως εἰς τὰς ἀρχάς... — Μοῦ ἐδόθη ὁ καιρὸς νὰ καταλάβετε;

— Μοῦ ἐδόθη ὁ καιρὸς; — Ἐπανελάμβανε τὰς φράσεις του μηχανικῶς. Θὰ ἔλεγε κατὰ τὴν ἐκπλήξεσιν, ὅτι δὲν εἶχε συνειδησιν τοῦ τί συνέβαινε. Καὶ ὅμως, ἀπεναντίας, τώρα ἤρχιζε ν' ἀποκτᾷ συνειδησιν, νὰ μαντεύῃ, ν' ἀπο-

καλύπτει. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἀνεκάλυπτεν ἔτσι, τρομακτικῶς, ἦτο μία ἀφάνταστη ἀβυσσος ἡ ὁποία εἶχεν ἀνοιγῇ διὰ μίαν ἐμπρὸς τῆς διὰ τὴν καταπλῆξιν φύρδην μίγδην πᾶν ὅτι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχεν ἀποτελέσει τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεώς της καὶ τὸν κυριώτερον ἄξονα τῆς ζωῆς της. Δηλαδή τὰς παιδικὰς της καὶ τὸν γυμναστικὸν τὸν σεβασμὸν τῆς ὥς νέας, τὰς ἀγνότητάς της καὶ τὰς δοξασίας της καὶ ὅλας τὰς βεβαιότητάς, ὅλας τὰς ἐλπίδας, ὅλα τὰ ὄνειρα ποῦ εἶχε σχηματίσει εἰς τὴν ζωὴν της. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶχε σπῶθῃ. Ὅλα εἶχαν βυθισθῇ εἰς τὴν ἀβυσσὸν. Τίποτε ἵδεν εἶχεν ἀπομείνει. Τίποτε.

Ἐπὶ δέκα, εἴκοσι δευτερόλεπτα, ἡ Ἰσαβέλλα ἔπαυσε νὰ βλέπῃ μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματός της. Δὲν διέκρινε τίποτε πρὸς τῆς, γύρω της παντοῦ, δὲν ἔβλεπε τίποτε ἄλλο εἰμὴ μόνον χάος. Ἐπειτα, ἀργά-ἀργά, εἰκόνες θαμπές καὶ στροβιλιζόμεναι ἤρχισαν καὶ πάλιν νὰ περιπλανῶνται ἐμπρὸς εἰς τὰς κόρας τῶν ματιῶν της. Οἱ ἠλεκτρικοὶ γλόμποι τῆς ὁροφῆς... οἱ γυμναστικοὶ τοῦ διεκόπτοντο ἀπὸ πόρτες ἰσομεγέθεις... τὸ χαλὶ τοῦ διαδρόμου... ἀκόμη καὶ ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος ποῦ ἐστέκετο ἀκίνητος καὶ σαστισμένος ἐμπρὸς της...

Ἐξαφνα οἱ τοῖχοι ἐταλαντεύθησαν, τὸ πάτωμα ὑπεχώρησε καὶ οἱ ἠλεκτρικοὶ γλόμποι μετεβλήθησαν εἰς ἰσαριθμούς ἡλίου. Ἡ Ἰσαβέλλα ἠσθάνθη ὅτι τῆς ἔσβυνε ἡ πνοὴ καὶ ἤρχισε νὰ περὶ φτῇ μονοκόμματη, μὲ τὰ μπράτσα ὀλάνοικτα σὰν σταυρωμένον μὲ τὸ πρόσωπον πρὸς τὰ κάτω...

Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ κατέπνιξε μίαν κραυγὴν καὶ ὤρμησε γιὰ νὰ τὴν συγκρατήσῃ. Ἀλλὰ καθὼς ἄπλωνε πρὸς τὸ μέρος της τὰ δύο χέρια τοῦ ἐκείνη ἀνωρθώθη μ' ἓνα πῆδημα ἐφώνησε:

— Μὴ μ' ἐγγίζεις! Μὴ μ' ἐγγίζεις!

Καὶ εὗρηκε τὴν δύναμιν νὰ συρθῇ ἕως τὴν πόρτα τοῦ δωματίου της μὲ βήματα τόσον τρικλίζοντα, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι εἰς καθεβήμα της θὰ ἔπεφτε κατὰ γῆς. Ἐχώθη σέρνοντάς μὲσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἔσπρωξε μὲ ἀπελπισίαν τὴν πόρταν ἡ ὁποία ἐκτύπησε δυνατὰ. Καὶ ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ, ἀποσβολώμενος ἀπὸ κατὰπληξιν καὶ τρόμον, ἤκουσεν ἀλλεπαλλήλως τὸν ἔκτονον τοῦ κλειδιοῦ ποῦ ἐκλείδωνε ἀπὸ μέσα, τὸ τράβηγμα τοῦ σύρτη καὶ τέλος τὸν ὑπόκωφον κρότον ἑνὸς λιποθυμισμένου κορμιοῦ ποῦ ἐσωριάζετο εἰς τὸ πάτωμα τοῦ δωματίου-καταφυγίου.

— Τέλος πάντων, συνεπέραναν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν, πτοῦσα τὸν γαμβρόν της, ἀφοῦ ἤκουσε μέχρι τέλους τὴν ἀφήσιν σὶν του, ὅλα αὐτὰ εἶνε πολὺ ἐνοχλητικά, εἴμεθα ἀπολύτως σιωπῶντες. Ἀλλὰ ἐγὼ ἐξακολουθῶ νὰ μὴ ἐννοῶ καθόλου γιὰ τὴν αὐτὴν ἡ γελοία σκηνὴ μετεβλήθη εἰς δράμα. Πρέπει νὰ κάποιον ἀδεξιότητα, μικρὸν μου Παῦλε!

— Μὰ, εἶπεν ἐκεῖνος ἀποκατωμένος, ἐγὼ καταλαβαίνω ἀπὸ

μη λιγώτερα ἀπὸ σὰς. Ἀλλὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀδεξιότητα, δὲν ἠμποροῦσα, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ κάμω καὶ μεγάλα πράγματα. Ἀφ' ἧς στιγμῆς μὲ εἶδε νὰ βγαίνω ἀπὸ τὸ δωμάτιόν σου...

— Αἱ! Ξεῦρω! Κατάλαβα! διέκοψεν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν μὲ δυσθυμία.

Ἐπερπατοῦσαν οἱ δύο τῶν μὲ βήματα ἀργὰ μέσα εἰς τὸ πυκνὸν πάρκον τῆς βίλλα Μποργκέζε καὶ δὲν ἐσκέπτοντο πλέον οὔτε ὁ ἓνας, οὔτε ἡ ἄλλη, νὰ συνεχίσουν τὸν περίπατόν των μέχρι τοῦ Ζωολογικοῦ Κήπου. Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ, μετὰ τὴν δραματικὴν τοῦ νυκτερινῆς περιπέτειαν, εἶχεν ἐπιστρέψει ἀμέσως εἰς τὸ δωμάτιόν του χωρὶς νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν παραμικρὰν ἐνέργειαν διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν Ἰσαβέλλα, διότι ἐφοβήθη μήπως ἐκραγῇ σκάνδαλον ἀνεπανόρθωτον. Καὶ μόλις ἐξύπνησεν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἔσπευσε κοντὰ της, τὴν ἐβίασε νὰ ντυθῇ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορώτερα καὶ τὴν εἶχε φέρει εἰς τὴν βίλλα Μποργκέζε χωρὶς νὰ τῆς εἴπῃ τίποτε ἀκόμη, φοβούμενος μήπως ἐπάθαινε καμμίαν νευρικὴν κρίσιν. Καὶ μόνον ὅταν ἐπέρασαν τὴν πόρτα Πιντσιάννα τοῦ πάρκου, ἀπεφάσισεν ἀποτόμως καὶ τῆς διηγήσῃ τὰ πάντα ἀπεριφράστως καὶ ἀνεπιφυλάκτως.

Ἐκεῖνη ἐταράχθη κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ἐφορκίσθη, ἔπειτα κατελήφθη ἀπὸ μίαν δύσκολαν συγκρατουμένην ἀγανάκτησιν. Ἐν τούτοις δὲν ἐθεώρησε τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τόσον τραγικόν.

Ἐδάγκασε τὰ χεῖλη της καὶ εἶπεν ἐν εἴδει συμπεράσματος:

— Αὐτὴ ἡ μικρὴ ἀνότης, τί ἤθελε νὰ γυρίξῃ σῶναι καὶ καλὰ ἤθελε; Πές μου σὲ παρακαλῶ.

— Φαίνεται ὅτι ἤρχετο στὸ δωμάτιόν σου, παρετήρησεν ὁ ντὲ λὰ Μποάλλ.

— Δὲν εἶχε τίποτε νὰ κάμῃ στὸ δωμάτιόν μου. Ἀλλως τε, ποτέ δὲν ἔρχεται ἐκεῖ. Αὐτὸ μὰς ἔλειπε τώρα. Ἐλπίζω ὅτι τὸ πάθημα αὐτὸ θὰ τῆς γίνῃ μάθημα καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ μὰς ἀφήσῃ ἡσυχούς.

— Εἰγὼ δὲν ἔχω καθόλου αὐτὴν τὴν γνώμην.

— Ὅχι δὰ! Ὁραῖο θὰ ἦταν, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ βροῦμε τὸ μελὰ μὰς τώρα ἀπ' αὐτὸ τὸ παληοκόριτσο.

— Ἀγαπητὴ μου, παρετήρησεν ὁ ντὲ λὰ Μποάλλ ἀρκετὰ στενοχωρημένος, δὲν βλέπεις τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν πραγματικὴν τοῦς ὀψιν. Αὐτὸ τὸ παληοκόριτσο, ὅπως τὸ λέτε, εἶνε παντρεμένο. Παντρεμένο μαζί μου.

— Μὲ «γάμον λευκόν», φαίνεσαι σὰν νὰ τὸ λησμονῇς.

— Δὲν ὑποθέτω κανεὶς ἄλλος νὰ τὸ θυμάται αὐτὸ καλύτερα ἀπὸ ἐμέ... ἐκτός ἴσως ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἴδια. Πρέπει ὅμως νὰ μὲ ἐπρόσσης, Χρηστίνᾳ. Τὸ πράγμα εἶνε πολὺ σοβαρόν. Ὅταν μοῦ συμβιβασμὸν αὐτὸν παρὰ ὑπὸ ἓνα μόνον ὄρον... τὸ ξεύρεις καλὰ, ἓνα ὄρον ποῦ τὸν εἶχες δεχθῇ... Θυμάσαι;... Μοῦ εἶχες ὑποσχεθῇ, μοῦ εἶχες ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὑποσχεθῇ, ὅτι θὰ εἰδοποιούσες σὺ ἡ ἴδια τὴν μέλλουσαν σύζυγόν μου... ὅτι ὁ γά-

μος μου μαζί της θά ἦτο ἓνας «λευκὸς γάμος...» Τὸ πρᾶγμα ἦτανε βέβαια πρωτάκουστον καὶ γι' αὐτὸ ἐθεώρησα ἀπαραίτητον τὴν προειδοποίησιν αὐτῇ.

— ὦ! Ἀπαραίτητον!...

— Ἀπολύτως ἀπαραίτητον... Ἄλλως τε καὶ σὺ εἶχες συμφωνήσει μαζί μου. Γιατί ὅπως δῆποτε καὶ ἂν ἔχουν τὰ πράγματα κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλῃ σὲ μιὰ νέαν ἓναν λευκὸν γάμον χωρὶς τὴν ρητὴν συγκατάθεσίν της... καὶ πρὸ πάντων...

— Πρὸ πάντων ὅταν ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ὁ λευκὸς γάμος εἶνε... σὰν τὸν δικόν σου...

— Δικόν μου;

— Δικόν μας, δικόν μας. Εἴμεθα σύμφωνοι ἐπ' αὐτοῦ... Ἄλλὰ, τέλος πάντων, μοῦ εἶχες ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ τὴν εἰδοποιούσες. Ἐνῷ εἶδα τὴν Ἰσαβέλλα τόσο κατάπληκτον, τόσο ταραγμένην, εἶχε ἓνα τόσο εἰλικρινὲς ὕφος ἀγνοίας... ἔδειχνε τόσο φανερά ὅτι δὲν ἤξευρε τίποτε, ὅτι δὲν ὑπωπτεύετο τίποτε... Χρηστίνα, ἐκράτησες τὴν ὑπόσχεσίν σου μοῦ εἶχες δώσει;

Ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐγύρισε ἄλλοῦ τὸ κεφάλι, ὕψωσε τοὺς ὤμους καὶ εἶπε δύσθυμα:

— Οχι.

— ὦ! ἔκαμε ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ.

Καὶ ἡρώτησε μὲ ἀφελῇ ἀπορίαν:

— Γιατί;

— Αἶ, ἔκαμεν ἡ κυρία Ἐννεμόν μὲ τόνον ἀδιαφορίας, γιατί δὲν μιλεῖ κανεὶς γι' αὐτὰ τὰ πράγματα σ' ἓνα κοριτσάκι! Νὰ εἰδοποιήσω τὴν Ἰσαβέλλα!... Μὰ τὸ σκέφθηκες καλά; Αὐτὴ δὲν θὰ ἐκαταλάβαινε τίποτε. Ἄς εἶνε δεκαεννέα ἐτῶν, ἔχει γνώσεις καὶ πείραν κοριτσιοῦ μόλις δώδεκα ἐτῶν!... Καὶ ἔπειτα... ἔπειτα, μήπως ἡμπορούσα νὰ τῆς εἰπῶ τέτοια πράγματα ἐγὼ ἡ μητέρα της;...

— Τότε γιατί μοῦ τὸ ὑποσχέθηκες;

— Γιατί σ' ἀγαπῶ καὶ γιατί ἤθελα, γιατί θέλω νὰ σὲ κρατήσω κοντά μου.

Εἶχαν σταματήσει ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Καὶ καθὼς ἦσαν μόνοι κοντὰ σὲ μερικά πυκνὰ δένδρα, ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐπῆρε μίαν ἔκφρασιν περιπαθῆ καὶ φλογερὰν.

Ἐκεῖνος τὴν ἐκύτταζε ταραγμένος χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο τόσον ὠραία ὅσον ποτὲ τοῦ ἄλλοτε δὲν τὴν εἶχεν ἰδῇ, μὲ τὰ ὑπέροχα μαῦρα μάτια της ποὺ ἔλαμπαν καὶ μὲ τὸ κύμα τοῦ αἵματος ποὺ διεφαίνετο ἐπάνω εἰς ὁλόκληρον τὸ πρόσωπό της. Τὴν ἀγαποῦσε φλογερὰ καὶ τὴν ἀγαποῦσε ἀκόμη περισσότερο διότι ἤξευρεν ὅτι τοῦ ἀνταπέδιδε τὴν ἀγάπην του μὲ ὁρμὴν καὶ ζηλοτυπίαν. Καὶ ὁ ἀμοιβαῖος ἐκεῖνος ἔρως ἦτο τόσον δυνατὸς ὥστε τοὺς εἶχε τυφλώσει καὶ τὸν ἓνα καὶ τὴν ἄλλην μέχρι τέτοιου σημείου ὥστε νὰ μὴ βλέπουν τὰς ἀναποφεύκτους συνεπείας τοῦ ἐγκλήματος ποὺ εἶχαν διαπράξει μαζί. Ἀλλὰ, παρ' ὅλην τὴν ἀγάπην του ἐμπρὸς εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν συνέ-

πειαν τῆς πράξεώς των, τὸν ἐκυρίευσεν ἓνα δέος.

— Ἄς ἐλπίσουμε, εἶπε σὲ λίγο, ἄς ἐλπίσουμε ὅτι δὲν μᾶς περιμένουν ἄλλα πολὺ χειρότερα.

— ὦ! ἔκαμεν ἐκείνη. Μὴ φοβᾶσαι καὶ μὴ βασανίζεις τὸ μυαλό σου. Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶνε παρὰ μιὰ σκηνὴ ποὺ τὴν ἐδημιούργησε ὁ θυμὸς ἐνὸς μικροῦ κοριτσιοῦ.

— Μι!... ἐπιθύρυσεν ἐκεῖνος ἀνήσυχος ὅσο καὶ πρὶν. Μικρὸ κορίτσι! Εἶνε πολὺ παρακινδυνευμένον νὰ τὴν λήν κανεὶς μικρὸ κορίτσι. Ἐχῶ παρατηρήσει ὅτι ἡ νέες μητέρες ὅπως ἐσὺ, ὑπολογίζουν πάντοτε ἐσφαλμένως τὴν πραγματικὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν των... Κατάλαβέ με καλά. Δὲν μιλῶ γιὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἀλεξιαρχείου... Μιλῶ γιὰ τὴν πραγματικὴν ἡλικίαν, τὴν ἡλικίαν τῆς καρδιάς καὶ τοῦ μυαλοῦ...

Ἐκεῖνη ἄρχισε νὰ γελά καὶ μὲ πολλὴν ὑπερηφάνειαν ἀπήντησε:

— Σοῦ εἶπα ὅτι ἡ Ἐλισσάβετ δὲν εἶνε δεκαεννέα ἐτῶν, ἀλλὰ δώδεκα! Εἶνε οἰκογενειακὸ, ἀγαπητὲ μου. Καὶ ἐγὼ ἡ ἴδια, γιὰ κούταξέ με, μήπως δὲν φαίνομαι ὅτι εἶμαι μικρότερη ἀπὸ σένα; Ἐντράπηκες ποτὲ ποὺ εἶμαι κατὰ ἑκατὸν ἔτη πρὶν ἡλικιωμένη ἀπὸ σένα;

Βέβαια, ἡ κυρία Ἐννεμόν δὲν ἦτο ἑκατὸν, ἀλλὰ μόνον ἐννέα ἔτη πρὶν ἡλικιωμένη ἀπὸ τὸν Παῦλον ντὲ λὰ Μποάλλ. Ἀλλὰ ἀπὸ τότε ποὺ τὴν εἶχε ἐρωτευθῇ—εἶχαν περάσει τρία ἔτη—ἐξανάγεινε διαρκῶς καὶ ἐγίνετο γοητευτικώτερα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

— Ἄς γυριστοῦμε στὸ ξενοδοχεῖον, εἶπεν αἰφνιδίως ἡ κυρία Ἐννεμόν. Ἡ ὥρα εἶνε ἑνδεκα καὶ κάτι. Τώρα πλέον μποροῦμε ν' ἀνοίξουμε τὴν πόρτα τῆς Ἰσαβέλλας, καὶ μὲ ὅποιονδῆποτε τρόπον θέλουμε, χωρὶς νὰ γίνῃ σκάνδαλον... Καὶ αὐτὴν τὴν φοβὴν πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ μιλήσω σ' αὐτὴν τὴν μικρὴ ἀνόητη. Ὅσα ἱκανοποιηθῇς, φίλε μου.

— Ὅσα ἱκανοποιηθῶ, ἐπανελάβε σὰν ἡχώ ὁ ντὲ λὰ Μποάλλ μὲ τόνον ἀμφιβολίας.

Ἐκαμὴν μεταβολὴν καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν πόρταν Πιντσιάνα. Ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐβάδιζε μὲ βῆμα ζωηρόν. Ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ τὴν ἀκολουθοῦσε μὲ τὰ μάτια του χαμηλωμένα πρὸς τὸ ἑδάφος.

Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον εὗρηκαν τὴν πόρταν τῆς κυρίας ντὲ λὰ Μποάλλ ἀμπαρωμένην πάντοτε. Ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐκτύπησε δυνατὰ ἀλλὰ εἰς μάτην καὶ εἰς μάτην ἐπίσης προσεπάθησε νὰ τὴν ἀνοίξῃ. Πρῶτος ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ ἐπρότεινε καὶ ἐπέμεινε νὰ καλέσουν κατ' ἀρχὰς τὸν καμαριέρην τοῦ πατώματος καὶ ἔπειτα τὸν θυρωρόν. Ἡ κυρία Ἐννεμόν συγκατένευεν.

Ὁ καμαριέρης ποὺ εἶχε συνειθίσει εἰς τὰ ἀναρίθμητα καὶ συχνὰ δράματα τὰ ὁποῖα συμβαίνουν μεταξὺ τῆς πελατείας τῶν ἀριστοκρατικῶν ξενοδοχείων ἐφρόντισε ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς προτέρους προτοῦ σπᾶσῃ τὴν πόρτα. Ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐμπήκε πρῶτῃ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον φωνάζουσα δυνατὰ:

—'Ισαβέλλα! 'Ισαβέλλα! Πού είσαι; Τί κάνεις;

'Αλλά σχεδόν άμέσως μιά δυνατή κραυγή εξέφυγεν από τὸ στόμα της.

Τὸ δωμάτιον ἦτο φωτισμένον καὶ μετὰ τὴν πρώτην ματιὰν εἶδε τὴν 'Ισαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ ξαπλωμένην ἡσυχώτατα ἐπάνω εἰς τὸ κρεβάτι νὰ κοιμᾶται ἕναν ὕπνο βαθύ, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο σὰν ὕπνος φυσιολογικός. 'Αλλά ὅταν ἡ κυρία 'Εννεμπὸν τὴν ἐπίασεν ἀπὸ τὸν ὦμον καὶ τὴν ἐκίνησεν ἡ 'Ισαβέλλα δὲν ἐξυπνήσεν.

'Επάνω εἰς τὸ τραπεζάκι, κοντὰ εἰς τὸ τσαντάκι, τὸ ὁποῖον εἶχεν εὑρεθῇ σὲ κάποιαν γωνιά, εἰς ἐντελῶς ἀκατάλληλον στιγμὴν, εὑρίσκετο ἕνα κουτί βερνάλ ἄδειο. 'Ἦτο ἕνα κουτί ποῦ περιείχε δώδεκα κασσέτες. Καμμία ἀπὸ τὰς δώδεκα δὲν εὑρέθη ἐκεῖ μέσα.

10

'Επὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας ἡ 'Ισαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ εὑρίσκετο μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου.

Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ἡ κυρία 'Εννεμπὸν τὴν εἶχε μεταφέρει εἰς τὴν καλυτέραν κλινικὴν τῆς Ρώμης. Τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ αἱ περιποιήσεις ἐνὸς πρώτης τάξεως τοξικολόγου καθὼς καὶ ἡ σπανία τύχη τοῦ ὅτι ἐγνώσθη ἁμέσως τὸ δηλητήριον ποῦ εἶχε πάρει καθὼς καὶ ἡ δόσις, συνετέλεσαν ὥστε μετὰ πάροδον τριῶν ἡμερῶν ἡ πλάστιγγ νὰ κλίνη πρὸς τὴν νεκρανάστασιν τῆς 'Ισαβέλλας. Τὴν αὐγὴν τῆς τετάρτης ἡμέρας ἡ αὐτόχειρ ἤνοιξε ἄργα τὰ μάτια της καὶ ἡ σκέψις ἐπανῆλθεν ἀποτόμως εἰς τὸν ἐγκέφαλόν της. 'Ανέλαβε τὰς αἰσθήσεις της. Καὶ τότε ἐθυμήθηκε...

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριῶν ἡμερῶν, ποῦ ἡ 'Ισαβέλλα δὲν κοιμᾶτο ἕνα ὕπνον σχεδὸν κωματώδη, ἡ κυρία 'Εννεμπὸν εἶχεν ἀφήσει οὔτε στιγμὴν τὸ προσκέφαλον τῆς κόρης της. 'Ἦτο ἡ κείνος ποῦ θὰ ἐφαντάζετο ὅτι ἡ κυρία 'Εννεμπὸν ἦτο μιά τέρα χωρίς στοργὴν διὰ τὸ παιδί της, θὰ ἐπλανάτο ἐντελῶς, κυρία 'Εννεμπὸν ἀγαποῦσε τὴν κόρη της, ἐγώιστικά βεβαίως, ἀλλὰ μὲ σφοδρότητα. Κατὰ τὸν ἴδιον ἄλλον τὸν τρόπον ἡγάπα καὶ τὸν ἐραστὴν της. Καὶ ποτὲ της ἴσως δὲν εἶχε προσέξει εἰς τὰ δύο ἐκεῖνα αἰσθήματά της ὑπῆρχε κάποια ἀντίφασις καὶ ἀντίφασις ἐπικίνδυνος.

Δύο ἐγώισμοί, ἔστω καὶ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι, δὲν ἀποκλείουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. 'Ἦ κυρία 'Εννεμπὸν ἦτο καλὴ μητέρα μετὰ τὸν ἰδικόν της τρόπον καὶ ὅταν ἀνεκάλυψε τὴν κόρην δηλητηριασμένην, ἡσθάνετο τὸ τρομερώτερον κτύπημα ποῦ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῇ. 'Οχι διότι τὸ κτύπημα αὐτὸ τῆς ἔφερε ψεῖς συνειδήσεως. Εἶχε πολὺ διαφορετικὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς εὐθύνης της εἰς τὴν ἐλαεινὴν ἐκείνην ὑπόθεσιν. 'Αλλὰ ἐὰν δὲν εἶχε τύψεις, ἡσθάνετο ὅμως τὴν ζωηροτέραν δυνατὴν λύπην καὶ συγχρόνως μίαν ἀγωνίαν γεμάτην φούρκαν. 'Εμέμφετο μετὰ

νίαν τὸν ἑαυτὸν της, διότι δὲν εἶχεν ὑπολογίσει καλὰ τὸν κίνδυνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀφήσεν ἐκτεθειμένην τὴν κόρην της ἐπὶ πέντε ὥρας, δηλαδή ἀπὸ τῆς 5ης πρωινῆς μέχρι τῆς 11ης. Καὶ τὰ ἔβαζε μετὰ τὸν ἑαυτὸν της, διότι εἶχεν ἀργήσει τόσο πολὺ νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὴν Βύλλα Μποργκέζε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι ἐὰν ἡ ἀπόπειρα τῆς 'Ισαβέλλας ἐπετύγχανε, ἡ κυρία 'Εννεμπὸν δὲν θὰ ἐσυγχωροῦσε ποτὲ τὸν ἑαυτὸν της, διότι ἐγύρισε τόσο ἀργά.

Καὶ δι' αὐτὸ ἴσως ἐπάλαισε μετὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν εἰς τὸ προσκέφαλον τῆς κόρης της, διὰ νὰ τὴν σώσῃ. Οἱ ἱατροὶ καὶ αἱ νοσοκόμοι ἐπηγαινοήρχοντο διαρκῶς καὶ δὲν ἀφίναν οὔτε στιγμὴν μόνην τὴν ἀσθενή. Συνεβούλευαν τὴν κυρία 'Εννεμπὸν νὰ πάῃ νὰ πλαγιάσῃ μερικὲς ὥρες. 'Εκείνη ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἀκούσῃ τίποτε, δὲν ἐννοοῦσε νὰ κάμῃ οὔτε βήμα. 'Ἦτο παρούσα ὅταν οἱ ἱατροὶ ἔδιναν ἐμετικά εἰς τὴν 'Ισαβέλλα, ἡ ὅταν τῆς ἔκαμναν ἐνέσεις κλπ. 'Ἦτο παρούσα φυσικά καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ 'Ισαβέλλα ἀνοιξε διὰ πρώτην φορὰν τὰ μάτια της.

'Εκεῖνο ποῦ συνέβη ἦτο ἀκαριαῖον καὶ τρομερόν. 'Ἦ 'Ισαβέλλα, ἐνῶ περιέφερον εἰς τὸ δωμάτιον τὸ βλέμμα της, ἕνα βλέμμα κουρασμένον, ποῦ τίποτε δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὸ ἐκπλήξῃ, εἶδεν ἐν πρώτοις μέσα εἰς τὸν κάτασπρον διάκοσμον τοῦ δωματίου τῆς κλινικῆς, τὸ πρόσωπον τῆς νοσοκόμου, ἡ ὁποία τὴν ἐκύτταζε μετὰ ἀνησυχίαν, σχεδὸν μετὰ ὀργάν. Καὶ ἡ κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ ἔχαμογέλασε ἀργὰ-ἀργὰ πρὸς τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο τῆς ἀγνώστου εἰς αὐτὴν νοσοκόμου. 'Ἐπειτα εἶδεν ἐκεῖ κοντὰ μίαν ἀνδρικήν σιλουέτταν, τὸν βοηθὸν τοῦ τοξικολόγου, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχε σώσει. Καὶ καθὼς ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος ἐπλησίναζε πρὸς τὸ μέρος της, μετὰ ὅλην τὴν προσοχὴν του συγκεντρωμένην ἐπάνω της, ἡ κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ ἔχαμογέλασε καὶ εἰς αὐτόν. Τέλος τὴν στιγμὴν ποῦ ἦτο ἔτοιμη νὰ ξανακλείσῃ τὰ μάτια της, διότι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας — ἂν καὶ τὰ παραπετάσματα ἡλάττωναν τὴν ἐντασίν του — τὴν ἐπείραζεν, ἡ 'Ισαβέλλα εἶδε κοντὰ της ἀλλὰ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ κρεβατιοῦ τὴν κυρία 'Εννεμπὸν, τὴν μητέρα της...

Καὶ αἰφνιδίως, μετὰ ἕνα τινάγμα ἡ 'Ισαβέλλα Μποάλλ, ἐπανευρίσκουσα ὅσην δύναμιν ἐχρειάζετο, εὑρέθη καθιστὴ εἰς τὸ κρεβάτι. Τὰ χαρακτηριστικά της ἡλλοιώθησαν, ἐπῆραν μίαν ἔκφρασιν τρόμου καὶ φρίκης καὶ μετὰ μίαν φωνὴν ἔντονον καὶ ἀγρίαν — αὐτὴ ἡ ὁποία πρὸ ὀλίγων δευτερολέπτων μόλις καὶ μετὰ δυσκολίαν κατῴρθανε νὰ ἀναπνέῃ — ἐφώναζεν:

—'Οχι ἐσὺ ἐδῶ! Φύγε ἀπὸ ἐδῶ!

Καὶ ξανάπεσεν ἀποτόμως εἰς τὸ κρεβάτι λιπόθυμος.

Ὁ βοηθὸς τοῦ ἱατροῦ ἔσπευσε νὰ τὴν περιποιηθῇ, ἀλλὰ ἡ εἰσὼσε ρητῶς νὰ βγῇ ἁμέσως ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιον ἡ κυρία 'Εννεμπὸν καὶ νὰ μὴ ξαναγυρίσῃ ἐκεῖ.

—Δὲν θέλω πλέον νὰ τὴν ξαναἰδῶ ποτέ μου, εἶπε ἀναστενάζουσα μὲ ἀνακούφισιν ἡ Ἰσαβέλλα ὅταν συνήλθεν ἀπὸ τὴν λιποθυμίαν της.

Εἶχε μείνει δύο ὥρας εἰς ἡμικωματώδη κατάστασιν. Οἱ ἰατροὶ ἐφοβήθησαν. Ἡ νοσοκόμος καὶ ὁ βοηθὸς τοῦ ἱατροῦ, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο τῶν δύο ὥρῶν εἶχαν μείνει σκυμμένοι μὲ ἀγωνίαν ἐπάνω της, δὲν διανοήθησαν οὔτε στιγμήν νὰ συζητήσουν μίαν ἐπιθυμίαν, ἢ ὁποία ἐφαίνετο σὰν νὰ ἐρχόταν ἀπὸ τὰ κατὰβασα τοῦ τάφου.

Ἡ νοσοκόμος ἐν τούτοις, ἢ ὁποία ἦτο μία ὥραία καὶ ρωμαλέα (Πιεμοντέζα, ἐρριψοκινδύνευσε μίαν ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὴν Ἰσαβέλλαν μὲ τὸν γλυκύτερον τόνον φωνῆς:

—Τὴν κυρίαν μητέρα σας δὲν θέλετε πλέον νὰ ξαναἰδῆτε; ἤρωτης.

—Ναί, ἔκαμεν ἡ Ἰσαβέλλα.

—Καὶ τὸν κύριον σύζυγόν σας πρέπει νὰ τὸν ἀφήσωμεν νὰ μῆ ἔδῳ μέσα, ἐὰν ἔλθῃ;

—ὦ! Θεέ μου, ἴαν ἔλθῃ, ναί...

Ἡ φωνὴ τῆς Ἰσαβέλλας ἦτο κουρασμένη, πάρα πολὺ κουρασμένη. Ἀλλὰ εἰς τὰ μάτια της, ποὺ ἦσαν ἀκόμη μισόκλειστα, ἐφάνη μία ἀπότομος λάμψις.

Πρέπει ἄρα γε νὰ παραδεχθῶμεν μαζί μὲ μερικοὺς φυσιολόγους ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου καὶ ἀκόμη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ληθάργου, τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἢ τοῦλάχιστον τὸ ὑποσυνείδητον τοῦ ἀνθρώπου ἐξακολουθεῖ νὰ λειτουργῇ ὅπως καὶ ὅταν εἴμεθα ζῦπνιοι, καὶ ἴσως καὶ καλύτερον, καὶ ὅτι τότε ἀκριβῶς συλλαμβάνονται, καλλιεργοῦνται καὶ ὀριμάζονται σοβαρώτεροι ἀποφάσεις μας καὶ τὰ πολυπλοκώτερα σχέδιά μας;

Επὶ τοῦ παρόντος καὶ ἐνῶ ἡ Ἰσαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ζωὴν, μέσα εἰς τὴν κλινικὴν, εἰς τὸ Παλάς Ἀλμπέργκο, ἐξειλίσσεται ἕνα δράμα. Ἡ κυρία Ἐννεμπόν, ἢ ὁποία εἶχε δείξει τόσῃν ἀμεριμνησίαν πρὸ τριῶν ἡμερῶν, ὅταν ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ τῆς εἶχεν ἀναγγεῖλει τὴν ἐπ' αὐτοφῶρῳ σύλληψιν του εἰς τὸν διάδρομον, αὐτὴ ἢ ὁποία εἶχε δείξει τόσῃν ἐνεργητικότητι, ὅταν ἡ Ἰσαβέλλα ἐκυμαίνετο μεταξὺ ζωῆς καὶ θανάτου, ἔπαθεν ἠθικὴν κατὰπτωσιν ὅταν ἡ κόρη της — μόνις δραπετεύσασα ἀπὸ τὴν σκιάν τοῦ θανάτου — τὴν εἶχε διώξει ἀπὸ κοντά της, μὲ τὴν πρώτην κραυγὴν ποὺ ἐβγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλιά της.

Ἡ κυρία Ἐννεμπόν, πληγείσα κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν αἰσθηματικότητά της, ἔπειτα συντριβεῖσα ἀπὸ κατὰπληξιν —κατὰπληξιν ἢ ὁποία ἴσοι καὶ ἴαν ἦτο τεραστίως ἀφελὴς δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι εἰλικρινὴς καὶ ὀδυνηρὰ εἰς τὸ ἔπακρον— ἐκυμαίνετο μεταξὺ καταπλήξεως καὶ τρόμου. Εἶχεν ἀνέκαθεν ἀγαπήσει τὴν θυγατέρα της μὲ μίαν ἀγάπην, ἢ ὁποία ἦτο ἀπαραιτήτος εἰς αὐτὴν ὡς μητέρα. Καὶ τὸ ὅτι ἡ κόρη της εἶχε παύσει αἰφνιδίως νὰ

τῆς ἀνταποδίδῃ στοργὴν ἀντὶ στοργῆς, αὐτὸ δὲν ἡμποροῦσε ὅχι μόνον νὰ τὸ ὑποφέρῃ, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

—Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον! εἶπε μὲ πεποῖθησιν, ἐνῶ ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ τὴν συνώδευεν ἀπὸ τὴν κλινικὴν ἕως τὸ ξενοδοχεῖον. Ἡ Ἰσαβέλλα θὰ ἦτο ὑπὸ τὴν ἐπιρρίαν παραληρηματος καὶ θὰ μὲ πῆρε γιὰ κάποιαν ἄλλην. Πότε ἄλλοτε ἔχει συμβῇ νὰ φωνάξῃ μίαν κόρη εἰς τὴν μητέρα της: «Φύγε ἀπὸ δῶ;» Γιὰ πές μου, Παῦλε, πότε;

Ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ ἔκρινε φρόνιμον νὰ μὴν ἀπαντήσῃ. Τότε ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἐπρόφερε τὴν ὀριστικὴν λέξιν, ἢ ὁποία συνώψιζε τὴν εἰλικρινὴ καὶ ὀλοκληρωτικὴν ἀσυνειδησίαν της:

—Ἀλλως τε, διατί νὰ μὲ διώξῃ; Δὲν εἶχει κανένα λόγον νὰ μὲ διώξῃ...

Ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ ἀσφαλῶς ἔβλεπεν ἕνα-δύο λόγους. Ἀλλὰ ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ κυρία Ἐννεμπόν δὲν ἦτο εἰς θεσιν νὰ τοὺς ἐννοήσῃ. Καὶ ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ ἀνέβαλε δι' ἄλλην φοράν, εὐθετωτέραν, νὰ συζητήσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλως τε ἐν τῷ μεταξύ εἶχαν φθάσει εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἐμαρτυροῦσα ἀπὸ τὴν τριήμερον ἀϋπνίαν της, ἡσθάνθη ἀποτόμως σωματικὴν κατὰπτωσιν καὶ δι' αὐτὸ ἀνέβη εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἐπλάγιασεν. Ὁ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ τὴν ἀφῆσε νὰ ἀναπαυθῇ καὶ ἐξαναγύρισεν εἰς τὴν κλινικὴν.

Ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν κλινικὴν ἀργότερα ἦτο ἀναστατωμένος καὶ αὐτός, ὅπως καὶ ἡ κυρία Ἐννεμπόν.

Διότι μόνις εἶχε φθάσει εἰς τὴν κλινικὴν, ἢ νοσοκόμος καὶ ὁ βοηθὸς τοῦ ἱατροῦ —οἱ ὁποῖοι φυσικὰ δὲν ἐγνώριζαν τὴν πραγματικὴν κατάστασιν τῆς τριάδος— τοῦ ἀνεκοίνωσαν ἀμέσως ἐπὶ λέξει ὅσα εἶχεν εἶπει ἡ ἄρρωστη. Ἐμαθε ὅτι ἡ Ἰσαβέλλα ἤρπαιε ἀπολύτως νὰ ἀντικρύσῃ τὴν μητέρα της, ἐδέχετο ὅμως νὰ ἰδῇ τὸν σύζυγόν της.

—Ἀ! ἔκαμεν ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ἐξαιρετικὰ στενωχωρημένος, ὅταν ἄκουσέ τὴν πληροφορίαν ἐκείνην.

Ἡ Πιεμοντέζα νοσοκόμος, ποὺ εἶχε καλὴν καὶ ἀφελὴ ψυχὴν, ἐνόμισεν ὅτι ἡ στενωχωρία ἐκείνη προήρχετο ἀπὸ ἐκπληξιν καὶ ἠθέλησε νὰ τὸν καθησυχάσῃ.

—Τί τὰ θέλετε, κύριε, τοῦ εἶπε, δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττεσθε γιὰ ἕνα τέτοιο κατρίτσιον. Συμβαίνει πολὺ συχνὰ νὰ ἐκδηλοῦνται παρόμοιοι ἀντιπάθειαι, ἐντελῶς παράλογοι, ἔπειτα ἀπὸ ἕνα κλονισμόν, σὰν αὐτὸν ποὺ ὑπέστη ἡ κ. ντὲ λὰ Μποάλλ. Ὅλα αὐτὰ θὰ ἐξαλειφθοῦν πολὺ γρήγορα. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἦτο παραπολὺ ἐπικίνδυνον νὰ φέρωμεν ἀντιρρήσεις εἰς τὴν ἀσθενίαν μας.

Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ οὔτε ἐσκέφθη καὶ νὰ φέρῃ ἀντιρρήσιν εἰς τὴν ἀσθενίαν. Ἀμφέβαλλεν ὅμως πολὺ ὅτι ἦτο δυνατόν ὅλα αὐτὰ «νὰ ἐξαλειφθοῦν». Καὶ δι' αὐτὸ ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον δὲν ἐδίστασε νὰ ζυπνήσῃ ἀμέσως τὴν κυρίαν Ἐννεμπόν, μολονότι ἦτο ἐξηντημένη, καὶ νὰ τῆς εἰπῇ ὅτι τὸ γρηγορώτερον. Ἐκείνη ἄλλως τε δὲν τοῦ ἐξεδήλωσε καμ-

μίαν εὐγνωμοσύνην δι' αὐτὸ καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν καθήλωμένη εἰς τὴν θέσιν τῆς, συντετριμμένη. Κάθε τὸσον μόνον ἐπανελάμβανε:

—Μὰ διατί;... διατί;...

Καὶ ὅταν ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ, πού σιγὰ-σιγὰ εἶχεν ἐκνευρισθῇ, τῆς ἐξήγησεν ὀλίγον βαναύσως ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο φυσικὸν καὶ ὅτι αὕτη —ἡ Χρηστίνη Ἐννεμπόν— ἦτο ἡ ἴδια αἰτία ὅλης ἐκείνης τῆς φασαρίας, μὲ τὸ νὰ ἀναβάλλῃ τὴν ἀπαραιτήτων πρὸ τοῦ γάμου «προειδοποίησιν», τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ εἶχε κάμει, τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχεν ὑποσχεθῇ νὰ κάμῃ, καὶ τὴν ὁποίαν αὐτός, ὁ μέλλων σύζυγος, εἶχε θεωρήσει ὡς ἀπολύτως οὐσιώδη, ὅλα αὐτὰ μαζί τῆς ἔφεραν νευρικὴν κρίσιν.

Ἄλλως τε ἐπρόκειτο περὶ διαλείμματος μόνον. Διότι, ὅταν ἐτέλεσεν ἡ νευρικὴ κρίσις, ἤρχισαν πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχήν.

—Μὰ διατί;... τί τῆς ἔκαμα;... ἐπανελάμβανε ἡ κυρία Ἐννεμπόν.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὴν ὥραν προσεπάθησε νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα διὰ τῆς λογικῆς.

—Γιὰ ἔλα ἐδῶ, Παῦλε, γιὰ πὲς μου. Γιατί;... Ἐκείνη δὲν σὲ ἀγαποῦσε καὶ ἐσὺ ποτὲ δὲν τῆς εἶπες ὅτι τὴν ἀγαπᾷς! Δὲν ἤθελε κἂν νὰ παντρευθῇ καθόλου. Δὲν μοῦ εἶχε κἂν μιλήσει ποτὲ δι' ἐκείνον τὸν μικρὸ Πραχέκ, ὁ ὁποῖος ἐν τούτοις δὲν ἦτο δυσάρεστος καὶ ὁ ὁποῖος τὴν ἐξήτησεν εἰς γάμον πέρυσιν... Ὁμᾶσαι βέβαια!... Τότε; τότε; διατί τὰ ἔχει μαζί μου; Δὲν τῆς ἔκανα κανένα κακὸ.

Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ συνωφρυνόμενος διετύπωσε μίαν ἐρώτησιν:

—Ὁ μικρόσωμος Πραχέκ, βέβαια τὸν ἐνθυμοῦμαι. Ἀλλὰ διατί ἀρνῆθηκες νὰ τὴν δώσης εἰς αὐτόν; Θὰ τὸν ἐδέχετο καὶ ἐκείνον χωρὶς ἀντίρρησης, ὅπως ἐδέχθη καὶ ἐμένα... καὶ ἴσως μάλιστα ἐκείνον μὲ περισσοτέραν προθυμίαν. Καὶ σήμερον δὲν θὰ εἶχαμεν φθάσει, ἐγὼ καὶ σὺ, εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρισκόμεθα.

Ἐκείνη τὸν ἐκύτταξε μερικὰ δευτερόλεπτα μὲ ἑκφραστικὴν φλογερὰν καὶ ἔπειτα εἶπε:

—Παῦλε, θὰ μὲ κατηγορήσῃς τώρα δι' ἐκεῖνο πού ἔκανα, ἀφοῦ τὸ ἔκανα μόνον γιὰ σένα;... Ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν πού σ' ἀγάπησα εἶχα ὑπολογίσει νὰ δώσω τὴν Ἰσαβέλλα σὲ σένα καὶ μόνον καὶ σὲ κανένα ἄλλον.

—Γιὰ τὸ Θεό, εἶπεν ἐκεῖνος στενοχωρημένος, δὲν σκέπτομαι νὰ σὲ κατηγορήσω γιὰ τίποτε.

Ἀλλὰ ἐκείνη, ξαναμμένη, μισοξαπλωμένη ἐπάνω στὸ κρεβάτι τῆς, μὲ τὸν ἑνα ἀγκῶνα ἀκουμπισμένον εἰς τὸ μαξιλάρι, ἐξηκολούθησεν ἀκράτητη:

—Τὸ ξέρεις πολὺ καλὰ γιατί ἔκαμα αὐτὸ πού ἔκαμα. Εἶχες τὸ ἀριστοκρατικὸ ὄνομά σου, εἶχες τὴν καριέρα σου καὶ τὴν ἐξυπνάδα σου καὶ τὴν γοητεία σου, ἀλλὰ εἶχες πολὺ μικρὴ περυσία καὶ πολὺ λίγες κοινωνικὲς γνωριμίες. Ὁ πατέρας σου

εἶχε πεθάνει πολὺ ἐνωρὶς καὶ ἡ μητέρα σου ἀκόμῃ νωρίτερα. Δὲν εἶχες καθόλου οἰκογένεια γιὰ νὰ φροντίσῃ γιὰ σένα. Ἐπρεπε νὰ κάνῃς μόνο σου τὸ δρόμο σου στὴ ζωῇ. Ἦταν ἐπιβεβλημένον νὰ παντρευθῇς. Σοὺ ἐχρειάζετο ὡς σύζυγος μία πλουσία κληρονόμος, ἀλλὰ κληρονόμος ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἀξία νὰ γίνῃ πρεσβευτίνα μιὰ μέρα. Δὲν εἶχες τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἀναζητήσῃς μιὰ τέτοια κληρονόμο. Αὐτὸ τὸ ἔξευρα πολὺ καλὰ. Ἀλλὰ τὴν ἡμέραν πού θὰ τὴν εὕρισκες τί θὰ γινόμεναι ἐγώ, ἐγὼ ἡ ὁποία δὲν ζοῦσα παρὰ μόνον δι' ἐσὲ καὶ διὰ σοῦ; Καὶ τότε ἐσκέφθηκα νὰ σοῦ τὴν βρῶ ἐγὼ ἡ ἴδια αὐτὴν τὴν κληρονόμο καὶ νὰ σοῦ τὴν δώσω μὲ τὸ χέρι μου. Θὰ ἦταν ὡραία, πλουσία καὶ μετὰ καλὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἦταν σύζυγός σου παρὰ μόνον κατ' ὄνομα καὶ δὲν θὰ σὲ χώριζε ἀπὸ μένα. Ἀ! Ἐάν μπορούσα νὰ σὲ παντρευθῶ ἐγώ! Ἦμουν τόσο πλουσία καὶ τόσο ἐλεύθερη ὅσο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὅποιαδήποτε ἄλλη γυναῖκα. Τὸ ξεύρεις ὅτι ὁ σύζυγός μου καὶ ἐγώ... Ἀλλὰ ἡ ἐκκλησία δὲν ἐπιτρέπει τὸ διαζύγιο. Κι' ἐκτὸς αὐτοῦ, ὁ σύζυγός μου δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ νὰ μοῦ τὸ δώσῃ μὲ κανένα τρόπον. Τότε, τότε τί μπορούσα νὰ κάμω; Ἀλλως τε ἡ Ἰσαβέλλα θὰ εἶναι πολὺ πλουσιώτερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ εἶμαι ἐγώ, χάρις εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ πατρός τῆς. Ἐκαμα λοιπὸν ἐκεῖνο πού ἔπρεπε, κάθε τι πού ἔπρεπε. Καὶ αὐτὸ πού ἔκαμα ἦτο πολὺ κατὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν τὸ παραδέχομαι, δὲν παραδέχομαι καθόλου νὰ ποῦσε οὕτε ἐσένα, οὕτε κανένα ἄλλον. Γιὰ πὲς μου, Παῦλο, γιὰ τὴν νὰ τὰ ἔχῃ μαζί μου; Τῆς ἐδῶσα τὸ ὄνομά σου καὶ τὴν καριέρα σου! Τόσες γυναῖκες θὰ τὴν φθονοῦν καὶ θὰ τὴν ζηλεύουν μιὰ μέρα. Κι' ἔπειτα —δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ τὸ καταλάβῃ σήμερον καὶ νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ— τῆς ἐδῶσα καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς. Μπορεῖ νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει καὶ νὰ ζήσῃ ὅπως θέλει. Ἐσὺ εἶσαι ὑπερβολικὰ ἐντιμος, ὥστε νὰ μὴ θελήσῃς, μιὰ γυναῖκα πού δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητά γυναῖκα σου, νὰ τὴν ἀναγκάσῃς... νὰ ζήσῃ ὡς ἡ καλόγρια.

—Ξεύρω, ξεύρω, εἶπεν ἐκεῖνος περισσότερο στενοχωρημένος ἀκόμῃ.

Ὁ ντὲ λὰ Μποάλλ ἦταν πολὺ λιγώτερο ἔξυπνος ἀπ' ὅ,τι ἔλεγε ἡ κυρία Ἐννεμπόν. Ἦσθάνετο ὅμως συγκεχυμένως ὅτι εἶχαν λεχθῇ πράγματα τερατώδη.

Ἀναμφιβόλως ὅλα τὰ εἶχεν ἀποδεχθῇ ἄλλοτε. Τὴν γυναῖκα ἐκείνην πού εὕρισκετο ἐκεῖ ἐμπρός του τὴν ἀγαποῦσε πολὺ, τὴν ἀγαποῦσε θηριωδῶς. Ἐκυριάρχει τοῦ πνεύματός του καὶ τοῦ σώματός του, καθὼς ἦτο τόσο ὡραία, τόσο ἀποφασιστικὴ, τόσο γοητευτικὴ. Ὁ Παῦλος δὲν εἰμποροῦσε νὰ ἐννοήσῃ τὴν ζωὴν χωρὶς αὐτήν. Τὴν εἶχε λοιπὸν ἀφήσει νὰ κάμῃ ὅ,τι ἤθελε. Εἶχε παραδοθῇ εἰς τὴν θέλησίν τῆς, ἀρκεσθεὶς μόνον νὰ ἀξιῶσιν μίαν στοιχειώδη εὐκρίνειαν καὶ ἐντιμότητα ἀπέναντι τῆς νέας ἐκείνης τῆς ὁποίας ἐδέχετο εὐχαρίστως νὰ νυμφευθῇ μόνον κατὰ τύπος... Ἀλλὰ ἐμπρός εἰς τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα πού εἶχε

ἐπέλθει, δηλαδή μίαν απόπειραν αὐτοκτονίας καὶ τὰ λοιπὰ... μίαν μεγάλη ἀγωνία τὸν ἐταλάντιζε.

Τότε ἐσήκωσεν ἀργὰ τὰ μάτια του. Καὶ τὴν εἶδε, αὐτὴν ποὺ εἶχε κάμει τόσα τρομακτικὰ πράγματα πρὸς χάριν του, ἢ πρὸς χάριν της. Ἦτο ὠραία, ὠραιότερα ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν, ἐναμμένη ἀπὸ τὴν ἐξομολόγησιν ἐκείνην, με δύο πύρινες φλόγες εἰς τὰ ἀνδραλουζιανὰ κατὰμαυρα μάτια της. Ὁ Παῦλος ἤσθάνθη μίαν φρικίαν εἰς ὅλον τὸ σῶμα του.

Ἐκείνη ἐξηκολούθει νὰ κυττάζῃ, ὅπως κυττάζει κανεὶς μίαν λεῖαν.

— Καὶ ἔπειτα—εἶπεν αἰφνιδίως ἡ κυρία Ἐννεμπὸν με ἀποφασιστικότητά—καὶ ἔπειτα τί χρειάζονται τόσα λόγια; Ἦθελαν νὰ σὲ κρατήσω κοντὰ μου, σὲ ἐκράτησα καὶ σὲ κρατῶ.

Ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ὠμίλησαν πλέον διὰ τὸ ζήτημα αὐτό.

12

Ἐπηκολούθησαν ἡμέραι ἀγωνίας. Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν δὲν ἐβγαίνει πλέον ἀπὸ τὸ διαμέρισμά της—τὸ 217—τοῦ Πάλας μπέργκο.

Ἡ Ἰσαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ δὲν ἔκαμνε καθόλου λόγον περὶ ἀναχωρήσεώς της ἀπὸ τὴν κλινικὴν μολονότι ἡ θεραπεία της ἐπλησίαζε γοργὰ εἰς τὸ τέλος της. Καὶ ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ἐπηγιναιόρηχτο ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον εἰς τὴν κλινικὴν ἀπὸ τὴν κλινικὴν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον με κανονικότητα ὥρολογίου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἦσαν καθόλου ἀξιοπρεπῆ καὶ εὐχάριστα. Ὅσων νὰ εἶχαν σιωπηλῶς συμφωνήσει, οὔτε ἡ μητέρα οὔτε ἡ κόρη ἐπρόφερον πλέον λέξιν διὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην περὶ πέτειαν.

Ἡ κυρία ντὲ λὰ Μποάλλ ὑπεδέχετο τὸν σύζυγόν της κάθε φορὰν ποὺ ἐπῆγαινε νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ με τὸ πλέον κοσμικὸν μείδιον καὶ τὴν πλέον ὑποδειγματικὴν γλυκύτητα.

Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν, κάθε φορὰν ποὺ ὁ Παῦλος ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν κλινικὴν τοῦ ἀπηύθυνε ἕνα βλέμμα ἀπλήστως ἐρωτηματικὸν καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθει νὰ σιωπᾷ με τὰ μάτια καρφωμένα εἰς τὸ παρκέτο τοῦ δαπέδου. Τίποτε περισσότερο.

Γύρω των ἡ Ρώμη ἐξηκολούθει τὴν ζωὴν της. Δὲν ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι τὸσον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὅσον καὶ εἰς τὴν κλινικὴν πολλοὶ εἶχον διαισθανθῇ τί συνέβαινε. Ἀλλὰ τὸ ἰταλικὸν τὰκτὶ εἶνε μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον. Κανεὶς δὲν ἐξεδήλωσε τὴν παραμικρὰν ἐκπληξιν.

Μόνον μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑβδομάδος—μιᾶς ἑβδομάδος ἢ ὅποια εἶχε διαρρεύσει με βραδύτητα χελώνης—ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ἐτόλμησεν ἕνα βράδυ νὰ διακόψῃ τὴν ἀνυπόφορον σιωπὴν.

Τὴν στιγμὴν ποὺ ἔφευγαν ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον διὰ τὴν κλινικὴν, ἡ κυρία Ἐννεμπὸν τοῦ εἶχεν ἀπευθύνει ἕνα τέτοιον βλέμμα

μα ἀγωνίας καὶ ἱκεσίας ὥστε ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν κλινικὴν, προτοῦ ἀκόμη πιάσῃ τὸ χέρι ποὺ τοῦ ἔτεινεν ἡ Ἰσαβέλλα, ἤρχισε χωρὶς περιστροφάς:

— ὦ! ἔκαμνεν ἡ Ἰσαβέλλα ἀμέσως, ἐνῶ ἐκιτρίνιζε, πρὸ παντός... πρὸ παντός μὴ μοῦ μιλάτε γι' αὐτήν.

Ὁ Παῦλος κατέπιε τὸ σάλιο του. Ἐπειτα εἶπε:

— Ἀκοῦστε... Εἶνε τόσο δυστυχισμένη!

Ἀλλὰ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἦλθεν ἀκαριαία σὰν σφαῖρα.

— Καλὰ, καὶ ἐγώ;

Καὶ ὁ Παῦλος δὲν εὗρηκε πλέον τί νὰ πῇ. Ἀργότερον ἐν τούτοις ἐσκέφθη ὅτι μία ἐξήγησις, ἔστω καὶ ἄκαρπος, ἦτο προτιμότερα ἀπὸ τὸ χάος. Καὶ διεκινδύνευσεν μίαν δειλὴν ἐρώτησιν:

— Θὰ ἤθελα νὰ καταλάβω, εἶπε, τὸ ἐξῆς. Ἐδεχθήκατε νὰ με ξανααἰδήτε... ἐμένα ποῦ...

Ἡ Ἰσαβέλλα τὸν διέκοψε με μίαν χειρονομίαν:

— ὦ! εἶπε! Καὶ ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω καὶ πολὺ διατί τὸ ἔκαμα. Πάντως καὶ αὐτὸ ἀκόμη εἶνε ἀρκετόν. Τὴν πρώτην στιγμὴν εἶχα σκεφθῇ νὰ φύγω ἀμέσως, νὰ ζητήσω διαζύγιον, νὰ τὰ ἔγκαταλείψω ὅλα. Εἶχα μάλιστα σκεφθῇ νὰ φύγω γιὰ τὸ Βάν, νὰ πάω εἰς τὸν πατέρα μου καὶ νὰ τοῦ τὰ εἰπῶ ὅλα. Εἶχα σκεφθῇ ἐπίσης νὰ φύγω γιὰ τὸ Παρίσι, ὅπου θὰ εὗρισκα τὸν ἐξομολογητὴ τῆς μαμάς, τὸν ξέρετε δὰ, τὸν ἀββὰ Μύρ... Θὰ τοῦ ζητοῦσα. Ἀλλ' ἀκριβῶς δὲν ἤξευρα τί νὰ τοῦ ζητήσω... Καὶ τότε εὐρῆκα προχειρότερο τὸ νὰ πεθάνω. Μόνον αὐτὸ ποὺ δὲν ἐπέτυχεν.

Ἐσकुψε τὸ κεφάλι της. Ἐκεῖνος τὴν ἄκουε με ἀνατριχίλα. — Αὐτὸ δὲν ἐπέτυχε, ἐξηκολούθησεν ἡ Ἰσαβέλλα. Καὶ ὅταν ἀναβρέθηκα πάλιν ζωντανή, δὲν εἶχα πλέον τὴν δύναμιν διὰ τίποτε. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἤμποροῦσα νὰ μὴ σὰς ξαναἰδῶ καὶ τοὺς δύο, καὶ ἐκείνην καὶ σὰς. Ἐπρεπε νὰ διαλέξω ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο... καὶ ἐδιάλεξα... Ἡ μάλλον ἡ τύχη ἐδιάλεξε ἀντ' ἐμοῦ. Δὲν ἤξεύρω. Ἀλλὰ ὅτι ἐγίνε, ἐγίνε. Ἀς μὴ ξαναμιλήσουμε πλέον γι' αὐτό, ποτέ.

Ὁ Παῦλος ἐγκατέλειπε κάθε συζήτησιν. Καὶ ἐπηκολούθησαν ἄλλες ἡμέρες, φρικτὲς, ἀνυπόφορες.

13

— Μὰ τί θέλει ἐπὶ τέλους; ἠρώτησεν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν διὰ δεκάτην φορὰν.

Ὁ Παῦλος εἶχε γυρίσει ἐκεῖνο τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴν κλινικὴν καὶ ἔφερε τὴν εἰδήσιν ὅτι ἡ Ἰσαβέλλα εἶχεν ἀναγγεῖλει εἰς τοὺς ἰατροὺς τὴν προσεχῇ ἀναχωρήσιν της ἀπὸ τὴν κλινικὴν. Ἀλλὰ φυσικὰ δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Ἐμπρὸς εἰς τὸν σύζυγόν της καὶ χωρὶς ἄλλως τε νὰ τοῦ εἰπῇ τίποτε ἀπ' εὐθείας, εἶχε παρακαλέσει νὰ τῆς φέρουν ἕνα σιδηροδρομικὸν ὄδηγόν ποὺ νὰ ἔχῃ τὰ δρομολόγια διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ εἶχε ἐρωτήσει τί ὥρα φθάνει εἰς τὸ Παρίσι τὸ τραῖνο ποὺ φεύγει ἀπὸ τὸν κεντρικὸν σταθμὸν τῆς Ρώμης τὸ μεσημέρι ἀ-

κριβώς.

Ἡ πληροφορία ἐκείνη εἶχεν ἀναστατώσει τὴν κυρίαν Ἐννεμόν.

— Μὰ ἐπὶ τέλους; τί σκοπεύει νὰ κάμῃ; τί θέλει;

— Θέλει, προφανῶς, ἀπήντησε ὁ Παῦλος, νὰ φύγῃ ἀπ' ἐδῶ, νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ σὲ ξαναἰδῇ καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Γαλλία μαζί μὲ μένα.

— Μαζί σου; Σοῦ τὸ εἶπε;

— Ξέρεις πολὺ καλὰ ὅτι σὲ μένα δὲν λέει ποτὲ τίποτε. Διὰ λαδὴ τίποτε ἀπὸ τὰ σχέδιά της. Ἀμφιβάλλω μάλιστα ἐὰν ἐχῇ καθόλου σχέδια εἰς τὸ μυαλό της. Ἀλλὰ ἐζήτησε, μπροστά μου, πληροφορίας διὰ τὰ βαγκόν λι πού ἔχουν διαμερίσματα μὲ δύο θέσεις.

— Ἀ! ἔκαμε ἡ κυρία Ἐννεμόν μὲ ἀγωνίαν.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ μικρὰν σιγὴν, ἠρώτησε:

— Καὶ σὺ; τί θὰ κάμῃς, Παῦλε;

Ἐκεῖνος τὴν ἐκύτταξε ἐπ' ἀρκετὸν καὶ ἔπειτα ἀνασήκωσε τοὺς ὤμους.

— Ἐγὼ ἀγαπῶ ἐσένα, εἶπεν ἀπότομα. Καὶ τὸ ξεύρεις, ὑποθέθω. Δὲν θὰ φύγῃ λοιπὸν μαζί της χωρὶς ἐσέ.

— ὦ, Θεέ μου! ἐπιθύρυσεν ἡ κυρία Ἐννεμόν.

Καὶ εἰς τὸν ψίθυρον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χαρὰ καὶ συγχρόνως ἀγωνία.

Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ἐξηκολούθησε μὲ κάποιαν ὑπόκωφον βαναυσότητα:

— Ἐγὼ ἐσένα ἀγαπῶ. Ὅλα αὐτὰ πού συμβαίνουν εἶνε γιὰ μένα μαρτύριον. Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι ὑπεύθυνος διὰ τίποτε. Τὸν σὲ ὑπῆκουσα, ὅταν ἐδέχθηκα αὐτὸν τὸν λευκὸν γάμον, τὸ ἔκαμα μὲ τὴν ρητὴν συμφωνίαν ὅτι δὲν θὰ μεταβληθῇ τίποτε ἀπὸ τὴν μεταξὺ μας σχέσιν. Καὶ σὺ ὠρκίσθηκες πὼς δὲν θὰ μεταβληθῇ τίποτε. Κρατῶ λοιπὸν πάντοτε σημείωσιν τοῦ ὅρκου σου.

Ἐκείνη ἡσθάνετο τώρα περισσοτέραν χαρὰν παρὰ ἀγωνίαν. Ἐν τούτοις εἶπε, ὡσάν νὰ ἐξεδήλωνε ὑψηλόφωνα μίαν μυχαῖαν σκέψιν της:

— Καὶ ὅμως δὲν πρέπει ἡ Ἰσαβέλλα νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ μας; Στὴν ἀρχὴ τῆς εἴχε ἔλθει ἡ σκέψις νὰ ζητήσῃ διαζύγιον. Δὲν εἶναι ἔτσι; Λοιπὸν, πάσῃ θυσίᾳ πρέπει νὰ τὸ ἀποφύγῃς αὐτό. Ἐν πρώτοις θὰ κατεστρέφετο ἀμετακλήτως ὅλο τὸ μέλλον σου... Καὶ αὐτὸ θὰ ἦτο ἀπελπιστικὸν ἔπειτα ἀπὸ τόσα πού ἐκάναμε διὰ νὰ ἐξασφαλίσουμε αὐτὸ τὸ μέλλον του. Καὶ ἔπειτα γιὰ σκέψου. Ἐνὰ διαζύγιον. Τί σκάνδαλον!

Ἐσταμάτησε ὡς ἐὰν εὕρισκετο ἐμπρὸς εἰς ἓνα πρόβλημα πού ἀκόμη δὲν τὸ εἶχεν ἀντιληφθῇ.

— Καὶ τί ἀμάρτημά! συνεπλήρωσε μὲ μίαν ἑκφρασιν εἰλικρινοῦς τρόμου.

Διότι ἡ κυρία Ἐννεμόν δὲν ἦτο θεοσεβῆς μόνον φαινομενικῶς,

Τὸ βράδυ ἐπανῆλθε ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος. Ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν κλινικὴν. Ἡ Ἰσαβέλλα χωρὶς κἂν νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ συζύγου της εἶχε παραγγείλει νὰ τῆς κρατήσουν δύο κομπαρτιμὰν διπλανὰ εἰς τὸ ἐξπρὲς Ρώμης—Παρισιῶν, διὰ τὴν μεθεπομένην.

— Μὰ... εἰς τὴν Γαλλίαν τί θὰ κάμῃ; ἠρώτησεν ἡ κυρία Ἐννεμόν, τρομοκρατημένη αὐτὴν τὴν φορὰν.

— Μήπως ξεύρω κι' ἐγώ; ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος ὁ ὅποιος εἶχε ἀρχίσει νὰ χάνῃ καὶ αὐτὸς τὸ θάρρος του.

Καὶ, ὅπως πάντοτε εἰς τοιαύτας περιστάσεις, ἡ γυναῖκα ὑπῆρξε ἐκείνη πού ἀνέκτησε πρώτη ὀλίγην ψυχραιμίαν καὶ νηφαλιότητα.

— Ἐν πρώτοις, εἶπε, πρέπει νὰ κάμῃς ὅ,τι δὴποτε θελήσῃς καὶ διὰ νὰ κάμουμε καλὴν ἀρχὴν θὰ φύγῃς μεθαύριον μαζί της. Ναί, καί, ξεύρω. Εἶχες ἀποφασίσει τὸ ἀντίθετον. Ἀλλὰ τώρα δὲν πρόκειται νὰ πεισματούμε καὶ νὰ κάνουμε τρέλλες. Τὸ οὐσιῶδες εἶνε νὰ ἀποφεύγωμεν τὸ ἀνεπανόρθωτον. Ἐγὼ θὰ φύγω εἴκοσι τέσσαρες ὥρες ἀργότερα ἢ νωρίτερα ἀπὸ σὰς, σὺτὸ δὲν ἔχει σημασίαν.

Ὁ Παῦλος τὴν ἄκουε χωρὶς νὰ ἀπαντᾷ, σιγοψιθυρίζων μέσα του τὰς ἀπαντήσεις. Ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐπανελάβε μὲ τόνον ἐνεργητικόν:

— Ἐπειτα... ἔπειτα... θέλω νὰ πῶ ὅταν φθάσουμε στὸ Παρίσι μὲνει νὰ γίνῃ τὸ δυσκολώτερον... Θὰ πρέπει νὰ τὴν καταφέρῃς σιγά-σιγά. Θὰ πρέπει νὰ τὴν πείσῃς ὅτι πρὸς τὸ καλὸν καὶ τῶν τριῶν μας ἐπιβάλλεται ἡ εἰρήνη.

— Χμ! ἔκαμεν ὁ Παῦλος μὲ τόνον ἀπεχθείας.

Ἀλλὰ ἡ κυρία Ἐννεμόν κατακίτρινη τοῦ ἐπίασε τὸ χέρι.

— Πρέπει, ἐπανελάβεν ἔντονα. Πρέπει εἰδεμὴ τί θὰ ἀπογίνουμε ἐμεῖς οἱ δύο;

Ὁ Παῦλος προσεπάθησε νὰ τὴν καθησυχάσῃ. Ἀλλὰ ἐὰν ἐκείνη ἠρέσκετο νὰ τυφλώνεται ἀπὸ τὴν ἔμφυτον αἰσιοδοξίαν της, δὲν ἔπαυε ὅμως εἰς τὰς κακὰς ὥρας νὰ ἔχῃ διαύγειαν καὶ εὐθυκρισίαν. Τοῦ ὑπέμνησεν ἀμείλικτα τὰς τρεῖς λέξεις τῆς Ἰσαβέλλας, τὰς ὁποίας ὁ Παῦλος τῆς εἶχε μεταφέρει πρὸ ἡμερῶν.

— Μοῦ εἶπες ὅτι προτοῦ ἀποπειραθῇ ν' αὐτοκτονήσῃ εἶχε σκεφθῇ τὸ διαζύγιον καὶ ἐπίσης νὰ πάῃ στὴν Βᾶν νὰ τὰ πῇ εἰς τὸν πατέρα της ἢ εἰς τὸ Παρίσι, εἰς τὸν ἀββᾶν Μύρ...

— Ναί.

— Τὸν ἀββᾶν Μύρ, τὸν καθοδηγητὴν μου.

— Εἶνε καὶ ἰδικὸς της, ὑποθέτω.

— Ὁχι, ἔκαμεν ἡ κυρία Ἐννεμόν ἀφηρημένη. Ἡ Ἰσαβέλλα δὲν ἔχει καθοδηγητὴν, δὲν εἶχε ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν της... Αὐτὴ ἐξομολογεῖται μόνον καὶ αὐτὸ εἶνε ὅλο... Καὶ μάλιστα δὲν ἡξεύρω εἰς ποῖον ἐξομολογεῖται. Ὁχι, ὄχι. Ὁ ἀββᾶς Μύρ εἶνε ἀποκλειστικὸς δικός μου. Αὐτὸς μὲ ἐστειλεν ἐδῶ εἰς τὸν ἀββᾶν Ρονκέττη...

Μιὰ περιέργεια ἀρκετὰ ἀδιάκριτη ὥθησε τὸν Παῦλον νὰ δια-

τυπώση μίαν ἐρώτησιν τὴν ὁποίαν ἐσκέπτετο πολὺ συχνὰ καὶ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε τολμήσει νὰ κάμῃ ποτὲ ἕως τότε.

— Ἀλήθεια... εἶπε, σκέπτομαι τὸ ἐξῆς... σκέπτομαι... ὅταν ἀπεφάσιςες νὰ παντρεύῃς τὴν κόρη σου, θέλω νὰ πῶ ὅταν ἀπεφάσιςες νὰ τὴν παντρεύῃς μαζί μου, τὸ εἶπες εἰς τὸν ἄββαν Μύρ;

— Βεβαίως.

— Καὶ ἐκεῖνος δὲν ἔφερε καμμίαν ἀντίρρῃσιν;

— Διατί θὰ ἔφερνε ἀντίρρῃσιν;

— Μὰ... μοῦ φαίνεται... τοῦ ὠμολόγησες ποτὲ τὰς ἐρωτικὰς μας σχέσεις;

— Τοῦ ὠμολογοῦσα πάντοτε τὰ πάντα. Ἀλλὰ φυσικὰ δὲν τοῦ εἶπα τὸ ὄνομα τοῦ ἐραστοῦ μου. Μὰ τί ἄθεος καὶ ἄθρησκος εἶσαι σύ, καυμένε μου Παῦλε, ποὺ δὲν ἠξεύρεις ὅτι ἡ ἐξομολόγησις πρέπει νὰ εἶνε φρόνιμη καὶ μετρημένη;

— Ἀ! ἔκαμε ἐκεῖνος μὲ ἀπογοήτευσιν.

Ἀλλὰ ἀφοῦ ἐσκέφθῃ μίαν στιγμὴν ἐξηκολούθησε:

— Ἐν πάσῃ περιπτώσει, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἂν τυχὸν ἡ Ἰσαβέλλα πάῃ νὰ εὔρῃ τὸν ἄββα Μύρ, θὰ τὸν εὔρῃ ἀκριβῶς διὰ τὸ τοῦ εἶπῃ τὸ ὄνομά μου...

— Αὐτὸ σκέπτομαι καὶ ἐγώ.

Ἐκυττάθησαν μιά στιγμὴ καὶ ἡ κυρία Ἐννεμόν ἐγινε κατὰ κόκκινῃ.

— Αὐτὸ, εἶπε, δὲν θὰ εἰμπορέσω νὰ τὸ ὑποφέρω. "Οχι, δὲν θὰ εἰμπορέσω. Θὰ προτιμήσω νὰ κάμω ὅ,τι δὴποτε ἄλλο.

Ἐκνοστοσάθῃ σκεπτικὴ καὶ ἐπανελάβε:

— Ὅ,τι δὴποτε ἄλλο.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος τὴν ἐκύτταζε σκανδαλισμένος, μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν, τοῦ ἐξήγησε:

— Θὰ πάω μᾶλλον ἐγὼ ἢ ἴδια νὰ εὔρω τὸν ἄββα Μύρ. Καὶ θὰ τοῦ εἰπῶ ὅλα, ὅλα, μόνῃ μου προτοῦ προφθάσῃ ἐκεῖνη νὰ τοῦ τὰ εἰπῇ. Σοῦ ἐξήγησα ὅτι ὁ ἄββας Μύρ δὲν εἶνε μόνον ἐξομολογητὴς μου, εἶνε καὶ ὁ καθοδηγητὴς μου. Ἐχει τὸ δικαίωμα νὰ μὲ συμβουλευῇ...

Ὁ Μπαῖλλ ἀσφαλῶς δὲν εἶχε διάθεσιν νὰ γελάσῃ. Ἀλλὰ ἦτο τόσο κωμικὸν αὐτὸ ποὺ ἔλεγεν ἡ κυρία Ἐννεμόν διὰ τὸν ἄββα Μύρ καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐλάβεια μὲ τὴν ὁποίαν ὠμίλει διὰ τὰς συμβουλὰς του, ὥστε τοῦ ἦλθε μία εἰρωνικὴ διάθεσις.

— Ὡ, μοῦ φαίνεται ὅτι μπορῶ νὰ σοῦ πῶ προκαταβολικῶς τί θὰ σὲ συμβουλευῇ ὁ ἄββας Μύρ.

— Εἶσαι βέβαιος;

— Βεβαίωτατος. Καὶ θὰ μοῦ ἔκανε ἐκπληξίαν ἂν ἔπεφτα ἐξω τοῦ ἄββας Μύρ θὰ σὲ συμβουλευῇ νὰ μὲ ἀφήσῃς καὶ νὰ γυρίσω κοντὰ τὸν συνταγματάρχην Ἐννεμόν.

Ἐκεῖνη ἀνεσῆκσε τοὺς ὤμους της:

— Ὅχι, εἶπε, δὲν θὰ μὲ συμβουλευῇ ποτὲ νὰ γυρίσω κοντὰ τὸν συνταγματάρχην. Βλέπεις δὲν τὰ ξέρεις ὅλα. Καὶ αὐτὰ τὰ ὅλα εἶνε περισσότερο πολὺπλοκα ἀπὸ ὅ,τι φαντάζεται κανεὶς.

Ὁ ἄββας Μύρ, ἄλλοτε ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Πέτρου ντὶ Σατώ, εἰς τὸ Παρίσι, ἀλλὰ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν εἶχε μεταφερθῇ εἰς μίαν συνοικίαν ὀλιγώτερον ἀριστοκρατικὴν, κατὰ τὴν εἰς τὸ ἐλεεινότερον διαμέρισμα ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, εἰς τὸ πέμπτον πάτωμα ἐνὸς σπιτιοῦ τῆς προκυμαίας Τουρνέλλ, μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Μπιέβρ καὶ τῆς ὁδοῦ Βερναρδίνων. Ὁλόκληρον τὸ σπῆτι ἦτο ἐλεεινὸν καὶ τρισάθλιον. Ἡ ἐξώθυρά του ὠμοῖαζε μὲ τρύπαν ἀνοιγμένην εἰς τοῖχον λεπρόν. Ἡ σκάλα ἦτο σκοτεινὴ καὶ ἐτοιμόρροπη. Δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι ἐκεῖναι ἀπὸ τὰς παλαιὰς ἐνοριτίσας του αἱ ὁποῖαι ἐξηκολούθουν νὰ ἐρχωνται νὰ ἐπισκέπτονται τὸν ἄββα Μύρ εἰς τὴν ὑπερύψηλην ἐκεῖνην θειαν πρὸς τὸν ἄββα. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ἄββας Μύρ σπανίως ἐδέχετο εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ἐπισκέψεις καὶ μάλιστα γυναικείας. Ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τῶν περισσοτέρων ἐφημέριων, ἐπρωτίμα νὰ βλέπῃ ἐκεῖνας ποὺ ἐξωμολόγει ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ κιγκλίδωμα τοῦ ἐξομολογητηρίου. Ἐν τούτοις ἔκαμνε καὶ ἐξαίρεσεις, διότι δὲν ἦτο μόνον ἐξομολογητὴς ἀλλὰ καὶ καθοδηγητὴς. Δηλαδή δι' ὀλίγας ψυχὰς ἐκλεκτὰς—ἀλλοίμονο, ὅχι καὶ ὁ ἄββας Μύρ μολονότι ἦτο τὸ ἀντίθετον τῶν λεγομένων ἀριστοκρατικῶν ἀββάδων, δὲν ἀπηξίου νὰ παρέχῃ τὰς φροντίδας αὐτὰς εἰς τὰ ἀπωλολότα πρόβατα τοῦ ποιμνίου του.

ἦτο ἄνθρωπος παράξενος, μεγαλόσωμος, ρωμαλέος καὶ ἀποφασιστικὸς. Ἐνδιεφέρετο δι' ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ κόσμου. Συχνὰ ἔλεγεν ὅτι ἐλυπεῖτο διότι δὲν εἶχε γίνῃ ἱεραπόστολος. Ἡ γὰρ τοῦ ἐφαίνετο ὑπερβολικὰ μικρά. Ἐπεθύμει νὰ τὴν γνωρίσῃ ὅλην, ὅχι τόσο διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὰς παντοειδῆς λαμπροτήτας τῆς ὅσον διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ ὑπέροχον πρόβλημα τῶν τόσων τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν αἱ ὁποῖαι εἶνε διεσκορπισμένα εἰς τὴν ὑφήλιον καὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν κάθε μία τὴν ἡθικὴν της, τὸν ἀρετὰς της καὶ τὴν θρησκείαν της. Αἱ διάφοροι περιπέτειαι τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόσμου τῶν Παρισίων τοῦ ἐφαίνοντο ἀσημαντοί.

Ὁ ἄββας Μύρ μολονότι δὲν εἶχε ταξειδεύσει ποτὲ πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, εἶχε πολλοὺς φίλους Κινέζους, Ἰάπωνας καὶ Ἰνδοὺς. Ἐνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα βράδια τοῦ Ὀκτωβρίου—δεκαπέντε βράδια ἄφ' ὅτου ἡ κυρία Ἐννεμόν, ὁ γαμβρὸς της καὶ ἡ Ἰσαβέλλα εἶχον ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς τὸ Παρίσι—ὁ ἄββας ἀπεστρεφεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ὅταν εἶναι τὴν ἐξώθυραν ἀκριβῶς ἔπεσεν ἐπάνω εἰς κάποιον κύριον μὲ φυσιογνωμίαν Ἰάπωνος, ὁ ὁποῖος ἔβγαλινεν ἀκριβῶς ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν ἀπὸ μέσας.

— Ὡ, κύριε, σὰς ζητῶ χιλιάκις συγγνώμην, εἶπεν ὁ ἄββας. Αὐτὴ ἡ εἴσοδος εἶνε πολὺ στενὴ.

— Κάθε ἄλλο, κύριε ἄββα, ἀπήντησε ὁ ἄλλος. Εὐγνωμόνῳ

τὴν εἴσοδον αὐτὴν ποὺ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ σὰς συναντήσω ἐπὶ τέλους.

— Μπα, ἔκαμε ὁ ἀββᾶς Μὺρ ὀπισθοχωρῶν ἓνα βῆμα διὰ νὰ κυττάξῃ καλλίτερον τὸν ὁμιλητὴν του. Ὁ κύριος Σιματζοῦ.

— Ὁ ἴδιος, ἀπεκρίθη ὁ ἄλλος καὶ ἐχαίρετ' αὐτὸν μετὰ ἓνα τρόπον ποὺ ἐφανερώναν τὸν ἀριστοκράτην Ἰάπωνά. Ὁ δόκτωρ Σιματζοῦ εἶχε ζήσει πλέον ἀπὸ εἴκοσιν ἔτη εἰς τὴν Εὐρώπῃ καὶ ἰδιαιτέρως εἰς Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν. Ἦτο παλαιὸς καὶ στενὸς φίλος τοῦ ἀββᾶ Μὺρ, ὁ ὁποῖος μετὰ ἐξαιρετικὴν διαχυτικότητα τὸν ἐπίασεν ἀπὸ τὸ μπράτσο, λέγων:

— Σιματζοῦ, φίλε μου Σιματζοῦ. Δὲν τολμῶ νὰ πιστεῦσω τὰ μάτια μου, οὔτε τὰ αὐτιά μου. Τί ἐγίνατε τόσο καὶρόν. Ἐρχέσθε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸ Τόκιο;

— Ἀκριβῶς.

— Τί χαρὰ ποὺ θὰ εἰμπορέσω νὰ σὰς ἰδῶ λιγάκι ἐδῶ στὸ Παρίσι. Μὰ γιὰ πέστε μου. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο πῶς ἀπεφάσισε νὰ στερηθῇ τὸν πρῶτον του καθηγητὴν τῆς ψυχιατρικῆς;

— Κύριε ἀββᾶ, ἀπήντησεν ὁ ἄλλος μετὰ ὕψους σοβάρων. Εἰς τὸν κόσμον κανένα ἄτομον δὲν εἶνε ἀπολύτως ἀπαραίτητον καὶ ἀναντικατάστατον. Καὶ αὐτὸ εἶνε δόγμα εἰς τὴν μακρυνὴν καὶ ἀντικαταστάσιμον πατρίδα. Ἀλλως τε καὶ ἐδῶ εἰς τὸ Παρίσι συμβαίνει τὸ ἴδιον ἀφοῦ ἡ παλαιὰ σὰς ἐνορία ἐστερήθη ἀπὸ τινων ἐτῶν ὀλίγων ἀντιμισθία. Φαντάζεσθε λοιπὸν πόσον ὀλίγον ἀντιμισθία εἰμπορεῖ νὰ εἶνε ἡ ἀπουσία ἐνὸς ἡλιθίου σὰν ἐμέ.

— Ἐλάτε, ἐλάτε τώρα. Εἵχατε ἔλθει γιὰ μένα ἐδῶ μέσα, δὲν εἶν' ἔτσι; Λοιπὸν σὰς κρατῶ καὶ δὲν σὰς ἀφίνω. Ἀς ἀνεβούμεν τὰ πέντε πατώματα διὰ νὰ φθάσουμε εἰς τὴν τρώγλιν μου. Θὰ μείνετε πολλὰς ἡμέρας εἰς τὸ Παρίσι;

— Δὲν ἤξεύρω ἀκριβῶς πόσον.

— Εἰσθε ἐδῶ μετὰ ἀποστολῇ;

— Ναί, μετὰ ἀποστολῇ.

Ὁ ἀββᾶς Μὺρ ἤξευρε ὅτι ποτὲ ἓνας Ἰάπων δὲν δίδει ἐξήγησις περὶ τῆς ἀποστολῆς ποὺ τοῦ ἀναθέτει ἡ κυβέρνησις τῆς πατρίδος του. Δι' αὐτὸ ἀπέφυγε νὰ ἐρωτήσῃ περισσότερα.

— Ἐλάτε, εἶπε καὶ τὸν παρέσυρε πρὸς τὰ μέσα.

Οἱ δύο ἄνδρες ἀνέβησαν χωρὶς σταθμοὺς τὴν ἐλικοειδῆ σκάλαν ἕως οὗτο ἐφθασαν εἰς τὴν σχεδὸν ἐναέριον κατοικίαν τοῦ ἀββᾶ Μὺρ.

Ἐβγήκαν καὶ ἐκάθησαν εἰς τὸ μπαλκόνι καὶ ἐκεῖ, ἐνῶ κάτω ἐβομβοῦσε ἡ κίνησις τῶν δρόμων, ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὰ προσφιλή των θέματα.

Εἰς μίαν στιγμὴν ὁ ἀββᾶς Μὺρ ἠώρτησε:

— Ἦθελα νὰ ξεύρω, κύριε Σιματζοῦ, τί γνώμην ἔχετε διὰ τὴν Γαλλίαν μας.

— Εἶνε μίαν χώρα περιπαθῆς, ἀπεκρίθη ὁ Ἰάπων. Χώρα τῶν πολλῶν παθῶν, καλῶν καὶ κακῶν. Χώρα τῶν πολλῶν διαμαχῶν. Χώρα τῶν πολλῶν ἀλτρουϊσμῶν, τῶν πολλῶν διαμαχῶν. Χώρα τῶν πολλῶν φρονήσεως καὶ τῆς πολλῆς τρέλλας. Χώρα τῶν ἀναρχῶν.

ΤΟ ΠΕΝΘΙΜΟΝ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ

μήτων ἀντιθέσεων. Ἀλλὰ ἐλησμόνησα ὅτι σεῖς ὑπὸ τὴν ιδιότητά σας τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ ἐξομολογητοῦ θὰ γνωρίζετε καλλίτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον τὸν ἀναβρασμὸν τῶν παθῶν ποὺ κοχλάζουν εἰς τὴν Γαλλίαν.

— Εἶνε ἀλήθεια. Μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν ὑπάρχουν κοχλάζοντα πάθη.

— ὦ, ὄχι. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ πούθεν ἄλλοι τὰ πάθη δὲν περιλαμβάνουν τόσο κεφαλαιώδεις ἀντιθέσεις ὅσον ἐδῶ.

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠκούσθη κτύπος εἰς τὴν πόρταν καὶ ἐνεφανίσθη ἡ γραῖα ὑπηρετρία τοῦ ἀββᾶ Μὺρ.

— Κύριε ἀββᾶ, εἶπε, εἶνε μία κυρία... ἡ κυρία...

Καὶ ἐψιθύρισε ἐντελῶς χαμηλοφώνως ἓνα ὄνομα.

— Αἱ ἔκαμεν ὁ ἀββᾶς μετὰ τόνον ζῶηρον.

— Μάλιστα, καὶ θὰ ἤθελε, εἶπε, νὰ ἰδῇ τὸν κύριον ἀββᾶ.

Ὁ ἀββᾶς Μὺρ ἐφάνη ἐλαφρὰ στενοχωρημένος καὶ ἐκύτταξε τὸν φίλον του Σιματζοῦ μετὰ ἓνα παράξενον βλέμμα.

— Μὰ κύριε ἀββᾶ, εἶπεν ὁ Ἰάπων ἱατρός, ἅς μὴ σὰς στενοχωρῇ καθόλου ἡ παρουσία μου. Ὅτι ἐσκόπευα νὰ σὰς ζητήσω τὴν ἀδειαν νὰ φύγω. Ἐχῶ χίλιες δουλειές, διότι, ὅπως σὰς εἶπα, μόλις σήμερα ἐφθασα εἰς τὸ Παρίσι.

— Ἐστῶ, ἀπήντησεν ὁ ἀββᾶς.

Καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν ὑπηρετρίαν.

— Θὰ φέρετε μέσα αὐτὴν τὴν κυρίαν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα λεπτόν, εἶπε.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Σιματζοῦ εἶχε πάρει τὸ καπέλλο καὶ τὸ ἐπαφύριον του.

— Διὰ νὰ σὰς ὁμολογήσω τὴν ἀλήθειαν, εἶπε, προτοῦ προχωρήσῃ πρὸς τὴν πόρταν, εἶχα ἔλθει μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ σὰς πάρω εἰς τὴν πόλιν. Ὅμως δειπνήσουμε ἀπόψε μαζί. Θὰ ἦτο μεγάλη τιμὴ καὶ εὐχάριστη.

— ὦ, Θεέ μου! ἔκαμεν ὁ ἀββᾶς διστακτικός, ξέρετε ὅτι δὲν μπόρῳ ποτὲ ἔξω εἰς τὴν πόλιν.

— Ναί, ναί, ξεύρω. Ἀλλὰ ἐν πρώτοις δὲν θὰ δειπνήσουμε μετὰ εἰς τὴν πόλιν... Καὶ ἔπειτα θὰ εἴμεθα μόνον οἱ δύο μας, ὁλομόναχοι...

— Δὲν θὰ ἤθελα νὰ ἀρνηθῶ...

— Τότε δεχθῆτε. Λοιπὸν σύμφωνοι. Καὶ πρὸ παντὸς δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ βάλετε τὰ καλά σας. Θὰ δειπνήσουμε ὅπου θέλετε. Νὰ σὰς φεύγω. Εἶνε περιττὸν νὰ μετὰ ξεπροβοδίσετε. Θὰ περάσω μόλις ἐβγήκην ὁ δόκτωρ Σιματζοῦ ἐμπήκεν ἡ γραῖα ὑπηρετρία καὶ ἀνήγγειλεν:

— Ἡ κυρία Ἐννεμόν.

Τώρα ἡ κυρία Ἐννεμόν. καθισμένη φρόνιμα δίπλα εἰς τὸν

καὶ μὲ τὰς ἰδικὰς σας θρησκευτικὰς παραδόσεις καὶ ἀκόμη μὲ τὴν σύγχρονον ἐπιστήμην σας, τόσον τὴν βιολογίαν ὅσον καὶ τὴν παθολογίαν. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἐγὼ ἔχω δίκαιον, σὺ δὲ ἄδικον.

— Ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάξῃ ἀπὸ τὸ νὰ τοῦ ὑπαγορεύσω ἐγὼ τοὺς νόμους τῆς Δικαιοσύνης του, εἶπεν ὁ ἄββας. Ἐν τούτοις μοῦ φαίνεται σκληρὸν τὸ νὰ πληρώνῃ συχνὰ ὁ ἀθῶος διὰ τὸν ἔνοχον.

— Κύριε ἄββα, ἀπήντησε μὲ τόνον ἀποφθεγματικὸν ὁ δόκτωρ Σιματζοῦ. Δὲν ὑπάρχουν καθόλου ἔνοχοι χωρὶς νὰ ἔχουν δικαιο-λογητικά ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δὲν ὑπάρχουν ἀθῶοι τῶν ὁποίων ἡ συ-νειδήσις νὰ εἶνε ἐντελῶς καθαρὰ. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ κρύβουν μέσα των ἓνα μεγάλο ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ὅταν οἱ ἀν-θρώποι, ἐκμανέντες, ἐπανεστάτησαν διὰ πρώτην φοράν ἐναντίον τοῦ κα τ' ἐξοχήν νόμου, δηλαδή ἐναντίον τῆς λογικῆς, τῆς οἰκογενείας, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ χειρότερον εἶνε ὅτι τὸ κακὸν αὐτὸ εἶνε μεταδοτικὸν καὶ ὅτι ἐνῶ ἐγενήθη εἰς τὴν Δύσιν ἀρχίζει νὰ κατακτᾷ ἔδαφος μέχρι τῆς ἀνατολικῆς Ἀσίας.

— Ἀγαπητὲ φίλεκ δὲν θέλω πλέον νὰ ἐπιμείνω κατὰ τῶν ἀν-τιλήψεών σας. . . Σὰς λέγω μόνον τοῦτο, ὅτι ἡ σὰρξ εἶνε ἀσθενὴς καὶ ἐγὼ ἐνδιαφέρομαι πολὺ διὰ τὰ δυστυχεῖς αὐτὰ πλάσματα τῶν ὁποίων σὰς διηγήθην τὴν ἱστορίαν. Σὰς ἐρωτῶ λοιπὸν: Ποίον προβλέπετε ὅτι θὰ εἶνε τὸ μέλλον τους;

— Ὡ, ἀπήντησεν ὁ Σιματζοῦ μὲ βλέμμα ρεμβῶδες. «Ὅποιος σπάει τὴν ἀλυσίδα τῶν κληρονομικῶν παραδόσεων, δὲν ἔμπορεῖ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὰς.

— Μὴν προχωρεῖτε ἐπ' αὐτοῦ, παρετήρησεν ὁ κληρικός. Ὁ ποῖος ζῇ, δὲν ζῇ παρὰ μόνον διὰ τὸ νὰ ἀποθάνῃ.

— Ὑπάρχει θάνατος καὶ θάνατος. Καὶ ὁ θάνατος ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μεταβάλλονται εἰς προγόνους δὲν εἶνε θάνατος πραγμα-τικός. Ἄλλος εἶνε ὁ θάνατος ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δὲν ἐφρόντισαν οὔτε νὰ εἶνε τέκνα τῶν γονέων των, οὔτε νὰ εἶνε γονεῖς τῶν τέ-κνων των καὶ τῶν ὁποίων συνεπῶς καὶ ἀναποφεύκτως ἡ ζωὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶνε ἄλλο παρὰ ἓνα μακρὺ, ἀδιάκοπον προκαταβο-λικὸν πένθιμον ἐμβατήριον.

Ἐνῶ τὰ ὥρολόγια ἐσήμαιναν τὴν 5 ½ πρωΐνῃν, ἡ ταχεῖα ἀμα-ξοστοιχία τῶν Παρισίων ἐφθασεν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθ-μὸν τῆς πόλεως Βάνν τῆς Βρετανίας. Τὸ δρομολόγιον ἀνέφερε στάσις ἐξ λεπτῶν τῆς ὥρας καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία εἶχε καθυστε-ρήσει. Κατὰ τὴν πρωΐνῃν ἐκείνην ὥραν ποὺ ἡ συνεχὴς βροχὴ τὴν ἔκαμνε μελαγχολικὴν, δὲν εὐρίσκετο κανεὶς ἀχθοφόρος εἰς τὸν σταθμὸν. Ἐδέησε κάποιος εὐγενικὸς ταξειδιώτης νὰ βοηθήσῃ τὴν κυρίαν Ἐννεμπὸν διὰ τὸν ἀνδρὰ τῆς εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ἐπιβάτις δι' ἐκεῖ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν καθοδὸν τῆς οἱ ὑπάλληλοι ποὺ ἐβιάζοντο ἔκαμαν σημεῖα εἰς τὸν ὁδηγὸν νὰ ξεκινήσῃ. Ἦκου-

σθη τὸ σφύριγμα τῆς ἀτμομηχανῆς καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία ἐφυγε πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λοριάν καὶ τοῦ Κιμπέρ.

— Θεέ μου! Θεέ μου! ἐπιθύρυσεν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν, ἐνῶ ἔρριπτε γύρω τῆς βλέμματα θλιβερά. Διὰ τί εὐρίσκομαι ἐδῶ; τί φρίκη!

Ὁ οὐρανὸς ἔβρεχε μὲ μικροσκοπικὰς ἀργεῖς καὶ ἀτελείωτες σταγόνες. Μέσα εἰς τὸ μισοσκοτάδιο τῆς χαρραυγῆς οἱ τρεῖς ἡλεκ-τρικοὶ γλόμποι τοῦ σταθμοῦ ἔρριχναν ἓνα θαμπὸν ἀδύνατο φῶς. Καὶ γύρω δὲν ἐφαίνετο τίποτε, τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν τετραπλὴν λάμψιν τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν αἱ ὁποῖαι ἐφευγαν πρὸς ἀνατολάς καὶ πρὸς δυσμάς.

Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἐκύτταζε τὶς δύο βαλίτζες τῆς, τὶς ὁποῖες ὁ εὐγενικὸς ταξειδιώτης εἶχεν ἀποθέσει κοντὰ τῆς, ἐπάνω εἰς τὴν λάμπουσαν ἀπὸ ὑγρασίας ἀποβάθραν τοῦ σταθμοῦ. Καὶ ἐ-πειδὴ τὴν φοράν αὐτὴν δὲν ἦλθε κανεὶς εἰς βοήθειάν τῆς, ἐσήκω-σε μόνῃ τῆς τὰς δύο βαλίτζας, μίαν εἰς κάθε χέρι, καὶ ἐβάδιζε πρὸς τὴν ἔξοδον.

Διότι ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἦτο μόνῃ, κατὰμονῃ. Ὁ Παῦλος ντὲ λα Μποάλλ, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἰδεῖ ἀγωνίων νὰ φεύγῃ, εἶχεν ἀ-νέγκασθῇ νὰ μείνῃ εἰς τὸ Παρίσι καθόσον ἡ Ἰσαβέλλα εἶχε δη-λώσει ὅτι δὲν θὰ ἡνείχετο τὴν ἀπουσίαν του.

Μὲ βῆμα βαρὺ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἐφθασε τὴν ἔξοδον, ἐπέ-σεν ἐμπρὸς ἀπὸ τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ ἐλέγχου ἀποσκευῶν καὶ εἰς τὸ κατῳφλι τῆς ἐξόδου ᾤφησε νὰ πέσουν κατὰ γῆς αἱ βα-λίτζαι τῆς. Δύο λεωφορεῖα ἐστάθμευσαν ἀπ' ἔξω.

— Ξενοδοχεῖον «Τὸ Ἐμπόριον καὶ τὸ Ξίφος», ἐφώνησεν ὁ ὁ-δηγὸς τοῦ ἐνός.

— Ξενοδοχεῖον τοῦ «Δελφίνου!», ἀντήχησεν ἡ φωνὴ τοῦ ἑλλου.

— Εἰς τὴν κυρίαν Ἐννεμπὸν εἶχαν συστήσει νὰ καταλύσῃ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἐκεῖνα ξενοδοχεῖα. Ἀλλὰ δὲν ἐνεθυμείτο πλέον ἀπὸ τὰ δύο τῆς εἶχαν συστήσει.

— Ἐλάτε! ἀπήντησε χωρὶς νὰ ὑποδείξῃ κανένα.

Ὁ πλέον εὐκίνητος ἀπὸ τοὺς δύο σωφὲρ ἄρπαξε τὰς βαλί-τζας τῆς. Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν προχώρησεν, ἐμπήκε εἰς τὸ ἓνα ξενοδοχεῖον καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ κάθισμά του, χωρὶς κἄν νὰ προ-βῇ εἰς τὸν ἐξοχὸν παρθέλου δεκαπέντε ἀκριβῶς ἡμέραι ἀπ' ὅτου ἡ κυ-ρία Ἐννεμπὸν ἓνα βράδυ ἀγωνίας εἶχε πάει νὰ ἐκλιπαρήσῃ συμ-μαρτυρὰν ἀπὸ τὸν ἄββαν Μύρ χωρὶς ἐννοεῖται νὰ τὴν ἐπιτύχῃ.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πόσας ἀγωνίας εἶχε περάσει. Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν δὲν καταλάβαινε καλὰ-καλὰ ἔαν ἐξοῦσεν ἡ ἡ-μέρα νερὴ.

Εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἐκ Ρώμης εἶχεν ἐγκαταστα-θῇ εἰς τὸ μέγαρόν της τῆς ὁδοῦ Σεριζὸλ ἐνῶ ἡ κυρία ντὲ λα Μποάλλ μαζί μὲ τὸν ἀνδρὰ τῆς εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὸ ξενο-δοχεῖον «Ἀστώρια», ὡσὰν νὰ ἦτο καμμία Ἀμερικανὴς περιηγή-τρια. Ἐξακόσια μέτρα μόλις ἐχώριζον τὴ μητέρα ἀπὸ τὴν κό-

ρην, αἱ ὁποῖαι εἶχον γίνεαι ξένα μεταξύ των καὶ τὰ ἐξακόσια ἐκείνα μέτρα ἦσαν σάν μία ἄβυσσος. Ὁ Παῦλος ντὲ λα Μποάλλ ἐπήγαινε βιαστικά-βιαστικά μιὰ δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖον εἰς τὸ μέγαρον τῆς ὁδοῦ Σεριζόλ, ἀκριβῶς ὅπως προηγούμενος εἰς τὴν Ρώμην ἐπήγαινε ἀπὸ τὸ Ἀλμπέργκο Παλλὰς εἰς τὴν κλινικὴν. Καὶ ὅπως εἰς τὴν Ρώμην ἡ Ἰσαβέλλα ἐτῆρει μίαν βωρὴν καὶ μυστηριώδη στάσιν καὶ ἐφαίνετο σάν νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται τίποτε ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τοῦ συζύγου της.

Ἐνα βράδυ ἐν τούτοις, μετὰ τὸ δεῖπνον των—ἐδειπνοῦσαν πάντοτε ὁλομόναχοι μέσα εἰς τὸ διαμέρισμα οἱ δυὸ τους—καθὼς ἐκεῖνος τὴν ἐκαληνύχιζε διὰ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὸ διαμέρισμά του, ἡ Ἰσαβέλλα εἶπεν αἰφνιδίως:

—Πρέπει ἐν τούτοις νὰ πάρωμεν μίαν ἀπόφασιν καὶ νὰ ὀργανώσωμεν τὴν ζωὴν μας καλύτερον.

Ἐπειτα ἐπρόσθεσε μὲ τὰ μάτια καρφωμένα εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου:

—Ἄλλως τε περιμένω ἓνα γράμμα.

Δὲν εἶπε ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε γράμμα. Ἀλλὰ ἡ κυρία Ἐννεμπόν, τρομοκρατημένη ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεις πού τῆς ἀνέφερεν ὁ Παῦλος, ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πρόκειται δι' αὐτὸν ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην Ἐννεμπόν, τὸν πατέρα τῆς Ἰσαβέλλας.

Καὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην, σπεύδουσα νὰ προλάβῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς τὴν τελικὴν καταστροφὴν, ἐπῆρεν εἰς τὸν σταθμὸν ντ' Ὀρσαί τοῦ Παρισιοῦ τὴν βραδυνὴν ταχεῖαν διὰ τὸ Βάνν τῆς Βρεττανίας.

Καὶ τώρα, μόνη, καθισμένη μέσα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου πού δὲν ἐθερμαίνετο καθόλου καλὰ, καὶ μὲ τίς βαλίτσας τῆς ἀκόμη κλειστὰς ἐπερίμενε νὰ ξημερώσῃ καλὰ. Καὶ σιγὰ σιγὰ μιὰ βαρεῖα ἀπογοήτευσις ἐκυρίευεν ὅλο τὸ εἶναι της.

Ἐτοί λοιπόν, αὐτὴ ἡ Χρηστίνη Ἐννεμπόν, εἶχε ξεπέσει ἐκεῖ μέσα εἰς τὴν τρώγλην ἐκείνην πού εἶχε διαλέξει κατὰ τύχην καὶ ἠτοιμάζετο νὰ κἀνὴ τὸ τολμηρότερον καὶ τὸ πλέον ἀσυνείθιστον διάβημα. Αὐτὴ πού πρὸ ὀλίγου ἀκόμη χρόνου ἦτο εὐθυμὴ, τριγυρισμένη ἀπὸ φίλους καὶ θαυμαστάς, χαϊδευμένη, περιζήτητὴ.

Καὶ ὅμως τίποτε δὲν εἶχε μεταβάλει τὰ στοιχεῖα τὰ εἶνε ὡφαινομενικῶς ἀπετέλουν τὴν ζωὴν της. Ἐξηκολούθει νὰ εἶνε ὡραία, φλογερὴ καὶ πλουσία. Ἀλλὰ εἶχεν ἀρκέσει τὸ νὰ ἀγαπήσῃ μὲ μίαν ἀγάπην ἀμέτρητην καὶ νὰ θελήσῃ νὰ προσκολληθῇ, διὰ τὸν σίον της τὸν ἑραστήν της, χωρὶς κανένα ἴχνος σωφροσύνης, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κατάντημα ἐκεῖνο. Ἦτο σάν νὰ εἶχε καταρρεύσει ἡ γῆ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της. Ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἡ ὁποία δὲν ἠσθάνετο καμμίαν κλίσιν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ ὅλην ἐκείνην τὴν περιπέτειαν δὲν ἔνοιωθε ἄλλο παρὰ μόνον κατάπληξιν καὶ ἑλαφρὰν στενωχωρίαν, ἀλλὰ οὔτε ἴχνος λύπης καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον τύψεως συνειδήσεως.

Μὲ τὴν παράδοξον ἐκείνην ἀπλοϊκότητα πού ἦτο τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικόν της δὲν ἐννοοῦσε νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἶχε

διαπράξει τίποτε τὸ ἀξιόμειπτον. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν της ἡ τύχη τὴν εἶχε καταπολεμήσει μὲ τὸ νὰ φέρῃ ἀντιμετώπους εἰς τὸν διάδρομον τοῦ Ἀλμπέργκο Παλλὰς τὴν Ἰσαβέλλαν καὶ τὸν Παῦλον. Ἡ ἴσως τὴν ἐτιμῶρει ὁ Θεὸς διότι δὲν εἶχε προσευχηθῇ ἀρκετὰς, ἡ διότι δὲν εἶχεν ὑποστῇ ἀρκετὰς ἐξίλασθηρίους θυσίας, δι' ὧρισμένους ἀπολαύσεις της τὰς ὁποίας ἀπηγόρευε κατ' ἀρχὴν ἡ θρησκεία.

Εἰς τὰς ὥρας ἀγωνίας ἡ κρίσεως ἐνθυμεῖται κανεὶς τὴν θρησκείαν. Καὶ ἡ κυρία Ἐννεμπόν κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, τὴν κρίσιμωτέραν τοῦ βίου της, ἐκυριεύετο ἀπὸ τὴν ἰσπανικὴν θρησκοληψίαν της.

Ὅταν ἔπειτα ἀπὸ δύο ὥρας ἔλαβεν ἐπὶ τέλους τὸ θάρρος νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν πολυθρόναν εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πέσει ἅμα τῇ εισόδῳ της εἰς τὸ δωμάτιον, ἀνοίξε τὰς βαλίτσας της καὶ ἀρχισε νὰ κάμνῃ μίαν πρόχειρον ἀπαραίτητον τουαλέτταν. Καθὼς ἐκῆταξε μέσα εἰς τὸν καθρέπτην εἶδε τὸν ἑαυτὸν της ὄρθιον, μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τραβηγμένα, τὰ μάτια της κατακόκκινα, ἀλλὰ πάντοτε μὲ ἑκπαγλὸν ὠραιότητα, μὲ χάριν καὶ κομψότητα μέσα εἰς τὸ ἄμειπτον ταγιέρ της καὶ τὰ πλούσια κοσμήματά της. Οὐχ' ἦτον ὅμως εἶδε τὴν πενιχρότητα τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐκείνην τὴν στιγμήν, τὸ κρεβάτι τοῦ δωματίου ὁπερὸν μὲ βαμβακερὲς κουβέρτες, τὸν μικρὸν τάπητα τοῦ τοίχου καὶ πού δὲν εἶχαν οὔτε τὸ παραμικρὸν καδράκι. Καὶ ἀνὰ τὰς ἑσπέρους τῆς Βρεττανίας πού εἶχαν ἀρχίσει νὰ κυκλοφοροῦν εἰς τοὺς δρόμους μὲ τὰ ξυλοτσόκαρά των.

Ἡ ἀντίθεσις ἦτο πολὺ βάνουσος. Ἡ κυρία Ἐννεμπόν ἔβρεξε μέσα εἰς τὸ νερόν μιᾶς πάμφθηνης κοινῆς λεκάνης τὰ λεπτὰ χέρια της πού ἦσαν συνηθισμένα εἰς τὰ γάλατα καὶ τίς πανάκριβες κρέμες καὶ ἠσθάνθη μίαν φρικίαν ἀηδίας.

— Αἰ, καλημέρα, ἀγαπητὴ μου. Αὐτὴ εἶνε ἡ πιὸ εὐχάριστη ἑκπληξίς πού μπορούσα νὰ δοκιμάσω. Σεῖς εἰς τὸ Βάνν; Σεῖς ἡ ἀφῆστε με ἐβεβαιώνετε ὅτι δὲν ἠμποροῦσατε ποτὲ, μὰ ποτὲ νὰ ἀφῆστε τὸ Παρίσι, παρὰ μόνον ἂν πρόκειται νὰ πάτε εἰς τὰς ἡμέρας ἡ εἰς τὸ Μπιαρρίτς;

Μὲ αὐτὸ τὸ «καλῶς ὦρισες» ὑπεδέχθη ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπόν τὴν σύζυγόν του, μόλις τὴν εἶδε νὰ περνᾷ, συνεσταλλομένη καὶ σάν φοβισμένη, τὸ κατῶφλι τοῦ κομποῦ γραφείου του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐργάζετο ἀπὸ τῆς 9ης πρωΐνης, φορῶν μικρὰν ὀλίγην ὑπηρεσίαν μὲ τὰ διάσημα τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ λεγεῶνος τῆς Τιμῆς εἰς τὸ στήθος.

Ὁ συνταγματάρχης ἔλεγεν ὅτι ἡ ἀφίξις ἐκείνη τοῦ ἔφερε ἐκπληξιν, ἀλλὰ εἰς τὸ πρόσωπόν του δὲν ἐσημειώθη καμμία ἀπολύτως ἐκπληξίς.

Ἦτο ἓνας ἄνδρας πενήντα ἐτῶν, πού ἐφαίνετο μόνον σαράντα. Μετρίου μᾶλλον ἀναστήματος, ἀλλὰ μέ πολύ κανονικὴν διάπλασιν σώματος. Τὸ πρόσωπόν του ξυρισμένον ἐντελῶς καὶ μὲ ἄρκετὰ κανονικὰ χαρακτηριστικὰ θὰ ἦτο συμπαθητικὸν εἴαν δὲν εἶχε μέτωπον τόσο εὐρὺ, στόμα προέχον καὶ μικρὸν καὶ πρὸ πάντων μάτια τόσο γαλανὰ καὶ τόσο διαπεραστικά. Ἐνα χαμόγελον ἔκανε τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο νὰ τεντώνεται, χαμόγελον γεμάτο εἰρωνίαν καὶ συγχρόνως εὐμένειαν. Ἡ εὐμένεια ὅμως ἦτο ὀλιγώτερον εἰλικρινὴς ἀπὸ τὴν εἰρωνίαν. Ὅχι διότι ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπὸν ἦτο κακός. Ἡ τοῦλάχιστον δὲν ἔδειχνε κακίαν ἀνευ λόγου. Ἀλλὰ δὲν ἔδειχνεν οὔτε καλωσύνην ἀνευ λόγου. Κατὰ τὰ ἄλλα, αἱ προέχουσαι ιδιότητές του ἦσαν ἡ εὐφυΐα του, ἡ ἐπιμονὴ του καὶ ἡ ψυχραιμία του, καὶ πρὸ πάντων ἡ φιλοδοξία του, μία φιλοδοξία ἀπέραντος καὶ ὑπολογιστικῇ, ἡ ὁποία ἦτο ὁ ὑπέρτατος λόγος ὑπάρξεώς του.

Μόλις εἶδε τὴν σύζυγόν του ἐσηκώθη καὶ ἔσπρωξε πρὸς τὸ μέρος τῆς μίαν πολυθρόναν. Ἀλλὰ ὅταν ἐκείνη τοῦ ἔτεινε τὰ δύο χέρια, ὁ συνταγματάρχης ἐπῆρε μόνον τὸ ἓνα καὶ τὸ ἐφίλησε μὲ μεγάλην τυπικότητα ἀλλὰ χωρὶς διαχύσεις.

— Ἐρρίκο! ἐπιθύρῃσεν ἡ κυρία Ἐννεμπὸν στηριχθεῖσα εἰς τὴν πολυθρόναν προτοῦ νὰ καθήσῃ, Ἐρρίκο νὰ, τόσα χρόνια πού δὲν σὰς ἔχω ἰδῇ.

— Τόσα χρόνια; ἀπήντησεν ὁ συνταγματάρχης μισοευγενικά καὶ μισοειρωνικά, ἐπιτρέψτε μου νὰ νομίζω ὅτι δὲν ἔχουν περάσει τόσα χρόνια, διότι σὰς βλέπω τόσο νέαν ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, καὶ ὅταν σὰς κυττάζω τὸ μόνον πού βλέπω εἶνε ὅτι ἐγὼ ἔχω γεράσει.

Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν προσεπάθησε νὰ χαμογελάσῃ, ἀλλὰ ἀμέσως ἐκίνησε τὸ κεφάλι τῆς, καὶ ἐξηκολούθησε:

— Ἐρρίκο! Ἡ κόρη μας εἶνε παντρεμμένη καὶ σεῖς δὲν φαίνεσθε νὰ τὸ σκέπτεσθε καθόλου.

— ὦ! Πῶς ὄχι. Τὸ σκέπτομαι καὶ παραπολύ. Ἀλλὰ μήπως ἄρᾳ γε αὐτὸς ὁ γάμος εἶνε πού σὰς ἔκανε νὰ ἀφήστε τὰς διασκεδάσεις σας καὶ νάρθητε νὰ ἰδῇτε ἓναν γέρω Ἀννίβαν μέσα εἰς τὸ Βρουτίον του;

Καὶ ἐγέλασε ἓνα γέλιο ξερὸ ἐνῶ μὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων ἔδειχνε τοὺς τέσσερες τοίχους οἱ ὁποῖοι ἄλλως τε ἦσαν ὥρατα στολισμένοι μὲ ὀλοκέντητους τάπητας καὶ μὲ λουλουδία. Ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπὸν ὁ ὁποῖος ἦτο ἀνεξάρτητος οἰκονομικῶς πολὺ πλουσιώτερος μάλιστα ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, εἶχε μεταβάλει τὸ παμπάλαιον σπίτι τοῦ βρεττανικοῦ στύλ εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐνθουμίζε τὴν λιτὴν κομψὴν κατοικίαν. Ὡστε κατὰ τίποτε δὲν στρατημιζομένη τὴν κατασκήνωσιν τοῦ μεγάλου καρχηδονίου στρατηγοῦ. Ἀλλῶς τε ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἐλάχιστα ἐγνώριζε τὴν μά- Ἀννίβαν καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον τί ἦτο τὸ Βρουτίον του. Τὰ μέ- τια τῆς ἦσαν καρφωμένα ἐπάνω εἰς τὰ μάτια τοῦ συνταγματάρ- χου καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἀδιόρατον εἰρωνικὴν πτυχὴν τῶν χει- λέων του.

— Ἐρρίκο, εἶπεν ἀποτόμως καὶ ἀναλαμβάνουσα κάπως τὸ θάρρος τῆς. Ἐρρίκο, ὥστε δὲν ξεύρεις πραγματικῶς τίποτε;

Ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπὸν, ὅταν τὸν ἐκύτταζαν κατὰ μάτια, δὲν ἐχαμύλωνε ποτὲ τὰ δικά του. Καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν ἔφησε τὰ μάτια του καρφωμένα ἐπάνω εἰς τὰ τῆς συζύγου του, συγχρόνως τῆς ἔλεγε ἄργα ἄργα τονίζων τὰς λέξεις του:

— Πραγματικῶς, πραγματικῶς ἡξεύρω πολλὰ πράγματα.

Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἄρχισε νὰ τρέμῃ.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπε, θὰ ἔμαθες ὅτι ἡ Ἰσαβέλλα, ὁ σύζυγός τῆς καὶ ἐγὼ εὐρισκόμεθα τελευταίως εἰς τὴν Ρώμην...

— Ἀναμφιβόλως, ἔκαμεν ὁ συνταγματάρχης.

— Καὶ ἴσως γνωρίζετε ὅτι ἐγυρίσαμεν πάλιν εἰς τὸ Παρίσι...

καὶ... καὶ πῶς...

— Ἰσως, ἀπήντησε πάλιν ἀπαθῆς, ἐκεῖνος.

Ἡ κυρία Ἐννεμπὸν ἐφαίνετο διστακτικῇ.

— Ἐρρίκο, ἴσως θὰ ξεύρετε ἀκόμη...

τὴν φορὰν αὐτὴν ὁ συνταγματάρχης τὴν διέκοψε ὑψὼν τοὺς ὤμους μὲ πολλὴν εὐγένειαν ὅμως.

— Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀγαπητή μου!... Μὲ ξεύρετε ἄρκετὰ φαν- τάζομαι, ὥστε νὰ μαντεύετε ὅτι γνωρίζω πάντοτε κάθε τι πού μου χρειάζεται νὰ γνωρίζω.

— Σοῦ ἔγραψεν ἡ Ἰσαβέλλα; ἠρώτησε ζωηρὰ ἐκείνη.

— Ὁ συνταγματάρχης τὴν ἐκύτταξε πάλιν κατάματα καὶ εἰ- ρωνικά:

— Μήπως ἡ κόρη μου δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μοῦ γράφῃ;

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἴτε μοῦ ἔγραψε εἴτε ὄχι αὐτὸ δὲν σὰς ἀ- φείλου καθόλου.

— Ἐπειτα ἐξηπλώθη νωχελῶς εἰς τὴν πολυθρόναν τοῦ γρα- φείου του καὶ προσέθεσε:

— Μὰ ὅλα αὐτὰ μὲ ἀναγκάζουν σχεδὸν ἀμέσως νὰ σὰς ἐρω- τήσω εἰς τί ὀφείλω τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ἐπισκέ- φῃς σας; Χωρὶς πολλὰ προοίμια τί ἔχετε νὰ μοῦ ζητήσετε, ἄ- να; Τότε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

ἔτσι ὥστε ἐδέησε νὰ ἐξηγηθῇ ἡ κυρία Ἐννεμπὸν. Καὶ ἐξηγήθη

Βου ἀπέναντι τῆς νέας ἐκείνης. Μάλιστα. Τὴν ἐφοβεῖτο. Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκόμῃ ἐκείνῃν ποὺ ἐξανίστατο ἐναντίον τῆς διαταγῆς τοῦ συνταγματάρχου Ἐννεμπόν, καὶ ἐφώναζε «ποτέ! ποτέ! ποτέ!», ἡσθάνετο πολὺ καλὰ μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἓνα παιδιακίστικον πείσμα καὶ ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀναποφεύκτως θὰ ἠναγκάζετο νὰ ὑποκύψῃ. Καὶ θὰ ἠναγκάζετο νὰ ὑποκύψῃ ὄχι ἐνώπιον τῆς θελήσεως τοῦ εὐστράτου, σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἐκείνου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ Βάνν εἶχεν ὑπαγορεύσει τὰς διαταγὰς του, ὅσον ἐνώπιον τῆς θελήσεως τῆς κόρης τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, παρ' ὅλον ὅτι αὐτὴ δὲν ὑπηγόρευε διαταγὰς, ἀλλὰ ἤρκειτο νὰ σιωπᾷ καὶ νὰ περιμένῃ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς.

«Ολιγότερον ώραία από σένα, αλλά νεωτέρα κατὰ 19 ἔτη»
εἶχεν εἶπει ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπόν, χωρὶς νὰ σκεφθῇ ὅτι
τὸ ἐπιχείρημά του ἦτο μᾶλλον μελλοντικὸν καὶ ὄχι τοῦ παρόντος.

Διότι ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ ἔβλεπε τὴν
κράτησιν ἦτο ἑτοιμος νὰ περιφρονήσῃ τὰ πάντα, περιουσίαν, μέ-
λον, σύζυγον, ὑπόληψιν.

Ἄλλα ἡ κυρία ἔννεμπόν ψυχραιμοτέρα, με μητρικὸν ἐν
 φέρον καὶ ἔτοιμη νὰ ὑποστῇ ὅλας τὰς θυσίας πρὸς χάριν τοῦ
 ἐδέξασε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς λογικῆς.

—“Ακούσε Παύλε, του είπε. Ἡ Ἰσαβέλλα στηριζομένη
τὸν πατέρα της, ἡμπορεῖ τώρα νὰ κάμῃ ὅτι θέλει. Ἐχουν ἐγὼ
ἐναντίον μας τὴν ἀπειλὴν τῶν δύο διαζυγίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐγώ
καὶ σὺ θὰ βγοῦμε ἐντελῶς συντετριμμένοι. Πρέπει νὰ ὑπακούσω-
μεν, πρέπει νὰ υποκύψωμεν διὰ τινὰ χρόνον. Ἄφησε τὸ Παρίσι,
φύγε μαζί της, πήγαινε ὅπου θέλεις, πήγαινε ὅπου θέλει ἐκείνη.
Ἐγὼ θὰ σὲ περιμένω. Καὶ ἄφησέ με νὰ προετοιμάσω τὴν ἐπι-
στροφήν.

«Πρέπει να πάρουμε μίαν απόφασιν και να οργανώσουμε καλύτερα την ζωή μας, είχαν εἶπει πρὶν ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἡ βέλλα ντὲ λα Μποάλλ. Καὶ ὁ Παῦλος ντὲ λα Μποάλλ, εἶπε διότι εἶχε καλὰ-καλὰ ἀντιληφθῇ τὴν ἐννοίαν τῶν λόγων ἐκείνων, εἶχεν ἀπαντήσῃ τίποτε.

— Ἰσαβέλλα, πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ τελειώσῃ ἡ κατὰστάσις αὐτῇ... πρέπει νὰ πάρουμε μίαν ἀπόφασιν.

— "Αἱ Νομίζεις; τοῦ εἶπε.
Καὶ δὲν ἐπρόσθεσε τίποτε ἄλλο.

Ὁ Παῦλος ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον σιωπηλὸς καὶ ἔπειτα με-
κόπον ἐπανέλαβε τὰς φράσεις πρὸ μιᾶς ὥρας τοῦ εἶχεν
παγορεύσει ἡ Χρηστὶνα Ἐνεμπὸν.

ΤΟ ΠΕΝΘΙΜΟΝ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟΝ

Ἡ Ἰσαβέλλα, εἶπεν, ἔχω κάμει πολλά, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐξίλωθῶ, μολονότι δὲν εἶμαι τόσον ἔνοχος ὅσο φαντάζεσαι... Ἐν πάσῃ περιπτώσει, μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ πρῶτον οὐσιῶδες πρᾶγμα ποὺ ἔχομε νὰ κάνουμε, εἶνε νὰ ἐκπατρισθοῦμε ἐγὼ καὶ οἱ παῖδες. Τὸ Παρίσι δὲν ἔχει γιὰ σὰς καμμίαν ἀξίαν. Ἀλλως τε πρὸκειται νὰ ἔλθῃ ἐδῶ ὁ πατέρας σας. Τὸ ξεύρετε. Ὡστε... Ἐκεῖνη τὸν ἐκκύταζεν ἀμίλητη:

—“Ὡστε, ἐξηκολούθησεν ὁ Παῦλος, τὸ προτιμότερον εἶνε νὰ
 γίνουμι ἐγὼ καὶ σεῖς μακρυὰ... πολὺ μακρυὰ... ὅπουδήποτε...
 ὅλα εἶνε συγγνώμην πρὸς σὰς τὸ προτείνω ἔτσι ξαφνικά... Ἀλλὰ
 ταπείνωσάς με πρὸς τὴν διαιώνισιν τῆς σημερινῆς μας κα-
 ταστάσεως...” Ἐχετε καμμίαν προτίμησιν δι’ ὠρισμένην χώραν;
 ἢ μόνον δι’ ἕξιν μῆνα, ἕνα χρόνον...
 ἐξ·

Μέσα του έσκέπτετο «ή ὀλιγώτερον». Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὴν σκέψιν του ἐκείνην καὶ ἐπρόσθεσε:

Καὶ ἐστράφη ὡσάν να εἶχε ξαφνισθῇ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀπὸ

Εἶμαι ἀπολύτως τῆς γνώμης σου, εἶπε ἡ Ἰσωβέλλα. Καὶ εἰμὲν ὅτι καὶ ὁ πατέρας μου συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποφίν μου. Ὡστε σύμφωνοι. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν χώραν, ἐγὼ δὲν καταλαβαί-
νω ἀπὸ γεωγραφίαν καὶ δὲν εἶμαι βεβαία ἂν τὸ Πεκίνον εὑρίσκε-
ται εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἢ ὄχι. Ὡστε ἀφίεμαι εἰς τὴν ἐκλογὴν σου.
καὶ τὸ ταχύτερον εἶνε προτιμότερον. Ἀφ' οὗτου ἐγυρίσαμε ἀπὸ
τῆς Ρώμης, δὲν ἀνοιξα οὐτὲ τις βαλίτζες μου. Τόσο ἤμουν βε-
βαία ὅτι θὰ κατέληγες νὰ αἰσθανθῇς τὴν ἀνάγκην ἀλλαγῆς ἀέ-
ρος. Λοιπὸν, θέλεις νὰ φύγουμε ἐντὸς ὀκτώ ἡμερῶν;... ἢ αὐριο;

20

Ἐφυγαν δύο ἑβδομάδες ἀργότερον διὰ τὸ Ρίο ντὲ Ἰανεῖρο. Ἐξεκίνησαν ἀπὸ τοῦ Μπορντώ τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς ποῦ ὁ συνταγματάρχης Ἐννεμπὸν, προσχθεὶς εἰς στρατηγόν, εἶχεν ἀναλάβει εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τὴν νέαν του θέσιν, μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ζηλευτάς θέσεις τοῦ στρατεύματος.

ἡμέρας ἐνωρίτερον τὸ ἔξπρὲς τοῦ Νότου τοὺς εἶχεν
ἐπαβέλλαν καὶ τὸν Παῦλον ντὲ λὰ Μποάλλ, μόνους τοὺς δύο.
Ο προσηγηθῇ καὶ τοὺς ἀνέμενον εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ σταθ-
μοῦ καὶ θερμὸς καὶ ὕγρος ἀπὸ τὴν βροχήν καὶ ἡ νύ-
κτις μακρὴ διότι τὸ ἔξπρὲς τοῦ Νότου φθάνει εἰς τὸ Μπορντώ
ἐσπερινήν, ἦτο δὲ μὴν Δεκέμβριος.

...δὲ μὴν Δεκέμβριος.
...δὴν τὴν διαδρομὴν δὲν εἶχον ἀνταλλάξει σχεδὸν κα-
...ἐξέκριναν, μολονότι τὸ κομπαρτιμὰν ποῦ εἶχαν κρατήσῃ ἦτο
...πρῶμα ποῦ φέρουν εὐδιαθεσίαν καὶ ἦτο ὁλοπράσινον, μὲ τὸ
...τῆς ἐλπίδος. Ἀλλὰ οὕτε καὶ ὅταν τὸ μόνιππον τοὺς με-
...ἀπὸ τὸν σταθμὸν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, οὕτε καὶ τότε ἀν-

τήλλαξαν λέξιν. Ἐπάνω εἰς τὰ βρεγμένα λιθόστρωτα ἀντῶν κλοῦσε τὸ φῶς τῶν φανῶν τοῦ δήμου.

Εἶχον νὰ περιμένουν δύο ὁλοκλήρους ἡμέρας μέχρις ὅτου φθάσῃ ἡ στιγμή τῆς ἀναχωρήσεως. Ἦσαν δύο ἡμέραι ἀπαραίτητοι λόγῳ τῶν τελευταίων προετοιμασιῶν πού εἶχαν νὰ κάμουν. Ἦσαν δύο ἡμέραι ἐπικίνδυναι, διότι οἱ ταξειδιῶται εἶχαν ἦδη ἀναχωρήσει καὶ ὅμως ἦτο ἀκόμη ἀνοιχτὴ εἰς αὐτοὺς ἡ ὁδὸς τῆς ἐπιστροφῆς.

Τὸ ξενοδοχεῖον «Μοντρέ», ὅπου εἶχαν καταλύσει, ἦτο ἓνα ὠραῖον πανάρχαιον ξενοδοχεῖον, ἐπιπλωμένον μὲ στύλ παλαιῶν καὶ τοῦ ὁποίου ἡ λευκοκίτρινη πρόσοψις εὐρίσκετο εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς στενοὺς δρόμους τοῦ κέντρου τοῦ Μπορντώ. Εἰς τὸν ἴδιον δρόμον, ἀκριβῶς ἀπέναντι εὐρίσκετο τὸ περίφημον ρεστοῦρὶν τοῦ Σαπὸν Φέν ἐπάνω ἀπὸ τὸ ὅποιον ἦτο ἓνα ἄλλο ξενοδοχεῖον.

Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ παράθυρα μὲ τὰ ἄσπρα τούλινα παραπέτασματὰ ἡ Ἰσαβέλλα ντὲ λὰ Μποάλλ σιωπηλὴ καὶ σκεπτικὴ ἐκὺνταξεν ἐπὶ ὦραν πολλὴν τὸ λιθόστρωτον τοῦ Μπορντώ. Ἀπὸ σχεδὸν ἔρημον μὲ τὴν βροχὴν πού ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ἀπὸ τὴν γειτονικὴν ἀγορὰν ἤρχετο ὁσμή λαχανικῶν. Ἡ Ἰσαβέλλα ἐνεθυμήθη τὴν Ρώμην καὶ τὸ Ἀλμπέργκο Παλλάς. Ἐκεῖ κάτω ὅλα ἦσαν φωτεινά, γοητευτικά, ἐκθαμβωτικά, παρὰ τὴν ὑπόκωφον ἀνησυχίαν, ἡ ὁποία ἠπεῖλει τὴν γαλήνην τῆς ὡς μικρᾶς καὶ πειρῆς κόρης. Ἐδῶ ὅλα ἦσαν θλιβερά, πένθιμα. Καὶ ὅμως, καὶ ὅμως... ἡ νέα πού ἦτο στηριγμένη εἰς τὸ παράθυρον τοῦ ξενοδοχείου «Μοντρέ», μὲ τὸ μέτωπον κολλημένον εἰς τὰ τζάμια καὶ ἡ ὁποία ἐκὺνταξεν ἀφηρημένη εἰς τὸν δρόμον χωρὶς νὰ βλέπῃ, ἡ νέα αὕτη, ἡ ἴδια νέα δὲν ἦτο καθόλου ἀπηλπισμένη ὅπως ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν Ρώμην...

Ἀφηρημένη... Ἦτο πράγματι ἀφηρημένη καὶ δὲν ἔβλεπε, διότι δὲν παρετήρησεν ὅτι εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ ἀπέναντι ξενοδοχείου ἀνεκινεῖτο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἓνα παραπέτασμα καὶ ὅτι ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ παραπέτασμα ἐκεῖνο παρεμόνεον δύο μάτια...

Εἴκοσι τέσσαρας ὥρας πρὶν ἀπὸ τὴν κόρην τῆς καὶ τὸν γαμβρόν τῆς ἡ κυρία Ἐννεμπὸν εἶχε φθάσει εἰς τὸ Μπορντώ καὶ εἶχε καταλύσει εἰς τὸ «Σαπὸν Φέν». Τῆς ἐχρειάσθη μεγάλη τόλμη διὰ νὰ ἀποφασίσῃ τὸ κρυφὸν ἐκεῖνο ταξιδίον. Ἡ παρουσία καὶ σὺν Παρισίους τοῦ συνταγματάρχου Ἐννεμπὸν, ἡ γνωστὴ καὶ ἐκεί-θερὰ θέλησίς του νὰ ἐμποδίσῃ ἐφεξῆς πᾶσαν σχέσιν μεταξὺ ἀνδρῶν, ἡ ὁποία ἐξηκολούθει νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά του καὶ τοῦ λόγον, πού, διὰ τὰς σχέσεις τοῦ ὁποίου μαζί τῆς εἶχε γίνῃ τόσος λόγος, δὲν ἐλήφθησαν καθόλου ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὴν Χρηστίναν Ἐννεμπὸν. Τὴν εἶχε κυριεύσει ψυχὴ καὶ σώματι ὁ ἐπιτακτικὸς πόθος νὰ εἰ-ναῖδῃ διὰ μίαν ἀκόμη φοράν τὸν ἑραστήν τῆς προτοῦ ἐκεῖνος τῆς ἀφήσῃ διὰ νὰ ἀπουσιάσῃ τὸν καιρὸν. Ἦξευρεν ὅτι ἄλλοι-ἐ-κόρη τῆς καὶ ὁ σύζυγός της—ἤθελον νὰ παραταθῇ ἡ ἀπουσία ἐ-κείνη ἐπ' ἀόριστον, ἐπ' ἀπειρον. Ἀλλ' αὕτη ἐνοιῶθε πολύ καλὰ

ὅτι ἡ ἀπουσία ἐκείνη δὲν ἦτο ἄλλο εἰμὴ ἓνα διάλειμμα εἰς τὰς σχέσεις τῆς.

— Ἀγαπῶ καὶ ἀγαπῶμαι, ἔλεγε κάθε τόσο συνωφρυνμένη. Ἐκεῖνοι πού φιλοδοξοῦν νὰ παρεμβληθοῦν μεταξὺ μίας γυναι-κὸς καὶ ἐκεῖνου τὸν ὁποῖον αὕτη ἐδιάλεξεν, εἶνε τρελλοί. Ἦξευ-ρῶ, εἶμαι βεβαία ὅτι ὅλα τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα ἔχουν συσσωρεύ-σει μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ ἐμοῦ, θὰ σβύσουν μόνα τῶν ἀμέ-σως, ἀρκεῖ νὰ ξεύρωμεν νὰ ἐπιμείνωμεν... ἐκεῖνος καὶ ἐγώ... ἐκεῖνος καὶ ἐγώ... ἐκεῖνος...

Καὶ εἶχε σωπάσει ἀποτόμως καθὼς ἐσκέπτετο ἐκεῖνον. Ἐκεῖ-νον πού ἐπρόκειτο νὰ φύγῃ, πού ἔφευγε ὅχι μόνος.

— Δὲν τὴν ἀγαπᾷ, ἐπρόσθεσε προσπαθοῦσα νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς, δὲν τὴν ἀγαπᾷ καὶ δὲν θὰ τὴν ἀγαπήσῃ ποτέ.

Ἀλλὰ ἡ ἰδέα ὅτι ἡμποροῦσε νὰ φύγῃ χωρὶς ἓνα τελευταῖον φίλημα, χωρὶς ἓνα ὕστατον, ὑπέρτατον ὄρκον, τῆς ἦτο ἀνυπό-φορη. Καὶ εἶχε τρέξει ξωπίσω του, ἡ μᾶλλον ἔκαμε κάτι καλύτε-ριστὴν, εἶχε προηγηθῇ, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν χαρὰν μίας ἀποχαιρε-τιστηρίου νυκτός...

— Πήγαινε ὅπου θέλεις, πήγαινε ὅπου θέλει αὕτη, ἔλεγεν εἰς τὸν Παῦλον ὅταν τὸ βράδυ μετὰ τὰ μεσάνυκτα ἐπῆγεν εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς εἰς τὸν «Σαπὸν Φέν». Κούρασέ την, ἀποκοίμησέ την, ἡ συντριψέ την, ἂν ἔχῃς τὴν δύναμιν. Μοῦ ἔχει κάμει πολὺ, παρὰ πολὺ κακόν, ὥστε νὰ μὴ τὴν λυπηθῶ ποτέ πλέον εἰς τὴν ζωὴν μου.

Τὸν ἔκρατοῦσε σφικτὰ εἰς τὴν ἀγκαλιά τῆς. Καὶ τὸν ἐφιλοῦ-σε μὲ μίαν σφοδρότητα καὶ ἓνα δεσποτισμὸν ἀφάνταστον, ὅπως ὅταν σκοτῶνι κανεῖς ἀλύπητα. Αὕτη πού ἦτο μόνον κοσμικὴ κυ-ρία, ποθοῦσα ἀπλήστως κίνησιν, διασκεδάσεις, κοσμηματὰ, παι-γνίδια, λάμπριν καὶ πολυτέλειαν, εἶχε μεταμορφωθῇ εἰς τραγικὴν ἐρωτευμένην μόλις ἠθέλησαν νὰ τῆς πάρουν τὸν ἑραστήν τῆς.

Δὲν ἐφάνταζετο ὅτι τὸν ἀγαποῦσε μὲ ἔρωτα τόσο ἐπικίν-δυνον. Τὴν στιγμήν αὕτην ὠμολόγει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς ὅτι ὅλα ὅσα εἶχε κάμει εἰς τὸ παρελθόν μὲ τὴν ἀφέλειαν, μὲ τὴν τρέλλαν διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἄνδρα πού εἶχε διαλέξει, τὰ εἶχε κάμει ὅχι τὸσον ἀπὸ πραγματικὸν αἶσθημα, ὅσο ἀπὸ φαντασιο-πλασίαν, ὅχι τὸσον ἀπὸ ἀνάγκην ὅσον ἀπὸ πόθον νὰ ἔχῃ ἓνα εἰ-κονίον, μίαν πολύπλοκον σχέσιν, μίαν λεπτὴν ἀπάτην τῆς κοι-νῆς.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἦσαν τόσο μακρὰν τώρα. Ἡ γυναῖκα πού ἐσφιγγε τώρα εἰς τὴν ἀγκαλίαν τῆς, τὸν Παῦλον ντὲ λὰ Χρηστίναν, εἶχε λησμονήσει τὰ πάντα ἐκτός ἀπὸ τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην ἐκτὼς ἐτῶν καὶ ἡ ἡλικία αὕτη διὰ μίαν γυναῖκα συνειθι-τῆτος εἰς τὸν ἔρωτα εἶνε ἡ ἡλικία τοῦ ἀμετρήτου, τοῦ ἀσυγκρα-τού πάθους.

Καὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ δεσμοὶ θὰ ἦσαν οἱ ἰσχυρότεροι τοῦ κόσμου ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ δοκιμασία τοῦ χρόνου...

Ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐκείνην πού ἦτο ἡ τελευταία τῶν νύξ-δη-λαστῶν τῆς ἡμέρας πού ὑπελόγιζε νὰ ξανασυναντηθοῦν—ὁ Παῦλος ντὲ λὰ Μποάλλ δὲν ἐσκέπτετο καθόλου τὸν χρόνον, ἡ δὲ